

T.C. İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HAMZANÂME

(6.CİLT 2. KISIM)

(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Serhat KAPLAN

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**HAMZANÂME (6. CİLT 2. KISIM) İNCELEME-METİN-SÖZLÜK**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Serhat KAPLAN

ONAY METNİ

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun İstanbul Arel yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Serhat KAPLAN

ÖZ

14. yüzyıl şairi olan Ahmedî'nin kardeşi Hamzavî tarafından yazılan ve Hz. Hamza'nın cesaretini, dürüstlüğünü ve savaşçılığını anlatan Hamzanâme, Türkler arasında ilgiyle okunan ve meddahlar tarafından anlatılan destansı halk hikâyeleridir.

Hz. Muhammet'in amcası olan Hz. Hamza'nın, İslamiyetin ilk yıllarında Müslümanlığın yayılması hususunda gösterdiği çaba ve kahramanlıklar Hamzanâme'nin konusunu teşkil etmektedir. Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini iyi bir biçimde yansıtan Hamzanâme'nin bilinen yetmiş iki cildi vardır.

Biz, yapmış olduğumuz çalışmada Hamzanâme'nin altıncı cildinin ikinci kısmını ele aldık. Öncelikle metnin transkripsiyonlu çevirisini yaptık. Ardından metnin özetini hazırladık. Daha sonra metnin tüm söz varlığını yansıtan kapsamlı bir sözlük oluşturduk.

Anahtar Kelimeler: Hamzanâme, Hamzavî, 14. yüzyıl, Eski Anadolu Türkçesi.

ABSTRACT

Hamzanâme, written by Hamzavî, the brother of Ahmedî, a 14th-century poet, tells the courage, honesty and belligerence of Hazrat Hamza, an epic folk tales read by the Turks with great interest and told by the meddahs.

Hazrat Muhammad's uncle Hz. Hamza's efforts and heroism in the early years of Islam in the spread of Islam constitute the subject of Hamzanâme. Hamzânâme, which reflects the linguistic features of Old Anatolian Turkish, has seventy-two volumes known.

In our study, we discussed the second part of the sixth volume of Hamzanâme. We first translated transcribed version of the text. Then we prepared a summary of the text. We then created a comprehensive dictionary that reflects the entire vocabulary of the text.

Key Words: Hamzanâme, Hamzavî, 14th Century, Former Anatolian Turkish Period.

ÖNSÖZ

Türkler arasında İslamiyet'in yayılmaya başlamasından sonra Türklerin İslamiyet'e olan ilgileri artmış, İslamiyet'in korunması ve yayılması hususunda kahramanca işler yapanlar bu konuda Türklere örnek teşkil eden kişiler olmuştur. Hz. Hamza'nın İslamiyet'in ilk yıllarında Müslümanlığın yayılması için gösterdiği çaba ve kahramanlık sonucunda ortaya çıkan ve destansı hikâyeler olan Hamzanâme de Türkler tarafından ilgiyle okunmuştur.

Hamzanâme, 14. yüzyılda şair Ahmedî'nin kardeşi Hamzavî tarafından yazılan bir eserdir. Sade ve akıcı bir üslupla yazılan eser, Eski Anadolu Türkçesi grameri göz önünde bulundurulduğunda yazıldığı dönemin dil özelliklerini iyi bir şekilde yansıtır. Hz. Muhammet'in amcası olan Hz. Hamza'nın Müslümanlığı yaymak için gösterdiği çaba ve kahramanlıklar, Hamzanâme'nin konusunu teşkil etmektedir. Hacimli bir eser olan Hamzanâme'nin bilinen 72 cildi bulunmaktadır.

Biz, hazırlamış olduğumuz çalışmada Hamzanâme'nin İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Nadir Eserler Kitaplığında kayıtlı olan altıncı cildinin ikinci kısmını ele aldık. Yaptığımız inceleme sonucunda eserin 135 varaktan müteşekkil olduğunu gördük. Eserde hareke kullanılmaması sebebiyle eseri Latin harflerine aktarırken Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini göz önünde bulundurduk.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hamzanâme'nin ve eserin yazarı olan Hamzavî'nin hayatı hakkında genel bilgiler verildi. Sonra incelediğimiz altıncı cildin ikinci kısmı tanıtıldı, metnin dil ve anlatım özellikleri örneklerle izah edildi. Ardından metnin geniş özeti verildi. Birinci bölümün son kısmında ise metinde geçen kelimelerin dillere göre sayısal değeri ve oranları gösterildi. İkinci bölümde Eski Anadolu Türkçesinin dil özellikleri göz önünde bulundurularak metnin transkripsiyonlu şekilde yeni harflere aktarılması yapıldı. Üçüncü bölümde ise söz varlığı açısından oldukça zengin olan metnin sözlüğü yapıldı. Metinde geçen bütün kelimelerin anlamları bağlamdan hareketle verilmeye çalışıldı. Ayrıca metindeki kelimelerin hangi dile ait olduğu, hangi varakta ve hangi satırda geçtiği tek tek belirtildi. Çalışmamızın sonuç kısmında da eserle alakalı varılan nihai sonuçlar ve değerlendirmeler belirtilmeye çalışıldı. Kaynakça kısmında yararlandığımız eserlerin künyeleri verildi.

Çalışmamın her safhasında bilgisi ve tecrübesiyle beni yönlendiren, kendisini tanıdığım için onur duyduğum kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Muhammet Yelten'e, lisans eğitimimde değerli bilgilerini esirgemeyen hocalarıma, çalışmamda yardımlarıyla bana destek olan Yavuz Tatlı ve Serdar Tarun'a ve son olarak hem maddi hem manevi destekleriyle bugünlere gelmemde emeği olan aileme minnet ve şükranlarımı sunarım.

Serhat KAPLAN

2019

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK.....	i
YEMİN METNİ.....	iii
ONAY METNİ.....	iv
ÖZ/ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

HAMZAVÎ VE HAMZANÂMELER

1. HAMZAVÎ.....	2
2. HAMZANÂMELER.....	2
2.1. HAMZANÂME (6. CİLT 2. KISIM).....	3
2.2. HAMZANÂME’NİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ (6. CİLT 2. KISIM).....	4
2.3. HAMZANÂME (6. CİLT 2. KISIM) METNİNİN ÖZETİ.....	14
2.4. HAMZANÂME’DE YER ALAN KELİMELERİN DİLLERE GÖRE SAYISAL DEĞERİ VE ORANLARI (6. CİLT 2. KISIM).....	25

İKİNCİ BÖLÜM

METİN.....	27
------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK.....	78
SONUÇ.....	272
KAYNAKÇA.....	273

KISALTMALAR

a : Arapça

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

Doç. : Doçent

Dr. : Doktor

e : Ermenice

f : Farsça

fr : Fransızca

Hz. : Hazreti

hzl. : Hazırlayan

itl : İtalyanca

m : Moğolca

r : Rumca

Prof. : Profesör

s. : Sayfa

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : ve benzeri

y : Yunanca

yay. : Yayınları

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

أ	ʾ	ص	ṣ
ا	a, ā, e	ض	ẓ, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, ḵ, g
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, u, ū, ü, o, ō, ö
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ی	y, ı, i, ī
س	s		
ش	ş		

BİRİNCİ BÖLÜM

HAMZAVÎ VE HAMZANÂMELER

1. HAMZAVÎ

Hamzavî'nin hayatı ve edebi şahsiyeti hakkında detaylı bilgi yoktur. Var olan bilgiler, kendi yazdığı eserlerinden yola çıkılarak elde edilen bilgilerdir. Gerçek adının ne olduğu, ne zaman yaşadığı, nerede doğduğu, nerede öldüğü kesin olarak bilinmemektedir. Adını yazmış olduğu Hamzanâme adlı eserden alır. 14. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı ve Yıldırım Bayezid'in oğlu olan Emir Süleyman'ın musahiplerinden Şair Ahmedî'nin kardeşi olduğu rivayet edilir.¹

Hamzavî'nin Hamzanâme dışında İskendernâme (Kıssa-ı İskender) adlı eseri bulunmaktadır. Eserde Büyük İskender'in kahramanlıkları anlatılır. Hamzavî'nin bu eserler dışında bilinen başka bir eseri yoktur.

2. HAMZANÂMELER

Eski Anadolu Türkçesinin önemli kaynaklarından biri olan Hamzanâme, 14. yüzyılın ikinci yarısında Hamzavî tarafından kaleme alınmıştır. Hz. Hamza hikâyelerinin anlatılmaya başlanması 9. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazanmaya başlamış ve 14. yüzyılda yazıya geçirilmiştir.²

Ahmedî'nin kardeşi Hamzavî'nin Hz. Peygamber'in amcası Hz. Hamza'nın kişiliği etrafında oluşturup onun kahramanlığını anlattığı Hamzanâme de bu asrın dinî-destânî mahiyette olan mensur eserlerindedir.³ Hz. Hamza'nın İslamiyet'in ilk yıllarında Müslümanlığın korunması ve yaygınlaşması için vermiş olduğu mücadeleler, gösterdiği kahramanlıklar ve bu uğurda şehit edilmesi, Hamzanâme metinlerinin içeriğini oluşturmaktadır. Hz. Hamza'nın cesareti, savaçılığı, güçlü şahsiyeti, şehit edilmesinden sonra Araplar arasında destanlaşmaya başlamış ve Arap hikâyecilerinin belli başlı konularından biri olmuştur. Daha sonra yazıya geçirilen bu hikâyeleri İranlılar birtakım yeni unsurlar katarak geliştirmiş, Türkler de dinî bir muhtevayla zenginleştirmişlerdir.⁴ Yazılı metin haline gelmeden çok önce Hamzanâmelerin sözlü bir gelenek olarak Türkler arasında itibar gördüğü anlaşılmaktadır. Milli bir karakter taşımamakla beraber Türk halkı tarafından kısa sürede benimsenerek yaygınlaşmasında Türklerin İslam dinine karşı büyük bir sevgi ve saygı beslemesinin yanında Türk halkının Hz. Hamza'nın şahsında kendi benliğini bulması da önemli bir sebep teşkil etmektedir.⁵ Hamzanâme, Araplar arasında Sîretü Hamza, Esmârü'l-Hamza; İranlılarda Kıssa-i Emîr Hamza, Kitâb-ı Rümûz-u Hamza, Dâstân-ı Emîr Hamza; Türklerde ise Hamzanâme olarak bilinmektedir.⁶

¹ Abdullah Uçman, "Hamzanâme", Büyük Türk Klasikleri, *Tarih, Antoloji, Ansiklopedi*, c.1, Ötüken yay., İstanbul:1985, s.375.

² Vasfi Mahir Kocatürk, "Büyük Türk Edebiyatı Tarihi", Edebiyat Kitabevi, Ankara: 1970, s.191-192.

³ Ahmet Kartal, "Anadolu'da Nesir Edebiyatı (XII-XIX. Asırlar)", Klasik Dönem Osmanlı Nesri, Kesit yay., İstanbul: 2011, s. 49.

⁴ Nurettin Albayrak, "Hamzanâme", TDV İslam Ansiklopedisi, c.15, Diyanet yay., İstanbul: 1997, s. 516.

⁵ Nurettin Albayrak, "Hamzanâme", TDV İslam Ansiklopedisi, c.15, Diyanet yay., İstanbul: 1997, s. 517.

⁶ Muhammet Yelten, "Türk Edebiyatında 15. Yüzyıldan Bir Nesir Kesiti Olarak Hamzanâme'nin Hitap Ettiği Zümreler", *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume8/13Fall, 2013, p. 179-247, ANKARA-TURKEY

Hamzanâme ilk yazıldığında kaç cilt olarak tertip edildiği bilinmemektedir. Muhammet Yelten eserin tamamının 72 cilt olduğunu tespit etmiştir. Yelten, makalesinde aynı zamanda eserin bütün Türkiye kütüphanelerindeki 70 cildinin künyelerini kaydetmiş, bugün için elde olmayan yalnız 40 ve 42. ciltler kaldığını ifade etmiştir.⁷

2.1. HAMZANÂME (6. CİLT 2. KISIM)

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Hamzanâme'nin (6. cilt) 6 nüshasının olduğunu tespit ettik:

1. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Eski Eserler Bölümü, Nu. TY 01089. (125 varak)
2. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Eski Eserler Bölümü, Nu. TY 01115. (42 varak)
3. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Eski Eserler Bölümü, Nu. TY 01128. (69 varak)
4. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Merkez Kütüphanesi, S. Özege Kitapları, Nu. 18731.
5. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Y-0483. (107 varak)
6. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Nd. 2496. (238 varak)

Biz yapacağımız çalışma için nüshaların içerisinde en hacimli olan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan nüshayı esas aldık.

Çalışmamızı oluşturan nüshanın ikinci kısmı 135 varaktan oluşmuştur. Her bir sayfası 15 satırdan meydana gelmiştir. Yalnızca 1/b:13, 42/a:16, 101/b:16, 118/a:14, 118/b:14, 128/b:14, 131/a:14, 131/b:14, 132/a:14, 133/b:14, 134/b:14, 135/b:10 satırdan oluşmaktadır.

Haraç toplamak için Nuşirevan'ın emriyle Mısır'a giden Hamza'nın esir düşmesiyle başlayan olaylar zinciri, Hamza'nın esir olduğu yerden kurtulup sevdiği kadın ve aynı zamanda Nuşirevan'ın kızı olan Mihr-i Nigar'ı kendi sarayına götürmesiyle devam eder ve Hamza'nın zehirli bir kılıçla yaralanması fakat sonrasında iyileşmesiyle sona erer.

Eser, Eski Anadolu Türkçesinin dil hususiyetleri göz önünde bulundurularak yazılmıştır. Eserde Anadolu ağızlarına yer verilmesi, dilinin gayet anlaşılır ve sade olması eserin sadece yüksek zümrelere değil halka da hitap ettiğini gösterir.

⁷ Muhammet Yelten, "Hamzanâme'nin Yeni Ciltleri ve Okunma Mekânları", Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume8/9 Summer 2013, p. 151-165, ANKARA-TURKEY

2.2. HAMZANÂME’NİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ (6. CİLT 2. KISIM)

Destansı halk hikâyesi olarak bilinen Hamzanâme’nin bütün ciltlerinde genellikle ilk satırda cilt numarası verilir, sonrasında aynı kalıplaşmış ifadeyle başlar:

[1/b] (1) Hâzret-i Hamza-yı Bâ-şafâ Hâzretleri’nün altıncı (2) cildinün tetimmesi tekmîlidür ki naql (3) olunur. (4) Tetimme (5) 6

Rivâyet-nâmesin (11) râviyân-ı aḥbâr ve nâkilân-ı âşâr (12) ve muḥaddiṣân-ı rûzigâr şöyle rivâyet (13) ve bu yüzden hikâyet iderler ki

Eserin başlangıcında bir dördlük bulunmaktadır fakat bu dördlük eserin aslında nesir şeklinde yazılmıştır:

[1/b] (1) Hâzret-i Hamza-yı Bâ-şafâ Hâzretleri’nün altıncı (2) cildinün tetimmesi tekmîlidür ki naql (3) olunur. (4) Tetimme (5) 6

(6) Dünki kışsamuz buldı qarârın

Bugünki (7) kışşadan diñle varın

Var idi (8) bir mühendis-i dānā

Urdı söz resmine (9) bunca ra‘nā

Metnin “88/b” sayfasında 9. satırdan başlayan ve 10. satırın sonuna kadar devam eden bölümde 8. satır yanlışlıkla tekrar yazılmış ve bu hata müstensih tarafından sonradan fark edilerek yanlış yazılan satırların üstü karalanmıştır:

*[88/b] (8) İmdi bu senün yanuna ḳalur mı? Ḳıyās (9) idersin (10)
..... (11) bu ḳadar ‘askerümle varup*

Olaylara dayalı biçimde sürüp giden ifadeler, rivayetlerle genişletilmiştir. Yazar bir olayı detaylı bir biçimde anlatmak istediğinde “**Rāvī eydür, Rāvī eydür ki, rāvī öyle rivâyet ider ki**” vb. ifadeleri kullanır:

*[3/a] (12) eyleñ. ” dir idi. **Rāvī eydür ki** Süveydân-ı (13) Mıṣrî nām pehlüvânı ve oḒlu Hārûn-ı (14) Mıṣrî nām pehlüvânı ve oḒlu Hārûn-ı (14) Mıṣrî nām dil-âverî berâber leṣkeriyle (15) daḥı gönderüp*

*[4/b] (2) **Rāvī eydür ki** meger (3) bu gelen ise Hâzret-i Şâhibḳırân idi ki*

*[53/b] (11) Şerbet geldi, içdiler. **Rāvī eydür** (12) ‘Ömer-i ‘Ayyār, Baḥtek’e ol ḥaḳâreti virüp*

[24/b] (1) oldılar. İşte bunlar bunda **rāvī öyle** (2) **rivāyet ider ki** Şāhibkırān-ı ‘Ālem dağı (3) bir ğayrı yoldan

Metindeki cümleler genellikle “-**up/-üp**” gerindium (zarf-fiil) ekleriyle ve cümle başı edatı olan “**ammā**” sözlüğüyle uzatılmıştır. Cümlelerin uzun olması, metnin anlaşılır olmasına mâni değildir:

[3/b] (3) Zāhir başın **alup** (4) bir tarafa gitmişdür.” dir idi **ammā** çünkü (5) ol maħalde Hārūn-ı Mısrī, Süveydān-ı (6) Mısrī biraz leşker ile **gelüp** anda (7) olan kâfirler ile **bulışup** biraz serzenişler (8) **idüp** “Nedür bu sizün itdiñüz?

[14/a] (8) kırarak nā-gāh Semender Şāh’uñ otağı önüne (9) geldi. Semender Şāh, bu ħāli **görüüp** cān başına (10) **şıçrayup ammā** Ħamza-yı nām-dār ‘alemlere (11) irişdükde fi’l-ħāl **çalup** dört pāre (12) **idüp** tūğları ser-nigün eyledi.

[15/b] (1) yigirmi dört biñ miqdārı ‘asker **yüriyüp** (2) Mısrı’uñ içine koyuldılar. Ehl-i vilāyet (3) dağı mälları ve ehl-i ‘ıyālî ħātır için (4) cānların dişlerine **alup** ‘azım ceng (5) eylediler **ammā** ‘Arab dil-āverleri bunları (6) kıra kova tā ic kal’aya **koyup ammā** iki (7) taraftan böyle ceng ikdām olmak ile (8) Mısrı’uñ şoqaqları kan ve leşden māl (9) māl **olup** kan şoqaqlarda seyl (10) gibi ağıdı.

Eserde başka dillerden alınmış çok sayıda kelime bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça sözcüklere yer verilmiştir fakat bu dillerden alınan bazı kelimelerin bazen doğru yazıldığı, bazen de müstensih hatasından dolayı yanlış yazıldığı tespit edilmiştir. Yanlış yazılan bazı sözcüklerin örnekleri aşağıdaki gibidir:

burc (a) [14/b] (10) dağı kapuların kapayup kal’a **bürçma**

ğazab (a) [35/b] (9) bir **ğazabı** var ki önüne öz bābāsı

ħādım (a) [104/b] (6) ardı sıra bu kadar **ħādım** ağaları

ħāl (a) [70/a] (9) ne **ħāl** ise buña karşı gelüp temāşāya

ħalāş (a) [5/b] (14) almadan kanda **ħalāş** idersünüz.” diyüp bir kez

ħancer (a) [49/a] (15) **ħançeri** çıkarup Zupūn’a şandı

ħandek (a) [3/a] (4) arka virüp önlerine **ħandek** kazup

ħarb (a) [27/a] (6) ālāt-ı **ħarbı** giyinüp kuşandı

ħarem (a) [29/b] (10) geleni tār-mār idüp **ħarem** tarafına yürüdükde

ħarīf (a) [37/b] (13) Ol gelen **ħarīfler** ne herzeler idi

helāk (a) [12/b] (13) helāk oldu. Beyverāsib-i Mıṣrī girdi

ifāde (a) [26/a] (2) Hürmüz'e gelüp Ḥamza'nuñ sözlerin ifāde (3) eyledi

medḥ (a) [119/a] (14) geldükde Zupūn'ı vāfir medḥ eyleyüp

tāc (a) [127/b] (1) karşı durabilür?" diyüp tācın

tedārük (a) [26/b] (6) didi. Begler daḥı tedārīke başladılar

zabṭ (a) [11/a] (13) zabṭ eyledi. Hüveydān, bir kerre

zahmet (a) [32/a] (7) yıksun, kendüne zahmet virme." didi

zarar (a) [56/b] (5) saña zararum olmaz." didi. Hem-ān-dem anı

daḥme (f) [109/a] (8) sekiz şāhibkırānuñ daḥmelerin fetḥ

ḥātūn (f) [27/b] (8) Ḥāce-i Dānā'nuñ ḥātūnı, Şāh'uñ (9) ḥātūnı yanında idi. Nice idelim, diyü

külāh (f) [50/b] (6) giydürdiler ve külāhma koyup yüzine gözine

raḥş (f) [10/b] (9) raḥşın meydāna sürüp bir zemān cevelān

raḥt (f) [72/a] (11) libāsın giyüp ve atuñ raḥtı ve baḥtı getirüp

zūr (f) [116/b] (14) zūr idüp bir arış miḳdārı

Metinde Arapça ve Farsça dışında Fransızca, İtalyanca, Rumca, Ermenice, Yunanca ve Moğolcadan da gelen kelimeler bulunmaktadır:

kaşk (fr) [80/a] (1) kiminüñ kaşkın yarup çāderden taşra (2) oldu.

ḳumandan (fr) [45/a] (3) selām idüp işte bu yakında 'Arab ḳumandan (4) bir pehlüvān zuhūr eyledi ki ḥālā Mekke re'īsiniñ (5) oğludur.

mīl (fr) [4/b] (7) 'Ömer ise serene çıkup (8) söyle ki bir mīl kadar ḳalduḳda getirüp (9) kendüyi taşra atdı

paket (fr) [76/a] (13) Ḳoruyı niçün (14) çignedürsin? Ḥarāb itdiñüz. Dün biriñüz (15) geldi, aldı *paketi*. Yā sen niye geldiñ?"

dümen (itl) [117/a] (10) Ferīdün (11) Şāh nīzesin eline alup (12) *dümen* bağla da bend idüp yalmanın (13) bināgüşından aşırup

ḳaravela (itl) [10/b] (2) Çünkü aḥşam oldu. İki cānibden (3) *ḳaravela* bitüp şabāḥ olduḳda (4) iki cānibden meydān açılup

bre (r) [8/b] (3) Semender Şâh 'uñ levni müteğayyir oldı. “**Bre** Hamza (4) nereden geldi? Ol hapisdür.” didi.

demed (r) [130/b] (8) öñlerine katup **demed demed** (9) idüp kırmağa başladılar

efendi (r) [49/a] (1) bu kūr la‘in? Hic kişiniñ kulu **efendisinden** (2) korkmayup böyle iş ider mi

kerata (r) [64/b] (13) ‘Ömer-i ‘Ayyār (14) eyitdi: “Bre **kerata!** Çok yabāna söyleme. (15) Çevir elini.”

şomun (r) [60/a] (8) gördiler tapanca (9) urması degül ammā Tobhāne **şomunı** (10) kadar şiş.

pezevenk (e) [37/b] (13) Ol gelen harifler ne herzeler idi (14) Anuñ şafası yirinde. Kasāvetin çekme. (15) Kendi **pezevenkliğüne** bak.

çingāne (y) [37/a] (12) yüzi gözi al kana bulanup (13) şalhānede kan çukurına düşmiş (14) **çingāne** köpegine döndi.

cebe (m) [67/b] (6) “Bre amān meded! Şoyunayum efendüm.” (7) diyüp kalkanıñ, andan **cebesin** dağı (8) ne kadar ālāt-ı harb var ise üstünde (9) cümlesin ‘Ömer’e virüp gitmek istedi.

ılğar (m) [135/a] (8) Ezincānib ‘asker-i İslām (9) **ılğarıyla** bir gün Mekke-i mükerremeye (10) geldiler.

karavul (m) [128/b] (1) yüz biñ ‘asker alup yürüdiler. (2) Meger Tavk-ğarrān, **karavul** bekler idi.

Eserde “**nazal n (ڤ)**” ile yazılması gereken genitif eki, ikinci teklik iyelik eki bazı yerlerde “**nun (ڤ)**” ile yazılmıştır:

[115/b] (1) öyle urdı ki zīr ü zeber olup **bunun** (2) da ağızından burnından kan tüfeng (3) mişāli atıldı.

[30/a] (3) Ol derd-mend hōd altı yedi aydur ki senüñ (4) **derdünden** āvāre olup ‘aşkundan cān baş (5) yoluna fedā eyledi.

Metinde “**nun (ڤ)**” ile yazılması gereken “-n” (akuzatif eki) bazı yerlerde “**nazal n (ڤ)**” ile yazılmıştır:

[35/b] (11) siz anda olsañuz tahkik helāk iderdi. (12) Hemān **tedāriküñ** gör.” didi.

[78/a] (9) itmezdi. Eger gelmeyecek olsa senüñ (10) **libāsuñ** şoyar, alur idi. Anda öyle (11) bir hırş var ki benüm tonum bile aldı.

Eski Anadolu Türkçesinde “-dur/-dür” fiilden fiil yapma ekinin (ettirgenlik eki) ünlüsü daima yuvarlak ünlüyken metnin bazı yerlerinde bu ekin ünlüsü düz ünlü “-dır/-dir” şeklinde kullanılmıştır:

[22/b] (14) Eger Nūṣi ’r-revān ’dan (15) size bir ta‘addī olur ise baña **bildirün**

[44/a] (3) Zūpūn ’a getürdigi peşkeşi (4) **değiştirüp** hil‘ atı alup yirine bir eyü (5) at çūlu koyup ve tācı alup yirine bir (6) çingıraqlı külāh kodı

Eski Anadolu Türkçesinde “-ın/-in,-ıl/-il” fiilden fiil yapma eklerinin (edilgenlik eki) ünlüsü genellikle düz ünlüyken metnin bazı yerlerinde bu eklerin ünlüsü yuvarlak ünlü “-un/-ün, -ul/-ül” şeklinde de kullanılmıştır:

[25/b] (7) ve Şāh ’uñ haqqından dağı gelem. Hele ol (8) bunda **bulunmadı**.

[52/a] (9) Āhir neylesün, elden ne gelür? (10) ‘Ömer **tutulur**, hoşamayadur.

Metinde “-ış/-iş” fiilden fiil yapma eklerinin (işteşlik eki) ünlüsü bazen düz ünlüyken bazen de bu eklerin ünlüsü yuvarlak ünlü “-uş/-üş” şeklinde kullanılmıştır:

[52/a] (13) Ol vezīr dağı bir gün Zāvil’e gelüp (14) Zupūn’a **buluşup** hediyeleri teslīm eyleyüp (15) nāmeyi virdi.

[24/b] (14) nüzūl-ı ni‘meti alup Ḥamza’ya gelüp **buluşup** (15) görühdiler.

Halk dilinde kullanılan “**Bre, ey, yā, hay**” gibi hitap sözcükleri metinde sıkça geçmektedir:

[50/b] (1) ise çağırup eyitdi: “**Bre** tutuñ şol uğrı (2) kim bu ‘Ömer-i ‘Ayyār’dur, benüm gūlāmum degüldür.” diyegördi.

[59/b] (3) “**Hay bre, koma!**” diyince ‘Ömer’dür girüsine (4) atı lüp kiminüñ koltuğı altından, kiminüñ (5) buğı arasından ve kiminüñ üzerinden

[60/b] (4) “**Ey** pehlüvān! Zārarın bize bile toğandı. (5) ‘Ömer özge haşımdur. Bizler saña bu kadar (6) söyledük, sen inanmazsın. **Yā** sen niçün (7) elündeki altunı göz göre virdüñ?”

[89/b] (9) dimez miyüm?” didi. ‘Ömer eyitdi: “**Yā** Şāhibkırān, (10) neleyeyin! Şāh ve Bahtek, Zupūn’a (11) senden ve benden şikāyet eyledi.

[94/b] (5) didi. Ḥamza eyitdi: “**Yā** Lendühā! Bir hōd er (6) ol, göreyüm seni. Er gibi ol, (7) yine tiz gel. Ardımızdan yetiş.” didi.

Günümüzde kullanılmakta olan deyimler, metne anlam bakımından zenginlik katması amacıyla metinde sıkça kullanılmaktadır:

[70/b] (3) Şikârda bir yirde yatup uyudum. Bir ‘ayyâr (4) gelüp dârû virüp ‘**aqlum alup** beni (5) soymuş. Soñra beni uyandurdu. Gördüm (6) hâl böyle, üzerine varduğda atıma binüp (7) kaçdı.

[35/a] (4) Sen bunda il (5) vilâyetinde oturup ma‘mûr idersin.” (6) didükde Şâh’uñ ‘**aqlı gidüp** eyitdi: (7) “Ey mel‘unlar! Ne oldıñuz, nasıl düşmân (8) geldi? Hürmüz anda yok mıdur ki bu iş oldı?”

[91/a] (1) nâmeler gönderüp murâdımız hârâc degül, (2) hemân **başdan şavup** helâk olmasıdur. (3) Ne takrîb ile olur ise (4) fursantuñ bulup helâk idesünüz, (5) diyüp anları dañı **belâya uğradup** (6) helâk olmasına sebep oldıñuz.

[39/b] (5) Andan ‘Abdulmuṭṭalib cümle (6) ehl-i Mekke ile Ḥamza’ya karşı çıkup buluşup (7) görışdiler. Ḥamza **başına gelen** ser-encâmları (8) bir bir hikâyet iderek konağ (9) yirine gelüp pârgâhların kurup (10) karar eylediler.

[104/a] (10) Ben, Şâh ile Ḥamza’yı bâbâ oğul (11) itdüm idi. Bu ḥasûd-ı mel‘ün ol (12) dil-âveri **gözden çıkarup** işte (13) sonı böyle oldı. Ol da elinden (14) geleni dirîğ eylemez.” didi.

[26/b] (1) Siyâvuş’uñ ardınca varmış idi. (2) Bu aḥvâli görüp gelüp Ḥamza’ya (3) **haber virdi**. Ḥamza: “Hoş, n’ola (4) imdi? Biz de cengden dönmezüz.”

[41/a] (9) İmdi buña (10) tedbîr eylemek gereksiz ki ben Ḥamza’ya gâlib (11) olup **intikâm alam**. Yoḥsa bu ğayret (12) beni helâk ider. Çâre görüñ.” didi.

Eserde “**eyle-, it-, ol-**“ gibi yardımcı eylemlerin sıkça kullanılması eserin dilinin sade olduğunu göstermektedir:

[2/b] (9) gemilere girüp muvâfiğ rûzigâr ile (10) “Ḳandasın ıqlîm-i Mışrı-yi Ḳâhire?” diyüp (11) **revân oldılar** ammâ ezincânib bizüm (12) dâstânumuz Mışır’da olan kışşaya geldi.

[17/b] (10) eyitdi: “Ey Şehzâde! İşte atanuñ hâlîni (11) gördüñ. İmdi gel **Müslimân ol**. Ḳarındaşuñ (12) Hârûn göre **Müslimân oldı**.” didi. (13) Ḳârûn eyitdi: “Server, **luṭf eyle** beni (14) hârâca kes. Her sene Mekke’ye göndereyüm.” didi.

[19/a] (11) gelecekdür.” didi. Şâh bu kez ğazaba gelüp (12) “Gör imdi öldüremez miyüm?” diyüp (13) dönüp Lendühâ’ya eyitdi: “Ey rû-yi (14) siyâh! Gel, Mecûsî dînine girüp kulluğum (15) **ḳabûl eyle**.”

[54/a] (2) la‘îne virdiler. ‘Ömer eyitdi: “İnşâ’allah (3) bu mel‘ûnı Ḥamza **ḳatlı ider**.” didi.

[77/a] (6) Gel bârî senüñ ile bir **ḳavl** (7) **idelim**. Üzerinde ne ḳadar libâsuñ var? (8) Raḫt ve baḫt bahâya tutup **ḫisâb** (9) **eyle**. Ba‘de ḫisâb üzere bu cânibe pahâsın (10) **teslîm eyle**.

[99/a] (4) ol beş yüz adam ile ol mâlı (5) Şâhibkırân'a **irsâl eyledi**. Anlar dağı (6) **revâne oldılar**.

Metin, benzetmeler ve tamamlamalar kullanılarak sanatlı hale getirilmiştir:

[17/b] (6) koltuklarından aşdılar. Andan ehl-i İslâm (7) tîr-endâzları oğa tutup vücûdîñ (8) **kirpiye döndürdiler**. La'în çağıra çağıra (9) cân virdi.

[37/a] (13) **şalhânedede kan çukurına düşmüş** (14) **çingâne köpegine döndi**

[49/b] (1) Zupûn'dur utandığından öyle gâzaba gelmişdi ki (2) **kelb-i 'ağura dönmiş idi**.

[72/a] (5) Hattâ atdan düşdüm. **Yüzüm, gözüm evkâr** (6) **oldı**.

[67/b] (8) ne kadar **âlât-ı harb** var ise üstünde (9) cümlesin 'Ömer'e virüp gitmek istedi.

[108/b] (1) geldiler ammâ beri cânibden Emîr-i Cihân (2) **âlât-ı harbe** müstağrak olup hînk-i (3) İshâk'a süvâr olup 'Ömer Ma'di ve sâ'ir (4) 'Arab, Yunân, Benî 'Âd serverleri (5) saf çeküp şurdılar.

Metinde şahıs adları çokça geçmektedir. Şahısların adları genellikle memleketleri, konumları ve davranışları göz önünde bulundurularak verilmiştir:

[5/a] (13) **Tavk-ğarrân** (14) bunları karşulayup eyitdi: "Ey (15) kavm-i melâ'inler! İşte serverimiz **Hamza-yı Şâhibkırân** [5/b] (1) irişdi. Hemân arayuñuz, kaçmañ." diyüp (2) kâfirler ile cenge başladılar

[12/b] (7) tiğ öyle urdı ki tâ kemerine varınca (8) iki pâre eyledi. **Nevşâdır-ı tîr-endâz** (9) girüp üç oğ atdı.

[27/b] (10) şaşdılar. **Mîhr-i Nigâr** ise bir yañadan (11) ağlar idi. Serâyûñ önünde **Şâh**'uñ tevâbi'i (12) üşüp "**Hamza**'yı men' idelim." diyüp (13) 'azîm cenge durdılar. Beriden **Lendühâ**'nuñ (14) dağı lâlâları 'Ömer'e gelüp eyitdiler

[36/b] (1) alup şafâlandılar ammâ ey **Höca-yı Bahtek**, senüñ (2) hâtûnundan 'Ömer Ma'di 'aceb şafâ itmiş, hâtûnuñ (3) dağı hazz eylemiş.

[92/a] (1) bu tedârükde iken **Melik Şâh** dağı (2) oğlu **Mîhrân-ı Kâbilî** kırk biñ 'asker ile (3) gelüp cem' oldı.

[102/a] (8) müte'ayyin pârigâhların şurdılar. Anuñ (9) ardınca üç biñ arayla **Merdî Efken-i** (10) **Yemenî, Muğbil-i Pelenkpüş** ve **Sa'id-i Yemenî** dağı (11) **Kaytân-ı Yemenî, Kahtân-ı Yemenî, Kaysi'bin-i Nu'mân**, (12) **Mendiz bin Nu'mân-ı Yemenî**; dil-âverleri **Seyf-i** (13) **Zü'l-yezen** geçdi. Anuñ ardınca üç (14) biñ arayla **Tavk-ğarrân, Gaşmaşam-ı Hicâzî**, (15) **Züyü'l-Humâr, Büyü'l-Humâr-ı bed-mest**, [102/b] (1) **Sa'd Vakqâş** hâzretleri geçdi. Dört (2)

biñ tîr-endâz ile ardınca *Esed-i Mâr-gîr*, (3) *Sa‘îd-i Şîr-gîr*, *Ṭûmâr-ı Mâr-gîr* geçdi. Dağı (4) ardınca iki yüz biñ arayla *Estefanos-ı* (5) *Yunânî*, *Steftenus-ı Yunânî*, *Yunân* (6) *Zemîn dil-âverleriyle* geçdi.

[106/a] (3) ayağa kalkup okudu. İçinde yazmış (4) ki “Benüm kanumdan ki *Ḥamza-yı Şâhibkırân*’um. Sen ki (5) *Nûşi ‘r-revân*’sın.

Eserde bazı peygamber isimlerinin geçtiği görülmektedir:

[65/b] (7) didi. Dağı hemân *Ḥazret-i Mûsâ* (8) ‘*Aleyhi’s-selâm’uñ* şapanıñ eline alup (9) *Ḥazret-i Dâvud* ‘*Aleyhi’s-selâm’uñ* çalunı (10) helâk eyledi ki üç pâresi ‘*Ömer’e* (11) naşîb olmuş idi.

Hamzanâmelerde fetih politikası yürütüldüğü için eserde savaş, savaş aletleri, kahramanlık, yiğitlik gibi kavramlar sıklıkla kullanılmıştır. İran mitolojisinde bulunan kahramanların kullandığı savaş aletleri de eserde geçmektedir:

[5/b] (14) almadan kanda halâş idersüñüz.” diyüp bir kez (15) *tîğ-i Dahhâk*’i ‘*uryân idüp girdi*

[49/b] (5) *Bârî şol ḥancer* ile seni (6) helâk ideyüm.” diyüp *dal ḥançer* olup

[65/a] (1) ile *Zupûn*’a bir *nîze* urdı. *Zupûn* hay, (2) diyüp *siper* virince ‘*Ömer’dür* bir yoldan (3) dağı gösterdi

[66/a] (14) diyüp *dal kılıc* olup *siperin* (15) yüzine çeküp ‘*Ömer’üñ* üzerine sürdi

[76/a] (8) durdı. *Pîzen* de gele gele *Zupûn’uñ ceng* (9) itdigi yire geldi. Atın leşin gördükde (10) bildi ki *ceng* olan maḥal işte bu arada

[99/b] (11) Emriñüz üzere gerçe *Ḥaḫḫ Ta‘âlâ* du‘*añuz* (12) berekâtıyla *feth-i müyesser* oldı

[115/a] (8) irişüp *dal tîğ* olup “*Ey nâ-bekâr!* (9) *Nedür bu itdügün?*” diyüp *Server’i* (10) *kılıçladı*

Eserde müzik aletlerinin isimleri de geçmektedir. Çalınan davullar bir olayı kutlamak, savaşı başlatmak, savaşı bitirmek, askere coşku vermek veya düşmana korku salmak gibi amaçlarla kullanılmıştır:

[102/b] (8) Şöyle ki kimi (9) *tef* çalar, kimi *ney*, kimi *tanbūr*, kimi *zurna* (10) kimi *dünbelek*, kimi *sanṭūr*, kimi *kemân*, kimi *sâz* (11) kimi *bulgârî*

[114/a] (4) *Ḥamza* bunlara ‘*azîm luḫflar* gösterdi (5) dağı ‘*askerlerin* kondurdi. Bu kez (6) *Şâhibkırân-ı ‘Âlem şād* olup *ṭabl-ı şād-mânî* (7) urdılar. *Nûşi ‘r-revân* ve *Baḫtek* (8) bu ḥâlî görüp dil-teng oldılar.

[119/a] (10) *Āhîr* (11) *gelüp aḥşam irişdi*. Bu kez (12) iki taraftan **ṭabl-ārām** çalınup (13) dönüp *ḳondılar*. Server, *pārgāha* (14) *geldükde Zupūn'ı vāfir medḥ eyleyüp*

Metinde gemi, deniz, denizcilikle alakalı kavramların geçtiği de göze çarpmaktadır:

[4/b] (4) *Cezîre-i Ferîdūn-abādan gemilere girüp* (5) ‘*azm-i Mışır diyü revān olmuşlar idi*. İşte (6) *ol idi ki gelüp irişdiler*. Gele gele **gemiler** (7) **iskeleye** yakın *geldiler*. ‘*Ömer ise serene çıkup* (8) *şöyle ki bir mîl kadar ḳaldukda getürüp* (9) *kendüyi taşra atdı*

[92/a] (3) *gelüp cem' oldı*. *Hürzem şāhı* (4) *daḫı deryādan gemiler ile Şāh'a yardıma* (5) *gelmede, işte bunlar duruma tedārük* (6) *görmede*

[98/b] (2) *oldılar*. *Lendühā da deñiz kenārına gelüp* (3) *Tengrūs Şāh'ı bulmayup gördi ḳaçmış*

Hamzanâme metinlerinde çok sayıda hayvan adı geçmektedir. Adı geçen hayvanlar, savaşlarda askerleri taşımak amacıyla kullanılmıştır:

[66/a] (1) *bu taşın bir yeni şapana ḳoyup Zupūn'a eyitdi*: (2) “*Ey nā-bekār, ḫinzîr oḒlu ḫinzîr! Sen benüm atum* (3) *öldürdüñ*. *Yā ben seni atlı ḳor mıyam?*” *diyüp* (4) *Zupūn'uñ atınuñ başına öyle bir taş urdı* (5) *kim atın ḳafası taḒılup helāk* (6) *oldı*

[108/a] (11) *Herkes tedārük üzere* (12) *oldılar*. *Çünkü dördinci günü* (13) *oldı*. *İki taraftan seherden* (14) *yirlerinden turup at, fil*, (15) **gergedānlarına** *süvār olup meydāna* [108/b] (1) *geldiler*

[113/b] (8) *şabāḫ oldı*. *İki taraftan ceng-i ḫarbîler* (9) *çalınup iki asker yirlerinden* (10) *durup raḫşlarına süvār olup* (11) *meydāna geldiler*. *Hemān Melik Şāh, raḫşın* (12) *meydāna sürdi*

Eser, masallara ait unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Masallarda geçen Kafdağı gibi hayali mekânlar, cin gibi varlıklar metinde geçmektedir:

[37/b] (6) *gibi bir dîvi ḫased çeküp çādırına* (7) *getürüp şabāḫ dek taşarruf eyleye*. *Bî-çāre* (8) *ḫātūn aña nice ṭāḳat getürebilür*

[81/a] (6) *gıtdi ammā ol insāna beñzemez*. *Var ise* (7) **cinndür** *yāḫūd ‘ayyārdur.’ didiler*

[109/a] (7) *Şimden şoñra kūh-i Ḳaf'a gidüp on* (8) *sekiz şāhibḳırānuñ daḫmelerin fetḫ* (9) *idüp ālāt-ı Şāhibḳırān'a mālîk* (10) *olup nice yādîgārlara mālîk* (11) *olsa gerekdür*.

Hamzanâme'nin altıncı cildinin ikinci kısmında farklı coğrafya isimleri geçmektedir. Eserde Mısır, Hindistan, Hurzem, Hicaz gibi ülkeler; Mekke, Medayin, Kabil, Kahire gibi şehirler yer almaktadır:

[2/b] (10) “*Ḳandasın ıḳlîm-i Mışrî-yi Ḳāhire?*” *diyüp* (11) *revān oldılar*

[22/a] (13) *biñ er ile bir gün ḳalkup ‘azm-i Mışır* (14) *idüp gıtdiler*.

[41/b] (4) **Zāvīlistān** sultānı Zūpūn bin Keykāvus naşıl (5) pahādır-ı mel'ūndur. Dağı karındaşı Pīzen dağı (6) gör Şāh-ı Lehrāseb göri ne erdür. **Kābil** (7) sultānı Melik Şāh-ı Kābilī, oğlu Mihrān-ı Kābilī (8) bir hayli pahādır kimesnelerdür

[51/a] (12) **Medāyin** cānibine revāne oldı ammā bu tarafından (13) Bahtek'i bu haķāretle şehri bütün dolaşdırup (14) gezdirdiler.

[94/a] (9) “Ey dil-āver! **Hürzem** vilāyetinden (10) bī-nihāye ‘asker ile Tengrūs Şāh (11) gelmiş.” diyüp haber virdi.

[96/a] (12) karındaş olalım. Ben de **Hindistān** (13) diyārınıñ şāhıyım. N’olur, hālā Hamza’nuñ (14) hizmetindeyim.

[102/a] (13) Anuñ ardınca üç (14) biñ arayla Tavķ-ğarrān, Ğaşmaşam-ı **Hicāzī**

[130/a] (6) Muķbil’e eyitdi: “Neylersüñüz (7) idüñ, Hamza’yı **Mekke’ye** götürüñ.”

2.3. HAMZANÂME (6. CİLT 2. KISIM) METNİNİN ÖZETİ

Metin, Şah Nuşirevan'ın Hamza'ya yedi kaleden haraç alması için görev vermesiyle başlar. Hamza, Şah Nuşirevan'ın verdiği bu görev üzerine Mısır'da bulunan yedinci kaleye gelir. Mısır şahı Semender Şah, hile yaparak Hamza'yı ele geçirir ve bunu Nuşirevan'a bildirir. Hamza'nın ele geçirildiği haberini alan Nuşirevan, onların hapsedilmesi gerektiğine karar verir ve Semender Şah'tan bunun karşılığında Lendüha'yı ister. Semender Şah, Nuşirevan'ın teklifini kabul eder ve Hamza'yla yanındakileri bir adaya hapseder. Hamza, Hileci Ömer ve Zühre Banu bir şekilde hapsedildikleri yerden kaçarlar. Bunların kaçtıklarını duyan Mısır'ın ünlü savaşçıları Süveydan ve oğlu Harun, Hamza'nın ve Hileci Ömer'in nereye gittiğini öğrenmek için İslam askerleriyle savaşırken Hamza ve Hileci Ömer gelir. Hamza, Süveydan'ı öldürür ve diğer askerlerle de savaşır. Süveydan'ın oğlu Harun, babasının ve diğer askerlerin öldüğünü görünce Hamza'ya ölmek için yalvarır. Hamza, Harun'u öldürmez ve bunun üzerine Harun Müslüman olur.

Hamza'nın elinden kurtulan bazı askerler Semender Şah'ın yanına giderler ve Hamza'nın ve Hileci Ömer'in hapisten kaçtığını ve sonrasında gelişen olayları anlatırlar. Hamza'yı ve Hileci Ömer'i hapiste zanneden Semender Şah, duydukları karşısında şaşırır ve savaş hazırlığına başlar. Hamza'nın askerleriyle Semender Şah'ın askerleri Mısır yakınlarında karşılaşır. Hamza, Semender Şah'a Müslüman olması gerektiğini, aksi takdirde kendisini öldürüp Mısır'ı yıkacağını bildiren bir mektup yazar ve Ömer'le gönderir. Semender Şah, mektubu okur fakat Müslüman olmayacağını ve Hamza'yla savaşacağını bildirir. Sabah olduğunda Hamza'nın karşısına ilk önce Süveydan'ın kardeşi Hüveydan çıkar ve Hamza, Hüveydan'ı öldürür. Hüveydan'dan sonra Hamza'nın karşısına Mısırlı Esed, Mısırlı Şehrezen, Okçu Nevşadır, Mısırlı Firuz, Mısırlı Beyverasib, Mısırlı Ferahzad ve Mısırlı Arduvan çıkar ve hepsi ölür. Hamza'nın karşısına en son Semender Şah'ın oğlu Karun çıkar. Diğer askerler de olaya dâhil olur ve büyük bir savaş meydana gelir. O karışıklıkta Karun'u ata bindirip oradan kaçırlar. Meydana gelen bu savaştan sonra Semender Şah da kaçar ve bir kaleye sığınır. Hamza, Semender Şah'ın sığındığı bu kaleyi fethetmek ve Semender Şah'ı öldürmek için kaleye saldırır. Semender Şah'ın vezirleri, bütün bu olaylardan Nuşirevan'ı sorumlu tutar. Semender Şah, Nuşirevan'dan yardım istemek için gizli bir kapıdan kaçmaya çalışır fakat Hileci Ömer ve Mukbil tarafından yakalanıp ipe bağlanır. Bu arada Hamza da Semender Şah'ın oğlu Karun'u bağlayıp esir alır. Hamza, Semender Şah'a Müslüman olması konusunda bir teklifte daha bulunur. Semender Şah, teklifi yine kabul etmeyince Hamza sinirlenir ve Semender Şah'ı orada öldürür. Karun ise ölmek için Hamza'ya yalvarır ve canı karşılığında haraç öder.

Yaşanan bu olaylardan haberi olmayan Nuşirevan, Hoca ve Bahtek'le sohbet ederken Bahtek'in ısrarı üzerine Lendüha'yı öldürmeye karar verir. Bu sırada Semender Şah'ın firar eden bazı vezirleri Nuşirevan'ın yanına gelerek yaşananları anlatırlar. Olayları öğrenen Nuşirevan çok şaşırır ve Bahtek'e ne yapacağını sorar. Bahtek, Lendüha'nın ölmesiyle Hamza'nın manevi olarak zarar göreceğini söyler. Hoca ise Hamza'nın aslında hiçbir suçunun olmadığını, Nuşirevan'dan aldığı emirle bunları yaptığını, Lendüha'nın serbest bırakılıp Hamza'yla barışılması gerektiğini ve barışmak için de Nuşirevan'ın kızı Mihr-i Nigar'ın Hamza'ya verilmesinin daha doğru olduğunu söyler. Nuşirevan, bunu kabul etmez ve

Lendüha'yı tekrar zindana attırır. Küstehm'i yanına çağırarak Mısır'a sefer yapacağını, bunun için hazırlık yapılması gerektiğini söyler. Oğlu Hürmüz'ü de kendi yerine koyduktan sonra Mısır'a doğru yola çıkarlar.

Hamza; Karun ve Harun'a biraz mal vererek ele geçirdiği yerlerin yönetimini onlara bırakıp Medayin'e doğru yola çıkar. Hamza gittikten sonra Nuşirevan Karun ve Harun'un yanına gelir ve Hamza'nın nereye gittiğini sorar. Onlar da olayları anlatıp Hamza'nın Medayin'e gittiğini söylerler. O esnada Bahtek'in aklına Medayin'deki evi ve karısı gelir. Ömer'in onlara zarar vereceğini, evini yıkıp karısını kullanacağını düşünür. Nuşirevan ise askerlerine Mısır'da zarar gören yerlerin yeniden yapılması emrini verir.

Hürmüz'e, Hamza'nın Medayin'e vardığı haberi gelir. Bunun üzerine hediyeler hazırlatarak Hoca'nın oğlu Siyavuş'u gönderir ve Hamza'nın muradının ne olduğunu öğrenmek ister. Hamza da Hürmüz'le dost olduğunu, kendisine bir zarar vermeyeceğini fakat Nuşirevan'ın sarayının bir kısmını yıkıp Mihr-i Nigar'ı almak istediğini iletir. Hürmüz ise Hamza'nın isteğini kabul etmez ve savaşmak istediğini söyler. Sabah olduğunda savaş başlar. Hamza, kale kapısını yıktıktan sonra içeri girip Nuşirevan'ın sarayına yönelir. Bunu gören Hürmüz gizlice saraydan kaçır. Her bir bey bir saraya girer fakat Hamza'nın emriyle Hoca'nın sarayına kimse dokunmaz. Hileci Ömer, savaşa savaşa Bahtek'in sarayının önüne gelir. Saraydan bir kadın çıkar ve Bahtek'in karısı olduğunu söyler. Ömer de tam olarak bunu istediğini bildirir ve Bahtek'in karısına sahip olur. Lendüha'nın Hamza'yla beraber gelen askerleri Lendüha'nın hapsedildiği zindanı bulup onu oradan kurtarırlar. Hamza da Nuşirevan'ın sarayının önüne gelir. Saraydan Mihr-i Nigar'ı alır, arabaya bindirir ve çadıra götürdükten sonra başına gözcü ve hizmetçi koyar.

Nuşirevan, Mısır'da otururken Medayin yolundan birilerinin geldiğini görür. Gelen kişiler, başlarına gelen olayları anlatmaya başlar. Bu olaylar karşısında neye uğradığını şaşırarak Nuşirevan, Hürmüz'ün karşılık verip vermediğini sorunca onun da saraydan kaçtığını öğrenir. O sırada Hürmüz, Siyavuş ve Bahtek'in oğlu Bahtgan gelir. Hamza'nın ve diğer beylerin Medayin'i yıktığını, Mihr-i Nigar'ı götürdüklerini, Bahtek'in ve Küstehm'in saraylarına girip eşlerini kullandıklarını, Lendüha'yı kurtardıklarını anlatır. Bahtek'in karısının da Ömer'den hoşlandığını ve onu övdüğünü söylerler. Bunu duyan Bahtek üstünü başını yırtıp kendisini yerlere atmaya başlar. Biz zaman sonra Bahtek'e ilaç verip kendisine getirirler. Aynı durum Küstehm'in de başına geldiği için Hamza'ya ve diğer beylere olan düşmanlıkları artar. Bahtek ve Küstehm, Nuşirevan'a intikam almak istediklerini iletirler. Yaşanan olaylara Nuşirevan'ın sabrı kalmaz ve hep birlikte Medayin'e doğru yola çıkarlar. Medayin'e vardıklarında şehrin harap edildiğini görürler. Nuşirevan, Hoca'ya Hamza'nın ne yapmak istediğini sorar, Hoca da Bahtek'in ve Küstehm'in Hamza'ya çok eziyet ettiğini ve bunun sonucunda bu olayların yaşandığını söyler. Bunun üzerine Nuşirevan, Hamza'yı ve Hileci Ömer'i ortadan kaldırmak için plan yapar ve ünü yayılmış olan savaşçıları davet eder.

Hamza ve diğer beyler, Mihr-i Nigar'la Mekke'ye yaklaşınca Hileci Ömer ileri koşup Hamza'nın babası Abdulmuttalib'e ve Mekke halkına müjde verir. Sonrasında babasının ve annesinin yanına giderek onlara hediyelerini verir ve onlarda dualarını alır. Abdulmuttalib ve Mekke halkı, Hamza'yı karşılamak için önlerine doğru giderler. Mihr-i Nigar'ın eşyalarını ve

hizmetçilerini Abdulmuttalib'in sarayına götürüp Hamza'nın annesine teslim ederler. Hamza, babasına ve Mekke halkına başlarına gelen olayları anlattıktan sonra Mihr-i Nigar ile vakit geçirmeye başlar. Hatta çoğu zaman ava bile gitmez. Birgün babası, Hamza'nın Mihr-i Nigar için ne kadar sıkıntı çektiğini söyler ve hemen evlenmesi gerektiğini bildirir. Hamza ise bahara kadar sabredeceğini, yaz olduğunda Nuşirevan ile barıştıktan sonra evlenmek istediğini söyler. Sonrasında şehirleri yakın olan beyler kendi şehirlerine doğru yola çıkarken şehirleri uzak olanlar da Mekke'de kalıp ava katılırlar.

Nuşirevan'ın ve diğer beylerin sarayları yapıldıktan sonra bunlar bir araya gelip istişare yapmaya başlarlar. Nuşirevan, bu olaylar karşısında bir şeyler yapması gerektiğini düşünür ve Hoca'ya ne yapması gerektiğini sorar. Hoca da olayların bu hale gelmesinden korktuğunu ve bu yüzden Nuşirevan'ı Hamza ile barıştırmak istediğini bildirir. Nuşirevan ise Hoca'dan bunları duymak istemez. O sırada Bahtek söze karışır. Nuşirevan'a Zavilistan sultanı Zupun'dan, kardeşi Pizen'den, Lehraseb Şah'tan, Kabil sultanı Melik Şah'tan ve oğlu Mihran'dan, Hurzem sultanı Tengrus Şah'tan ve onun savaşçısı Hurzemli Azer'den bahseder ve ona bu savaşçıların ne kadar kuvvetli olduklarını anlatır. Sonrasında Nuşirevan, kendisine ait olan mührü Bahtek'e verip bahsettiği savaşçılara kendi ağzından mektup yazmasını ister. Bahtek, bu olaydan dolayı çok mutlu olup mektupları yazar ve adı geçen savaşçılara gönderir.

Nuşirevan hazırlıklarını yapmaya devam ederken Hamza, Ömer'e Hoca'yla buluşmasını ve Nuşirevan ile barışma ihtimalinin olup olmadığını öğrenmesini söyler. Ömer, Hamza'nın bu isteğini yerine getirmek üzere Medayin'e doğru yola çıkar. Medayin'e vardığında her yerde Nuşirevan'ın askerlerini ve onların çadırlarını görünce şaşırır. Kılık değiştirerek Nuşirevan'ın çadırına gelir fakat orada olmadığını görür. Sonrasında Nuşirevan'ın sarayına gitmeye karar verir. Saraya gelince Zupun'a gönderilmek üzere bir elçinin hazırlık yaptığını görür. Zupun'a hediye edilmek üzere bir hırka, bir kılıç, bir hançer, bir kemer ve mücevher hazırlanır. Bahtek, Nuşirevan'dan rica edip Zupun'a elçiliğe kendisinin gitmesini istediğini bildirir. Nuşirevan bu isteği kabul eder ve Zupun'un gelip bu meseleyi bitirmesinden sonra Mihr-i Nigar'ı Zupun'a vereceğini söyler. Konuşulanları duyan Hileci Ömer, hemen bir kurnazca bir plan yapar. Bahtek'in hizmetçisi kılığında girdikten onların aralarına karışır ve yola koyulurlar. Bir gece Zavil'e yaklaşınca Ömer, Bahtek'in hazineyi korumakla görevli olan adamını etkisiz hale getirdikten sonra onun kılığında girer ve yola devam ederler. Ömer, bir ara Zupun için hazırlanan hediyeleri değiştirir. Zavil şehrine geldiklerinde Nuşirevan'dan elçi geldiği bilgisi Zupun'a bildirilir. Zupun, Bahtek'i ve Bahtek'in hazinedarı kılığındaki Ömer'i huzuruna kabul eder. Sonrasında yemekler yenir, şerbetler içilir. Sofra toplandıktan sonra Zupun, Bahtek'e Nuşirevan'ın ne istediğini sorar. Bahtek, Nuşirevan'ın Hamza ile olan olayını anlatır ve Zupun'a yazılan mektubu kendisine verir. Mektupta Zupun'un Hamza'nın hakkından gelmesi şartıyla Mihr-i Nigar'ın kendisine verileceği yazılıdır. Bunu okuyan Zupun kibirlenir. Mektubun devamında Mihr-i Nigar'ın Hamza tarafından götürüldüğü yazılıdır. Bunu okuyan Zupun, Hamza'nın Mihr ile evlendiğini ve Mihr'in artık kendisine fayda getirmeyeceğini düşünür. Bahtek ise Hamza'nın Nuşirevan'la barıştıktan sonra Mihr-i Nigar ile evleneceği, Mihr'in hala kızıoğlankız olduğu konusunda Zupun'u ikna eder. Sonrasında Bahtek, Zupun için getirilen hediyeleri Zupun'a vermek üzere hizmetçisinden ister. Hizmetçi kılığındaki Ömer hediyeleri

getirir. Sandık açılır ve içinden hırka yerine at çulu, taç yerine çingiraklı külah ve kılıç yerine tahta parçası çıkar. Bunları gören Zupun sinirden deliye döner ve Bahtek'e bunları ne demek olduğunu sorar. Bahtek, bunlardan haberinin olmadığını fakat hediyeleri hizmetçisinin değiştirdiğinden şüphelendiğini söyler. Zupun, Bahtek'in sözüne inanmaz ve sandıktan çıkan tahta parçasını Bahtek'in kafasına vurur. Bahtek, ısrarla bunları değiştirenin hizmetçisi olduğunu söyler. Hazinedar kılığındaki Ömer'e durumu sorarlar. O da hediyeleri Bahtek'in değiştirdiğini, kendisinin bu işle alakasının olmadığını söyler ve kendisine atılan iftira nedeniyle oradan gitmek ister. Bahtek, hediyeleri değiştiren kişinin Ömer olduğunu anlar, Zupun'a söyler ama Zupun sinirinden Bahtek'in söylediği hiçbir şeye inanmaz. Sandıktan çıkan at çulunu Bahtek'in sırtına geçirirler. Sonrasında Bahtek'in yüzüne kömür sürüp, eşeğe ters bindirip Zavil sokaklarında gezdirirler. Bahtek, başına gelen bu olaydan dolayı fazlasıyla üzülür hatta ağlar. Ömer'in aralarına nasıl karışıp o hediyeleri değiştirdiğini düşünür. Bahtek'i şehrin sokaklarında ve çarşısında gezdirdikten sonra Zupun'un yanına tekrar getirirler. Bahtek, oradakilere bu işi Hileci Ömer'in yaptığını ve yakalanıp yakalanmadığını sorar. Orada bulunanlar da o hizmetçiyi görmediklerini söyler. Zupun, Bahtek'in başına gelen bu olayı Nuşirevan'a anlatmasını ister. Zupun, bu olayın ardından Nuşirevan'a bir mektup yazarak durumu anlatır ve mektubu teslim etmek üzere bir haberciye verir. Kendisine gelen mektubu okuyan Nuşirevan, bu duruma fazlasıyla üzülür. Sonrasında tekrardan bir hırka, bir kılıç, bir taç ve bir hançer hazırlar. Bu hediyelerle birlikte bir mektup daha yazar, bu mektubu veziri aracılığıyla Zupun'a gönderir. Mektupta Bahtek'in suçunun olmadığı, Nuşirevan'ın nasıl bir düşmanla karşı karşıya olduğu yazılıdır. Durumu anlayan Zupun, Bahtek'ten özür diler. Kardeşi Pizen'e ve Lehraseb'e haber gönderir ve hep birlikte Medayin'e doğru yola çıkarlar.

Zupun'un ve kardeşlerinin Medayin'e yaklaştıklarını duyan Nuşirevan, onları karşılamak Küstehm'i ve oranın tanınmış adamlarından birkaçını gönderir. Nuşirevan'ın çadırına gelip orada yemek yerler, şerbet içerler. Sonrasında Zupun, yanında getirdiği hediyeleri Nuşirevan'a takdim eder. Nuşirevan, Zupun ve diğerler içilen içkilerin etkisiyle sarhoş olurlar. Konu Hamza'dan ve Hileci Ömer'den açılır. Nuşirevan, Hamza'yı ve Ömer'i Zupun'a şikâyet eder. Zupun da Hamza'yı ve Ömer'i karşısında gördüğü takdirde öldüreceğini söyler. Sohbet devam ederken Ömer'in konuşulanları dinlediğinden haberleri bile yoktur. Ömer daha fazla dayanamaz ve bir çarta çalar. Zupun, sinirlenir ve bunu yapanın kim olduğunu sorar. Sonrasında Ömer birkaç defa daha çarta çalar. Hoca çartayı çalanın Ömer olduğunu anlar ve bunu Zupun'la paylaşır. O esnada Ömer bir çarta daha çalar ve orada bulunanlar kahkaha ile gülmeye başlarlar. Olanlara iyice sinirlenen Zupun, Ömer'i görmek istediğini Hoca'ya iletir. Hoca da Ömer'in orada olduğunu ama hangi hizmetçinin kılığına girdiğini bilmediğini söyler. Hoca, Zupun'a Ömer'i görmek istiyorsa bir kese altını hazırlayıp kendisini çağırması gerektiğini anlatır. Zupun da Hoca'nın dediğini yapar ve bir kese altını hazırlayıp Ömer'i çağırır. Ömer'e oraya gelip kendini göstermesi durumunda altınlara sahip olacağı söylenir. Orada olan hademelerden biri ileri gelir ve Ömer'i tanıdığını, bir yerde gördüğünü ve altınları Ömer'e teslim etmek istediğini söyler. Zupun, altınları hademeye vermez fakat hademe altınları alma konusunda ısrarcı davranır. En sonunda o hademenin Ömer olduğu anlaşılır. Zupun, Ömer'e hademe kılığından çıkıp kendi kılığına girdiği takdirde altınları vereceğini söyler. Ömer kendi etrafında dönmeye başlar. Ömer'in bu hareketinden

dolayı herkesin gözü kamaşır. Sonrasında Ömer kendi kılığına girmiş bir şekilde Zupun'un karşısında durur. O sırada Zupun, Ömer'i altını verir gibi yapıp kandırma ve kolundan yakalama peşindedir. Zupun'un planını anlayan Ömer aniden altın kesesini alıp, taklalar atıp, sıçrayıp oradan kaçmayı başarır. Kaçarken de Bahtek'e sert bir şekilde vurup yere düşmesine yol açar. Ömer, تنها bir yere gidip, hızlı bir şekilde kendisini başka bir kılığa sokup kendisiyle alakalı konuşulanları dinlemek için tekrar Zupun'un yanına gelir ve oradakileri izlemeye başlar. Zupun, Nuşirevan ve Bahtek kendi aralarında Ömer hakkında konuşurken Hoca söze girer. Ömer ve Hamza'yla başa çıkmanın zor olduğunu, onların işlerinin sürekli hile olduğunu söyler. Zupun, Hoca'nın söylediklerine kulak asmayıp Ömer'i ve Hamza'yı öldüreceğini söyler. Ömer ise bu konuşulanların hepsini duyar ve yine plan yapmaya başlar. Bu sırada Zupun, Hamza ile karşılaşmak için yola çıkacağını söyler. Nuşirevan da asker toplama ve davet gönderdiği ünlü savaşçıları bekleme taraftarıdır. Zupun, askere ve diğer savaşçılara ihtiyacının olmadığını söyler. Nuşirevan, Hürmüz'ü komutan yapıp Bahtek, Zupun, Lehraseb ve Pizen'le beraber Mekke'ye doğru yola çıkar. Ömer de kılık değiştirdiğinden onların aralarına karışıp onlarla beraber gider.

Mekke'ye doğru giderlerken bir yerde dururlar. Durdukları yer otu ve suyu bol olan bir yerdir. Orada üç gün kalırlar. Her bey kendi hizmetinde bulunan adamlar ile arazide ava çıkar ve her biri bir yana dağılır. Ömer, beylerin ava çıkacaklarını daha önceden bildiği için oradaki askerlerden at, kılıç, ok, yay, siper çalıp Zupun'un peşine düşer. Zupun, av sırasında bir hayvana rastlar ve bu hayvanı avlarsa Mihr-i Nigar'ı alacağını düşünür. Daha sonra Zupun, hayvanı kovalamaya başlar. Yakalamayacağını anlayınca bir ok atar ve hayvanı öldürür. Zupun, hayvanı bağlayıp dönerken Hileci Ömer'le karşılaşır. Ömer, Zupun'a kim olduğunu, buldukları arazide ne aradığını sorar. Zupun da kendisini tanıtır fakat Ömer'in kendisine saygısızlık yaptığını düşünür. Bunlar birden kavgaya tutuşur. Ömer mızrakla Zupun'a vurur. Zupun da Ömer'in hamlesine karşılık verir. Zupun, Ömer'e gürz ile vurmaya çalışır fakat Ömer gürzün gelişinin tehlikeli olduğunu anlayarak kendini kenara atar. Gürz, Ömer'in atının kafasına çarpar ve at orada ölür. Ömer, Hz. Musa'nın sapanını eline alır ve Zupun'a taş atmaya başlar. Atılan taşlardan biri Zupun'un atının kafasına gelir ve o at da orada ölür. Zupun her ne kadar atılan taşlara karşı koymaya çalışsa da sonunda pes eder. Ömer, Zupun'dan elbiselerini çıkarmasını ister. Zupun itiraz etmek istese de Ömer birkaç tane daha taş atar. Üstündeki bütün kıyafetleri çıkaran Zupun, gitmek için Ömer'den izin ister ama Ömer, Zupun'un oynaması şartıyla izin vereceğini söyler. Zupun, bir süre oynar. Sonrasında Ömer, Zupun'a gitmesi için izin verir ve gördüklerini Nuşirevan'a anlatmasını ister. Zupun, oradan ayrılıp giderken yolda bir adama rastlar. Av sırasında uyurken birinin gelip kendisine ilaç verdiğini ve bayılttığını, sonra da üstünü başını alıp götürdüğünü anlatır. Adamdan kendi çadırından bir askeri tenhaya çekip olayı anlatmasını ve kendisinin elbiseye ve ata ihtiyacı olduğunu iletmesini rica eder. Adam Zupun'un isteğini kabul eder. Bu sırada Zupun'un adamları Zupun'u aramaya çıkar, bulamayınca da tekrar çadıra dönerler. Zupun'un gönderdiği adam, çadırın oraya geldiğinde askerlerden birini kenara çekip Zupun'un başına gelenleri anlatır. Askerler de hemen bir at ve elbise hazırlayıp Zupun'a götürürler. Zupun, kendisine getirilen elbiseleri giyer, atına binip çadırların olduğu yere gelir. Diğer beyler de o sırada avdan dönerler. Oradakiler Zupun'u o halde görünce ne olduğunu sorarlar. O da av sırasında attan düştüğünü, yaralandığını ve bu yüzden geciktiğini söyler. Sonrasında yemeğe otururlar.

Ömer ise Zupun'un elbiselerini getirip Zupun'un çadırının yanında açık arttırmayla satar. Zupun'un adamları bu elbiseleri görür ve alıp Zupun'a götürürler. Elbiseleri gören Zupun, bunu satan kişinin yanına gelmesini ister. Askerler Ömer'i bulup Hürmüz'ün çadırına götürürler. Zupun, Ömer'i tanır ve elbiseleri ve eşyaları bin altına alır. Ömer, altınları aldıktan sonra dışarı çıkar. Başka bir kılığa girip bunları izlemek için tekrar çadıra gelir. Hürmüz, Zupun'un satın aldığı eşyalara bakar fakat bu eşyaların Zupun'un kendi eşyaları olduğunu anlar. Hürmüz, bu eşyaların Ömer'in eline nasıl geçtiğini merak etmeye başlar. Kılık değiştirmiş bir şekilde kalabalığın içinde onları izleyen Ömer, Zupun'un av esnasında bir adamla karşılaştığını, adamın Zupun'u sapan taşıyla soyduğunu ve elbiselerini alıp gittiğini anlatır. Bunları duyan beyler Zupun'a dönüp olayın gerçek olup olmadığını sorarlar. Zupun da olayı utana utana anlatır. Bu işi, elbiseleri satan kişinin yaptığını söyler. Pizen, Zupun'un anlattıklarına çok şaşırır ve Zupun'un intikamını Ömer'den alacağını söyler. Ömer ise kılık değiştirmiş bir şekilde içeride olan biteni dinler. Bahtek, Pizen'e engel olmaya çalışır ama başaramaz. Pizen, sabah olunca savaş aletlerini alır ve yola çıkar. Çadırda konuşmaların hepsini dinleyen Ömer, sipahi kılığına girer ve Zupun'la savaştığı yere gider. Pizen de aynı yere gelir ve Zupun'un atının leşini görünce savaşın orada yapıldığını anlar. Sipahi kılığındaki Ömer, Pizen'e de bu arazide ne aradığını, çimenleri neden ezdiğini sorar. Pizen de dünkü kişinin kardeşi olduğunu, onun intikamını almaya geldiğini söyler ve savaşa başlarlar. Pizen, Ömer karşısında yenilir. Ömer, Pizen'den soyunmasını ister fakat Pizen soyunmamak için Ömer'e yalvarır. Bunun karşılığında üzerindeki elbiselerin değeri kadar Ömer'e para vermeyi kabul eder. Ömer kabul edip parayı isteyince Pizen yanında para olmadığını söyler. Ömer de parayı daha sonra Pizen'in çadırından alacağını söyler. Pizen, Ömer'i kandırdığını, parayı almak için o kadar askerin içine gelemeyeceğini düşünür ve o şekilde anlaşıp oradan ayrılırlar.

Ömer, sipahi kılığından çıkıp başka bir kılığa girerek çadırların olduğu yere gelip askerlerin arasına karışır. Pizen de Hürmüz'ün çadırına gelir ve yaşananları anlatır. Olayı dinleyen Zupun, Pizen'den Ömer geldiğinde kendisine haber vermesini ister. Ertesi gün belirlenen saatte Ömer gelir. Pizen, Ömer'e yer gösterir ve beraber yemeğe otururlar. Burada amaç Ömer'i oyalamaktır. Bu sırada Zupun'a haber vermesi için bir adam görevlendirilir. Zupun çadıra gelir. Pizen, Ömer'i alacağını istemeye gelen bir adam olarak tanıtır. Zupun da borcun hemen ödenmesi gerektiğini söyleyince Ömer bunların anlaşacağını, kendisini yakalamak için böyle bir oyun yaptıklarını anlar. O esnada Pizen'in adamları Ömer'in üstüne hücum ederler. Ömer, Zupun'un ve Pizen'in tacını alıp, bunlara birer tokat atar ve orada bulunan adamların bazılarını öldürüp, dışarı kaçar. Zupun ve Pizen kendilerine geldiğinde Ömer'in yakalanıp yakalanmadığını sorarlar. Ömer ise dışarıdan bağırarak altınlarının kendisine verilmesi gerektiğini, aksi takdirde hepsini öldüreceğini söyler. Hileci Ömer'den iyice korkmaya başlayan Zupun ve Pizen, Ömer'den daha fazla zarar görmemek için altınları ona vermeyi kabul ederler. Altınları alan Ömer, oradan uzaklaşır.

Hürmüz, bütün bu işleri yapan kişinin Hileci Ömer olduğunu öğrenir. Hürmüz, Pizen, Zupun ve Bahtek çadıra geldiklerinde Ömer'in kendilerine yaptıklarıyla alakalı konuşmaya başlarlar. Bahtek, Ömer'in hileci olduğunu, onunla başa çıkılamayacağını söyler. Sabah olduğunda birkaç kişi feryat figan Hürmüz'ün yanına gelip çadırlarına hırsızın girdiğini, ne

var ne yok her şeyi götürdüğünü söyler. Bunu yapan kişinin de Ömer olduğunu düşünürler ve artık oradan gitmeleri gerektiğine karar verirler. Oradan Mekke'ye doğru yola çıkarlar. Akşam olunca bir yerde konaklarlar. Ömer o gece bazı kişilerin çadırına girip mallarını alır. Çadırlarının soyulduğunu gören herkes Hürmüz'ün yanına gelir fakat Hürmüz ne cevap vereceğini bilemez. Sonrasında Ömer, Bahtek'in ve Hürmüz'ün hazinelerine girip oradaki malları alır. Bunu öğrenen Bahtek ve Hürmüz silahsız hiçbir yere gidilemeyeceğini ve bu şekilde giderse Ömer'in bütün mallarını alacağını söylerler. Hürmüz, söze girer ve Medayin'e dönüp bütün bu olanları Nuşirevan'a anlatmayı teklif eder. Diğer beyler de bu teklifi kabul edince hemen geri dönüp Medayin'e doğru yola çıkarlar. Bunu duyan Ömer, Mekke'ye gelip Hamza'yla buluşur. Hamza, Ömer'e neler olduğunu sorar, Ömer de Nuşirevan'ın asker toplayıp savaşçıları davet ettiğini, Bahtek'i elçi olarak Zupun'a gönderdiğini ve bundan sonra gerçekleşen olayların tamamını anlatır. Sonrasında da Nuşirevan'ın bu hazırlıklarına karşı kendilerinin de hazırlık yapmaları gerektiğini bildirir. Hamza da şehirlerine geri giden beylere Hileci Berk Pay ve Hileci Tarık ile haber gönderir. Nuşirevan bizimle savaşmak ister, buraya gelin, der.

Hürmüz, Zupun ve Bahtek; Nuşirevan'ın yanına gelip Ömer'in kendilerine neler yaptığını ve bunun akabinde olan biten her şeyi anlatır. Nuşirevan bunlara sinirlenir. Bir mektup yazılıp Hamza'ya gönderilmesini emreder. Mektup yazılır ve Nuşirevan mektubu mühürleyip Şehmerd'e verir. Hamza'nın da bu mektuba vereceği cevabı kendisine getirmesini ister. Şehmerd, Ömer'den korktuğu için mektubu çekine çekine götürür. Bir zaman sonra Şehmerd, Hamza'nın çadırının olduğu yere gelir. Hamza'nın kapıcıbaşı olan Mukbil-i Zerrin Kemer, Hamza'ya Nuşirevan'dan mektup geldiği haberini verir. Şehmerd'in geldiğini duyan Ömer mektubun kendisiyle alakalı olduğunu, Nuşirevan'ın kendisini şikayet ettiğini düşünür ve mektubun içeriğini Şehmerd'e sorar. Şehmerd, mektupta ne yazdığını bilmediğini söyler. Mukbil, Şehmerd'i Hamza'nın yanına götürür. Hamza mektubu açıp okumaya başlar. Nuşirevan mektupta Hamza'nın kendi çıkarlarına göre hareket ettiğini, istediğinden haraç alıp istediğini Müslüman yaptığını, bunlarla kalmayıp Ömer'in yaptığı işleri, vezirlerin eşlerini ve kızlarını kullandığını, bu yüzden de Hamza'yı öldüreceğini söyler. Hamza, mektubu okuduktan sonra Ömer'e yaptıklarından dolayı sinirlenir. Hemen Nuşirevan'a bir cevap yazıp mektubu Şehmerd'e verir. Şehmerd, Hamza'nın yazdığı cevabı Nuşirevan'a iletir. Nuşirevan mektubu okumaya başlar. Mektupta Hamza'nın Nuşirevan'a zamanında çok iyilik ettiği fakat Nuşirevan'ın Hamza'yı haraç toplamaya göndermesinden sonra beylere gizlice mektup yazıp Hamza'yı öldürmeleri gerektiği, her şeye rağmen düşmanlığın bitip Mihr-i Nigar'ın Hamza'ya verilmesi gerektiği ve sonrasında Hamza'nın Nuşirevan'la tekrardan dost olabileceği yazar. Aksi bir durumda ise Hamza, Nuşirevan'la savaşmayı kabul ettiğini de mektupta belirtir. Bunlar bir yandan Hamza ile savaş hazırlıkları yaparken diğer yandan da Melik Şah ve oğlu Kabilli Mihran, kırk bin askerle Nuşirevan'a yardıma gelir.

Hamza, Şehmerd'i gönderdikten sonra hemen uzakta olan beylere Nuşirevan'la savaş yapılacağı ve hemen Medayin'e gelmeleri gerektiği haberini gönderir. Hamza'nın yirmi dört bin askerine karşı Nuşirevan'ın yedi yüz bin askeri savaşa hazırlık yapar. Abdulmuttalib, Hamza'ya Nuşirevan'ın güçlü bir şah olduğunu, onunla barışmasının kendisi için daha iyi olacağını ve isterse kendilerini barıştırabileceğini söyler. Hamza ise bunu kabul etmez ve

Medayin'e gitme zamanı gelir. Mihr-i Nigar da Hamza'yla birlikte gitmek istediğini söyler ve beraber yola çıkarlar.

Hurzem şahı Tengrus Şah, gemilere bindirdiği yüz bin askerle Nuşirevan'a yardıma gelmek için yola çıkar. Yolda şiddetli rüzgârdan dolayı Mekke taraflarına demir atmak zorunda kalırlar. Tengrus Şah, hazır Mekke'ye gelmişken Hamza'yı öldürüp, Mihr-i Nigar'ı da alıp Nuşirevan'a müjdeli haberi vermek ister. Tengrus Şah'ın Mekke'ye geldiğini duyan Abdulmuttalib, Hamza'ya haber gönderir. Hamza da Tengrus Şah'ı öldürmesi için Lendüha'yı görevlendirir ve Lendüha Medayin'den Mekke'ye doğru yola çıkar. Tengrus Şah ve Lendüha Mekke'de karşı karşıya gelirler. Lendüha filini savaş meydanına sürer ve karşısına ilk önce Hurzemli Azer çıkar. Lendüha onu öldürür. Bu kez Lendüha'nın karşısına Tengrus Şah çıkar. Lendüha, Tengrus Şah'a hamle yapmadan önce onu İslam'a davet eder fakat Tengrus Şah bu teklifi kabul etmez. Bunun üzerine savaşımaya başladılar. Tengrus Şah, Lendüha'nın hamlelerinden korkup kaçmaya başlar. Tengrus Şah'ın askerleri Lendüha'nın karşısına çıkar ve savaşımaya devam ederler. O sırada Tengrus Şah bir gemiye binip kendi şehrine doğru kaçmaya başladı. Lendüha, Tengrus Şah'tan kalan hazinelerin ve çadırların bir kısmını kendi askerlerine bırakır, bir kısmını da Hamza'ya gönderir. Lendüha, Tengrus Şah'ın peşinden gitmeye karar verir ve Hamza'ya olanları anlatan bir mektup gönderdikten sonra Tengrus Şah'ın şehrine gitmek için yola çıkar. Bir gün Lendüha'nın adamları Hamza'nın peşinden yetişip Lendüha'nın Tengrus Şah'ı yendiğini müjdeliler. Lendüha'nın gönderdiği mektubu, malı ve hazineyi Hamza'ya teslim ederler. Hamza mektubu açıp okumaya başlar. Lendüha mektupta Tengrus Şah'ı yendiğini fakat diri veya ölü olarak ele geçiremediğini, utancından eli boş dönemediğini ve Tengrus Şah'ın peşinden gittiğini yazar. Hamza mektubu okuduktan sonra biraz üzülür.

Hamza, Medayin'e yaklaşınca casuslar Nuşirevan'a Hamza'nın geldiğini haber verirler. Nuşirevan ve yanındakiler, Hamza'nın neler yapacağını seyretme kararı alırlar ve bunun için bir tepe üzerine çadır kurarlar. Sabah olduğunda orman yolundan birilerinin geldiğini görürler. Gelen kişiler Ömer ve Ömer'in beş kardeşidir. Ömer ve kardeşleri hemen Hamza'nın üç çadırını kurarlar. Onun peşinden diğer şehirlerden Hamza'ya yardıma gelen beyler sıralanırlar. Zupun, bunların kim olduğunu sorar. Bahtek de Ömer'in öğrencileri olduğunu söyler. Bir zaman sonra Hamza'nın geldiğini görürler. Hamza gelip Nuşirevan'a selam verir, Nuşirevan da ayağa kalkarak Hamza'nın selamını alır. O sırada Hoca bütün bu olanlardan Bahtek'in sorumlu olduğunu aklından geçirir. Hamza çadırına geçtikten sonra Mihr-i Nigar hizmetçiler eşliğinde tahtirevan içinde oradan geçer. Mihr-i Nigar'ın güzelliği ipek örtüden dışarı yansımaktadır. Bunu gören Zupun'un aklı gider. Mihr-i Nigar'ı da çadırına getirirler.

Ertesi gün Hamza, Seyf-i Zül-yezen'e bir mektup yazdırır ve Ömer'den de bu mektubu Nuşirevan'a götürmesini ister. Ömer, mektubu Nuşirevan'a götürür. Mektubu alan Nuşirevan, okuması için Hoca'ya verir. Hoca da ayağa kalkıp mektubu okumaya başlar. Hamza, yazdığı mektupta Nuşirevan'ın izni dâhilinde Mihr-i Nigar ile evlenmek istediğini aksi takdirde çok kişiyi öldüreceğini söyler. Mektupta yazanları duyan Nuşirevan ne diyeceğini bilemez. Zupun söze girer ve Nuşirevan'a Hamza'nın yapabileceği bütün kötülükleri yapmasını söyler. Zupun'dan bu desteği alan Nuşirevan, Hamza'nın teklifini kabul

etmediğini; üç gün dinlenme, dördüncü gün savaş olacağını Ömer aracılığıyla Hamza'ya iletir. Bunu duyan Hamza savaşa hazır olduklarını söyler. Hamza, askerlerine üç gün hazırlık, dördüncü gün savaş olacağını duyurusunu yaptırır. Herkes hazırlığını bitirir ve savaş günü gelir. Her iki taraf da savaş meydanına gelir. Melik Şah, Zupun'dan müsaade ister ve meydana Hamza'nın çıkmasını ister. Hamza meydana gelir ve Melik Şah'ın karşısına çıkar. Melik Şah, Hamza'nın Nuşirevan'la başa çıkamayacağını, isterse onları barıştırdığını söyler ama Hamza bunu kabul etmez. İkisi de kavgaya tutuşur. Kavga akşama kadar sürer. Dinlenmek için davullar çalınca kavgayı sonlandırırlar. Bu arada Hamza, Melik Şah'ı İslam'a davet eder. Her iki taraf da çadırlarına geçip, savaş kıyafetlerini çıkarıp dinlenmeye, yeme içmeye başlar. Hamza'nın yanındaki beyler Melik Şah'ın nasıl bir savaşçı olduğunu sorduklarında Hamza onun güçlü biri olduğunu söyler. Sonrasında herkes çadırına gidip uyumaya başlar. Diğer tarafta da Melik Şah'a Hamza'nın nasıl bir savaşçı olduğunu sorarlar. Melik Şah da Hamza'nın çok kuvvetli olduğunu söyler.

Sabah olduğunda her iki tarafta da savaş davulları çalar. Beyler atlarına binip savaş meydanına gelirler. Melik Şah, ardından oğlu Mihrab ve yanındaki beyler askerleriyle birlikte İslam askerlerinin önüne gelip Hamza'yla görüşürler. Rüya gördüklerini ve İslam dinine geçmek istediklerini bildirirler. Bunu duyan Hamza çok sevinir. Nuşirevan ve Bahtek ise şaşkınlıklarından ne yapacaklarını bilemezler. Melik Şah, bu kez Hamza'dan savaşmak için izin ister ama Hamza buna izin vermez. İshak atını savaş meydanına süren Hamza, bir nara atıp karşısına gelecek olan savaşçıyı bekler. Hamza'nın karşısına Pizen çıkar. Hamza, Pizen'i yener. Pizen'i savaş meydanından çıkarırlar. Pizen'den sonra Lehraseb meydana gelir. Hamza, Lehraseb'i de yener ve onu da meydandan çıkarırlar. Sıra Zupun'a gelir. Zupun, Hamza'ya istemeye istemeye selam verir. Hamza, Zupun'a eğer kendisini yenerse hizmetine gireceğini ve Mihr-i Nigar'a sahip olacağını söyler. Hamza yenerse Müslüman olup kardeş olacağını ve kâfirlere karşı beraber savaşacağını teklif eder. Zupun, Hamza'ya yenilse bile Müslüman olmayacağını bildirir ve kavgaya tutuşurlar. Kavga akşama kadar sürer ve dinlenmek için davullar çalınca kavga etmeyi keserler. Her iki taraf da çadırlarına geçer. Hamza, Zupun'u gücünden dolayı över ve onu Müslüman yapmak istediğini belirtir. Diğer tarafta da Nuşirevan ve Bahtek, Zupun'a Hamza'yı sorarlar. Zupun da Hamza'nın çok güçlü olduğunu ama savaşın sonunda Hamza'yı bağlayıp Nuşirevan'a teslim edeceğini ya da öldüreceğini söyler. Gece sonunda herkes uyumak için çadırına geçer. Pizen ve Lehraseb'e ilaç içirip tedavisini yaparlar.

Sabah olduğunda her iki taraf da savaş meydanına gelir. Zupun ve Hamza tekrar karşı karşıya gelip birbirlerini selamlar ve tekrardan savaşa başlarlar. Bu savaşta Hamza, Zupun'un beş atını öldürür. Bu savaşta da kimse yenilemez ve aralarındaki savaş otuz dokuz gün boyunca sürer. Bazı beyler, Zupun'un Hamza'dan güçlü olduğunu düşünmeye başlarlar. Kırkıncı gün tekrardan karşı karşıya gelirler. İki taraftan da iki bölük asker savaş meydanındaki yerini alır. Zupun ve Hamza yine savaşmak için karşı karşıya gelirler ve savaşa başlarlar. Hamza, Zupun'un artık güçsüzeleştiğini görünce atından inmesini ve savaşa o şekilde devam etmelerini söyler, Zupun bunu kabul etmez ve Hamza'ya gücü varsa gelip kendisinin attan indirmesini söyler. Hamza, Zupun'a gürzle vurunca Zupun'un atını öldürür, sonrasında kendisi de İshak atından iner. Kılıcını kınına koyar ve yumruk yumruğa kavga etmeye

başlarlar. Kavga bir süre bu şekilde devam eder ve sonunda Hamza, Zupun'u yere vurup ipe bağladıktan sonra Ömer ve Mukbil, Zupun'u hapisane çadırına getirir. Akşam olunca davullar çalar ve savaşa ara verilir. Nuşirevan, Bahtek'e döner ve Zupun'un da Hamza'ya karşı koyamadığını, bundan sonra ne yapacağını bilmediğini söyler. Bahtek, bunun bir çaresinin olduğunu belirtir. Savaşa hazırlandıkları zamanda zehirli bir kılıç yaptığını ve bugün için sakladığını söyler. Şehmerd'e biraz altın verip Zupun'u Hamza'nın elinden kurtarmasını ister. Zupun kurtulunca Bahtek'in hazırladığı zehirli kılıçla Hamza'yı yaralarsa savaşı kazanacaklarını söyler. Şehmerd'i çağırıp, biraz altın verirler ve Zupun'u kurtarması gerektiğini söylerler. Şehmerd, Ömer'den korktuğu için istemeye istemeye kabul eder ve Zupun'u kurtarmak için İslam askerlerinin bulunduğu yere gider. Hamza'nın Zupun'u yendiğini düşünen Ömer ve diğer beyler uyumak için çadırlarına gider. Şehmerd, bir anlık boşlukta Zupun'u hapsediği yerden kurtarır ve Nuşirevan'ın çadırına getirir. Zupun'un kurtulduğunu gören Nuşirevan ve Bahtek bu duruma çok sevinirler. Zupun, Hamza'yı yenmenin mümkün olmadığını anlattığı esnada Bahtek zehirli kılıcı Zupun'a verir. Hamza ve diğer beylerin boş bulduklarını dolayısıyla bu gecenin Hamza'yı yenmek için büyük bir fırsat olduğunu söyler. Zupun, zırhını giyer, zehirli kılıcı kınına koyar, Pizen'i ve Lehraseb'i de yanına alır. Bunlar İslam askerlerine gece baskını yaparlar. Hamza gürültüden uyanır ve ne olduğunu sorar. Ömer de Zupun'un kaçtığını ve baskın yaptıklarını söyler. Hamza hemen İshak atına biner ve nara atarak baskın olan yere gelir. Zupun, Pizen ve Lehraseb atlarını Hamza'nın üstüne sürerler. O esnada Zupun aniden zehirli kılıçla Hamza'ya hamle yapar ve Hamza başından yaralanır ve nara atar. Hamza'nın bağırmasını duyan Ömer, Hamza'nın yanına gelir ve onu oradan uzaklaştırır. Ömer, Mukbil'i çağırıp Hamza'yı hemen Mekke'ye götürmesini söyler. Hamza'yı hazırlanan tahtirevana koyarlar. Kırk bin asker ve yirmi bey Hamza'yı ve Mihr-i Nigar'ı ortalarına alıp Mekke'ye doğru yola çıkarlar.

Diğer taraftan Zupun, Pizen ve Lehraseb Nuşirevan'ın yanına gelip Hamza'yı öldürdüklerini söylerler. Nuşirevan da Hamza'yı kim öldürdüyse Mihr-i Nigar'ı ona vereceğini söyler. Her biri Hamza'yı kendisinin öldürdüğünü söyleyip kendi aralarında tartılmaya başlarlar. Nuşirevan işin içinden çıkamayınca Hoca'ya danışır. Hoca, Hamza'nın ölüsünü getirenin Mihr-i Nigar'ı alması gerektiğini söyler. Pizen ve Lehraseb, atlarına binip savaş yerine gelirler fakat kimseyi orada bulamazlar. Hemen Hamza'nın peşine düşerler. İslam askerlerinden bazıları Pizen ve Lehraseb'in yolunu kesip onlarla savaşır. Amaçlarına ulaşamayan Pizen ve Lehraseb dönüp durumu Zupun'a anlatır. Zupun hemen atına biner, Pizen ve Lehraseb de Zupun'un peşinden gider. Bunlar İslam askerlerine yetişip Hamza'nın öldüğünü, Mihr-i Nigar'ı da kendilerine vermeleri gerektiğini söyler. Karşılığında Ömer çıkar. Hamza'nın ölmediğini, Mihr-i Nigar'ın da Müslüman olduğunu ve bu yüzden Mihr'i onlara vermeyeceğini söyler. Bunlar orada kavgaya tutuşurlar. Ömer; Zupun'u, Lehraseb'i ve Pizen'i yener. Bu arada İslam askerleri Hamza'yı ve Mihr-i Nigar'ı hızla Mekke'ye götürürler. Zupun, Ömer'den korkar ve dönüp olayı Nuşirevan'a anlatır. Bahtek, Hamza'nın bu yaradan dolayı fazla yaşamayacağını söyler. Bunun üzerine Nuşirevan, Hamza'nın ölüsünü getiren Mihr-i Nigar'ı vereceğini söyler. Bunların hepsi Mihr'e âşık olurlar ve onu almak için Mekke'ye doğru yola çıkarlar.

İslam askeri Hamza'yı ve Mihr-i Nigar'ı sağ salim Mekke'ye getirir. Hamza'nın babasına ve kardeşlerine haber verirler. Hamza'yı o halde gören babası ve kardeşleri ağlamaya başlar. Hamza'yı saraya getirip zemzemle yıkarlar. Sonrasında yarasına ilaç sürüp Hamza'yı iyileştirirler.

2.4. HAMZANÂME'DE YER ALAN KELİMELERİN DİLLERE GÖRE SAYISAL DEĞERİ VE ORANLARI (6. CİLT 2. KISIM)

HARF	TÜRKÇE	ARAPÇA	FARŞA	DİĞER DİLLER	YEKÜN
A	136	66	17	-	219
B	133	21	35	1 (r)	190
C	20	24	12	1 (m)	57
Ç	44	2	13	1 (y)	60
D	99	19	36	1 (r), 1 (itl)	156
E	51	29	7	1 (r)	88
F	22	22	1	-	45
G	76	18	21	-	115
Ğ	-	-	-	-	-
H	80	90	42	-	212
I	3	4	-	1 (m)	8
İ	79	39	2	-	120
J	-	-	1	-	1
K	141	49	29	2 (fr), 1 (r), 1 (m), 1 (itl)	224
L	8	12	5	-	25
M	54	119	11	1 (fr)	185
N	35	24	26	-	85
O	33	-	-	-	33
Ö	20	2	-	-	22
P	17	-	33	1 (fr), 1 (e)	52
R	21	15	13	-	49
S	117	47	31	1 (r)	196
Ş	41	22	19	-	82
T	101	55	26	-	182
U	35	4	2	-	41
Ü	9	1	3	-	13
V	11	18	3	-	32
Y	107	3	11	-	121
Z	27	15	20	-	62
YEKÜN	1520	720	419	16	2675
NİSPET	% 56,83	% 26,91	%15,66	%0,60	%100

Oran Değerlendirmesi: Metin, ağırlıklı olarak Türkçe sözcüklerden oluşmaktadır. Arapça ve Farsça kelimelerin bu oranda olması eserin Arap kaynaklı olması ve Araplardan İranlılara geçmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Metindeki Arapça ve Farsça bazı kelimeler Türkçe yardımcı eylemlerle çekimlenmiş ve o kelimeler netice itibariyle Türkçe kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

[1/b] (1) Hâzret-i Hâmza-yı Bâ-şafâ Hâzretleri'nün altıncı (2) cildinün tetimmesi tekmilidür ki naql (3) olunur. (4) Tetimme (5) 6

(6) Dünki kışşamuz buldı qarârın

Bugünki (7) kışşadan diñle varın

Var idi (8) bir mühendis-i dānā

Urdı söz resmine (9) bunca ra' nā

Cem' idenler kışşanuñ hengāmesin (10) böyle yazmışlar. Rivāyet-nāmesin (11) rāviyān-ı aḥbār ve nākilān-ı āsar (12) ve muḥaddiṣān-ı rūzigār şöyle rivāyet (13) ve bu yüzden ḥikāyet iderler ki işte [2/a] (1) erenler şāhı, yir yüzünün māhı, Hızır'uñ (2) yoldaşı, Mekke'nün ferrāşı, Hâzret-i 'Abbās'ın (3) qarındaşı, 'Ömer'uñ arkağası olan (4) Hâzret-i Hâmza-yı Şāhibkırān'ı, Ebu'l-Me' ānī-yi (5) üstād olan rāvisi şöyle naql (6) ü beyān ider ki işte Server-i 'Ālem (7) yedi iqlīm şāhı Nūşî'r-revān emriyle (8) yedi pāre ḳal' adan ḥarāc cem' ine çıkup (9) yedinci ḳal' a ki iqlīm-i Mışır'a geldükde Semender (10) Şāh-ı Mışrı, Server'i dört yüz miqdārı (11) begleriyle ḥile ile ele getirüp ba' de Nūşî'r-revān'a (12) bildürdükde Nūşî'r-revān ḥaps (13) olmaların ma' ḳül görüp Lendühā'yı isteyüp (14) Semender Şāh'a daḥı Lendühā'yı Medāyin'e Şāh'a (15) gönderüp ba' de Server'i cümle begleriyle [2/b] (1) Cezire-i Feridün-abāda ḥaps idüp (2) işte Sulṭān-ı 'Ayyārān, Bābā-yı 'Ömeri'bn-i (3) Ümeyye-yi Zamir Bāzergān üslūbiyla Ḥāce-i (4) 'Adenī nāmıyla naşıl Server'i (5) ḥalāş eylediği altıncı cildinde naql (6) olunup tamāmı şol araya gelmiş (7) idi ki Server-i 'Ālem, 'Ömer-i 'Ayyār, Zühre (8) Bānū, küçük şehzāde esir olan begler (9) gemilere girüp muvāfiḳ rūzigār ile (10) "Ḳandasın iqlīm-i Mışrı-yi Ḳāhire?" diyüp (11) revān oldılar ammā ezincānib bizüm (12) dāstānumuz Mışır'da olan kışşaya geldi. (13) Çünkü Semender Şāh, Hâmza ile begleri (14) ḥapse gönder ve Lendühā'yı daḥı (15) Medā'yin'de Nūşî'r-revān'a gönderdi. [3/a] (1) Kendi İslām beglerine şeb-ḥün idüp (2) āḥir zebūn eyleyüp begler gördiler (3) olmaz Dimyād tarafına düşüp bir tağa (4) arḳa virüp önlerine ḥandek ḳazup (5) gice gündüz ceng iderler idi. (6) Bu yañadan Nūşî'r-revān'dan ise ḥaber (7) gelürdi ki "Arab leşkeri nice oldı? (8) Cümlesin kırdıñuz mı, 'Ömer-i 'Ayyār'ı ele (9) getürebildiñüz mi? İḳdām idesüñüz." dir (10) idi. Semender Şāh daḥı yeñi leşker (11) gönderüp "Asker-i İslām'ı tār-mār (12) eyleñ." dir idi. Rāvī eydür ki Süveydān-ı (13) Mışrı nām pehlüvānı ve oğlu Hārūn-ı (14) Mışrı nām dil-āverī berāber leşkeriyle (15) daḥı gönderüp "Elbetde şol nā-bekārları [3/b] (1) dağıdup mälların baña getirüñ, Şāh'a (2) ifade ideyüm. 'Ömer-i 'Ayyār'dan ise (3) eşeri belürmedi. Zāhir başın alup (4) bir tarafa gitmişdür." dir idi ammā çünkü (5) ol maḥalde Hārūn-ı Mışrı, Süveydān-ı (6) Mışrı biraz leşker ile gelüp anda (7) olan kāfirler ile buluşup biraz ser-zenişler (8) idüp "Nedür bu sizüñ itdiñüz? (9) Bu ḳadar biñ adam olasüñüz, bir üç (10) 'askerin ḥaḳḳından gelemeyesüñüz. Ḥayf (11) sizüñ erliñüze." diyüp bunlara düşnām (12) itdiler ve bunları ḡayrete getürdiler.

(13) Ba‘ de emr eylediler, yürümiş oldu. (14) İslâm leşkriyle aḥşam olunca ceng (15) eylediler. İki cânibden çok adam düşdi. [4/a] (1) ‘Arab leşkri gâyet zebûn oldu. (2) Nice olur hâl? Ḥamza da bunda yok. ‘Ömer de (3) gidüp bir eṣer belürmedi, artuḡ gâ’ib (4) oldu. Yoḥsa ol daḡı dutuldu mı, (5) diyüp her biri bir söz söyledi. (6) “İmdi birbirimiz yanından ayrılmayup cümlemüz (7) şehîd olmaḡ yegdür esîr olmadan.” diyüp (8) ol gice geçüp şabâh oldu. Yine Hârûn-ı (9) Mıṣrî yürümiş idüp daḡı ḥandegi geçüp (10) ehl-i İslâm kıçın kıçın sürüyüp ol (11) taḡ dibine çıkdılar. Bunlar daḡı cânıyla dudıṣup (12) Ḥaḡḡ Ta‘âlâ’ya münâcât iderler idi. Nâ-gâh (13) gördiler ki deryâdan on pâre gemiler zâhir (14) peydâ oldu. Bunlar eyitdiler: “Zâhir ne ola? (15) Kâfirlere yardım gelür. Bize gelecek. Diñle hey [4/b] (1) dirîḡ! Bizi bunlar zebûn itdi. İstedükleri (2) gibi kırarlar.” didiler. Râvî eydür ki meger (3) bu gelen ise Ḥazret-i Şâhibkırân idi ki (4) Cezîre-i Ferîdûn-abâdan gemilere girüp (5) ‘azm-i Mıṣır diyü revân olmuşlar idi. İşte (6) ol idi ki gelüp iriṣdiler. Gele gele gemiler (7) iskeleye yaḡın geldiler. ‘Ömer ise serene çıkup (8) şöyle ki bir mîl kadar ḡalduḡda getirüp (9) kendüyi taṣra atdı, kenâra çıkdı. Server-i (10) ‘Ayyârân ol gün libâsların giyinmiş (11) idi. Omuzunda teberi zîrâ ki müjdeye (12) gider idi. Bundan büyük müjde olmaz (13) idi. Bâd-i şarşar gibi gelüp iriṣdi. Meger bellü (14) başlu ‘Arab beglerinden Ṭavḡ-ḡarrân anda böyle (15) idi. ‘Ömer-i ‘Ayyâr eyitdi: “Sizlere müjde-gânî [5/a] (1) olsun ki Şâhibkırân-ı ‘Âlem cümle begler ile saḡ (2) esen işte geldiler.” Hemân atları getürdiler. (3) Ölmüş iken tâze cân buldılar. İskele cânibine (4) segirdiṣdiler. ‘Ömer daḡı Leys-i Bedevî’ye gelüp ḡaber (5) eyledi. Emîr’in atlarından ḡink-i İṣḡâḡ’ı alup (6) iskeleye getürdiler. Andan ṭabl-ı şâd-mânlar çalınup (7) şâdlıklar itdiler. Beriden Hârûn-ı (8) Mıṣır, Süveydân’a baḡup eyitdi: “Bu şenligin (9) aṣlı bu kadar. Bunlara yardım gelmek ihtimâli (10) yoḡdur. Ḥîle idüp kaçmasunlar.” didi. (11) Süveydân eyitdi: “Her ne olur ise olsun (12) furşant ele girmiş iken uralım tîḡi.” diyüp (13) ehl-i İslâm’uñ üzerine yürüdiler. Ṭavḡ-ḡarrân (14) bunları ḡarşulayup eyitdi: “Ey (15) ḡavm-i melâ’inler! İşte serverimiz Ḥamza-yı Şâhibkırân [5/b] (1) iriṣdi. Hemân arayıñuz, kaçmañ.” diyüp (2) kâfirler ile cenge başladılar ammâ bu ṭarafdan Server-i (3) ‘Âlem daḡı gemi içinde olan dört yüz (4) pehlûvânlar ile pûr-silâḡ olup taṣra çıkdılar. (5) Emîr-i Merdân, ḡink-i İṣḡâḡ’uñ gözlerinden (6) öpüp kendü eliyle ḡulanıñ çeküp (7) üzerine süvâr olup ardınca ‘Ömer Ma‘di (8) ve sâ’ir begler cümleden evvel Ḥamza, küffâr leşkerine (9) iriṣüp añsuzdan bir na‘re-yi cân-sitânı (10) öyle urdı ki zemîn ü zemân şarşılıp (11) ol vâdî dürlü dürlü şadâlar virdi. (12) Ba‘ de eyitdi: “Benüm Şâhibkırân-ı ‘Âlem Ḥamza İbn-i (13) ‘Abdulmuṭṭalib. Ey ḡavm-i melâ’yân! Cânı (14) almadan ḡanda ḡalâṣ idersüñüz.” diyüp bir kez (15) tîḡ-i Ḍaḡḡâḡ’i ‘uryân idüp girdi bunlaruñ [6/a] (1) âlâyına. Depere urdıḡıñ atıyla dört pâre (2) idüp muḡarrif, çaldıḡıñ bir ḡolıyla başı havâyâ (3) perrân iderdi. Gâḡ tîḡini ḡılâfına ḡoyup (4) iki adamı kemerinden ḡapup birbirine urup (5) helâk iderdi. El-kıṣṣa şâflar bozup (6) âlâylar bozup gider iken Nâ-gâh Süveydân-ı Mıṣrî’nüñ (7) üzerine çıḡageldi. “Benüm Ḥamza-yı Şâhibkırân!” (8) diyince ol daḡı “Benüm Süveydân-ı Mıṣır!” diyüp (9) elindeki kılıcı Ḥamza’ya ḡavâle eyledi. Server, “Hay (10) pelîd oḡlu pelîd!” diyüp tîḡ-i Ḍaḡḡâḡ’i ‘uryân

idüp (11) la‘inüñ tîğîñ men‘ itden soñra bir tîğ öyle urdı (12) ki tîğ siperin dört päre itdüken soñra (13) depesinden dutup atıyla kendüsin dört päre (14) eyledi. Qārūn-ı Mışır bu hâli görüp at (15) sürüp “Benüm Qārūn-ı Mışır!” diyüp elinde olan [6/b] (1) kılıcı Server’e havâle eyledi. Nerre-i ‘Arab “Hay (2) bre pelid ođlu pelid!” diyüp “Bâbân intikâmîñ (3) sende. Evvelâ alayum.” diyüp tîğ-i Daħħâk’i qarşu (4) virdükde Qārūn’uñ tîği iki päre olup (5) Server çeviregetürüp tîğ-i Daħħâk’iyle (6) öyle urdı ki siper iki päre olup “Hay!” (7) diyince başına inüp kendüsin beri (8) çekdi. Yoħsa dört päre olması (9) muqarrer idi. Tîğüñ ucu omuz ve başına (10) inüp bir zaħm urup atı yıķılıp (11) yirinden ũrunca Server, şâhîn mişâli inüp (12) buña tekrâr bir depme urup yıķup gögsi (13) üzere çıķup bir eliyle çeñesine (14) yapışup diledi ki başın kese. Hârūn ol (15) hâli görüp “Amân el-amân yâ řâhibķırân-ı [7/a] (1) zemân! Quluñ olayum, kıyma baña.” didi. Server (2) gördi amân diledi, ferâgat eyledi. (3) Hârūn da yirinden durup Server’uñ (4) qademinde baş koyup Müslimân oldı. (5) Ba‘ de Ĥamza süvâr olup başladı küffârı (6) kırmağa. Bir yañadan ‘Ömer Ma‘di ve sâ‘ir begler dağı (7) kâfirleri kırmağa başladılar. şöyle ki qan gövdeyi (8) götürüp feryâdları âsmâna çıķdı. Beriden (9) Emîr-i Merdân hüd ‘âlemi fenâya virdi. (10) şâflar söküp, âlaylar bozup Qārūn’uñ (11) ‘alemlerine yetişüp bir tîğ urup ‘alem ‘alem-dârı (12) dört päre idüp kâfir bu hâli görüp (13) qaçmağa yüz ũtdılar. şöyle kim târ-mâr (14) olup “Qandasın Mışır?” diyüp gitdiler. Ĥamza dağı (15) gördi küffârüñ başı bir yirde qalmayup [7/b] (1) gitdiler. Kılıcın ğılâfına koyup pârgâh cânibine (2) döndükde hemân Tavķ-ğarrân ve sâ‘ir begler (3) gelüp Server’uñ ayağına yüzler sürüp (4) “Ey Dil-ber-i ‘Âlem! Ĥaķķ Ta‘âlâ’ya yüz biñ (5) şükürler olsun ki yine mübârek cemâlünü gördük.” (6) diyüp pârgâh-ı Hiřřâm bin ‘Alķame’ye (7) gelüp dâhil oldılar. şöyle kim bezm libâsların (8) çıkarup bezm câmelerin giydiler (9) ve cümle begler pârgâhlarına gelüp bunlar (10) da ceng libâsların çıkarup bezm (11) libâsların giydiler ve firâr iden kâfirlerin (12) soñıñ yağmâ kıldılar. Dağı pârgâhlarına (13) gelüp herkes yirlü yirinde oturup (14) Hârūn-ı Mışır dağı gelüp řâhibķırân (15) nazârında durdı. Ĥamza dağı Hârūn’a ri‘âyet [8/a] (1) idüp taħt üzerinde Seyf-i Zü‘l-yezen, (2) Qaysi‘bin-i Nu‘mân, Ĥander bin Nu‘mân (3) şehzâdelerdür anların yanında buña dağı (4) yir virdiler. Andan gemiden esbâbların (5) çıkarup Server tılısmadan çıkarđıđı (6) âlât-ı Ĥarbı ve mâli çıkarup (7) cümle ‘asker-i İslâm’a baħş eyledi dağı (8) ulaşdurdı ve ğanî olup Server’e (9) du‘â eylediler. Andan ol adadan göçüp (10) ‘azm-i Mışır idüp divâne (11) oldılar. İşte bunlardur Mışır’a gitmede ammâ (12) ezincânib râvî eydür ol Dimyât (13) öninde şanan kâfirler qaçaraq bir gün (14) Mışır’a Semender řâh önüne gelüp tâcların (15) yire urup feryâd eylediler. [8/b] (1) “Ey řâh-ı ‘Âlem, dâd-ı bî-feryâd ‘Arab Ĥamza’nuñ (2) elinden! Gitdi bu qadar mâl ve leşker.” didiler. (3) Semender řâh’uñ levni müteğayyir oldı. “Bre Ĥamza (4) nereden geldi? Ol ĥapisdür.” didi. Eyitdiler: (5) “Ömer-i ‘Ayyâr ĥaber almış. Bâzergân şüretinde (6) varup ĥalâř itmiş ve Selim řâh’ı boğazından (7) řalb itmiş.” diyüp naķl eylediler. (8) Semender řâh’a perîşân hâl olup “şimden girü (9) biz bunlara ne cevâb virsek gerek?” diyüp (10) nice idecegin bilmedi. Yanında olan begleri (11) eyitdiler: “Ey şehriyâr! Öyle olur, elem çekme. (12) Sen Mışır

sultānısın daḥı ‘asker cem’ idüp (13) daḥı pehlüvānlar da‘vet ile ceng (14) olsun.” didiler. Semender Şāh’a bir miqdār tesellī (15) virdiler. Semender daḥı bu kez leşker cem‘ine meşğül [9/a] (1) oldu. Ceziyye üzerine üç yüz biñden ziyāde (2) ‘asker cem’ idüp şehirden taşra çıkup pārgāh (3) kırup karar eyledi. Bir gün Server-i (4) ‘Ālem daḥı yigirmi dört biñ ‘asker-i İslām (5) ile şehir-i Mısrı’uñ muḳābelesine geldiler. Gördiler (6) Semender Şāh’uñ leşkeri düşünüp yatur. Bunlar (7) daḥı gelüp qarşularına kırup karar eylediler. İrtesi (8) Emīr-i Merdān, kendi eliyle bir nāme yazup (9) mühürleyüp ‘Ömer’uñ eline virüp Semender Şāh’a (10) gönderdi. ‘Ömer daḥı Semender Şāh’a gelüp kendüsin (11) ‘arz eyledi. Semender Şāh daḥı icāzet (12) virüp ‘Ömer içeri girüp du‘ā idüp ve nāmeyi (13) şundu. Semender Şāh daḥı nāmeyi alup vezirüñ (14) eline virüp okudu. Evvelā Cenābü’l-‘İzzet’i (15) yād idüp ba‘de dimiş ki “Ben ki Ḥamza’yum, sen ki Semender [9/b] (1) Şāh’sın. Nāmum saña varduḳda hemān gelüp (2) ḥāk-i pāy-ı devletüme yüz sürüp Müslimān (3) olasın. Yok, dir iseñ vaḳtine ḥāzır (4) olasın. Selīm Şāh gibi boğazundan ber-dār (5) iderüm. Daḥı şehir-i Mısrı’ı yıḳup senüñ (6) serāyın yirine arpa eküp atuma yidürmeyince (7) bu diyārdan ḳalkup bir ḡayrı taraḫa gitmem. İmdi (8) hemān varan ‘ayyārıma şāfi cevāb virüp (9) göndersin.” dimiş. Çünkü Semender Şāh, Ḥamza’nuñ (10) nāmesinde bu cevābları işidüp ‘aḳlı (11) gitdi. Daḥı ne diyecegin bilmedi. Eṭrāfına baḳınca (12) hemān ol maḫalde rāvi ḳavline maḳtūl olan (13) Süveydān-ı Mısrı’nuñ bir ḳarındaşı var (14) idi. Ol dem yirinden ṫurup eyitdi: “Ey (15) Şāh! Emr eyle yarın ceng olsun. Zirā [10/a] (1) ol nā-bekār benüm yaşum berāberī ḳarındaşum helāk (2) eyledi. Yā ben aña bu intikāmı ḳor mıyım?” (3) didi. Semender Şāh’uñ oḒlu Ḳārūn (4) eyitdi: “Ey devletlü ata! Bir Mekke re’isinüñ (5) oḒlu ola, benüm ferrāşum Hārūn’ı zorben (6) kendüye ḳul idüp Müslimān ide. Hele (7) bir kez daḥı meydān olsun, göresün ki (8) ‘ālemde erlik nice olur?” didi. Semender (9) Şāh daḥı ‘Ömer’e ḥil‘at virüp eyitdi: (10) “Var imdi Ḥamza’ya söyle bildiginden ḳalmasun. (11) Biz de anuñ dīnine girer yoḒdur. (12) Orayı yarın meydān bilür.” didi. ‘Ömer: “N’ola, (13) siz bilürsiñüz.” diyüp çıkup gitdi. Ḥamza’ya (14) gelüp Semender Şāh’uñ cevābların söyledüḳde (15) Server ḥışma gelüp buyurdi: “Tiz yarın [10/b] (1) ceng olsun.” diyüp ḥāzır āmāde (2) oldılar. Çünkü aḫşam oldı. İki cānibden (3) ḳaravela bitüp şabāḫ olduḳda (4) iki cānibden meydān açılıp iki leşker (5) yirlerinden durup at arḳasına gelüp (6) ālāylar baḒlanup saflar bezenüp “‘ Aceb (7) meydāna kim gire? Ecel-i cāmın kim nüş (8) ide?” dirken hemān Şāhibḳırān-ı ‘Ālem (9) raḫşın meydāna sürüp bir zemān cevelān (10) idüp ‘arz-ı hüner gösterüp (11) ba‘de na‘re urup eyitdi: “Yā Semender (12) Şāh, çünkü nāmum ile ‘amel itmedüñ. (13) İmdi meydānuma er gönder.” didüḳde (14) hemān Süveydān-ı Mısrı’nuñ ḳarındaşı (15) Hüveydān-ı Mısrı, Semender Şāh’uñ önüne [11/a] (1) gelüp himmet ṫaleb idüp raḫşın sürüp (2) Ḥamza’ya muḳābil olup eyitdi: “Bre (3) nā-bekār! Benüm yaşum berāber ḳarındaşımı niçün öldürdüñ? (4) Sen göresün ki seni anuñ yirine (5) nice helāk eylerüm.” didi. Ḥamza eyitdi: “Sen (6) Süveydān’uñ ḳarındaşı mısın? İmdi ḫamle eyle. (7) Ol nevbetiñ şavdı, şimdi nevbet (8) saña geldi. Seni ḳarındaşıma yoldaş ideyüm.” (9) didi. Hüveydān-ı Mısrı ḳaḳıyup (10) nize ḫavāle eyledi. Hemān Server-i ‘Arab (11) nize, sineye yaḳın gelince

bir kerre koluñ (12) uzadup nizeyi to̅b dibinden tutup (13) za̅bt eyledi. Hüveydān, bir kerre (14) ha̅yķirup eyitdi: “Bre koyuvir nizeyi. (15) La̅ṭife zemāni degül. Zira̅ bugün ben [11/b] (1) saña amān virmem. Elbetde helāk itsem gerek.” (2) diyüp sa̅ḫdığundan ne ha̅lt idecegin (3) bilmedi. Tekra̅r eyitdi: “Bre saña derüm koyuvir. (4) Yo̅ḥsa zür idüp çekerüm, elin to̅ḫrarum.” (5) didi. Ḥamza eyitdi: “Bre pelid! Ya̅ ne durursuñ. (6) Hemān çek ka̅dir iseñ.” didi. Hüveydān (7) çekegördi, almadı; itegördi, işlemedi. (8) Ḥamza eyitdi: “Mel‘ün, işte nize (9) böyle alınur.” diyüp bir kerre zür idüp (10) çeküp elinden aldı. Hüveydān’uñ avucu (11) derisi bile gitdi. Hüveydān ellerin (12) o̅ḫşdurup dururken Server, la‘ine (13) bir nize şöyle urdı ki ol da siper (14) virince ölmedi. Gögsünden urup (15) arkaşından çıktı. Server, küffāra heybet [12/a] (1) burakdı. Da̅ḫı Hüveydān’ı nize ile atından (2) zür idüp ka̅ldırup bir cānibe götürüp (3) atdı. İslām ‘askeri tekbir getirüp (4) “‘Aleyke ‘avnullah” ça̅ḫrışdılar ammā (5) ka̅firlerin üzerine heybet düşdi. (6) Server, tekrār na‘re urup er ta̅leb (7) idince Esed-i Mıṣrı meydāna girüp Ḥamza (8) berāber olup eyitdi: “Bre bu senüñ (9) itdigüñ yanına ka̅alur mı? Kıya̅s idersin.” (10) diyüp ‘amüdüna el urup zira̅ ziyāde (11) ‘amüdkeş geçinürdi. Bir yol gürziñ (12) ka̅pup başı üzerinden çevirüp (13) Ḥamza’ya ha̅vāle eyledi. Server-i Cihān (14) pence açup deste-çüpından şarılup (15) çeküp elinden alup gene kendü gürziyle [12/b] (1) bir gürz şöyle urdı ki Esed-i Mıṣrı cān (2) ha̅vliyle siperin berāber viridi. Siper (3) elinde ta̅r-mār olup ta̅ kemerine varınca (4) hürd u ha̅ş oldu. Şehrezen-i Mıṣrı (5) girüp Server’i ka̅lıcladı. Server, (6) ti̅ḫiñ elinden alup kendü ti̅ḫi ile bir (7) ti̅ḫ öyle urdı ki ta̅ kemerine varınca (8) iki pa̅re eyledi. Nevṣādır-ı tır-endāz (9) girüp üç o̅k atdı. Server, her birin (10) birer lu‘bla men‘ eyleyüp naşıl bir (11) gürz urdıysa atıyla, yara̅kıyla yire (12) berāber hürd eyledi. Fırüz-ı Mıṣrı girdi, (13) helāk oldu. Beyverāsib-i Mıṣrı girdi, (14) helāk oldu. Feraḫzād-ı Mıṣrı girdi, (15) helāk oldu. Arduvān-ı Mıṣrı girdi, [13/a] (1) helāk oldu. Ne ka̅ıṣşayı dirāz idelüm. (2) Emīr-i Merdān, ol gün kırķ dāne (3) adı bellü be-nām dil-āveri birbiri ardınca (4) kendü yara̅kları ile helāk eyledi. Aşla̅ (5) kendü ālātına el urmadı. Artu̅k ardı (6) kesilüp meydāna kimse girmedi. Ba‘de Ḥamza (7) na‘re urup eyitdi: “Ya̅ Semender Şāh! Ne (8) durursun? Meydāna er gönder. Yo̅ḥsa (9) şimdi varırıñ, ‘alemlerin dibinde ka̅atl iderüm.” (10) didükde Ka̅rūn-ı Mıṣrı gördi meydāna (11) kimse girmedi. Hemān ‘azm-i meydān idüp (12) Ḥamza’ya mu̅ka̅bil oldu. Da̅ḫı cenge başladılar. (13) Āḫir Ka̅rūn da̅ḫı zebūn olduḫda Ḥamza’ya (14) ti̅ḫ ha̅vāle eyledi. Server, men‘ eyleyüp da̅ḫı (15) bileginden ka̅avrayup şüretine bir ta̅banca [13/b] (1) şöyle urdı kim gözlerinden āteşler çıkup (2) a̅ğzından burnından ka̅an revān (3) olup depesi üzere mu‘allāḫ (4) yıķıldı. Semender Şāh, bu ha̅li görüp “Bre (5) ko̅man şol nā-beka̅rı!” didükde leşker-i küffār (6) bir u̅ḫurdan Emīr-i Merdān’uñ üzerine (7) yüridiler. Ḥamza da̅ḫı ti̅ḫ-i Da̅ḫḫāḫ’i gila̅fından (8) çıkarup pey-ā-pey na‘relur urup kendüsin (9) küffār ‘askerine urdı. Gāh ti̅ḫ ile ve gāh (10) nize ile ve gāh gürz ile ve gāh tır ile ceng (11) idüp ka̅afirleri bölük bölük idüp (12) deste deste kırar idi. Ka̅afirlerin ise (13) feryādları āsmāna irişdi. Beriden ‘Ömer (14) Ma‘di ve sā’ir begler da̅ḫı bir u̅ḫurdan (15) tekbir getirüp urdılar bunlara ka̅ılcı. Şöyle ki [14/a] (1) ka̅an gövdeyi götürdi. Gerçi Ka̅rūn-ı Mıṣrı (2) atlandırup ka̅açırdılar.

Һамза’nuñ қılıсından оқ (3) кimesne Һареce сүрildi. ‘Ömer ise ol гүн (4) beytü’l-mâlcı olup Һамза’nuñ өлдүрдүгi (5) dil-äverlerin üzerinde libäsların шoyup bir yire (6) cem‘ ider idi. El-қışша аһшам yaқın (7) olunca bunlar ‘azım ceng itdiler. Kâfirlerin (8) қırarак nâ-gâh Semender Şâh’uñ oтағı öñine (9) geldi. Semender Şâh, bu һâli гөрүp cân başına (10) шıçrayup ammâ Һамза-yı nâm-dâr ‘alemlere (11) iriшdүkde fi’l-һâl алup дөрт päre (12) idүp түғлары ser-nigün eyledi. Semender (13) Şâh’uñ artuқ bir дүрлү durmaға ғақатı (14) қалmayup қаçмаға yüz тутdı. Bu қadar оқлуқ (15) ‘asker аһшama қалmayup târ-mâr oldılar. [14/b] (1) Server-i ‘Älem, Semender Şâh’uñ таһтın (2) қılıсlayup забт eyledi. Ba‘de cümle (3) begler gelүp Server’e du‘â idүp “Ġazân (4) mübârek olsun.” didiler. Andan herkes (5) rezm libäsüñ ıқарup bezm (6) libäsların giyүp Server’üñ шem‘ine (7) cem‘ oldılar ve meclis қurup (8) ‘iшrete başladıлар ammâ bu ғараfdan (9) Semender Şâh, қal‘aya дүшүp (10) даһı қapuların қapayup қal‘a бүrcına (11) cengciler қoyup kendүsi seräyına (12) gidүp һareminde ellerin oғıшdurmaға (13) başladı. Bu һâl üzere çünki (14) шabâһ oldı. Beriden Server, beglere (15) eyitdi: “Bugün murâdum budur ki bu Mıшır [15/a] (1) қal‘asın alup fetһ idүp Semender Şâh’uñ (2) һаққından gelem. Siz de er gibi oluñ.” didi. Ba‘de (3) atlanup қal‘aya yүriyiш eylediler. Bunlar ғaşradan, (4) anlar ierüden bir faшıl ‘azım ceng eylediler. (5) Äһir Һамза siperin yüzüne ekүp қapuya доғrı (6) yүridi. Bunlar ise burc üzerinden (7) seng, дıraһtlar atағördiler. Һамза бақmayup (8) hemân atıyla шıçrayup һandeki öte geүp (9) ve қal‘a қapusına iriшүp bir гүrz шөyle (10) urdı ki дүрлү дүрлү şadâ virүp derr i (11) дивâr шаршılıp қapunuñ bendleri sökildi. (12) İkincide yıқup ardına дүшdi. (13) Andan Server tiğüñ ‘uryân idүp қapudan (14) içeri yүridi. Ardınca yüz yetmiş ‘Arab pahâdırları (15) bile ve Yunân, Һicâz, Benî ‘Ad-ı Hind erenleri [15/b] (1) yigirmi дөрт biñ miқdârı ‘asker yүriyүp (2) Mıшır’uñ içine қoyuldılar. Ehl-i vilâyet (3) даһı mâlları ve ehl-i ‘ıyâli һаћır içün (4) cânların diшlerine alup ‘azım ceng (5) eylediler ammâ ‘Arab dil-äverleri bunları (6) қıra қova tâ ic қal‘aya қoyup ammâ iki (7) ғараfdan böyle ceng iқdâm olmaқ ile (8) Mıшır’uñ шoқақлары қan ve leшden mâl (9) mâl olup қan шoқақlarda seyl (10) gibi ақdı. Emîr-i ‘Arab çünki i (11) һишâra girdi. Bir a‘lâ ceng de anda oldı. (12) Äһir anuñ даһı қapusıñ yıқup (13) içeri гirdүkde Semender Şâh’a һaber (14) oldı. Semender Şâh шашup nice (15) idecegin bilmez idi. Vezîrleri eyitdiler: [16/a] (1) “Шимден гирü bu âteшin öñine durılmaқ, (2) hemân olası budur ki bir uғurdan (3) қapudan geүp Nüşî’r-revân’a varmaқdur ki (4) bu belâya ol uғratdı seni. Yâ budur (5) ki ‘asker гөsterүp yine saña таһтın alıvirür (6) yâһüd шulһ idүp барıшdırur.” didiler. Semender (7) Şâh даһı һазırlanup bir cänibe қаçмақ (8) tedârükünde iken ol maһalde Һамза serây қapusına (9) iriшүp bir eyü ma‘rekede anda (10) oldı. Öteden Semender Şâh’dur “Bir (11) uғrun қapudan geeyüm.” dir iken meger Һамза da (12) ‘Ömer’e ішmarlamıш idi ki “Semender Şâh’ı gözle (13) ki bir ғayrı қapudan ıқup қаçmaya.” ‘Ömer de (14) Muқbil ile gözedүp durur iken Şâh-ı (15) Mıшır қаçayum dir iken öñin aldılar. Muқbil, [16/b] (1) yanında olan һuddâmlarıyla cenge durdı (2) ammâ ‘Ömer-i ‘Ayyâr ileri gelүp Semender Şâh-ı (3) Mıшır’nuñ üzerine сүрүp даһı шıçrayup (4) iki бағrınuñ ortasına bir tîr (5) urup atından yıқup

bende çekdi. (6) Bu taraftan Hamza dağı birkaç begleriyle serāya (7) girdi. Kārūn, karşı gelüp eyitdi: (8) “Ey Şāhibkırān! Bizlere amān vir. Semender (9) Şāh hōd kaçdı.” didi. Hamza işāret (10) idüp Kārūn’ı bende çekdiler. Ba‘de, Server (11) gelüp tahtı kılıclayup geçüp oturdu. (12) Cümle begler birer ikişer cem‘ oldılar ammā (13) şehirde ceng gitdükce ziyādeleşdi. Birazdan (14) gördiler ‘Ömer ile Muḳbil, Semender Şāh’ı (15) bend ile yidüp Hamza’nuñ önine getürdiler. [17/a] (1) Server gördükde ḥazḗ eyledi. Zīrā kaçdı, (2) ḳurtuldu, ḳıyās eyledi. Andan şehirde münādīler (3) nidā idüp eyitdiler: “Ey ḳavm! Siz kimūñ (4) için ceng idersūñuz? İşte şāhıñuz (5) Semender Şāh oğlu Kārūn esīr (6) oldılar.” didiler. Bunlar dağı cengden ferāgat (7) idüp amān dilediler. Hamza dağı bunlara (8) amān virüp buyurdu: “Herkes kendi (9) eliyle kendü evlerin yıḳsun zīrā benüm ‘ahdum (10) vardur.” didi. Anlar dağı hānelerin yıḳmaḡa (11) gitdiler. Ba‘de Emīr, Semender Şāh’a eyitdi: (12) “Ey mel‘ün! Nice görürsün kendüni? Bize (13) itdigūñ işleri bilür misün? İmdi (14) Müslīmān ol yoḡsa seni şimdi dürlü (15) dürlü ‘azāb ile helāk iderüm.” [17/b] (1) didi. Semender Şāh, Hamza’ya düşnām virüp (2) eyitdi: “Ey nā-bekār oḡlan! Bildigünden ḳalma. (3) Ben dīnümnden dönmezem.” diyüp herzeye başladı. (4) Server, yavuzlanup emr eyledi. La‘īni serāy (5) meydānında bir dār ağacı dikdirüp ba‘de (6) ḳoltuḳlarından aşdılar. Andan ehl-i İslām (7) tīr-endāzları oḡa tutup vücūdīñ (8) kirpiye döndürdiler. La‘īn çağıra çağıra (9) cān virdi. Andan Kārūn’a baḳup (10) eyitdi: “Ey Şehzāde! İşte atanūñ hālīni (11) gördüñ. İmdi gel Müslīmān ol. Ḳarındaşuñ (12) Hārūn göre Müslīmān oldı.” didi. (13) Kārūn eyitdi: “Server, luḡ eyle beni (14) ḥarāca kes. Her sene Mekke’ye göndereyüm.” didi. (15) Hamza dağı rāzī olup n’ola, diyüp [18/a] (1) emr eyledi. Kārūn’uñ bendin alup ḥil‘at (2) giyirüp ba‘de Semender Şāh’uñ cümle mālın (3) çıkarup pāriḡāh önine ḫaşıdılar. Andan soñra (4) Server, emr eyledi. Semender Şāh’uñ serāyīñ (5) kütür kütür yıḳup ba‘de çift ḳoşup (6) ol ārāmı sürdiler. Andan Nīl-i mübārek (7) ile şulayup dağı arpa, buḡday ekdiler. Andan (8) herkes gelüp pāriḡāhında ḳarār eyledi. Ḳal‘a (9) öninde pāriḡāhlarında ‘işrete meşḡul (10) olup kendüleri şafāsında yimede içmede. (11) Sen ḳışsayı Nūşī’r-revān’dan diñle. Ezincānīb (12) işte Semender Şāh’uñ vezīrlerinden birḳacı (13) ḳaçup firār idüp Nūşī’r-revān’a doḡrı (14) gitdiler. Üstād eydür bir gün Baḫtek oturur (15) iken eşna-yı muşāḫabetde Şāh’a eyitdi: “ Ey [18/b] (1) Şehriyār! Şol ḳara yüzlü Lendühā’yı nice bir (2) tutarsın? Öldür gitsün, ḳurtulalum. (3) Düşmānuñ biri eksik olsun. Ḳorḳarum (4) bir gün yā kendü ḳurtulur yā ‘Ömer gelür (5) ḳurtarır. Soñra buña cevāb virmek (6) güc olur.” diyüp Şāh’ı idlāl (7) eyledi. Şāh dağı n’ola diyüp “Şabāḫ (8) işin ber-taraf iderüm.” didi. El-ḳışsa çün (9) şabāḫ oldı. Şāh, erken dīvān idüp (10) “Lendühā’yı getürüñ.” eyledi. Hüsrev-i Hindīstānī (11) keşān ber keşān ḳaḡan arşlan (12) gibi Şāh ḳarşusunda doḡurdılar. (13) Hemān ol maḫalde Hāce-i Dānā ayaḳ (14) üzere durup eyitdi: “Bre Şāh’um, (15) neylersin tāci? Tahtuñdan bezdüñ mi? ‘Ömer-i ‘Ayyār [19/a] (1) ele girmeyince neylemek dilersin?” didi. Baḫtek (2) eyitdi: “Bre hemān öldür Şāh’um! Artuḳ bunlar (3) bir yire gelüp bir iki yüz ‘asker olmaḳ (4) ihtimāli yoḡdur. Beş altı aydur ki Hamza’da (5) ḫaps oldı. Semender Şāh, anı çoḡdan (6) öldürmişdür. Bir gün başı

gelür. Hemân sen (7) bu qara yüzlünüñ kes başın. Qazâ ile bu (8) halâş bulmasun.” didi. Hâce eyitdi: (9) “Sen anı öldürmege qâdir degülsin ammâ (10) görürsün ki bu yaqında başıñuza ne belâlar (11) gelecekdür.” didi. Şâh bu kez qazaba gelüp (12) “Gör imdi öldüremez miyüm?” diyüp (13) dönüp Lendühâ’ya eyitdi: “Ey rü-yi (14) siyâh! Gel, Mecûsî dînine girüp qulluğum (15) qabûl eyle. Qızum Mihr’i saña virüp seni [19/b] (1) pây-ı taht pehlüvânı ideyüm. Hele sen Sa’dân-ı (2) Şâh-ı Hind gibi bir şâhuñ oğlusıñ (3) ammâ ol Hâmza ne oğlandır ki ben utanmadan (4) kızum vireyüm ben aña.” didükde Lendühâ bu cevâbları (5) işidince eyitdi: “Ey la’in! La’ net (6) saña da ve senüñ kızıñ da. Hemân bildigünden qalma.” (7) diyüp diline geleni söyledi. Nüşî’r-revân (8) bu sözleri Lendühâ’dan işidüp “Bre (9) nâ-bekâr, qara yüzlü Hindî! Bu hâle geldin (10) dağı iltiyâm da itmezsin. Bre cellâd! (11) Uruñ bu nâ-bekârüñ boynun.” didükde (12) yirde, qapuda bir kütürdi qopdı. “Bre (13) nedür ol kütürdi, feryâduñ aşlı?” (14) diyince bevvâblar içeri girüp eyitdiler: (15) “Ey Şehriyâr! İşte iklim-i Mısır’dan feryâdcılar [20/a] (1) geldi. Su’âl itdük şikâyetiñüz nedür (2) ve kimdendür, eyitdiler “Arab Hâmza’dandur.” diyüp (3) size bulışmaq isterler.” didükde Nüşî’r-revân (4) bir kez belinleyüp “Eyü kışsa. Bre varuñ, (5) getürüñ; görelüm.” didi. Vardılar, (6) gelen adamları içerüye getürdiler. (7) Çünkü Semender Şâh’uñ vezîrleri Nüşî’r-revân’uñ (8) qarşısına geldiler. Hemân-dem (9) tâcların yire urup feryâd idüp (10) “Şâhum, dâd ü feryâd ‘Arab Hâmza’nuñ elinden!” (11) diyüp ‘Ömer-i ‘Ayyâr’uñ bâzergân şüretinde (12) qal’a-yı Ferîdün-abâda varup (13) Hâmza nasıl halâş eylediğün, Hâmza dağı (14) Selim Şâh’uñ serâyıñ başup Selim (15) Şâh’ı serây havlusunda boğazında aşşa [20/b] (1) qovdığün İsfendiyâr mellâhı yirine şâh (2) idüp ba’ de Mısır’a gelüp Semender Şâh’ı (3) kollarından aşup el-kışsa olan mâ-cerâyı (4) bir bir taqrîr itdiler ve “Biz qaçup güc ile (5) qurtulduk.” diyüp hay hay idüp (6) aqladılar. Nüşî’r-revân’dur bu haberi (7) işitdükde ‘aqlı gidüp hayrân oldı. (8) Bahtek’e baqup eyitdi: “Ne dirsın bre haram-zâde? (9) Yine tedbirüñ ilerü gelmedi. Nice idelim? (10) Üc dört vilâyet şâhları bizden (11) ötürü baş virüp helâk oldılar.” (12) didi. Bahtek eyitdi: “Şâh’um, n’olsa gerek? (13) Hele şimdi Lendühâ qarşuñuzda. Bunı (14) qatlı idüñ. Hâmza’nuñ bir qanadıdur kırılır (15) ve ma’nen Hâmza’dan bir intikâm almış olursuñuz.” [21/a] (1) didi. Şâh, Hōca’ya baqup eyitdi: (2) “Ey Hōca! Sen ne dirsın ve bu Hâmza bizden (3) qorqup dağı utanmaz mı?” didükde (4) Hōca eyitdi: “Şâh’um, Hâmza sizden qorqmaz (5) lâkin utanur ve bu huşuşda qaç’â (6) Hâmza’nuñ şuçu yoqdur. Zîrâ kim siz (7) eline emir virüp var yedi pâre (8) qal’adan harâc al, eger virmezler ise (9) zorben alasın. Zîrâ anlara, baña ‘âsilerdür, (10) didiñüz. Ol dağı her ne itdiyse (11) sizin emriñüz ile itdi. İşte (12) Bahtek sözine uya uya âhîr öyle (13) bir dil-âveri kendüñüze düşmân (14) itdiñüz. İmdi iş budur ki gel Şâh’um, (15) bu işleri gene Bahtek üzerine [21/b] (1) atın. Lendühâ’yı koyuvirüñ ve Hâmza’ya (2) hil’at gönderüp ‘özür dileñ (3) ve Lendühâ’ya yalvarup şefâ’ atci idinüñ. (4) Hâmza bir şâhibkırândur, nesne dimez dağı (5) barışın ve Mihr’i dağı haqqıdur, virüñ; (6) qavğadan qurtuluñ.” didi. Şâh eyitdi: (7) “Yoq, ey Hōca! Şimden giri ben Hâmza ile (8) barışmaq hevâsı gitdi. Bir miqdârın aña (9) kendi miqdârını bildürmeyince olmaz.” diyüp (10) emr eyledi. Lendühâ’yı bend ile qaldırup

(11) gene zindāna koyup haps itdiler. “Hele (12) her kaçan ise elümde esirümdür, hakkından (13) gelirüm. Şāyed Hāmza gelüp ‘özrin dileye (14) dağı barışmak isteye.” diyüp ba‘de Küstehm’i (15) da‘vet idüp: “Tiz ‘asker cem‘ [22/a] (1) olsun. Mışır’a seferüm vardır.” didükde (2) Bahtek-i la‘in fırsat bulup üç güne degin (3) Şāh’uñ otağların şehirden taşra çıkardup (4) kırdurdu. Ba‘de tiz iki kerre (5) yüz biñ ‘asker cem‘ idüp Şāh’uñ ise (6) tamām ‘azameti yirinde. “Vardığım gibi amān çağırdırım.” (7) i‘tikādında idi. Kendi yirinde oğlu (8) Hüzmüz-ü Tāc-dār’ı şehre muhāfazasına (9) kodı. Siyāvüş bin Hōca, Bahtgān bin Bahtek (10) mel‘ūni bile işmarlayup “Sizler şehri bir (11) hoşca görüñ, gözedin.” didi. Andan Bahtek (12) ve Hōca, Küstehm oğlu Erdeşir ile iki yüz (13) biñ er ile bir gün kılçup ‘azm-i Mışır (14) idüp gittiler. Ezincānib sen kışşa (15) Hāmza’dan diñle. Üstād eydür ki işte [22/b] (1) Emir-i Merdān, Mışır’ı yıkup yirine arpa (2) ekdirüp kendüsi begleri ‘Ömer ile (3) şayd u şikār, bezm-i şafāya meşgūl olup (4) ba‘de kırk gün tamām olduğa arpadur (5) Hāmza ve begler atların getürüp ol arada (6) yidirüp Hāmza’nuñ andı yirin buldı. (7) Andan Şāhibkırān, Kārūn ile Hārūn’ı (8) da‘vet idüp biraz māl virüp (9) eyitdi: “İşte, ben giderüm. Sizler yine serāyñuzu (10) yapup oturuñ. Dağı kānūn (11) üzere ortak vilāyeti zabt idüp (12) bir hoşca hüküm hükümet idin. Şimden şoñra (13) artuğ harācı Şāh’a göndermeyüp baña (14) Mekke-i mükerrmeye gönderin. Eger Nūşi’r-revān’dan (15) size bir ta‘addī olur ise baña bildirüñ, [23/a] (1) ben def‘ iderüm.” didi. Bunlar dağı “N’ola, (2) emir siz Şāhibkırān’undur.” diyüp emrin (3) kabūl itdiler. Andan Server bir gün bunlara (4) vedā‘ eyleyüp dağı ‘askerin kaldırıp (5) göç idüp ‘azm-i Medā’yin diyüp revān (6) oldılar. Bu taraftan Nūşi’r-revān bir ğayrı (7) cānibde bir doğrı yol var idi. Ol (8) yoldan cümle ‘askeriyle bir gün ‘azamet (9) ile Mışır’a yetişdi, gördi şehri Mışır (10) öyle harāb olmuş ki taş taş üzere (11) kalmamış. Nūşi’r-revān başın şalup eyitdi: (12) “Hay nā-bekār oğlan! Heb benüm iltifātumdur (13) bunu böyle iden.” didi. El-kışşa Kārūn’a (14) haber oldu Şāh geldi diyü. Kārūn, (15) Şāh’a karşı varup Şāh’a buluşup [23/b] (1) görüştüler. Kārūn dağı Hāmza’dan vāfir (2) şikāyet eyledi. Cümle olan hikāyatı haber (3) virdi. Nūşi’r-revān nevāht idüp (4) eyitdi: “Elem çekme şehzāde. Sizüñ intikāmuñuzu (5) ben anda kōmam, elbetde aluram.” diyüp gelüp (6) serāy olan maħale kōndılar. Ba‘de Şāh bunlardan (7) “Hāmza nice oldu?” diyü haber şordı. (8) Bunlar eyitdiler: “Şāh’um! Anlar Medāyin’e gitdi. Yā (9) ne hoş, size rāst gelmedi.” didiler. Şāh (10) eyitdi: “Bizler fülān yoldan geldük. Zāhir anlar (11) ğayrı yoldan gitmişlerdür.” didi. Eyitdiler: (12) “Şāh’um! Niyeti yavuz, yaramaz idi. Medāyin’e (13) vardığımda anı dağı Mışır gibi harāb iderüm, (14) diyüp gitdi.” didiler. Nūşi’r-revān vücūd (15) virmeyüp eyitdi: “Ne cānı vardır? [24/a] (1) Nihāyet hizmeti edā eyleyüp mālı cem‘ idüp (2) getürüp bize teslim itmege gitmişdür.” didi (3) ammā Bahtek-i pelidūñ gönli bulanup eyitdi: (4) “Bre meded! Kōrkarum biz anda yođ iken bir büyük (5) fesād iderler. Hele her kime itmezler ise (6) ammā benüm hānmānum harāb iderler. Kendi (7) ‘avretlerüm ol karnı büyük ‘Ömer Ma‘di (8) didükler. Cāriyelerüm, ‘avretüm bağlayup tuħüm (9) buragup tūrfeye eylemişdür. Ne ‘aceb reng (10) oldu baña.” diyüp ziyādesiyle eleme (11) düşdi ammā ne fā’ide? Nūşi’r-revān ise (12) oraları fikir

itmeyüp hemân cümle ‘askerine (13) emr eyledi. Mışır şehriñ yapup ma‘mür (14) ideler. Kendü dağı oturup Mışır’uñ (15) şafâlu yirlerinde ‘ayş ü nüşa meşğül [24/b] (1) oldılar. İşte bunlar bunda râvî öyle (2) rivâyet ider ki Şâhibkırân-ı ‘Âlem dağı (3) bir ğayrı yoldan ‘azm-i Medâ’yin diyüp revân (4) olmuşlar idi. Bir gün şehr-i Medâ’yin öñine (5) gelüp kıondılar. Vilâyet halkı ol hâli (6) görüp segirdüp Hürmüz’e geldiler, (7) eyitdiler: “Ne тұrursun? İşte Emîr-i Hāmza (8) gelüp taşrada kıondi.” didiler. Hürmüz’üñ (9) cân başına şıçrayup tiz biraz peşkeş (10) düzüp Siyâvuş bin Hōca’yı yolladı, (11) eyitdi: “İmdi var, gör Hāmza, atama buluşmış (12) mı ve murâdı nedür?” didi. Siyâvuş (13) n’ola, diyüp biraz huddâm ile ol (14) nüzül-ı ni‘meti alup Hāmza’ya gelüp buluşup (15) görışdiler. Hāmza’ya eyitdi: “Yâ Şâhibkırân! [25/a] (1) Hürmüz-ü Tâc-dâr sizlere selâm, du‘âlar ider.” (2) diyüp peşkeşi öñine kıodı. Hāmza eyitdi: (3) “Ey ciger-güşe-i dānâ! Şimdi Nüşî’r-revân bunda (4) yok mıdur ki Hürmüz bize selâm göndere?” didükde (5) Siyâvuş eyitdi: “Server sizden bir olmaz. (6) Haber şâyi‘ oldı. Semender Şâh vezîrleri (7) gelüp Hāmza, Semender Şâh’ı kıatl eyleyüp (8) şehr-i Mışır’ı yıkıup yire berâber eyledi, didiler. (9) Şâh dağı Bahtek ağvâsıyla biraz ‘asker (10) cem‘ idüp Mışır’a kıitdi. Atam Hōca-ı ‘Âkıll, (11) Şâh’ı çok men‘ eyledi, çâre olmadı. (12) Yâ sizler yolda bulışmadıñuz mı?” didi. Hāmza (13) eyitdi: “Yok, râst gelmedüm. Belki ğayrı (14) yoldan kıtmişlerdür ammâ böyle oldığı eyü (15) oldı. Zîrâ ‘ahdum var idi. Eger Şâh’ı da [25/b] (1) bu sefer elime kıirse idi belki kıatl ider (2) idüm ammâ çünkü böyle oldı. Var imdi, (3) Hürmüz’e bizden selâm eyle. İşte atası (4) bî-gâne, baña ne rengler virdigiñ bilürsün. (5) Benüm de ‘ahdum vardur ki Mışır’ı hârâb (6) eyledigüm gibi Medâyin’i dağı hârâb iderüm (7) ve Şâh’uñ hâkıından dağı gelem. Hele ol (8) bunda bulunmadı. İmdi şehzâde ile (9) bizüm dostluğumuz vardur. Ğayrı nesnelerden (10) ferâğat eyledüm. Hemân Şâh’uñ (11) serâyıñ bir miqdâr yıkıayum ve Mihr’i dağı (12) baña teslîm eylesün. Ben de varup kıideyüm. (13) Ğayrı kimseye zârarum tokıunmasun. (14) Eger ‘inâd ider ise şöñra eyü olmaz.” (15) didi. Siyâvuş: “N’ola Server, ben varup [26/a] (1) aĥvâli añladayum.” diyüp kııkıup kıitdi. (2) Hürmüz’e gelüp Hāmza’nuñ sözlerin îfâde (3) eyledi. Hürmüz bu ğaberi işitdükde eyitdi: (4) “Nice olur hâl eger Hāmza’ya teslîm olur (5) isem? Atam Şâh beni kendü eliyle kıatl ider. (6) Eger kıarşı durur isem Hāmza şimdi bir (7) yanar âteşdür. Dost düşmân bilmez.” (8) diyüp bir zemân fikre vardı. Âĥir (9) eyitdi: “Hāmza elinde ölmek yegdür atam (10) elinde nâ-hâkı yire ölmekden ise.” diyüp (11) hemân kütür kütür şehir kıapuların kıapayup (12) şehir içinde ceng nidâsın eyitdirdi. (13) Herkes hâlden ğaber-dâr olup yat (14) ve yara kıların hâzırlayup şabâĥa cenge (15) hâzırlandılar. ‘Ömer’dür tebdîl-i şuret ile [26/b] (1) Siyâvuş’uñ ardınca varmış idi. (2) Bu aĥvâli görüp gelüp Hāmza’ya (3) ğaber virdi. Hāmza: “Ĥoş, n’ola (4) imdi? Biz de cengden dönmezüz.” diyüp (5) eyitdi: “Ey begler! Sizler dağı hâzır oluñ.” (6) didi. Begler dağı tedârîke başladılar. (7) Üstâd eydür ki çünkü bu ğaber Mihr-i (8) Nigâr’a yetişdi. Kıarındaşın seni virmeyüp (9) ‘inâd itdi. Yarın ceng (10) olsa gerek.” didiler. Mihr-i Nigâr: “Eyvâh, (11) şimdi nice olur benüm hâlüm! Ben Hāmza’nuñ (12) cemâline nice kıa kıarum?” diyüp ağlama ğa (13) başladı ammâ gözlerine uyĥu mı kıirer? (14) Dağı cânânı yâkıñ gelüp

muqaddemâ Hamza'ya (15) itdiği hercâilik hâtrına götürüp [27/a] (1) dîdesi gam-nâk olup hâtrı perîşân (2) idi. İşte Mihr de bu hâl üzere (3) ammâ çünkü şabâh oldu. İmdi (4) 'Arab bir kerre yirinden turup Ferîdûn (5) Şâh'ın kendüye yâdigâr kıldığı (6) âlât-ı harbı giyinüp kuşandı. (7) Ba' de hink-i İshâk'a süvâr olup (8) dağı eline gürziñ alup yüzine (9) siperiñ çeküp kal'aya yürümiş eyledi. (10) Ardınca cümle begler yürüdü. Bunlar (11) taşradan, anlar içerüden tâ şabâhdan (12) aḥşam olunca ceng eylediler. (13) Âḥir Hamza kal'a kapusına yitişüp bir (14) gürz urup kapuyu yıkup (15) içeri girdi. Ardınca cümle begler [27/b] (1) koyuldılar. Ceng giceye ulaşup şabâh olunca (2) ceng eylediler. Hamza hemân bir kerre na' re urup (3) Şâh'ın serâyı tarafına yürüdü. (4) Hürmüz bu hâli görüp hemân birkaç huddâm (5) ile uğruñ kapudan "Kandasın cânib-i (6) Mışır?" diyüp kaçup gitdi. Beriden Hamza'dur (7) Şâh'ın serâyına ceng ide ide gelüp irişdükte (8) Hâce-i Dâna'nın hâtını, Şâh'ın (9) hâtını yanında idi. Nice idelim, diyü (10) şaşdılar. Mihr-i Nigâr ise bir yañadan (11) ağlar idi. Serâyın önünde Şâh'ın tevâbi'i (12) üşüp "Hamza'yı men' idelim." diyüp (13) 'azîm cenge durdular. Beriden Lendühâ'nın (14) dağı lâlaları 'Ömer'e gelüp eyitdiler: "Ey Sultân-ı (15) 'Ayyârân! 'Aceb serverimiz Lendühâ kanda [28/a] (1) haps ola? Eger bilürseñ halâş idelim." didiler. (2) 'Ömer dağı eyitdi: "Zâhir, zindânda olmak gerek." (3) diyüp önlerine düşüp zindâna geldiler. (4) Kapusın açup içeri girdiler, gördiler Lendühâ (5) siyâh arslan gibi yatur. 'Ömer ileri varup (6) selâm virüp eyitdi: "Ey Sultân-ı (7) Hindistân! Nedür hâlin?" didükde Lendühâ'dur (8) bunları görüp "Hay, merhabâ 'Ayyâr-ı (9) Cihân! Eyü hele bizi yoqladın. Efendüm Hamza (10) ne 'âlemedür?" didükde 'Ömer dağı cümle olan (11) aḥvâli naql ve beyân eyledi. Ba' de Lendühâ'nın (12) bendiñ alup taşra çıkdılar. Andan (13) 'Ömer'dür tîz bir fil ile bir deste-çüb götürüp (14) Lendühâ'ya teslim eyledi. Lendühâ süvâr (15) olup ba' de bir na' re urup elinde [28/b] (1) olan deste-çüb ile hamle idüp önüne (2) geleni urup helâk idüp beglerin her (3) biri bir cânibe dağılup büyük büyük serâyılara (4) kaşd eylediler. Hikmet-i Hudâ, 'Ömer Ma'di ceng iderek (5) Bahtek serâyına düşdi. Bahtek hâtını (6) karşı çıkup "Âbû a cânım 'âbû, ey nâ-bekâr (7) 'Arablar! Hîc sizler soniñ fikr itmeyüp gelüp (8) bu serâyı kaşd idersüñüz. Hîc bilür misüñüz bu serây, (9) bu harem kimüñdür? Sizler başuñuzdan korqmaz misüñüz? (10) Bu serây Hâce-i Bahtek gibi vezirüñ serâyıdır. (11) Ben dağı hâtınuyam. Şoñram işitmedük, haberimiz yoğ idi (12) dimeñ, zarar görürsüñüz. Ben size acıdığumdan (13) ifâde eyledüm." didükde 'Ömer Ma'di şafâ idüp (14) "Hay, merhabâ! Ben de anı isterdüm. Bir zemân kızın (15) çeküp çadırımda şabâh dek siküp şafâlandum. [29/a] (1) Bir zemân da 'avretin kullanayum. Bağ imdi, sen dağı (2) çeşnisin tat." diyüp hemân bunu yaqasından (3) kapup kollarına teslim eyledi. Andan sâ'iri (4) Bahtek'ün câriyelerin, kulların ne kadar var ise (5) esir idüp, mâlların alup zabt eylediler. (6) Züyü'l-Humâr, Büyü'l-Humâr dağı Küstehm'ün (7) serâyıñ zabt idüp çok mâl ve esir (8) aldılar. Tavq-garrân, Kârûn'ın serâyına düşdi. (9) El-kışsa her biri bir vezirüñ ve bir begüñ serâyına (10) düşüp zabt eyleyüp çok mâl ve (11) esir alup gerek mâl cihetinden gerek esir (12) huşuşından tok toyum oldılar ammâ Server-i (13) 'Arab emriyle Hoca'nın serâyın hîfz idüp

(14) şöyle ki kimseye el uzandırmadılar. Lendühâ'nuñ (15) ise öfkesi kemâlinde idi. [29/b] (1) Dünyâyı hârâba virmiş idi. El-kışşa ehl-i vilâyet (2) gördiler ceng ile başa çıkılacak (3) ma' nâ degül dağı şehir gitdi âhir “Emânu'l-emân (4) yâ Şâhibkırân-ı zemân!” diyü çağırdılar. Bunlar (5) eyitdiler: “Amân dileyen evine girüp kapusun (6) kapasun.” didiler. “Zîrâ bizüm bunda bir (7) ğayrı işimüz vardır.” didiler. Bunlardur (8) evlü evine kapandı. Beriden Hamza dağı Nüşî'r-revân'uñ (9) serây-ı hâşşına girüp öñine (10) geleni târ-mâr idüp harem tarafına yürüdükde (11) Hâce'nuñ hâtünü bir şâla bürünüp (12) Hamza'ya karşı gelüp eyitdi: “Luţf (13) eyle oğul! Tâ bu kadar ğazab nedür ve harem (14) içinde kimi öldürmek dilersin? Bizler (15) size neyledük ve Hâce-i Bûzur Cemher'üñ dağı [30/a] (1) hâtırı yoksa dağı dillerde dâstân ma' şûkuñ (2) Mihr-i Nigâr'ı mı öldürmek istersin? (3) Ol derd-mend hōd altı yedi aydur ki senüñ (4) derdünden âvâre olup 'aşkundan cân baş (5) yoluna fedâ eyledi. Hele bir kerre mübârek gözün (6) ile bak hâline. Međâ mâ međâ, hâ bir kerre bilmezlik (7) ile bir eksiklik itmek ile bu kadar yüz (8) döndürmek inşâf mıdır?” didi. Hamza çünkü bu sözleri (9) işitdi. Ol dem eyitdi: “Ey mâder! Sen (10) kimsün ki benüm böyle âteşime karşı gelüp (11) söyündürdün?” didi. Ol âhîret hâtünü (12) eyitdi: “Ey cîger-güşem! Beni hōd bilmedün mi? Ben (13) Hōca-yı Dānâ'nuñ hâtünüyam. İmdi beni Mihr-i (14) Nigâr'uñ vâidesi şefî' tutdı. Ümîzdür ki (15) ricâmuz redd olmaya geçe.” didi. Hamza eyitdi: [30/b] (1) “Ey mâder! Senüñ hâtırın için her ne oldu (2) ise çünkü cümlesinden ferâğat eyledüm. İmdi (3) kanı ol hercâi gelsün. Nihâyet saçından (4) sürüyüp çıkarmağa 'ahdum vardır. (5) Şöyle bir elümle yapışup çıkarayum. Tek (6) hemân 'ahdum yirine gelsün.” didi. Ol maħalde (7) meger Mihr hâzır turur idi. Hemân oldığı yirden (8) serv-i hîrâm..... ile gelüp Hamza'nuñ (9) ayağına düşüp eyitdi: “Ey benüm Server-i (10) Şâhibkırân'um! Benüm cürmum çokdur. Şöyle kim (11) mübârek cemâlüne bakmağa yüzüm yokdur. Bārî (12) beni mübârek kendi elin ile öldür.” diyüp (13) ağlamağa başladı. Emîr-i Merdân, bî-mecâl (14) oldu. Kanı ol yavuzluk Server'deki, (15) Mihr'i saçından sürüyüp sâ'ir esîrler [31/a] (1) gibi ğor ğakir idecek kimse. Mihr'üñ başın (2) yirden kaldırup gözlerinden öpüp (3) eyitdi: “Ey nâzenînum! Ma' âzallah senüñ bir (4) kılına kim kaşdum ola.” diyüp başladı, hâtırın (5) ele almağa başladı. Nigâr-ı 'Âlem ise nâz u (6) şîve ile 'arz-ı cemâl idüp iltiyâm itdükce (7) Dil-âver-i 'Âlem'üñ ol taşdan katı yüregi (8) tuz gibi eriyüp maħvoldı. Ba' de (9) kolların Nigâr'uñ boynuna dolayup 'ahdum (10) yirine gelsün diyü bir eliyle saçın tutup (11) oħşayarak serâydan taşra çıktılar. Server, (12) atına binüp Mihr'i dağı bir 'arabaya bindirüp (13) pārgâha geldiler. Server, Ferîdün (14) Şâh dağmesinden bir pārgâh çıkarmışdı. (15) Mihr'i anda koyup Muķbil-i Zerrîn-Kemer'i on [31/b] (1) yoldaşlarıyla gözci ve hizmet-kâr ta'yîn (2) eyleyüp cümlesine baş Muķbil-i Zerrîn- (3) Kemerî dikdi. Andan cümle begler gelüp (4) Hamza ile buluşup Mihr'i şikâr eyledigine (5) 'azîm şâd oldılar dağı mübârek-bâd, (6) didiler. Andan Lendühâ bin Sa'dân gelüp (7) Server dağı karşılayup görüştüler. Birbiriyle (8) hâl hâtır şorışdılar. Hamza'nuñ begleri (9) Lendühâ'nuñ begleri fi'l-cümle gelüp Lendühâ (10) ile görüştüler. Ba' de ol gün ol gice (11) şafâ ile 'ayş ü 'işret eyleyüp irtesi (12) yirlerinden turup Emîr-i

‘Arab emr (13) eyledi. Evvel Bahtek’ün aña tâbi‘ olan (14) melâ‘înün mâlını alup cümle evlerin (15) yıqup yire berâber eyledi. Lendühâ ise [32/a] (1) ol yüce serâyaların revzenlerinden yapışup (2) silkti ki zemânda ol ‘âlî munaqqâş (3) kuşklar kütür kütür yıqup yire berâber (4) iderdi. Hâzma, Lendühâ’nuñ bu hâlin gördükde (5) eyitdi: “Ey Sulţân-ı Hindistân! Sen (6) niçün böyle iqdâm idersin? Ğayrılar (7) yıqsun, kendüne zahmet virme.” didi. (8) Lendühâ dağı eyitdi: “Bu baña zahmet degül rahmetdür. (9) Ben bunu çokdan isterdüm zîrâ bu (10) la‘înler size baña çok işler ve cefâlar (11) itdiler. Hemân emr idin, Şâh Nüşî’r-revân (12) didükleri ‘ahid-i şiken nâ-bekârûñ dağı (13) serâyın yıqup yire berâber ideyüm.” didi. (14) Server eyitdi: “Mihr’ün hâtrı için (15) serâyıñ harem yiriñ incitmeñ. Zîrâ Mihr’in [32/b] (1) vâlidesi andadur. Nihâyet dîvân-hânesi (2) yıkılsun.” didi. Andan bu kez Şâh’uñ dağı (3) dîvân-hânesin yıqup mâlına el uzatmadılar (4) ve Hôca’nuñ ve ... vezîrûñ (5) anlar Müslîmân’dur, anlara tâbi‘ olanların evlerin (6) yıqmayup mâllarına dağı yapışmadılar. (7) Ba‘de ol yıkılan serâyıñ yirlerine (8) şâtt şuyıñ şalup ba‘de sürüp (9) arpa ekdiler. Bitdükde atlarına yidürdiler. Şöyle (10) ki Hâzma’nuñ ‘ahdı yirine gele. Andan Hâzma (11) Mihr-i Nigâr’uñ vâlidesine haber gönderdi. (12) “İmdi Mihr’ün ne kadar câriyeleri ve eşyası (13) var ise göndersün. Yok (14) diyüp göndermez ise minnetsiz (15) kılcumla aluram.” didi. Mihr’ün vâlidesine [33/a] (1) bu haber vardukda bu cevâbları işitdükde (2) Hâzma’dan havf idüp emir Şâhibkırân-ı (3) ‘Âlem’uñ, diyüp emri üzere Mihr-i (4) Nigâr’uñ cümle cihâzıñ ve hâdim ve câriyelerin (5) gönderüp Hâzma’ya teslîm eyledi. (6) Server şâd olup ‘ayş ü nüşa başladılar. (7) Üstâd eydür bir gün Selîm Şâh’uñ (8) kıızı Zühre Bânü gelüp Mihr’e buluşup (9) elin öpdî. Mihr su’âl idüp (10) “Bu kimdür?” didi. Zîrâ gördi (11) güzel ve hem pâdişâh-zâde oldığıñ (12) bildi. Anlar eyitdiler ki “Selîm Şâh’uñ kıızıdur (13) dağı Hâzma’yı hâpisten kırtarmağa sebep (14) olmışdur. Hâzma dağı bunu Muqbil’e virmişdür (15) dağı girdek olmadılar.” didiler. Mihr inanmadı, [33/b] (1) Hâzma’ya eyitdi: “Serverüm! Bu kız nedir, nerede (2) bulduñ? Ğayrı birin dağı mı bulduñ?” (3) didi. Hâzma eyitdi: “Yok, ey nâzenînum! Ol (4) nigâr Muqbil’indür. Nihâyet sefer üsti (5) olmağ ile nikâh idüp girdek olmadılar. (6) İmdi bundan Mekke’ye varup düğün (7) idüp biz senüñ ile ber-murâd olduğdan (8) soñra anları dağı ber-murâd iderüz.” didi. (9) Mihr, kâ’il olmayup eyitdi: “Dil-âverüm! (10) Göñlüm râhat olmaz sen bunu Muqbil’e (11) virüp girdek olmayınca.” didi. Hâzma (12) dağı gördi Mihr gâyet elem çeker âhir (13) ol arada bir eyü düğün idüp (14) Zühre Bânü’yü nikâh idüp Muqbil’e virdiler. (15) Andan Küstehm’uñ kıızların, ‘avretlerin [34/a] (1) dağı her birin birer pehlüvâna virdiler. Özge (2) şâdlıklar olup ol gice bellü başlu (3) dil-âverlerden kırk elli nefer dil-âver girdek (4) oldı sâ’ir aşığı yollu tâ’ifeden (5) mâ-‘adâ. El-kışşa bu kadar adam herkes şafâya (6) vâşıl olup Hâzma’ya ve Mihr’e ‘azîm du‘â (7) itdiler. Emîr, bunların şafâların görüp (8) kendüsü dağı ber-murâd olmağ diledi ammâ (9) neylesün Nüşî’r-revân ile böyle bozışdu. (10) Server’uñ ise aqşâ-yı murâdı Nüşî’r-revân (11) izniyle alup ‘arab ‘araba içinde götüri, (12) düğün idüp ‘âlî ziyâfetler ile almağ (13) idi. İşte Server şafâ ile kırk gün (14) Medâyin’de oturup arpa da gelüp (15) yetişdi. Hâzma dağı begleriyle atların ol [34/b] (1)

araya bağlayup yedi gün yidirdiler. (2) Andan Hamza bir gün Medā'yin önünden göç (3) idüp yigirmi dört biñ 'askeriyle (4) kandasın Mekke-i Mükerrime, diyüp gitdiler. (5) Ezincānib sen kışşayı Nūşî'r-revān'dan diñle. (6) İşte çünki Nūşî'r-revān, Mısır'ı böyle (7) harāb görüp başın şalup ziyāde (8) melūl oldu. Ba' de 'askerine emr idüp (9) üşdiler şehri yapmağa ammā kendüsi bütün (10) begleriyle müferrih yirlerde 'ayş ü nūş iderlerken (11) gördiler ki Medā'yin yolından tozlar (12) kopup havāya direk direk olmağa (13) başladı. Nedür aşlı, dir iken birkaç kimseler (14) çıkageldi daħı tāclarıñ yire urup (15) feryād figān idüp eyitdiler: "Ey Şāh-ı [35/a] (1) 'Ālem, 'ayş ü 'işret kapusı degül. Bunda ne (2) zevk u şafāyla oturursun? Gitdi il, (3) vilāyet ve māl, serāy, emlāk, hāzīne, hān mān (4) cümle harāb oldu. Sen bunda il (5) vilāyetinde oturup ma'mūr idersin." (6) didükde Şāh'ün 'aklı gidüp eyitdi: (7) "Ey mel' unlar! Ne oldıñuz, nasıl dūşmān (8) geldi? Hürmüz anda yok mıdur ki bu iş oldu?" (9) didükde eyitdiler: "Arab Hamza gelüp (10) Medāyin'de konup Hürmüz nüzül-ı ni'met gönderüp (11) Hamza eyitdi Nūşî'r-revān'ı katl (12) eylerdüm ammā Şāh bunda yok, benüm 'ahdum (13) şöyledür." diyüp cümle olan aħvāli (14) bir bir hikāyet itdiler daħı eyitdiler (15) "Lendühā'yı daħı hālāş itdiler. Şehzāde daħı [35/b] (1) havf idüp bir kapudan çıkup kaçdı. (2) İşte ol daħı geldi." didiler. Ol maħalde (3) gördiler kim Hürmüz-ü Tāc-dār ve Siyāvūş bin Hōca (4) ve Bahtgān bin Bahtek çıkageldiler. Şāh öninde (5) baş koyup anlar daħı olan aħvāli (6) naql itdiler. Nūşî'r-revān eyitdi: "Bre niçün (7) kaçdıñuz? Şoñra nice oldıgıñ gördıñuz mi?" (8) didi. Hürmüz eyitdi: "Nice duralum? Hamza'nuñ (9) bir ğazabı var ki önine öz bābāsı (10) gelse hālāş bulmağ ihtimāli yok. Eger (11) siz anda olsañuz taħkik helāk iderdi. (12) Hemān tedārıkūñ gör." didi. Nūşî'r-revān (13) eyitdi: "Bre 'asker hāzırlansun, (14) gidelüm. Ben aña kendü miqdārın bildireyüm." (15) dir iken gerüden bir ālāy kimesneler daħı [36/a] (1) gelüp Şāh'a du' ā itdiler. Şāh eyitdi: "Bre (2) sizler ne zemān ayrıldıñuz?" didükde anlar (3) daħı eyitdiler: "Ey Şāh! Hamza, şehri Medāyin'i (4) alup ehl-i vilāyet amān dilediler. Ba' de (5) Hamza, haremiñüz kapusına varup içeri (6) girmek murād eyledi. Hāce'nuñ hātūnı (7) karşı varup şefā'at eyledi. (8) Āħir Mihr'i çıkardılar. Hamza, Mihr'ün saçından (9) yapışup serāydan çıkarup (10) çadırına getürdi. 'Ömer Ma'di daħı Bahtek'ün (11) karısın, kızın, cāriyelerin esir idüp (12) getürüp kendü Züyü'l-Ĥumār, Bū'l-Ĥumār (13) Küstehm'ün kızların, 'avretlerin, cāriyelerin (14) esir eylediler. Muħaşşal, her bir dil-āver (15) bir müte'ayyin kimsenün 'avretlerin ve kızların [36/b] (1) alup şafālandılar ammā ey Hōca-yı Bahtek, senün (2) hātūnundan 'Ömer Ma'di 'aceb şafā itmiş, hātūnuñ (3) daħı hāzz eylemiş. Zirā ben tebdil-i (4) şuret kaçup giderken 'Ömer Ma'di'nuñ (5) çāderi önünden geçdüm. Hātūnuñ dir ki (6) 'Ey Server-i Cihān! Cihānda er olunca (7) senün gibi er olsun. Hezār āferin (8) seni toğuran anaya ve eken ataya. Muħammed, Allah! (9) Hele şol kūr gözlü cehūd-ı mel' undan (10) hālāş oldum. Beni artuğ ol mel' una (11) virme. Kendü kendüme kıyarum. Kana şerik (12) olursun.' diyüp durmaz senden (13) 'acz getürür. Zirā 'Ömer Ma'di'den ziyāde (14) hāzz eylemiş daħı hoşnūd olmuş. (15) Durmazdı du' ālar ider." didükde bir kez [37/a] (1) Bahtek āh idüp yaķasın çāk kılup (2) düşüp bī-hūş oldu. Bir zemāndan (3)

soñra Bahtek'e 'ilac idüp 'aqlın getürdiler. (4) La'in göz açup hemân tutup (5) ol eşek kıyruğı gibi çatal şakalıñ (6) bir kez çeküp yoldı ve yüzün gözün (7) tırmalayup ba' de dizlerin (8) döğüp dañı omuzların yimege (9) başladı. Anuñla da olmayup kaldırup (10) kendüsiñ yirden yire urup (11) başın gözün birkaç yirden yarup (12) yüzi gözi al kana bulanup (13) şalhānede kan çukurına düşmiş (14) çingāne köpeğine döndi. Gāh 'aqlı gelüp (15) ve gāh gider idi. Küstehm bir yañadan feryād [37/b] (1) idüp "Ey Şehriyār! Bu ne olmaz (2) işdür? Bir 'Arab oğlu senüñ gibi bir ulu (3) şehriyāruñ dīvān-hānesin yıkup (4) yerine arpa eküp kızın esir ide ve (5) bizüm Hāce-i Bahtek'üñ hātūniñ 'Ömer Ma'di (6) gibi bir dīvi hāsed çeküp çadırına (7) getürüp şabāh dek taşarruf eyleye. Bī-çāre (8) hātūn aña nice tākāt getürebilür (9) ve hem ayrık Bahtek'e haber mi ider?" didükde (10) Bahtek eleminden āh idüp "Behey mel'un! (11) Nice haber itsün? Ol 'Ömer Ma'di'den (12) hāzz eylemiş. Deminden berü dinlemez misin? (13) Ol gelen harifler ne herzeler idi (14) Anuñ şafası yirinde. Kāsāvetin çekme. (15) Kendi pezevenkliğüne bak. Zīrā saña [38/a] (1) Züyü'l-Hūmār ortak olmışdur. Ol da (2) 'Ömer Ma'di'den çok aşağı degüldür." diyüp (3) döginmege başladı ammā 'Acem begleri çağrışup (4) eyitdiler: "Şāhum, bu ne olmaz (5) işdür ve bu kadar işler ide ve bizlere (6) 'ār nāmūs komaya dañı kendü şafasında (7) ola! Sen tutmayasın imdi. Ne dimekdür, (8) cihānda böyle dirilikden cümlemiz gayret (9) ile ölmek yegdür." didiler. Artuk Nūşi'r-revān'üñ (10) durmağa mecālī kalmayup 'azm-i (11) Medā'yin idüp şehir-i Mısır'dan göçüp (12) bir gün Medāyin'e gelüp gördiler (13) şehriñ çok yiri harāb olmuş. (14) Serāy, kuşklar hāke berāber olmuş. (15) Şāh, hayrān olup ba' de dönüp [38/b] (1) Hōca'ya eyitdi: "Ey Hōca! Bu Hāma ne (2) demek ister? Hic benden korkmaz (3) mı?" didi. Hāce eyitdi: "Şāhum, Hāma (4) delūkanlıdur, bilmez; kuvvetine dayanur. (5) Zīrā Küstehm ve Bahtek aña çok cefā (6) eylediler, āhir buldular." didi. Şāh (7) eyitdi: "Yok, olmaz ey Hōca! Elbetde (8) Hāma'dan, Lendühā'dan bu intikāmı bir hoşca (9) almayınca komam." didi. Dañı gelüp (10) kondılar. Şāh'dur serāyına gelüp (11) hātūni ve sār tevābi'i ile buluşup (12) görüştüler. Hātūni da olan (13) aḥvāli taḥrīr eyledi. Şāh: "Olsun (14) bre nā-bekārlar! Sizlerden bu intikāmları (15) almayam." diyü emr eyledi. Mi'mārlar gelüp [39/a] (1) serāyı yapmağa başladılar ammā Küstehm, (2) Bahtek-i mel'un yirlerin ol hālde görüp (3) başlarına toprak saçup Hāma'ya, (4) 'Ömer'e 'adāveti arturup kınleriñ dañı (5) ziyāde itdiler ammā ellerinden ne gelür? Anlar (6) dañı serāyın yapdurmağa başladılar. El-kışsa (7) cümlesi serāylarıñ yapdırup ba' de Şāh'dur (8) emr eyledi. Eṭrāf-ı 'ālemde meşhūr (9) olan pehlüvānları da' vet eyleyüp (10) Hāma'yı, Lendühā'yı ortadan kaldıracak (11) oldu. İşte bunlar bunda tedārükde (12) olsunlar. Beriden Hāma begleri (13) Mihr-i Nigār ile Mekke'ye yakın geldükde 'Ömer (14) ileri segirdüp evvel 'Abdulmutṭalib'e (15) gelüp müjde eyledi. Ba' de Hāma'nuñ [39/b] (1) qarındaşlarına ve sār Mekke'nüñ eşrafına (2) varup cümlesine müjde idüp andan (3) atası Ümeyye-yi Sārbān'a, vālidesi hātūna (4) buluşup dañı armağanların virüp (5) du'aların aldı. Andan 'Abdulmutṭalib cümle (6) ehl-i Mekke ile Hāma'ya karşı çıkup buluşup (7) görüştüler. Hāma başına gelen ser-encāmları (8) bir bir

hikâyet iderek konak (9) yirine gelüp pârgâhların kırup (10) karar eylediler. Ba' de Mihr-i Nigâr'ı cümle (11) hâdim ve hizmet-kârı ve cevâhiri ile (12) ' Abdulmuṭṭalib serâyına getürüp Ḥamza'nuñ (13) vâlidesine teslim itdiler. Mihr'ün hüsn-i (14) cemâlin görenler hayrân qalurlar idi. Beriden (15) Lendühâ, ' Ömer Ma' di ve sâ'ir begler qonup [40/a] (1) çâderlerinde karar eylediler. Ḥamza ise dâ'im Mihr-i (2) Nigâr ile ' ayş ü ' işret idüp çoqluq şikâre (3) bile gitmez idi. Bir gün ' Abdulmuṭṭalib Ḥamza'ya (4) eyitdi: "Gözüm nûrı, bu kadar senedür Mihr (5) için ne kadar derd ü belâ çekdüñ. El-ḥamdü lillâh (6) eline girdi. Ne tâhayyür idersin? Hemân girdek (7) ol şafâ ile. Öyle bir nâzenin kimüñ (8) eline girer." didi. Ḥamza eyitdi: "İnşâ'allah (9) ol bahâra dek şabr iderüm. Yaz olduqda (10) bolay kim Şâh ile barışam anuñ izniyle (11) alaydum. Şöyle fuzûlluq ile almayaydum." dir (12) idi. Mihr ise isterdi ammâ Ḥamza'ya Ḥaqq (13) Ta'âlâ pür-' aceb şabır virdi, istemez idi. (14) İşte diyârları yakın olan beglere destür (15) olup ' Ömer Ma' di, Sa' di'bn-i Vaqqâş ve Seyf-i [40/b] (1) Zü'l-Yezen, Munzuri'bin-i Nu'mân, Qaysi'bin-i Nu'mân (2) gidüp; Lendühâ, İstefenos, Steftenus (3) bunuñ emşâli diyârları irâq olanlar (4) Mekke'de qalup şayd u şikâre meşgûl (5) oldılar. Ezincânib çünki Nüşî'r-revân (6) ve sâ'ir kâfir beglerin serâyaları tamâm yapılup (7) ma' mür eylediler. Andan Şâh cümle vezîrlerin, (8) beglerin cem' idüp müşâvereye oturdılar. (9) Nüşî'r-revân baş qaldırup eyitdi: (10) "Nice idelüm bir yedi iqlim şâhı olam? (11) Bir Mekke re'îsinüñ oğlu bir ' Arab, Mısır gibi (12) bir diyârı ḥarâb ide. Şoñra pây-ı taḥtum (13) ḥarâb idüp serâyum yıqup ve kızum (14) çeküp cihânda şâhlar yanında i'tibârum (15) ve ' ırzum qalmadı." didi. Hâce eyitdi: [41/a] (1) "Ey Şehriyâr! İşte ben böyle ola diyü qorqardum. (2) Anuñ için sizi men' eyledüm. Şimdi (3) arañuza ' adâvet düşdi. Ḥamza'ya ise (4) cihânda berâber gelür yarar yoqdur. Bilmem şonı (5) nice olur." didi. Şâh eyitdi: "Ey Hôca! (6) Sen öyle dirsın ammâ yedi iqlim şâhı (7) olup bir oğlana mağlûb olup (8) dâ'im aña murâd itmek nice mümkündür? Elbetde (9) bu dem sözüm olmağ gerekdür. İmdi buña (10) tedbîr eylemek gereksiz ki ben Ḥamza'ya gâlib (11) olup intiḳâm alam. Yoḥsa bu ğayret (12) beni helâk ider. Çâre görüñ." didi. (13) Hôca gördi Şâh'a naşîhat kâr (14) eylemez artuq sükût eyledi. Hemân Baḥtek-i (15) la'în baş qaldırup "Ey Şehriyâr! Kendüne [41/b] (1) niçün böyle elem virürsin? Ḥamza kimdür ki (2) cihânda cevâb virür? Kimesneye bulunmayanlar (3) vardur ammâ işte bu araya yakın (4) Zâvilistân sultânı Züpün bin Keykâvus naşıl (5) pahâdır-ı mel'ündür. Daḥı qarındaşı Pizen daḥı (6) gör Şâh-ı Lehrâseb göri ne erdür. Kâbil (7) sultânı Melik Şâh-ı Kâbilî, oğlu Mihrân-ı Kâbilî (8) bir ḥayli pahâdır kimesnelerdür ve Hürzem (9) sultânı Tengrûs Şâh ve bir pây-ı taḥt (10) pehlüvânı vardur ki ismine Āzer-i Hürzemî (11) dirler. Ğâyet pahâdır erdür, ol da gelür. (12) Dünyâ Ḥamza olsa bir zor, yine t̄aḳat getüremeye, (13) didi ammâ Züpün daḥı zeber-dest pehlüvândur. (14) Şimdi ol geleydi iş biter idi. Zîrâ (15) benüm gibi nâ-pâkdür. İşte benüm birkaç bâbâm Mürdü'dan [42/a] (1) qalma kitâbum vardur. Quzgun-nâme gibi Çaylağ- (2) nâme dibâcesi şerhinde yazar ki Ḥamza'nuñ zevâli (3) Züpün bin Keykâvus elinde olsa gerekdür." (4) didi. Bundan şoñra Nüşî'r-revân mühriñ (5) çıkarup Baḥtek'e teslim eyledi. "İmdi (6) göreyüm seni, bir iş gör." didi. Baḥtek-i la'în (7) şâd olup

hemân bu zikr olınan vilâyet (8) şâhlarına bildigi üzere Şâh ağzından nâmeler (9) yazup her birine peşkeşler düzup (10) elçiler ile gönderdi ve “Şehr-i Medâyin’de fülân (11) gün seferüm vardur. Hâzır olun ve şehirden (12) taşra bulunmağ gereksiz.” diyü nidâ itdürdi. (13) İşte bunlardur tedârükde ammâ bu taraftan (14) çünkü evvel bahâr oldu. Emîr-i Merdân, (15) ‘Ömer’e bakup eyitdi: “Yâ ‘Ömer, mâ yâr-ı ğarum ‘Ömer! Mâ (16) bir yol varsuñ, görsuñ Nüşî’r-revân ne [42/b] (1) ‘âlemedür ve Hôca’ya bulış, gör bizümle Şâh’ı (2) barışdırmağ kâbil mi, gör ne dir? Ola (3) ki bizi barışdırı Mihr-i Nigâr’ı nikâh idüp (4) almağa icâzet olaydı.” didi. ‘Ömer-i (5) ‘Ayyâr ... diyüp çıkup gitdi. Bir (6) gün Medâyin’e gelüp gördi Şahrâ-yı Medâyin (7) pârğâhlar ile reng-â-reng mâl mâl olmuş (8) ve Şâh’uñ dağı otağları kûrılmış. Ol (9) kadar ‘asker cem’ olmuş ki hadd ü pâyânı yok. (10) ‘Ömer’uñ ise dağı bu kadar çok ‘asker (11) gördiği yok idi. Hayrân olup kaldı (12) ve sürüp ‘askere gelüp seyr iderek (13) Şâh’uñ otağına geldi. Gördi (14) Şâh dağı pârîgâha çıkmamış. Andan Nüşî’r-revân’uñ (15) serâyına geldi. Dîvâna girüp gördi [43/a] (1) serây yine yapılup ma‘mûr olmuş. Ol maħalde (2) ise Zûpûn’a elçi tedârük iderler idi. (3) Ol maħalde Baħtek, Şâh’a du‘â idüp eyitdi: (4) “Ey Şâh-ı ‘Âlem! Bu Zûpûn bir ‘azîm pehlüvândur. (5) Dağı Keykâvus gibi bir pâdişâhuñ evlâdudur. (6) Lâzım olan budur ki elçilige ben (7) kuluñ gidem. Varup bir hoşca ta‘zîm (8) ile götüreyüm.” didi. ‘Ömer bu cevâbları işidine (9) kışsa tıydı ammâ Nüşî’r-revân dağı icâzet (10) virüp Zûpûn’a bir hil‘at ve bir tîğ (11) bir hancer ve bir mücevher ve bir kemer bunları şandûğa (12) koyup getürüp Baħtek’e teslîm eyleyüp (13) eyitdi: “Var imdi bu hedâyâları Zûpûn’a (14) virüp da‘vet eyle gelsün ve kızum (15) Mihr’i aña virdüm ve bugünden girü dâmâdum [43/b] (1) ve pây-ı taht pehlüvânundur.” didi. ‘Ömer-i ‘Ayyâr, (2) Şâh ağzından bu aşıl sözleri işitdükde (3) gönünden eyitdi: “Bre nâ-bekâr küfte-ğor! (4) Göre bu nâ-bekârların tedbîr ü tedârüklerin. (5) İmdi ‘ayyârlık oldur ki ben bunda (6) Baħtek’e қоşılıp berâber gidüp ve hem Zûpûn-ı (7) bî-dîn-i la‘îni seyr idem ve hem Baħtek’e (8) bir eyü reng vireyüm ki ‘âlemde dâstân (9) ola.” diyüp gözetdi. Baħtek de yol tedârükün (10) görüp birkaç adamlar alup (11) diyâr-ı Zâvil’e revâne oldu. ‘Ömer-i ‘Ayyâr (12) dağı Baħtek’in bir hizmet-kârı şüretine girüp (13) aralarına qarışup bile gitdi. (14) El-kışsa bir gice Zâvil’e yakın geldükde ‘Ömer, (15) Baħtek’in hazine-dârın ele getürüp zâyî [44/a] (1) idüp anuñ şüretine girüp aralarına (2) qarışup bile revâne oldu. Tamâm gice (3) olduğda Zûpûn’a getürdigi peşkeşi (4) değışdirüp hil‘atı alup yerine bir eyü (5) at çülü koyup ve tâcı alup yerine bir (6) çingırağlı külâh kodı ve hanceri alup (7) yerine bir ... hâdişesi kodı. (8) Tamâm bunları uşul üzere yirleşdürdi. (9) Andan şehr-i Zâvil’e geldiler. Zûpûn’a (10) haber oldu kim Nüşî’r-revân’dan elçi geldi. “Ne buyurursuñuz?” (11) didiler. Zûpûn eyitdi: “N’ola?” diyüp (12) tiz adamlar gönderüp qarşulatdı ve getürüp (13) bunları bir serâya kondurdi. “Hoş (14) geldiñüz.” diyüp nüzül-ı ni‘metler gönderdi. (15) İrtesi dîvân eyleyüp Baħtek’in önüne düşüp [44/b] (1) Zûpûn’uñ dîvânına getüreler. ‘Ömer-i ‘Ayyâr (2) ise durmayup bunda hizmetler (3) idüp fir-â-fir sağında şolında cest ü (4) çâpük döner idi. Baħtek ise “Âferîn (5) ey gulâm! Senüñ yolluğñ eyü imiş. (6) Ben seni bu kadar bilmez idüm.” dir idi. (7) Hele bunlardur

dīvāna geldiler. Zūpūn (8) ise taht üzerinde ayağa durup (9) Bahtek'i taht üzerine yanına aldı. Bahtek (10) dağı geçüp oturdu. Ba' de birbiriyle görüştüler. (11) Ba' de ta'ām gelüp yendi, üzerine (12) şerbetler içildi. Dağı simāt kalçup (13) andan Zūpūn baş getirüp eyitdi: (14) “Ey vezir-i hāşş! Hoş geldün, şafā geldün. (15) Şāh-ı Nūşir'r-revān ne buyurdılar ve ne hizmete [45/a] (1) geldiñüz?” didükde Bahtek eyitdi Zūpūn'a du'ā idüp: (2) “Ey Sultān-ı Zāvil! Yedi iklim şāhı, sizlere (3) selām idüp işte bu yakında 'Arab kumandan (4) bir pehlüvān zuhūr eyledi ki hālā Mekke re'isinün (5) oğludur. Adına Hamza bin 'Abdulmuttalib dirler. (6) Zāhir işitmişsünüzdür ki Şāh'ın vezir-i (7) a'zamı olan Būzūr Cemher Hakīm Yezdān-perest (8) olmak ile Hamza'yı Şāh'a ta'rif iderek (9) āhir Şāh, Hamza'ya maḥabbetler ve iltifātlar (10) eyleyüp dünyā ve āhret oğul idinmiş (11) idi ve dīvānında olan Rüstem-i Zāl (12) şandalyesin virüp Mısır, Şām, Haleb (13) kendüye arpalık eylemiş idi. Dağı pehlüvān-ı (14) cihān idüp günde yevmiyye bin (15) altun 'ulufe eylemiş idi. Şoñra Hindistān'dan [45/b] (1) Lendühā nāmında bir pehlüvāndan şikāyetçiler (2) gelir. Şāh dağı Hamza'ya teklif eyler. Hamza (3) “Kızın baña virürsen varup başın (4) kesüp getüreyüm.” didi. Şāh dağı n'ola, (5) diyüp ikrār eyledi. Hamza dağı Hind'e varup (6) bir takrib Lendühā'yı ele getirüp (7) kafese koyup getirürken beride Şāh'a (8) “Hamza, Lendühā elinde helāk oldu.” diyü (9) haber geldi. Şāh dağı kızını Mihr'i, evlād bin (10) Merzübān'a virüp ol da kızını alup (11) giderken Hamza'ya rāst gelüp ol dağı (12) Lendühā'yı koyuvirüp Lendühā dağı varup (13) evlādı esir getirüp Mihr'i dağı (14) Hamza'ya teslim itdükde Hamza Lendühā'ya maḥabbeti (15) ziyāde idüp dünyā āhret karındaş idinüp [46/a] (1) el-kışsa harāc kışsasın cümle bu āna gelince (2) olan aḥvālī naql eyleyüp 'Ömer-i 'Ayyār'ın (3) Bāzergān-ı Hāce-i 'Aden olup Hamza'yı Cezire-i (4) Feridūn-abādan ḥalāş eyledigin bir bir (5) söyleyüp 'Ömer'den ol kadar şikāyet (6) eyledi ki olmaz. Eyitdi: “Ol kadar fitnedür ki (7) olmaz. Cihānda mişli yokdur. Sābıkda geçen (8) gerden-keşān Pādpāy 'ayyār āna ḡarim olamaz. (9) İttigi ḥile-kārlik ve pahādırliklar vaşfa (10) gelmez. Zīrā bir ānda kışsa olur ve hem (11) uzun olur ve hem cüvān olur. Cāriye (12) ve ḥādim 'Arab olur. Muḥaşşal-ı kelām bir (13) günde yetmiş iki dürlü şürete girüp (14) ve yetmiş iki dil söyler.” diyüp cümle aḥvālī (15) i'lām eyledi. “İmdi sizden ricā [46/b] (1) olunur ki bu hizmete bil bağlayup Nār-ı (2) Nūr dīnine dağı nuşret idesünüz ki hem (3) dünyāda hem āhretde yüziñüz aḡ ola.” (4) diyüp nāmeyi öñine kodı. Zūpūn-ı bī-dīn (5) Bahtek'den bu cevābları işidüp dağı (6) şişüp kabardı. “Bre hem pāy-ı taht-ı Nūşir'r-revān (7) olam hem dāmād-ı şehriyār-ı heft iklim oldum.” (8) diyüp iftiḥāra başladı. Ba' de Zūpūn'dur (9) nāmeyi açup okudı: “Evvelinde Nār-ı Nūr'ı (10) yād eylemiş ba' de benüm kanumdan ki Nūşir'r-revān (11) İbn-i Keykubād Şāh'um! Sen ki Zāvilistān şāhı (12) Zūpūn Şāh'sın. Nāmem vuşulinde işte (13) ma'lūm ola ki bir ḥaşım zuhūr itdi Hamza (14) nāmında. Gelüp ḥaqqından gelesin ve bugünden (15) şoñra kızum Mihr'i saña virdüm dağı pāy-ı taht [47/a] (1) pehlüvānum ol.” diyüp tafşil üzere yazmış. (2) Döndi Zūpūn, eyitdi: “Ey Hōca-i Bahtek! (3) Bu naşıl sözdür? Hamza, Mihr'i alup gitmiş. (4) Şimden girü anuñ kime fā'idesi olur? (5) Zāhir Hamza anuñ şafāsın itmişdür.” didi. (6) Bahtek eyitdi: “Ey pehlüvān! Hamza hālā

şahibkırân (7) geçinür. Gerçi Mihr'i alup gitdi (8) ammâ da' vâsı budur ki Şâh izin virüp (9) akrân ü emşâl içinde düğün idüp nikâh (10) itmeyince girdek olmam, dir. İmdi Mihr (11) hâliyâ kızoğlankızdur. Şöyle ma' lûm (12) ola." didi. Zupûn eyitdi: "Şöyle mi? İmdi (13) ben aña şahibkırânlığı göstereyüm." diyüp (14) vâfir atup tutup lâf ü güzâf urdı. (15) Bahtek de hazîne-dâr şüret 'Ömer'e bakup [47/b] (1) eyitdi: "Ey gulâm! Kanı, getür Şâh'ın gönderdiği (2) tefâriķ ve yâdigârları. Pehlûvânın (3) nazarına ķo bakalım, maķbûle geçer mi?" didi. 'Ömer'dür (4) hemân ol şandûğı alup taht kenârına (5) ķodı. Evvelâ ol keķe külâhı ki üzerinde (6) ķatır boncuķları dağı vâfir çınķıraķlar (7) var idi edeb ile çıķarup (8) Zupûn'a şundi. Bahtek'dür yavuzlanup (9) "Bre bu nedür?" diyü hayrân olmuş idi. (10) Zupûn ise şimdi Şâh'ın yâd-gârların (11) giyüp "Tefâhür eylerüm." dir idi. Gördi (12) olmaz bir kıssa çıķdı, 'âr idüp (13) görmezlikden geldi. Dağı yüziñ bir (14) cânibe çevirdi. 'Ömer'dür tâc-ı silki virüp (15) çınķıraķları gösterüp tırdı. [48/a] (1) Bahtek bakup eyitdi: "Bre nedür ol elünde olan? (2) Ālây çâvuşı, külâh giydür elünden anı. Anda (3) bir yedi küngürelı bir muraşşâ' tâc vardur. Anı (4) çıķar." didi. 'Ömer gene çınķıraķları silkdükde (5) çınğır çınğır çınķıraķlar şadâ virince cümle ehl-i (6) dîvân hayrân olup bakışakaldılar (7) ammâ Zupûn bin Keykâvus ğazaba gelüp "Nedür (8) ey Hōca-i Bahtek! Nedür bu maşharalık? Yoħsa (9) bizi mezeletmege mi geldün?" didi. Bahtek (10) eyitdi: "Hayır, sulţânım. Size maħşûş Şâh'a (11) ne tâc var idi kim Rûm ħaracı deger idi. (12) Bre hazîne-dâr! Buraķ anı elünden. Belki (13) ol tâc şandûğun bir cânibine düşmişdür. (14) Kanda gider?" didi ve "Ol külâh bunda ne (15) arar?" 'Ömer eyitdi: "Sulţânım, bundan tâc yokdur. [48/b] (1) Ğayrı hemân budur." didükde Bahtek yavuzlanup (2) eyitdi: "Ey ħaram-zâde! Kabaĥat senündür. (3) Tâcı uğurlatduñ bârî ħil'atı çıķar." didi. (4) 'Ömer-i 'Ayyâr ol ķatır boncuğıyla müzeyyen olmuş (5) at culunı çıķarup iki eliyle (6) tutup âdâb üzere Zupûn'a ķarşu yürüyüp (7) 'arz eyledi. Zupûn, anı görüp yavuzlanup (8) "Bre ħarîf! Bu nedür? Şâhuñuz mı gönderdi (9) bunı, yoħsa kabaĥat sizün midür? (10) Hic benüm ğazabumdan ķorķmaz mısuñuz? Şimdi (11) sizün başuñuz keserüm, suç kimündür?" didi. (12) Bahtek işkil alup eyitdi: "Ey pehlûvân! (13) Şol hazîne-dârda benüm işkilüm var. Korkarum (14) bu bize ħıyânetlik idüp deĝişdürdi." (15) didi. Zupûn eyitdi: "Bre ne söyler [49/a] (1) bu kûr la'in? Hic kişinün ķulı efendisinden (2) korkmayup böyle iş ider mi ve sen (3) niçün yoķlamaduñ, egri midür toğru midur (4) bilmez misin?" didi. Bahtek eyitdi: "Bre pehlûvân! (5) Bu hazîne-dârım olduğına şübhem var. (6) Hele görelim. Bre kanı kılıc? Çıķar, ol nice (7) oldu?" didi. 'Ömer uşul üzere çıķarup (8) Zupûn gördi kılıcuñ düzeni (9) yirinde. Zupûn'dur kılıcı 'Ömer'ün elinden alup (10) dağı ğilâfindan çıķarup eline alup gördi. (11) "Bu da usta işi ancaķ." diyüp (12) yapışup ğilâfindan timuriñ çekdi. Gördi (13) bir tahte pâresidür, Bahtek'ün başına çaldı. (14) Alnında iki pâre oldu. Andan 'Ömer'dür (15) ħançeri çıķarup Zupûn'a şundi. [49/b] (1) Zupûn'dur utandığından öyle ğazaba gelmişdi ki (2) kelb-i 'aķura dönmiş idi. Hemândur hazîne-dâr (3) şüret 'Ömer'den ħançeri alup dağı (4) bakmayup Bahtek'e eyitdi: "Bre kûr gözli la'in (5) pezevenk! Bârî şol ħançer ile seni (6) helâk ideyüm." diyüp dal ħançer olup (7) Bahtek: "Hay

pehlüvân, baña kıyma! Benüm bundan (8) Nâr-ı Nür'ın başı için haberüm yokdur (9) ve günâh-kâr olursuñ.” dirken Zupûn hancer (10) diyü gögsüne bir qurı ... hâdişesi (11) başladı. Bahtek'dür arçası üzere yıkılıp (12) “Bre amân! Oğlancuqlarum öksüz qaldı.” (13) diyüp yuvarlanmağa başladı. Zupûn gördi (14) hancer işlemedi “Bre niçün işlemedi?” (15) diyüp diqqat eyledi. Gördi ki bu bir [50/a] (1) qurmuş ... hayrân olup (2) bî-ihtiyâr öfkesinden qahqahâ ile güldi (3) ammâ gâzabından bulsa kendüni helâk iderdi. (4) Bahtek beriden tûrup eyitdi: “Pehey (5) pehlüvân! Bunda bir hâl var. Tûtuñ şol (6) benüm hazîne-dârum olan gûlâmı. Ol bilür (7) bunı kim tebdil eyledi.” didi. Hazîne-dâr (8) kıyâfet ‘Ömer’e su’âl itdiler. ‘Ömer eyitdi: (9) “Ey Hoca-i Bahtek! Niçün böyle baña bühtân (10) idersin? Hem tama‘ idüp pehlüvânıñ tâcın, (11) hil‘ atın, hanceriñ değışdirürsüñ (12) hem baña iftirâ idersin. Çünkü benden hıyânetlik (13) sezdüñ. Niçün qapunda tûtarsın? (14) İmdi seni Hudâ’ya ışmarladum.” diyüp (15) hemân alup yürüyüvirdi. Bahtek [50/b] (1) ise çağırıp eyitdi: “Bre tûtuñ şol uğrı (2) kim bu ‘Ömer-i ‘Ayyâr’dur, benüm gûlâmum degüldür.” diyegördi. (3) Kim diñler? Zupûn ise gâzabından qulaq (4) urmayup hemândur emr eyledi. (5) Bahtek’i tûtup ol ma‘hüd çüvalı arçasına (6) giydürdiler ve kûlâhına qoyup yüzine gözine (7) kömür sürüp ba‘ de ters eşege bindirüp (8) dağı kıyruğıñ eline virüp yanına (9) bir âlây kûlhân çoçuqları eţrafıñ (10) alup önüne münâdicileri düşüp (11) nidâ idüp eyitdiler: “Bir kezzâb dağı gelüp (12) böyle bir ‘azîmü’ş-şân şehriyârı bu (13) maşhara idüp hıyânetlik itmeye (14) idenlerin hâli budur.” diyüp (15) bütün şehri Zâvil’de şoqaq-be-şoqaq [51/a] (1) çarşu-be-çarşu gezdürdiler. Bahtek (2) ise kendüye böyle iş oldığına gâyet (3) elem çeküp taşâsından aqlardı. (4) Hem eydürdi kim “‘Aceb bu işleri iden kim (5) ola? Tahkîk ol sikerinden aşılacaq ‘Ömer’dür (6) ammâ bunda ne zemân geldi ve bizüm (7) geldüğümüzi kimden haber aldı? Hay nâ-bekârlar! (8) Ne ‘aceb gârim olurlar? Bunlara (9) fırsat bulup bir iş idemedük. (10) Dürlü dürlü bize reng virirler.” (11) dir idi. ‘Ömer ise seyr-i temâşâ idüp (12) Medâyin cânibine revâne oldı ammâ bu tarafdan (13) Bahtek’i bu haqâretle şehri bütün dolaşdırup (14) gezdirdiler. Andan gene Zupûn’a (15) getürdiler. Zupûn, Bahtek’e eyitdi: “Ey haram-zâde, [51/b] (1) nicesin? Var imdi, Şâh’una gördüğünü (2) söyle.” didi. Bahtek feryâd idüp “Ey (3) pehlüvân! Baña zulm eyledin ammâ helâl olsun. (4) Qanı ol gûlâm, nice oldı? İmdi baña (5) oldı olacaq, ol gûlâm benüm gûlâmum (6) degüldi.” didi. Bu kerre gûlâm şuret ‘Ömer’i (7) aradılar, bulımadılar. Bahtek’üñ sâ’ir gûlâmları (8) eyitdiler: “Ol günden şoñra ol (9) gûlâmı bizler artuq görmedük.” didiler. Bu (10) kez Bahtek eyitdi: “Gördün mi pehlüvân, (11) baña i‘timâd itmedüñ. Ol ‘ayyârı tûtmaq (12) gerek idiñüz. Baña bu kadar cefâ olup (13) hem ol kadar mâlı alup qaçdı. (14) İmdi ben bundan gideyüm. Şimdi ol (15) Bûzur Cemher didükleri hammâl oğlu baña nice [52/a] (1) kinâyeler idüp Şâh dağı bu hizmetinüñ (2) ‘uhdesinden gelmedüñ diyü baña qorqarum (3) gâzab ider.” didi. Zupûn dağı (4) Şeyhi’ye varup ba‘ de âhir Şâh’a bir (5) nâme yazup bu aqvâli bildürdi. (6) Ba‘ de mühürleyüp bir sâ‘i eline virüp (7) gönderdiler. Çünkü nâme Şâh’a gelüp (8) aqvâl ma‘lûm olunca Şâh gâyet (9) elem çekdi. Âhir neylesün, elden ne gelür? (10) ‘Ömer tûtular, qoşamayadur. Nâ-çâr andan (11) bir kılic, bir tâc, kemer,

hançer, hil' at ve bir nâme (12) yazup bir vezîr ile dağı gönderdi. (13) Ol vezîr dağı bir gün Zâvil'e gelüp (14) Zupûn'a buluşup hediyeleri teslim eyleyüp (15) nâmeyi viridi. Zupûn bu kez gördi kendüne [52/b] (1) gelen tîğ ve sâ'ir esbâb heb muraşşa' (2) hażz eyledi. Andan nâmeyi açup okudu. (3) Dimiş ki "Ey pehlüvân! Ol (4) huşûşda Bahtek'ün aşlâ şuçı yokdur. (5) Nâ-hağğ yire rencide itmişsin. İmdi (6) gör ki biz kendü elimüzle nice haşım-ı kavî (7) kazanduk. Hemân lutf idüp tizce (8) gelüp bunların hağlarından gelesünüz." (9) dimiş. Zupûn, Bahtek'e eylediği hağarete (10) peşimân olup Bahtek'den 'özür diledi, (11) eyitdi: "Ey Hoca-i Bahtek! Hağ itdüm. (12) Ne bileyüm ol 'ayyâr senün ile bile gelüp (13) saña hażine-dâr olup böyle fitne idecegin? (14) Ammâ elem çekme. Ol 'ayyârdan, Hamza'dan (15) intikâmün alıvireyüm." diyüp Bahtek'e [53/a] (1) dağı ol vezire hil' at virüp vâfir (2) ihsânlar eyledi. Andan emr eyledi. Tiz (3) qarındaşı Pizen'e haber gönderüp ahvâli (4) bildürdi. Bir rivâyetde Lehrâseb dağı Zupûn'ün (5) küçük qarındaşıdır. Hele birkaç gün içinde (6) bu üç nefer-i la'inler ile yüz biñ 'asker (7) ile iki yüz 'alemler ve sancaklar, tûğlar (8) çekilüp bir gün Zupûn, Medâyin'den gelen (9) adamlar ile 'azm eyledi. Bir gün Medâyin'e (10) yakın geldükde Şâh'a haber oldu. Şâh (11) dağı Küstehm'i birkaç müte'ayyin adamlar ile (12) gönderdi. Bunlardur qarşulayup (13) görışdiler. Öñine düşüp getürdiler. (14) Şâh'ün otağı yanında pârigâhların (15) kurup qarâr eylediler. Şâh tarafından [53/b] (1) nüzül-ı ni' met gelüp Zupûn'a 'azîm ri'âyetler (2) eylediler. İrtesi Zupûn dağı (3) peşkeşlerin hâzırlayup Şâh'a gelüp (4) baş koyup üç qarındaşlar Şâh ile (5) görışdiler. Nüşî'r-revân eyitdi: "Hoş (6) geldiñüz ey dil-âverler, buyuruñ." diyüp (7) Rüstem-i Zâl şandalyesinün püşidesin (8) kaldırıp Zupûn geçüp oturdu. (9) Alt yanına qarındaşları oturup (10) qarâr eylediler. Andan ta'am gelüp yidiler. (11) Şerbet geldi, içdiler. Râvi eydür (12) 'Ömer-i 'Ayyâr, Bahtek'e ol hağareti virüp (13) andan Medâyin'e gelüp murâdı bu kim bunların (14) tedbîr ü tedârüklerin görüp ba'de Mekke'ye (15) varup Hamza'ya haber eyleye. Tamâm bunları [54/a] (1) seyr iderken gördi. Hamza'nun yirini Zupûn-ı (2) la'ine virdiler. 'Ömer eyitdi: "İnşâ'allah (3) bu mel'ûmî Hamza katlı ider." didi. Andan (4) besât-ı 'ayş gelüp yiyüp içüp (5) tamâm bunlar serhoş olup başladılar (6) lâf ü güzâfa. Nüşî'r-revân başladı Hamza'dan (7) 'Ömer'den şikâyete. Ol mağalde Zupûn-ı (8) bî-dîn 'alâmet-i bâde ile kerem olup (9) eyitdi: "Ey Şâh! Hamza didigün on (10) altı yaşında bir oğlan imiş. Dağı (11) on sekiz arış kıaddi ola. Anuñ (12) ne vücûdı olsa gerek? İmdi anuñ (13) bir gürz ser-mâyesi vardır. Aña bir gürz (14) söyle urayum ki vücûdı cihâna gelmedüğe (15) döne ammâ hele ol benüm gibi haşımını [54/b] (1) bulmayup biraz erlik itmiş ammâ şol (2) 'Ömer-i 'Ayyâr didükleri yedi arış kıaddi (3) var imiş. Bir oğlan nedür ki andan (4) tâ bu mertebe şikâyet idersiz? Kerem idün, (5) böyle sözleri söylemeñ. Hemân bir kez (6) benüm gözüme görine, râst gelem ol (7) 'Ayyâr'a, ol sâ'at olmuş armud (8) gibi çeküp başını kıoparam." didükde artuk (9) 'Ömer'ün şabra qarârı kıalmayup (10) hemân birinün kıoltuğı arasından bir (11) kıaba şüret ardı şıra bir de çarta (12) çaldı. Zupûn'dur bir kez bekleyüp etrafına (13) bakup eyitdi: "Bre kimdür benüm ğazabumdan (14) kıorkımayup bu işi iden?" didükde (15) 'Ömer-i 'Ayyâr andan şedîd birbiri ardı şıra [55/a] (1) şüret-i çartayı

boşlamadı. Beriden (2) ise bevvābān, serhengān birbirine bakup (3) Şāh'dan elem çeküp ditreşmege başladılar. (4) Şāh dağı ğazaba gelüp eyitdi: “Bre kimdür (5) bu qabāhatı iden? Tiz bulınsun, qatlı (6) olsun.” diyecek hālefdür. Aña buña yapışup (7) çekmege başladılar. Ol dem Hōca (8) gördi nā-ħaqq yire rencide olayolar, (9) eyitdi: “Bre şol adamları nā-ħaqq yire (10) rencide eylemeñ. Anların bu işden ħaberi (11) yoqdur, iden başqadır.” didi. Zupūn (12) eyitdi: “Yā kimdür, sen bilür misün?” didi. (13) Hōca eyitdi: “Cümlemizin bildigidür.” didi. (14) “Yā qanı? Baña gösterseñüze. Ben aña böyle bir (15) ‘aẓīm şāhuñ dīvānında benüm gibi bir [55/b] (1) şāhibkırāna zūret virmeği göstereyüm.” (2) didükde beriden ‘Ömer’dür añsızñ (3) bir zūret çarta çaldı ki herkes (4) belinleyüp erbāb-ı dīvān birden qahqahā (5) ile gülmege başladılar. Zupūn ise öfkesinden (6) qudurmuş kelbe dönüp kendüni (7) helāk itmek mertebesine vardı. (8) Āħir gördi olmaz, Hōca’ya recā idüp (9) ‘Ömer’i görmege t̄alib oldı. Hōca (10) eyitdi: “Belī, şimdi bundadır ammā bilmem ki (11) qanğısıdur ola.” didi. Zupūn eyitdi: (12) “Yā, ne bildin ol itdigiñ?” didi. Hōca (13) eyitdi: “‘Ömer-i ‘Ayyār yedi peyğamberden naşib almışdur. (14) Hem andan ğayrı bu işler kimsenüñ (15) elinden gelmez ve bir de budur ki üç kere bir yirde [56/a] (1) ismi yād olsa ol yirde ħāzır bulunur. (2) Siz ise şimdi anı çoq añdıñuz. Elbet (3) ol bundadır.” didi. Zupūn eyitdi: “Çün (4) öyledür, bir yarar yigitdür. Er ise kendüsin (5) bildürsin. Zīrā murādum anı görmekdür.” didi. (6) Hōca eyitdi: “Ol müft görünmez. İmdi (7) biñ altını bir kīseye qorsun. Gel (8) yā ‘Ömer, bu altını al. Saña nezr itdüm, dirsın. (9) Ol vaqıt gör, ol nice gelür.” didi. (10) ‘Ömer ise bu sözleri diñler idi. Hōca’ya (11) aferin idüp “Göre bizüm ğayretümüz (12) nice çeker? İmdi ben dağı bunda ‘ayyārlığı (13) işbāt itmek gereküm?” diyüp t̄urdı (14) ammā çünki Hōca bu cevābları söyledi. Zupūn (15) ‘Ömer’i görmege t̄alib oldı. Hem-ān-dem [56/b] (1) biñ altını bir mıqrameye bağlayup eline (2) alup eyitdi: “Yā ‘Ömer! Qandasın? Eger bunda (3) iseñ gel berü, şol elümde olan biñ (4) altını al. Saña nezr eyledüm. Qorqma (5) saña zararum olmaz.” didi. Hem-ān-dem anı (6) gördiler kim bevvāblar arasından bir qoca (7) eli ayağı ditrer. Bevvāb ileri gelüp (8) eyitdi: “Getür pehlüvān. Baña virin bu (9) altını, ‘Ömer’e ulaşıdırayum.” didi. Zupūn (10) eyitdi: “Bre yürü bunamış deli qoca! (11) Benüm ğayrı murādum vardır. Sen nereden (12) geldüñ?” didi. ‘Ömer eyitdi: “Ey dil-āver! (13) Ben de murādını bildüm, anuñ için isterüm. (14) Zīrā ben ‘Ömer’i bilürem. Bir yirde gördüm, (15) varup teslīm iderüm.” didi. Zupūn [57/a] (1) eyitdi: “Var imdi çağır gelsün. Ben kendü (2) elümle kendü eline virsem gerekdür.” didi. (3) ‘Ömer eyitdi: “Sulţānum! Baña vir, baña degen aña deger. (4) T̄ut ki ben ‘Ömer’üm. Ne elem çekersin?” didi. Şāh (5) ile Bahtek ise eydürlerdi ki: “Bre bu kimdür? (6) Şol ne ‘arsız bevvāb olur. Bre ħarīf! (7) Var yıkıl git. Pehlüvānı bī-ħuzūr itme.” (8) didiler. Hōca eyitdi: “İşte ol (9) istediñüz çelebi budur. İştmez misiz ki (10) baña degen ‘Ömer’e deger, diyü söyler. Pesbellü bu (11) ‘Ömer kendüsüdür.” didi. Bunlar eyitdiler: “Bu (12) bevvāb-ı şaşqın, qoca ‘Ömer olmaq ne münāsebetdür? (13) Bu bizüm eski bildigümüz bir yirde (14) t̄urmaz bevvābdur.” didi. Hōca eyitdi: (15) “Bre ‘Ömer’dür.” didi. Bahtek dağı duyup “Hay [57/b] (1) nā-bekār-ı ‘ayyār! Bu ne şuret, ne

cesâretdür? Senden (2) korkmak gerektür.” diyüp Zupûn’a işâret (3) idüp eyitdi: “Bre ne tırursun? (4) İşte ‘Ömer kendüsidür. Nâ-haber, lâzım degül. Çok (5) söylenme, zararî şimdi bize dağı dokunur.” (6) diyüp güç belâ ile Zupûn’a anlatdı. (7) Zupûn’dur ‘Ömer’e eyitdi: “Ey pîr! Gerçek ‘Ömer (8) iseñ kendi şüretine gir. Ben dağı saña (9) bu altını vireyüm.” didi. “Yohsa virmem. (10) Zîrâ senüñ ‘Ömer olduğuna inanmam.” didi. (11) ‘Ömer eyitdi: “Ey pehlüvân! Müft olmaz. (12) Eger beş yüz altın dağı bunun üzerine (13) kırsañ ben de kendü şüretüme gireyüm.” (14) didi. Zupûn eyitdi: “Bu altın nedür, (15) saña virsem gerek.” didi. ‘Ömer eyitdi: “Benüm [58/a] (1) aña minnetüm mi var? Ol altın çokdan benüm (2) oldı. Zîrâ baña bir kimesne bir şeyi ikrâr (3) eylese eger eyülük ile virmez ise güç ile (4) de alırım.” didi. Zupûn eyitdi: “Yâ herkese (5) gücün yiter mi?” ‘Ömer eyitdi: “Hakık Ta‘âlâ baña ol (6) kadar kuvvet virmişdür ki diyâr-ı Hindistân’da (7) Lendühâ’nuñ ol müntehâ gürziñ kaldırıp (8) gezdürmişümdür. Dağı yüz biñ ‘asker bir (9) yire gelseler beni tutamazlar. Hakık Ta‘âlâ’nuñ (10) izniyle çıkup hâlâş oluram.” didi. (11) Zupûn bu kez dağı beter kendüsi şüretinde (12) görmege tâlib olup gönünden eyitdi: (13) “Virir gibi olayum da yağasından kavrayup (14) hem ele getüreyüm hem altın gene baña kalur.” (15) diyüp hemân beş yüz altın dağı [58/b] (1) çıkurup ol mıkramenün üzerine (2) kıyup eyitdi: “İşte murâduñ hâşıl (3) oldı. İmdi sen dağı şüretüne gir, görelim. (4) Şoñra gel, altını al.” didi. Hemândur (5) ‘Ömer’dür başladı çarh urup dönmege. (6) “Bre neyler bu kıoca?” diyüp herkes bakmadan (7) gözleri kıamaşdı ‘Ömer’ün dönmesinden. (8) Bunlardur gözlerini silerken ‘Ömer’dür kendü (9) şüretine girdi. Bir de birazdan gördiler (10) bir kıaraca ve bir kıyrece hemân kıalender (11) bacaklı yıldız böcegi gözlüce, noğud boranlıca (12) altı yedi arış boylu bir oğlancuk (13) ammâ ayakları bir yirde durmayup (14) jîve gibi hareket ider ve gözleri (15) şabâha kıalmış yıldız gibi yalap yalap ider [59/a] (1) ve yüz biñ kez kıaşd eylese felegin çenberinden (2) geçer ammâ Zupûn, ‘Ömer’ün bu hâlin ve bu şüretin (3) görüp ‘Ömer’i begenmeyüp gönünden (4) eyitdi: “Altını virir gibi olayum da (5) hemân kıolından kıuturup kıaldırıp yire (6) şöyle urayum ki cümle vücudı hürd ı (7) hâm olsun.” didi. Andan eyitdi: (8) “Âferin bre kıaraca oğlan! Bu kıadar yaşunda (9) sen böyle hünerele mâlik olasın. (10) Toğrusı sen çok adam olursuñ.” (11) diyüp altını ‘Ömer’e uzadup (12) “Al imdi, şimden girü altın senüñ (13) hakığın oldı.” didi. ‘Ömer ise böyle (14) kıavşan avcusına gelür mi? Zupûn’uñ (15) murâdın bilüp yab yab ileri gelüp [59/b] (1) üç dört adım kıaldukıda bir yoldur (2) bir mu‘allâkı aturup mıkrame-yi altını kıapdı. (3) “Hay bre, kıoma!” diyince ‘Ömer’dür girüsine (4) aturup kıiminün kıoltuğı altından, kıiminün (5) buğı arasından ve kıiminün üzerinden (6) aturup kııçrayup Bahtek’e dağı bir ‘arabî (7) şöyle çaldı ki kıaşırdısı dünyâyı kıuturup (8) Bahtek yüzi üzere düşüp şabâh (9) oldı şandı. ‘Ömer’dür Bahtek’in tâcın (10) dağı kıapup bir pârtâv idüp (11) kııçrayup çıkup gitdi. Birazdan (12) Zupûn eyitdi: “Bre nice oldı, kıutabildiñüz mi?” (13) didi. Bunlar eyitdiler: “Bre ol (14) kıutılır kıuş degül. Zîrâ yeşil, mâ’î, (15) kıızıl kıanadları var. Uçurup gitdi, [60/a] (1) gözümüz önünde uça uça gitdi.” didiler. (2) ‘Ömer ise kıaşra çıkup bir tenhâ yire (3) gelüp tiziyye kendüsin bir kıayrı şürete (4) kıoyup gelüp içeri girüp seyretürdü (5) ki göre kendü için ne

söylerler. (6) Bu fite degin Bahtek'in dağı 'aklı başına gelüp (7) eyitdi: "Bre meded! Eñseme şaķıñ tapanca (8) ile urmasun." didükde gördiler tapanca (9) urması degül ammâ Tobhâne şomunu (10) kadar şiş. Hele ne hâl ise bir ğayrı (11) tâc getürdiler. Giyüp eñsesi tîmârına (12) meşğûl oldu. Şâh eyitdi: "Gördün mi (13) pehlüvân, bizler naşıl haşma mâlik olduk." (14) diyüp bu işlere hayrân oldu ammâ (15) Züpün-ı la'în yavuzlanup eyitdi: "Bre bir [60/b] (1) oğlan nedür ki siz bu kadar adam anı (2) tutamayasuñuz? Benüm göz göre bu kadar altunumu (3) alup gide." didi. Bahtek eyitdi: (4) "Ey pehlüvân! Zârarın bize bile tókandı. (5) 'Ömer özge haşımdur. Bizler saña bu kadar (6) söyledük, sen inanmazsın. Yâ sen niçün (7) elündeki altını göz göre virdüñ?" (8) didi. Zupün eyitdi: "Ben ne bileyüm anuñ (9) böyle çiger-dâr olup adam üzerine (10) atlacağın kavrasam ben anı aldayup (11) altını virirken tutsam (12) gerek idi ammâ hele anı gene ben buluram. (13) Hemân tedârük görilsün. Mekke'ye (14) varup anuñ ne 'Ömer'in ne Hâmza'sın (15) ne Lendühâ'sın koyam." didi. Hôca eyitdi: [61/a] (1) "Baķa pehlüvân! Sen 'Ömer'e muķayyed olma. Hemân (2) yine sen kendü akrânunuñ pehlüvânlar ile (3) ceng eyle. Zîrâ ki 'ayyârlaruñ cengi (4) muhâlifdür ve hem anlardan intikâm almaķ (5) ğâyet ile gücdür. Meger yine mekkârî (6) bir 'ayyâr ola. Anlar işkâre gelmezler. (7) İşleri hîledür. Gice ile çok (8) iş iderler." didi. Zupün eyitdi: (9) "Bre öyle bir oğlanuñ 'ayyârlığı (10) nedür? Hele ben anı bir kez meydânda göreyüm, (11) at ayağı altında çignedüp (12) helâk ideyüm." didi ammâ 'Ömer ise (13) heb bu sözleri diñleyüp "Olsun (14) bre mel'un! Ben de seni sağlık (15) ile koyuvirür isem Mekke'ye gitmege [61/b] (1) sen de 'âlemde öğinesin. Ol zemân (2) da bilesün ki 'Ömer-i 'Ayyâr cihânda nice (3) 'ayyâr imiş." diyüp Mekke'ye varup (4) Hâmza'ya haber virse gerek iken nâ-haber (5) eyledi, eyitdi: "Elbetde ben bunlara yolda (6) reng virüp cânlarından bîzâr (7) itdirem." didi. El-kışşa Zupün çünki (8) gitmek istedi. Nüşî'r-revân (9) eyitdi: "Pehlüvân, şabr eyle dağı 'asker (10) cem'idelim. Zîrâ birkaç şâhlara, (11) nâm-dâr pehlüvânlara haber gönderdüm. (12) Anlar dağı gelsünler. Zîrâ varacağın (13) Hâmza'dur. Yanında Lendühâ dağı nâm-dâr (14) pehlüvânları vardur. Yalnız (15) sen kırkaram cevâb viremezsin." [62/a] (1) didi. Zupün elem çeküp eyitdi: "Ey şehriyâr! (2) Niçün böyle buyurursuñuz? Ben ğayrı (3) pehlüvânı neylerem? İki kırındaşlarım var. (4) Anları bile cenge teklîf eylemem. Zîrâ sen (5) beni dâmâd idinüp kerîmeñüz Mihr-i Nigâr'ı (6) va'd eylediñüz. Yâ ğayrılarım eliyle (7) maşlahat olıcaķ ben nice kûy kûy (8) olup Mihr'i aluram. Her kim (9) Hâmza'nuñ haķķından gelüp başın keser (10) ise Mihr anuñdur. Hem anuñ olmaķ lâzım (11) gelür." didi. Şâh eyitdi: "N'ola (12) ma'ķûl, sen bilürsün." diyüp (13) Zupün'a bir hil'at giydirüp ba'de Hürmüz'i (14) ser-dâr idüp Bahtek'i bile (15) koşdı. Andan yüz biñ adam 'asker de [62/b] (1) bile koşdı. Cümle üç yüz biñ 'asker (2) olup bir gün göç idüp tabl (3) ve naķare çaldırup "'Azm-i Mekke ve kaşd-ı (4) Hâmza." diyüp revâne oldılar. 'Ömer-i 'Ayyâr (5) dağı bunların arasına bile kırışup (6) gitdi. Dağı bunların furşantların gözedür (7) idi kim bir yirde bunları avlayup (8) miķdârların bildire. İşte Hürmüz-ü Tâc-dâr (9) ve Bahtek ve Zupün ve Pîzen ve Lehrâseb (10) üç yüz biñ 'asker ile bir nice menzil (11) gitdiler ve bunlara Mekke'ye varup şöyle (12) idelim böyle idelim, diyü

söyleşürler (13) idi. El-kışşa bunlar bir gün bir yire (14) gelüp kondular. Gördiler bir a‘lā müferri‘ (15) şahrâ otı, suyu bol, çay dil-güşâdur. [63/a] (1) Hürmüz ol arada üç gün oturağ idüp (2) herkes seyr-i şahrâ idüp şafâya vâşıl (3) oldılar. İrtesi bunlar şikâre bindiler. (4) Her nâm-dâr kendi tevâbi‘i ile bir cânibe şikâre (5) tağıldılar. Zupûn bir tarafa, Hürmüz bir tarafa, (6) Pizen bir tarafa, Lehrâseb bir tarafa ve Küstehm (7) bir tarafa gitdi. El-kışşa bunlar eţrâfa tağıldılar. (8) ‘Ömer ise bunların giceden niyetlerin bilüp (9) ‘askerden bir fenâca at çalup bir dâne (10) kalkan, bir nîze, bir kılıc, oğ, yay, siper alup (11) şabâh olduğa ğayrılara muqayyed olmayup (12) Zupûn’uñ ardına düşdi. Hikmet, Zupûn (13) ol kadar gitdi kim yanında olanlar cümlesi dökilüp (14) kaldı. Nâ-gâh bir cîrâna râst (15) geldi, ardına düşdi. Meger la‘în fâl [63/b] (1) itmişdi ki “Eger bu cîrânı şikâr ider (2) isem Mihr’i aluram.” diyüp hemân (3) cîrânı kıvar, hayvân kaçır. Âhîr cîrân (4) kaçır kaçır Zupûn ise ardın burakmaz. (5) Âhîr la‘în gördi olmaz tir-keşinden bir (6) oğ çıkarup kemâna koyup güşâd (7) virdükde hayvânıñ bögrinden urup (8) yıkdığda la‘în dağı atından inüp hançer (9) ile boğazlayup ba‘de terkiye bağlayup (10) dağı süvâr olup ‘azm eyledi. Râvî (11) eydür meger ‘Ömer-i ‘Ayyâr ardından gelür idi. (12) ‘Ayyâr-ı Cihân hemân ilerü gelüp dağı (13) haykırup eyitdi: “Bre hey nâ-bekâr! Sen (14) nasıl kimesnesin ki bu şahrâlarda şikâr (15) idüp bu çayıruları çignersin? [64/a] (1) Hîc sen bilür misün bunuñ şâhibini, nasıl (2) kimesnedür?” didi. Zupûn eyitdi: “Bre (3) bu ne söyler? Kim olursa olsun (4) Nüşî’r-revân’dan büyük. Dinle, ben Zâvilistân (5) sulţânı Zupûn olam. Pây-ı taht (6) Nüşî’r-revân olam dağı dâmâdı dağı (7) olsam gerek. Bu ne olmaz sözdür (8) ki baña söylersin. Hemân şimdi ayazda (9) elin ayağın bağlar da şol cîrânıñ (10) yanına bağlarım, aña eş iderüm seni.” didi. (11) ‘Ömer eyitdi: “Hey nâ-bekâr! Ne ‘aceb büyük (12) taşagum olmışsın. Var sen sulţân-ı (13) la‘îni Zâvilistân’da şat. Bu şahrânıñ (14) sulţânı Esved-i Şahrâ-nişîn dirler. (15) Sencileyin biñ dâne köpeği vardır. [64/b] (1) İmdi çünki bilmezlik ile bu kadar bî-edeblik (2) itmiş olduñ. Bârî in atundan, çevir (3) elini. Seni bağlayup efendüm Şahrâ-nişîn’e (4) iletüyüm. Yâ öldürür yâ âzâd (5) ider ammâ korkma, gene ben seni recâ iderüm. (6) Bir mürüvvetlü kimesnedür, saña kıymaz. (7) Seyis olsun seni ider. Bârî bir (8) adam olursun da Esved-i Şahrâ-nişîn’uñ (9) seyisi olsun, dirler saña.” didi. Zupûn (10) eyitdi: “Bre ne yabâna söyler, bre hey nâ-dân! (11) Sen beni şakkârıñ Keyvânîlerden mi şanduñ? (12) İmdi hamle eyle de gör ne haşma düş (13) olduñ göresin.” didi. ‘Ömer-i ‘Ayyâr (14) eyitdi: “Bre kerâta! Çok yabâna söyleme. (15) Çevir elini.” diyüp elinde olan nîze [65/a] (1) ile Zupûn’a bir nîze urdı. Zupûn hay, (2) diyüp siper virince ‘Ömer’dür bir yoldan (3) dağı gösterdi. La‘în hay, diyüp siperiñ (4) ol cânibe çevirince ‘Ömer bir tarafa dağı hamle (5) eyledi. Zupûn’dur şaşup hele ne hâl (6) ise men‘ idüp nevbet kendüye (7) geldükde ‘Ömer’e bir nîze urdı. ‘Ömer (8) gördi kim gögsüne iner eger boşaldup (9) men‘ eyledi. Zupûn, ‘Ömer’uñ bu hâlini görüp (10) bir nîze dağı urdı. ‘Ömer arka üzere (11) yatup ğâ’ib oldı. Nîze üzerinden (12) geçüp gitdi. Zupûn yavuzlanup el (13) gürze urup at sürüp meydân (14) yerine geldükde ‘Ömer’e gürz havâle eyledi. (15) ‘Ömer gördi gürzüñ gelişi yañlışcadur. [65/b] (1) Eger turur ise vücûdı hürd (2) olması

muḳarrer. Hemāndur kendüsin rahşın (3) üzerinden bir cānibe fırladup gürzdür (4) inüp ol derdimend beygirüñ (5) boynun kırıp hürd eyledi. ‘Ömer eyitdi: (6) “Ben piyāde bunuñ ile daḫı güzel söyleşürem.” (7) didi. Daḫı hemān Ḥāzret-i Mūsā (8) ‘Aleyhi’s-selām’uñ şapanıñ eline alup (9) Ḥāzret-i Dāvud ‘Aleyhi’s-selām’uñ çalunı (10) helāk eyledi ki üç pāresi ‘Ömer’e (11) naşīb olmış idi. Bu iki peygām-berlerin (12) mu‘cizāt-ı berekātından ol taşlar (13) zāyi‘ olmayup her kaçan bir ḥaşma (14) ursa yine ‘Ömer ol taşları yanında (15) bulur idi. Bu kerre ‘Ayyār-ı Cihān’dur [66/a] (1) bu taşın bir yeni şapana koyup Zupūn’a eyitdi: (2) “Ey nā-bekār, ḥınzır oğlu ḥınzır! Sen benüm atum (3) öldürdüñ. Yā ben seni atlı ḳor mıyam?” diyüp (4) Zupūn’uñ atınuñ başına öyle bir taş urdı (5) kim atın ḳafası taḡılıp helāk (6) oldu. Zupūn’dur bir cānibe atılıp yirinden (7) durınca bir taş daḫı atdı. La‘ındür tekrār (8) teker meker olup örselenüp yirinden tırınca (9) ‘Ömer bir taş daḫı alup şapana koyup (10) eyitdi: “Bre la‘in! Ḳımıldama yirinden. (11) Yoḫsa şimdi seni atın gibi helāk (12) iderüm. Tiz durma, şoyun.” didi. (13) Zupūn-ı la‘in ḡayret idüp “Ṭur bre nā-bekār!” (14) diyüp dal kılıc olup siperin (15) yüzine çeküp ‘Ömer’üñ üzerine sürdi. [66/b] (1) ‘Ömer’dür şapandaki taşa ḡüşād virüp (2) atdı. Taşdur sipere doḳunup orta (3) āyinesini şikest idüp deldi (4) daḫı göḡsüne toḳundu. La‘ındür sendereyüp (5) düşeyazdı. Eger sipere doḳunup geçmese (6) göḡüs taḫtesi içeri çökerir idi ve (7) kendüsin helāk olması muḳarrer idi. (8) Zupūn’uñ cān başına şıçrayup ol dem (9) ‘Ömer’üñ üzerine sürince ‘Ayyār-ı Cihān (10) tiz destlik idüp şapana birbiri (11) ardınca taşlar koyup yağmur gibi taşları (12) Zupūn’uñ üzerine yağdurdı. (13) Şöyle ki sağına geçdi, urdı; şolına (14) geçdi, urdı. Zupūn ise ḳalḳagördi (15) ve şıçrayagördi olmaz. [67/a] (1) Āḫir gördi kim bu ḫarīf amān bilmez. Kendüyi (2) helāk itmesi muḳarrer. Āḫir eyitdi: “Bre amān (3) bilmez nā-bekār! Cīn misin, kimsin? Daḫı nedür murāduñ? (4) Bir pāre amān vir bārī.” didi. ‘Ömer (5) eyitdi: “İmdi şoyun. Cümle libāsın çıkarup (6) baña vir de var sen git. Seni (7) öldürmeyüm.” didi. Zupūn bu kez yalvarmaḡa (8) başladı, eyitdi: “Ey bī-gāne! Ben bir şāhum. (9) Ḥālā bu ḳadar ‘askerüm var daḫı pāy-ı taḫt-ı (10) Nūşī’r-revān olam. Yā ben ‘uryān ‘askerime (11) nice varayum?” didi. ‘Ömer eyitdi: “Ey (12) nā-bekār! Benüm atum öldürdüñ. Ben seni (13) öldürmeyüp şoyduḡum yitmez mi?” didi. (14) Daḫı birḳaç taş daḫı atdı. Āḫir Zupūn (15) gördi kim olmaz zīrā taşların men‘i [67/b] (1) ḫıcbir vechile mümkin degül. Āḫir nā-çār olup (2) bī-iḫtiyār tūḡiñ ḡılāfıyla çıkarup ‘Ömer’e (3) virüp atdı. Zupūn gideyüm, didükde (4) ‘Ömer eyitdi: “Bre cehūd kerāḫa! Saña dimez miyüm (5) şoyun?” diyüp el şapana idince Zupūn (6) eyitdi: “Bre amān meded! Şoyunayum efendüm.” (7) diyüp ḳalḳanıñ, andan cebesin daḫı (8) ne ḳadar ālāt-ı ḫarb var ise üstünde (9) cümlesin ‘Ömer’e virüp gitmek istedi. (10) ‘Ömer eyitdi: “Olmaz mel‘ün! Daḫı ḳaftanuñ, (11) entārīñ daḫı çıkar.” La‘in neylesün? (12) Gördi olmaz anları daḫı çıkarup (13) ‘Ömer’e virdi faḳad bir gömlek ve (14) bir don ḳaldı. ‘Ömer eyitdi: “Gömlegi daḫı (15) çıkar.” didi. Zupūn eyitdi: “Behey adam! [68/a] (1) Bu ḳadar cümle libāsı aldın. Bir gömleḡin kemālī (2) nedür ki anı da istersin?” didi. ‘Ömer eyitdi: (3) “Bre yabāna söyleme. Çıkar yoḫsa şimdi (4) taşı yollarım.” diyince Zupūn gömlegi daḫı (5) çıkarup ‘Ömer’e teslim eyledi. La‘in gene

(6) gitmek istedikde ‘Ömer eyitdi: “Bre pelid! Dahı (7) tekmil olmadan nereye gidersin?” Zupun eyitdi: (8) “Behey kişi! Dahı üstümde başumda bir şeyüm (9) kalmadı ki vireyüm.” didükde ‘Ömer eyitdi: “Tomı da (10) çıkar ha! Tomı da ha, tomı da bre mel’un! Zirā (11) uçkuruñ başı şırmalı.” didi. Zupun (12) end-bend olup neye uğradığıñ bilmeyüp (13) yalvarmağa başladı. Zirā gördi çäre (14) yok, ‘Ömer yavuzlanup “Behey pelid! Çok (15) uzatma. Gün aşıamlıdır. Saña çıkar [68/b] (1) dimez miyüm?” Bir taş dahı cıblağ gövdesine (2) atınca la’in bi-hod olup bir zemān (3) uğandı. Āhir nā-çār tomı da çıkarup (4) cümle ālāt-ı harb meydāna çıktı. Şöyle ki (5) la’in-i bi-dinüñ zengüleleri kıldan görünmez. (6) La’in gene gitmek istedikde ‘Ömer eyitdi: “Tur (7) bre la’in! Dahı nereye gidersin?” didi. (8) Zupun eyitdi: “Dahı maşlahat var mı?” (9) ‘Ömer eyitdi: “İmdi bu baña virdigün (10) esbābları helāl eyle.” didükde Zupun (11) süküt eyledi. ‘Ömer eyitdi: “Bre hınzır! (12) Saña dimez miyüm, niçün söylemezsin?” (13) diyüp bir taş dahı atınca la’in (14) eyitdi: “Tur! Amān sulṭānum, ideyüm.” (15) diyüp eyitdi: “Behey cānum siz efendime [69/a] (1) şimdi bu meydānda ne kadar esbāb virdümse (2) anamuñ aq südi gibi helāl olsun.” (3) diyüp gitmege gene izin istedikde (4) ‘Ömer eyitdi: “Tur, dahı izin yokdur saña. (5) Zirā dahı maşlahat var.” diyüp eyitdi: (6) “Oyna şunda biraz da andan soñra saña (7) izindür, git.” didi. Zupun yalvarup (8) eyitdi: “Behey sulṭānum! Ben oynama bilmem. Nasıl (9) oynayayum?” didükde ‘Ömer gene birkaç (10) taş atduğda la’in “Bre amān! Atma, dur (11) sulṭānum.” diyüp oynamağa başladı. (12) Oynama da bilmez; deli deli, hob hob (13) şıçrayup hem ta’limli meymün gibi ‘Ömer’ün (14) yüzine bakar idi kim belki begenmeyüp taşları (15) atar diyü āhir şıçramadan taş yemeden [69/b] (1) bi-tāb, bi-tākat oldu. ‘Ömer dahı gördi (2) la’in bayılma menziline ba’de ‘Ömer, la’ine eyitdi: (3) “İmdi la’in var, eyü gördigin söyle. (4) Saña izindür.” diyüp la’ine yol virdi. (5) Zupun’dur kös kös gidüp hem bu kadar (6) kütük yidi hem böyle ‘uryān kaldı. Kendü (7) kendüye eydürdi ki “Bre Nār-ı Nūr hışmina (8) uğrayası! Ne merhametsiz imiş.” (9) diyüp kendüye ser-zeniş idüp başına (10) gelen ‘aқabelere hayrān olur idi. (11) ‘Ömer ise cümle eşyaları aldı dahı (12) alup yüriyvirdi. Zupun ise (13) cümle vücüdi taşdan simsiyāh, (14) gömgök; helāk mertebesine varup (15) eydürdi ki “Bārī ‘asker kenārına varayum da [70/a] (1) bir hizmet-kārıma rāst gelirüm.” diyüp (2) bi’z-zarūrī sürüp ‘askerin kenārına (3) geldi. İraқdan halkdur bunu görüp (4) birbirine gösterüp eyitdiler: “Baқа birāder! (5) Bir yabān ādemisi ammā bayağı adama beñzer (6) ammā ‘uryān; libāsı yok, hayvān gibi.” (7) didiler. Beriden Zupun’dur ‘askere yaklaşduğda (8) bunlardur gözlerin eline alup hele (9) ne hāl ise buña karşı gelüp temāşāya (10) turdılar. Zupun ise hicābından (11) bir yire siñüp bunların birine el idüp (12) “Gel.” didi. Bu kerre bunlar varmağa қorқarlar. (13) Āhir içlerinden birisi gayrete (14) gelüp ileri gelüp dahı eline tiğıñ (15) alup Zupun’a yakın geldükde Zupun eyitdi: [70/b] (1) “Benden қorқma. Ben tağ ādemisi degülüm. Benüm de (2) başına bir olmaz hāl geldi. Baña Zupun dirler. (3) Şikārda bir yirde yatup uyudum. Bir ‘ayyār (4) gelüp dārü virüp ‘aқlum alup beni (5) soymış. Soñra beni uyandurdi. Gördüm (6) hāl böyle, üzerine varduğda atıma binüp (7) kaçdı. İmdi kerem idüñ, çadırıma varup (8) bir

adamumı tenhāya çeküp “İşte (9) aḥvāl şöyle olmuş.” diyüp ifāde (10) eyleyün. Anlar daḥı tiz baña bir kat libās (11) ile bir at getürsünler ammā bu sözi (12) kimesne duymasun. Sen de kimseye söyleme. (13) Pārigāhuma varup cemmāzdan (14) gel, saña çok iḥsān ideyüm.” didi. (15) Ḥarīf n’ola, diyüp revāne oldu. [71/a] (1) Beriden ise Zupūn’uñ adamları vāfir arayup (2) bulmadılar. Āḥir nā-çār olup dönüp (3) çāderlerine geldiler. Gördiler Zupūn (4) çāderine daḥı gelmemiş “‘Aceb pehlüvānumuz nerede (5) kaldı?” diyüp söyleşürken ol (6) adam gelüp “Zupūn’uñ ḥazīne-dārı kandedur?” (7) didi. Biri “İşte benim.” didi. “Ne ḥaber?” (8) Ol adam eyitdi: “Gel imdi tenhāya, saña (9) söyleyecegüm vardur.” diyüp bunı tenhāya (10) çeküp Zupūn’uñ cümle aḥvālin ḥaber (11) virdi. Ḥazīne-dār daḥı bir at ile (12) libās ḥazırlayup ol gelen adama (13) koşup gönderdiler. Anlar daḥı gelüp (14) Zupūn’ı bu ḥalde görüp ḥayrān (15) oldılar. “Bre bir diyāruñ pādişāhı iken [71/b] (1) şöyle bir ḥale giriftār olmuş. ‘Aceb bu (2) rengi kim virdi ola?” diyüp ta’ accüb (3) eylediler. Hele Zupūn’dur giyinüp kuşanup (4) ve atına süvār olup pārgāhına gelüp (5) ol adama iḳrār itdi ki nesneyi virüp (6) gönderdi ve tevābī’ ine tenbīh eyledi ki (7) bu sözi kimseye tıyurmayalar. Birazdan (8) Hürmüz-ü Tāc-dārdan adam gelüp “Niçün (9) bu vakit oldu pehlüvān gelmez? Cümle pehlüvānlar (10) evden geldiler. Anlar da gelsünler. Şoḥbet (11) idelim daḥı bugün ne kadar şikār itdi, görelim.” (12) didiler. Zupūn hele ne ḥāl ise ḡayret (13) idüp yirinden tırup sürüp Hürmüz’e (14) gelüp selāmlayup yirinde karar eyledi. Hürmüz’dür (15) bakup gördi Zupūn’uñ yüzinde melālet [72/a] (1) eḡeri var, yüzi gözi şıyrılmış. Baş (2) getürüp: “Ey pehlüvān, ḥoş geldüñ! Ne ḥoş (3) çok eglendin, ne şikār aldüñ?” didi. Zupūn (4) eyitdi: “Ḥayır şehzādem, bugün şikār idemedüm. (5) Ḥattā atdan düşdüm. Yüzüm, gözüm evkār (6) oldu. Andan ötürü gec geldüm.” didi. (7) Hürmüz eyitdi: “Öyle olur.” diyüp acımaz (8) koyup emr eyledi. Bisāt-ı ‘ayş ü nūşa (9) oturdılar. Anların kebābıñ yidiler ammā (10) bu taraftan ‘Ayyār-ı Cihān, Zupūn’uñ kendi (11) libāsın giyüp ve atıñ raḥtı ve baḥtı getürüp (12) urdı. İçine gelüp Zupūn’uñ çādırı (13) yanında cümlesin mezāda virüp dellāl (14) daḥı gezdürüp mezād iderken Zupūn’uñ (15) adamları görüp bildiler daḥı eyitdiler: “Bunları [72/b] (1) biz alup pehlüvāna gösterelim.” diyüp (2) meclise gelüp eyitdiler: “Pehlüvān, bu yādigārları (3) alur mısuñuz?” diyüp gösterdiler. Zupūn (4) daḥı bakup gördi kendi esbāblarıdur (5) eyitdi: “Bre kimdür bunları şatan? İmdi (6) varuñ, çağırın; gelsün.” didi. Bunlar daḥı (7) “N’ola imdi, emir pehlüvānuñ.” diyüp gelüp (8) ‘Ömer’i bulup eyitdiler: “Gel, seni pehlüvān (9) ister. Cümlesin birden alacak oldu.” (10) didiler. ‘Ömer daḥı n’ola, diyüp bī-pervā sürüp (11) Hürmüz’üñ pārgāhına geldi daḥı (12) ayak üzere tırdı. Zupūn’dur alur göz (13) ile bakup gördi kendüyi şapan (14) taşıyla şoyan ḥarīfdür, acımaz koyup eyitdi: (15) “Nice virirsin bunları alayum.” didi. ‘Ömer eyitdi: [73/a] (1) “Biñ altuna virirüm, eksige virmem.” didi. (2) Zupūn’a n’ola, diyüp ‘Ömer’e biñ altını yanında (3) şayıvirdiler. ‘Ömer daḥı alup yürüyüp (4) daḥı taşra çıkup bir ḡayrı şürete (5) girüp bunların seyri için (6) Hürmüz’üñ çādırına geldi. Andan Hürmüz eyitdi: (7) “Getür pehlüvān, biz de görelim şol aldıḡuñ (8) yādigārları.” diyüp eline alup bakup (9) seyr eyledi. Meger egeri, üzengiyi Hürmüz (10) muḳaddem Zupūn’a baḡışlamış idi. Gördi (11)

üzerinde kendi adı yazılmış, dönüp (12) eyitdi: “Ey pehlüvân! Bu hōd senüñ kendü (13) mālın. Ben saña virdigiüm eger ve üzengidür.” (14) didi. Zupūn eyitdi: “Ey şehzâdem! Ol degüldür, (15) ol çâderdedür.” didi. Zîrâ ol kışşayı [73/b] (1) unutmuş idi. Hürmüz eyitdi: “Yüri ey (2) dîl-âver! Ben saña virdigüm şeyi bilmez miyüm? (3) İşte üzerinde kendü ismüm yazılmışdur. (4) Hem herkesde böyle şâhlara maḥşûş şeyler (5) ve tuḥfeler ne arar? Ḥayf, şormaduk. Göreydük (6) bunları kimden aldı, bileydük.” didi. (7) ‘Ömer’dür hemân adamlar arasından eyitdi: “Ben (8) ol ḥarîfe şordum, ḥaber aldum Zupūn yek (9) şikârda bir çayır ḳorucusı ile ceng (10) idüp ‘azîm mu’ areke eyledükden şoñra ol (11) ḥarîf Zupūn’ı zorben şoyup üzerinde olan (12) cümle libâsları almış. İşte bu şatan (13) ḥarîf ol ḳorucunuñ ḳulı imiş. Göndermiş (14) ki yine orduda şatasın diyü. Hele (15) zâyî’ olmayup yine pehlüvâna naşîb oldu.” [74/a] (1) didi. Hürmüz daḫı meclisde olanlar eyitdiler: (2) “Nedür aşı pehlüvân? Bu kışşalar gerçek midür? (3) Hele pek rüsvâlîḳ gerçek ise.” didiler. Zupūn (4) inkâr idem, kıyâs eyledi. Gördi ḫuyuldu (5) âḫîr ‘arı nâmûsı terk idüp (6) iḳrâr eyledi, eyitdi: “Bilemedüm ki ol (7) nâ-bekâr naşıl kimesnedür ve bunda getürüp (8) şatan daḫı ol idi ammâ böyle bir ciger-dâr (9) ḥarîf ‘ömrümde görmedüm. Baña böyle (10) olmaz iş ide de gene getürüp ordı (11) içinde bî-pervâ şata. Ne dirsünüñ?” didi. (12) Bunlar daḫı eyitdiler: “Yâ sen niçün ol (13) bunda iken söylemedüñ? Bârî üşüp (14) ḫutayduk. Hele biz bu işlere ḫayrân ḳalduk.” (15) didiler. Zupūn eyitdi: “‘Âr eyledüm, tiziyye [74/b] (1) aḳçasın virdüm ki ḫuyılmayayum diyü (2) ammâ yine ḫuyılduk.” didi. Baḫtek bu cevâbları (3) işidüp eyitdi: “Server, böyle (4) yabân yirde ḳorucu neyler? Ḳorḳarum (5) bu fitneleri iden gene ol ‘Arab’uñ (6) uğrısudur.” didi. “Hele oldu olacak.” (7) didi, “İmdi aḫvâl nice oldu (8) söyle.” didi. Zupūn daḫı aḫvâlî (9) heb bir bir taḳrîr eyledi. Baḫtek bu (10) cevâbı işidüp “Ey pehlüvân! Hîc (11) gümânuñ olmasun. Bu işleri iden (12) ‘Ömer-i ‘Ayyâr’dur. Andan ḡayrı bu işe (13) kimesne ḳâdir degüldür. Hay bre nâ-bekâr! (14) Daḫı bizler bundan ḳurtulamaduk hele. Ğâfil (15) olmañ, imdi bir ḫoşca gözedüñ. [75/a] (1) Yoḫsa Nâr-ı Nūr ḫışmına uğrarsuñuz.” (2) didi. Bunlar daḫı “‘Aceb ‘Ömer midür?” (3) diyü efkâra düşdiler ammâ Pîzen inanmayup (4) eyitdi: “Ey birâder! Bir söz söyle (5) kim ‘aḳla mülâyim gele. Bir adam kimdür ki (6) bu deñlü maḡlûb olduñ?” didi. Hîc (7) şapan taşından adam zebûn mı olur? (8) Adam anı avucıyla tutar. Utanmadan (9) ayaḡumdan tonum alup beni oynatdı, (10) dirsın. Erenler meydânında adam böyle (11) söz mi söyler gider bu yana?” didi. (12) Zupūn yavuzlanup eyitdi: “Ey (13) yabân oḡlanı! Ben yalan mı söylerüm? (14) Belki sen olsañ virmezdüñ.” (15) diyince Pîzen eyitdi: “İmdi ben olsam [75/b] (1) ölür de birisin virmez idüm. Bârî ben de (2) varayum bölige, ol nâ-bekârı anda göreyüm. (3) Daḫı senüñ intikâmını daḫı alup (4) aña böyle iş itmegi göstereyüm.” didi. (5) Zupūn eyitdi: “Var hemân yigidüm. Andadur (6) ol, yabâna gitmez. Sen daḫı bilürsün miḳdârını.” (7) didi. Pîzen eyitdi: “Buluşayum, işidürsün (8) ki ben aña neler iderüm.” didi. Meger ‘Ömer anda (9) idi. Bu mücâdeleleri bir ḫoşca diñledi. (10) Göñlinden eyitdi: “Ey nâ-bekârlar! Benüm daḫı (11) istedigüm oldur. Geleydüñ, sen daḫı alurduñ (12) payını.” didi. Baḫtek men’ itmege çok çalışdı (13) Pîzen’e, olmadı; söz geçiremedi. (14) Elinde yoḳ, gidermeden aşıḡa inmedi, (15)

‘inād eyledi. Artuğ herkes “Sen bilürsün [76/a] (1) ve soñra peşimān olursun.” didiler. Pīzen (2) ol gice ārām idüp irtesi seherden (3) yirinden durup ālāt-ı harbe müstağrak (4) olup ve rahşına süvār olup ol (5) cānibe revāne oldu. Bu yañadan ‘Ömer (6) dağı dünki üslub üzere bir sipāhī (7) şüretinde bir ata binüp ol maqāmda (8) durdı. Pīzen de gele gele Zupūn’uñ ceng (9) itdigi yire geldi. Atın leşin gördükde (10) bildi ki ceng olan maḥal işte bu arada (11) ma‘ reke itmişler, dirken ‘Ömer’dür bir cānibden (12) çıkagelüp ḥaykırup eyitdi: “Ey nā-bekār! (13) Ne ararsın bu maqāmda? Korumu niçün (14) çignedürsin? Harāb itdiñüz. Dün biriñüz (15) geldi, aldı paketi. Yā sen niye geldüñ?” [76/b] (1) didi. Pīzen eyitdi: “Ey nā-bekār! Ben dün (2) gelen pehlüvānuñ qarındaşıyam. Geldüm ki senden (3) intikāmıñ alayum.” didi. ‘Ömer dağı n’ola, diyüp (4) cenge başladılar. El-kışsa Pīzen dağı ‘āciz qalup (5) bī-mecāl oldu. Āḥir eyitdi: “Bre sipāhī (6) ağa! Bir pāre amān vir. Ḥaṭā idüp büyük (7) söyledüm ve qarındaşumuñ söziñ (8) tıtmadum. Kendi dilüm ile başıma büyük (9) belā geldi.” diyüp bir yire oturup (10) şolumağa başladı. ‘Ömer de dāimdi. “Tırma, (11) tiz şoyun. Andan var git.” didükde (12) Pīzen yalvarmağa başladı. ‘Ömer eyitdi: “Olmaz, (13) tiz şoyun. Yoḥsa sen bilürsün.” (14) diyüp el şapan idince Pīzen hemān (15) ‘avretler gibi ağlayup recā idüp [77/a] (1) eyitdi: “Amān el-amān efendüm, sultānum! Kerem ‘ināyet (2) idüp beni gel aqrān u emşāl içinde (3) ḥacil eyleme.” diyü çok tazarru‘ niyāz eyledi. (4) ‘Ömer dağı merḥamete gelüp eyitdi: “İmdi (5) bildüm ki bir ‘arlu ğayretlü nekbet oğlu gīdī (6) pezevenksin. Gel bārī senüñ ile bir qavl (7) idelim. Üzerinde ne kadar libāsuñ var? (8) Raḥt ve baḥt bahāya tıttup ḥisāb (9) eyle. Ba‘de ḥisāb üzere bu cānibe pahāsın (10) teslīm eyle. ‘Irzuñ kırtarup git.” didi. (11) Pīzen eyitdi: “Yā benüm yanumda aqça yok. Ne vireyüm?” (12) didi. ‘Ömer eyitdi: “Sen virecek ol, (13) ben varup seni çadırında buluram.” (14) didi. Pīzen bu qavle rāzī olup (15) “Ḥisāb eyle.” didi. ‘Ömer’dür zamīr-şināsdu [77/b] (1) her birine birer pahā taqdīr itdi. Şöyle ki (2) evvelden de gūyā yapıldığı zemān yanında imiş. (3) El-kışsa gene biñ altundan ziyāde pahā eyledi. (4) Andan eyitdi: “Yürü sen var. Ben seni (5) yarın çāderünde buluram.” didi. Pīzen (6) dağı sevinerek çekilüp gitdi. Dağı (7) gönlinden eyitdi: “Eyü oldı ḥarīfi aldatdum. (8) Ol hīc bu kadar ‘askerin içine mi (9) gelür? Gelse bile boğazı ele virür. Hele (10) gelse de boğazı avlaya idüm.” dir idi. (11) Hele Pīzen’dür ‘askere geldi. ‘Ömer dağı tebdīl-i (12) şüret olup orduya gelüp seyretürdi. (13) Pīzen’dür pārgāh-ı Hürmüz’e gelüp (14) selām virüp geçüp yirinde qarār eyledi. (15) Zupūn, Hürmüz bunu selāmet görüp [78/a] (1) su’āl eylediler. Pīzen dağı ḥikāyet eyleyüp (2) eyitdi: “Yarın çādıra gelüp aqçasın alacaq (3) oldı. Ne dirsüñüz, ‘aceb şol nā-bekār kırkımadan (4) gelebilür mi? Eger gelür ise saña dağı (5) ḥaber ideyüm. Şol harīfi bölige ala getürebileydüñ.” (6) didi. Zupūn ta‘accüb idüp (7) eyitdi: “Taḥkīk gelür eger bunuñ kendüye (8) i‘timādı olmasa böyle ciger-dārlik (9) itmezdi. Eger gelmeyecek olsa senüñ (10) libāsuñ şoyar, alur idi. Anda öyle (11) bir hırş var ki benüm tonum bile aldı. İmdi (12) yarın geldükde bir miqdār eyleyüp baña ḥaber (13) eyle. Ben de geleyüm ve birkaç yüz kemend-endāzlar (14) ḥazırlayup üşündi idelim. Ola (15) kim qatl ideyüz yāḥūd ele getüreyüz.” didi. [78/b] (1) El-kışsa çünki irtesi şabāḥ oldı. Didigi (2) sâ‘atde ‘Ömer-i ‘Ayyār

çıkageldi. Pīzen, ‘Ömer’i (3) görünce bu hâle hayrân oldu. “Hele hoş (4) geldüñ.” diyüp ‘Ömer’e yir gösterdi ve meydâna (5) yimek getirüp ‘Ömer’i oyalandırdı. (6) El altından Zupūn’a adam gönderüp ol (7) dağı gelüp oturdu. ‘Ömer’i görüp (8) eyitdi: “Ey birâder, bu kimdür? Misâfirin var (9) ancak.” didi. Pīzen eyitdi: “Sultānum! Buña (10) Hâce-i Berād-ı Yigit dirler. Biraz borcum (11) var idi, istemege geldi.” didi. Zupūn (12) eyitdi: “N’ola, imdi virilmek gerek (13) zîrâ meşhūr meşeldür. Borc eyü güne kıalmaz.” (14) diyü müşâhabeteye başladılar. ‘Ömer’dür tıydu (15) kışşayı, bildi ki ittifâkları vardur. ‘Ömer dağı [79/a] (1) dört cânibe bakıñup “Baş kırtarmağ (2) gerek.” diyüp fikr ider idi. Meger Pīzen (3) birkaç yüz adamlara ışmarlamış idi ki kemendler (4) ve kılıçlar hâzır idüp duralar. Her kaçan (5) “Nüşî’r-revân adın añarız. Sizler dağı yanumuzda (6) olan yad harîfe kemend atup tıtumağâ (7) sa’y idesiz. Olmazsa pâre pâre idesiz.” (8) dimiş idi. Ol mağalde Pīzen eyitdi: “Ey (9) birâder! Biz bunda nice bir oturalım? Bizleri (10) Nüşî’r-revân Mekke’ye vardı şanur.” diyince (11) ‘Ömer anı gördi ki çâdiruñ bu kıadar adam her (12) güşesinden kemendler atup ardınca yüzden (13) ziyâde kılıçların ‘uryân idüp ‘Ömer’üñ (14) üzerine hücum itdiler. ‘Ayyār-ı Cihân ol (15) hâli görüp eyitdi: “Hay la’ınler! Bu mıdur [79/b] (1) murâdıñuz? İmdi ben size hâliñüzi bir hoşca (2) bildirüp ve kendümi size göstereyüm.” (3) diyüp nice kim yirinden atıldı, řol (4) eline hançer alup önine geleni hançer ile (5) helâk idüp kimini de zağm-dâr iderek (6) furşant bulup Zupūn’da sille-i ‘arabı (7) şöyle urdı kim Zupūn’uñ eñsesi Dimişkı (8) şası gibi ötüp yüzi üzerine (9) kıapandı. “Bre şağın kıoma, vardı.” dir (10) iken kıolayına getirüp Pīzen’üñ de eñsesine (11) bir eyü şabanca şöyle urdı kim gözlerinden (12) âteşler şaçılup ol da yüzinüñ üstüne (13) kıapanup şabâh oldu şandı dağı (14) ‘ağılları gitdi. ‘Ömer’dür bunlaruñ tâclarıñ (15) kıapup önine gelene dal hançer kiminüñ kıarın, [80/a] (1) kiminüñ kıaşkıñ yarup çâderden şaşra (2) oldu. Bunlardur birbirine girüp “Bre tıt, (3) bre bağla.” diyüp ol onuñ boğazına şarılıp (4) kimi birbirinüñ şaşağına şarılıp (5) otuz kıırkı adam helâk oldu. Zemândan (6) řoñra Zupūn ile Pīzen’üñ ‘ağılları (7) gelüp gördiler bir hây hüy gavgâ ki (8) olmaz. Şöyle ki çâdiruñ içi leř ve baş (9) ile tıolmış. Bunlaruñ ise eñseleri (10) âteř mişâli yanup Tıobhâne şomunu kıadar (11) şişmiş. Yirlerinden kıalkmağâ mecâlleri kıalmamış. (12) Hele ne hâl ise bunlar yirlerinden güc (13) belâ ile tıurup eyitdiler: “Bre nice oldu, (14) tıtduñuz mı?” didi. Bunlaruñ ise bir nicesi (15) birer adam tıtmışlar. “İşte tıtduğ. Bre şavul, [80/b] (1) bre şöyle tıur, bre kıoyuvirme şağın; şimdi (2) kıaçırırısın.” Süriyerek birbirin getürdiler. (3) Bunları Zupūn gördükde bakıup (4) gördi biri de ‘Ömer’e beñzemez hıc. Hemân (5) öfkesinden gülüp eyitdi: “Bre hey şaşkunlar, (6) ol gitmiş. Yâ siz birbirinüñüz niçün kıırarsız? (7) Kıoyuvirüñ řol harîfleri dağı (8) bakıup görüñ, eñsemüzde yâre var mı?” (9) didükde bunlardur birbirleriñ kıoyuvirüp (10) řahlarnuñ başlarına üřüp gördiler. (11) İkisinüñ dağı başları açuğ. Eñselerine (12) bakdılar, gördiler. Gerçe yâreleri yok ammâ (13) gâyetle şişmiş. Şanki yılan şoğkımiş. “Bilmezüz (14) ne ile urdı ve hem tâclarıñuz nice (15) oldu görüñ, ayak altında kıalmasun.” [81/a] (1) didiler ammâ iç oğlağcıları ‘Ömer’üñ aldığın (2) görmişler idi. Anlar eyitdiler: “Ol tıtalım (3) didiñüz harîf bir gâyrı nesne ile urmadı. (4) Hemân birer

tabanca urup tâclarıñuz (5) apup bu adar adam helâk idüp ıup (6) gitdi ammâ ol insâna beñzemez. Var ise (7) cinndür yâhûd ‘ayyârdur.’ didiler. Bunlardur (8) yüzlerin arup ayrı tâclar giyüp (9) ba‘de leleri tara buradılar ammâ ‘Ömer (10) daı gitmeyüp taradan aırup (11) eyitdi: “Tîz virûñ mâlı. Yosa bu (12) gice gelüp hem bauñuzı kesüp ve hem (13) cümle mâluñuzı aluram.” didi. Bunlar birbirine (14) baup eyitdiler: “Gördüñ mi, bize bu adar (15) rengler viren ‘Ömer-i ‘Ayyâr imi. Nice idelim?” [81/b] (1) didiler. Pîzen eyitdi: “Virelim varsun (2) gitsün, urtulalum. Ol ki bir daı bize (3) ulamaya.” didi. Zupûn eyitdi: “Behey (4) birâder, öyle dime. İl ‘âlemden ‘âr (5) iderüz. Bir ‘ayyâr nedür ki bizi böyle yelken (6) altına alup bildiği üzere halayup (7) bizi maara ide. Daı Hamza’ya bulımadan (8) bu ayret bizi helâk ider.” diyüp (9) biraz durup tefekkür eyledi. Gördi (10) virmeden ayrı çâre yok. Âır nâ-çâr (11) olup zîrâ oru da var “Belki (12) bize daı beter i ider.” diyü âır dünki (13) isâb üzere ol biñ altını (14) ıarup ‘Ömer’e teslim eylediler. ‘Ömer daı (15) alup yürüyüvirdi. Bunlar kendülerine [82/a] (1) tîmâra megûl oldılar ammâ bu haber dilden (2) dile düşüp tâ Hürmüz’e yetidi. Hürmüz (3) eyitdi: “Yâ kim imi, aber aldıñuz mı?” diyince (4) eyitdiler: “Meger ‘Ömer-i ‘Ayyâr imi. Cümle avâli (5) tarîr itdiler. İrtesi ol aradan göcseler (6) gerek idi. Zupûn ve Pîzen aır için (7) göçmediler. Çünki Zupûn ve Pîzen (8) dîvâna geldiler, gördiler ortalı tıyulmuş. (9) Bunlar eyitdiler: “Ey ehzâde! Bu ‘ayyâr (10) ile hîcbir taı ile söyleüp (11) intîâm alamadı. Nice olur âlimüz? Bizde (12) ‘ırz, nâmûs omadı.” didi. Batek (13) eyitdi: “Ben size dîmedüm mi ol ‘ayyâra hîcbir (14) vechle ulamaq câ’iz degüldür diyü? (15) Bu avâli didük idi. Lâkin siz ise [82/b] (1) söz tıtmadıñuz. Aña Nâr-ı Nür bile cevâb (2) viremez. Sizler uladıñuz, bârî (3) imden oñra adıñ añañ. Ola ki varup (4) gide.” didi. Ol gice yine ol yirde aldılar. (5) abâ olduda on çâderden feryâdcı (6) ikâyetci geldi Hürmüz’e ki “Bu gice (7) çâderlerimizde hırsız girüp nemüz var (8) ise almı.” didiler. Hürmüz, Batek’e baup (9) “Ne dirsin, bunu iden kimdür?” didükde Batek (10) eyitdi: “Zâhir kim olsa gerek? Yine ol (11) ‘Arab’uñ uırısı ‘Ömer’dür.” didi. “Hemân (12) bu aradan alup gidelim. Belki (13) urtulavuz.” didi. Hürmüz emr eyledi. (14) Ol aradan göçüp Mekke cânibine (15) revân oldılar. El-ıa çünki aam [83/a] (1) oldu, ondılar. Ol gice ‘Ömer yine on be (2) yigirmi kâfir beglerinüñ azînelerine fenâ virüp (3) abâ göçecek zemân yine ol mâlları (4) giden kimesneler Hürmüz’e ikâyete geldiler. “Bizüm daı (5) bu adar mâlımız gitdi. Biz nice sefere giderüz?” (6) didiler. Hürmüz ise ne cevâb virecegin (7) bilmezdi. Batek eyitdi: “Behey adamlar! Bir ‘ayyâr (8) size uydı, uladı; gördüñüz. Yâ siz (9) niçün uyumayup kendi esbâbuñuzı (10) beklemezsüñüz? Biz neyleyelüm?” didi. Üçüncü gice (11) ‘Ayyâr-ı Cihân, Batek’üñ ve Hürmüz’üñ azînelerine (12) girüp cümle mâlların aldı. abâ (13) olup göçecek zemân yine ol (14) mâlları giden kimesneler Hürmüz’e ikâyete (15) geldiler. “Bizüm bu adar mâlımız gitdi. Yâ biz imdi [83/b] (1) nice sefere gidebilirüz?” didiler. Hürmüz ayrân (2) olup yine ne cevâb virecegin bilmedi. (3) Tefekkür idüp durur iken kendülerin azîne-dârları (4) gelüp feryâd idüp eyitdiler: (5) “Sulânım! Bu gice azîne çâdırı

yarılıp (6) cümle gulâmları dârûdan geçirüp hâzîneyi (7) boşaltmışlar.” didiler. Bunlar ‘azîm ğam-ġin (8) olup Hürmüz eyitdi: “Gördiñüz mi adamlar (9) işte bizüm dağı olanca mālımız, hâzînemüzi (10) bu gice ğaret eylemişler. Yâ biz ne yapalım?” (11) diyüp ol gün oturağ idüp (12) bir yire gelüp müşâvere eylediler. “Nice idelim? (13) Bu ‘ayyâr bizi tamâm itdi ve cümle mālümüzü (14) alup hâzîne olmayıcağ sefere gitmek (15) nice mümkindür?” didiler. Hürmüz eyitdi: “Gelin, yine [84/a] (1) dönelim. Medâyin’e varup bu aĥvâli (2) Şâh’a i‘lâm eyleyelim. Kendi nice bilür (3) ise öyle itsün. Eger biz bu ĥâl ile (4) Mekke’ye varınca bu ‘ayyâr bizde ħol ħanağ (5) ħomaz.” didi. Her biri bir söz söyledi. (6) Āĥir bunlar dönüp Medâyin’e gitmeği şavâb (7) görüp dönecek oldılar. Āĥir hemân (8) yoldan dönüp Medâyin tarafına revâne (9) oldılar. ‘Ömer dağı gördi bunlar gerçekden (10) döndüler. ‘Ömer’dür ħazğ idüp bu dağı (11) ‘azm-i Mekke-i mükerreme idüp bir gün Mekke’ye gelüp (12) Şâĥîbkırân’a buluşup geçüp yirinde ħarâr (13) eyledi. Andan Ĥamza eyitdi: “Ey yâr-ı ħarum (14) ‘Ömer, mâ ħoş geldüñ! Ne ħaber var bu ħadar (15) zemândur? Ĥanda idüñ ve ne çoğ eglendüñ?” [84/b] (1) didi. ‘Ömer dağı du‘â idüp eyitdi: “Ey Şâĥîbkırân! (2) Sen bunda düğün itmege ħazırlanursun (3) ammâ ötede Şâh’uñ (4) ‘azîm derneği var. Ĥâlâ üzerinde üç yüz (5) biñden ziyâde ‘askeri var. Nice yirlere (6) elçiler göndermiş. Dağı ‘asker cem‘ idüp (7) murâdı sizüñle mu‘areke itmekdür ve şart (8) itmiş ki her kim Ĥamza’nuñ başın keser ise (9) ħızum Mihr’i aña virirüm, dir. Ben yine de bundan (10) Medâyin’e vardum. Gördüm Nüşî’r-revân (11) şeh-i Zâvil sultânı Zupûn bin (12) Keykâvus Şâh’a elçi gönderir. Ben de (13) eyitdüm varsam görsem ne aşıl pehlüvândur, (14) diyü fikr ider iken gördüm Şâh, (15) Baĥtek’i elçilige ta‘yîn idüp Zupûn’a [85/a] (1) yâdigâr kılıç, ħaftan, ħac, kemer, ĥil‘at ve ħançer (2) gönderdi. Yine de dağı tamâm Baĥtek’e hâzîne-dâr (3) olup bile gidüp hedâyaları tebdîl (4) idüp Baĥtek’e nice ħaħâret oldıġuñ (5) ħaber virdi ve Zupûn, Rüstem şandalyesinde (6) oturduġuñ i‘lâm eyledi.” Server (7) eyitdi: “Nüşî’r-revân bunda gelür mi? Yoĥsa (8) biz anda varırız idi.” ‘Ömer eyitdi: “Bilmem, (9) ġâĥ ser-dâr gönderecek olur ve (10) ġâĥ kendüsi gidecek olur. Hele (11) ħâzîr oluñ, ne iħtizâ ider ise (12) aña göre eyleñ.” diyüp oturdu. (13) Kendüsi begleriyle zevħ u şafâya ve ‘ayş ü (14) nüşa meşġûl oldu. İşte bunlar (15) bunda ammâ bu taraftan Hürmüz-ü Tâc-dâr [85/b] (1) ve Zupûn-u bi-‘âr ve Baĥtek-i bed-kâr bu ħadar (2) ‘asker ile bir gün Medâyin’e çıkageldiler. (3) Bunlar ittifağla Şâh ħuzûrına gelüp (4) du‘â idüp eyitdiler: “Ey Şâh-ı ‘Âlem! (5) Şöyle ma‘lûm ola ki bu ħadar ‘askeri (6) bir ‘ayyâr-ı ĥile-kâr ‘âciz idüp (7) âĥir ‘âr nâmûsı terk idüp (8) dağı sefere gidemeyüp dönüp işte (9) geldük. İşte bize olmaz rengler virüp (10) ‘ırzımız bir aħçelik idüp ‘âciz (11) itdi.” diyüp cümle olan ħışşayı i‘lâm (12) idüp ħikâyet itdiler. Şâh’dur (13) ġazaba gelüp biraz bunlara ‘itâb (14) idüp eyitdi: “Yazıklar sizüñ erliñüze (15) kim bir ‘ayyârdan yüz döndüregelesiz, [86/a] (1) Ĥamza’ya varmayasuñuz. Ĥanı ‘âr ve ġayretüñüz?” (2) diyüp aldı virdi. Andan emr eyledi, (3) Ĥamza’ya bir nâme yazalar. Yazup Şâh’a (4) virdiler. Şâh’dur mühürletüp Şehmerd-i ‘Ayyâr’uñ (5) eline virüp eyitdi: “Tiz imdi (6) bu nâmeyi Ĥamza’ya virüp dağı ne cevâb (7) ider ise baña şâfi cevâb getür.” (8) didi. Şehmerd dağı n’ola, diyüp yirinden (9) durup

Mekke'ye revān oldu ammā gerçe (10) 'Ömer'ün şerrinden korkar ammā neylesün? (11) Şāh gönderdi; gitmem, diyemez. Hele hezār (12) havf ile taban getirüp bir gün (13) Mekke'ye geldi. Gördi Emīr-i Merdān (14) gūn-a-gūn pārgāhlar kırup oturup (15) zevk u şafāda. Meger Server dağı [86/b] (1) 'Ömer geldükde girü vilāyetlerine giden beglere (2) Berķ-i Pāy-ı 'Ayyār ile Tāriķ-ı 'Ayyār'ı şākirdleriyle (3) gönderüp "İşte Nūşir'r-revān (4) bizümle ceng itmek murād eyledi. (5) Siz dağı bu cānibe gelesiz ki görelüm (6) biz Medāyin'e mi varırız yoħsa anlar bunda (7) mı gelürler." didi. Anlar dağı gelmek (8) üzere idiler. Ħamza dağı serāyından çıķup (9) pārgāh-ı Ferīdūn Şāh'ı kırdırup (10) anda kıarār iderdi. İşte ol maħalde (11) Şehmerd-i 'Ayyār, pārgāh kıpusına gelüp (12) kendüsin 'arz eyledi. Bevvāblar gelüp (13) Server'ün kıpucıbaşısı olan (14) Muķbil-i Zerrīn Kemer'e bildürdi. Muķbil dağı (15) Ħamza'ya gelüp du'ā idüp eyitdi: [87/a] (1) "Ey Server! Nūşir'r-revān'dan nāme ile Şehmerd (2) gelmiş. Emriñüz nedür?" didi. Ħamza: "Var getir, (3) görelim ne ħaber var." didi ammā 'Ömer-i 'Ayyār, (4) Şehmerd geldüĝiñ işidüp göñli bulandı. (5) "Taħķik, Şāh benden şikāyet yazmışdur. (6) Ħayf, tıyamadum. Göreydüm ne (7) yazmışdur." diyüp durup Muķbil ile (8) bile taşra çıķup Şehmerd'i kıarşulayup (9) eyitdi: "Bre nekbeti, ħoş geldüñ! (10) Ne var ne yoķ? Ne ħizmete geldüñ?" didi. (11) Şehmerd eyitdi: "Ey Server-i 'Ayyārān! (12) Ben de bilmem nāmede ne vardur. Hemān beni (13) çağırup al şü nāmeyi Ħamza'ya vir de (14) ne cevāb ider ise tiz ħaber getir, (15) didi. Ben dağı işte getürdüm. Görelim [87/b] (1) ne yazmışlar?" didi. 'Ömer eyitdi: "Yā ħic bu nāme (2) Şāh ħuzūrında oķunmadı mı, diñlemedün mi? (3) 'Aceb benden şikāyet yazmasunlar?" didi. (4) Şehmerd eyitdi: "Zāhir hemān şāfi sendendür (5) şikāyet. Zīrā Ħürmüz ile Zupūn (6) dönüp gelüp Şāh'a senden şikāyet (7) itdiler." didi. 'Ömer eyitdi: "Getür (8) imdi nāmeyi, baña vir. Ħamza'ya vireyüm." (9) didi. Şehmerd: "Yoķ, ben kendüm virsem (10) gerekdür. Saña inanmam." didi. Āħir bunuñ (11) öñine düşüp içeri Ħamza'ya getürdiler. (12) Şehmerd, Server'ün kıarşısına (13) geķüp du'ā eyleyüp eyitdi: "Ey Server-i (14) 'Ālem! Şāh, sizlere selām idüp (15) ve şü nāmeyi gönderüp cevābiñ [88/a] (1) istedi." diyüp nāmeyi Ħamza'nuñ öñine (2) kıodı. Server, alup müħriñ giderüp (3) müţāla'a eyledi. Nār-ı Nūr fülāndan (4) soñra dimiş ki "Sen ki Mekke-i mükerreme re'īs (5) oĝlu Ħamza'sın. Nāmum saña vāşıl (6) olduķda ma'lüm ola ki bundan muķaddem (7) ben saña bu kıadar iħsānlar idüp cihānda (8) nām-dār olmana sebeb oldum. Sen (9) bunları bilmeyüp gönderdiğüm ħarāc (10) ħizmetinde kendü kendüne vardıĝuñ (11) diyārlara kimin Müslimān idüp ħarāc (12) almayup Müslimān'a ħarāc olmaz, (13) didüñ. Kimin kıatl eyleyüp istediĝüñ (14) kimseyi şāh eyledüñ. Kimin dağı kendüne (15) kıul idüp ħarācı kendüne kesdüñ [88/b] (1) dağı Mışir gibi şehri yıķup ħarāb eyledüñ. (2) Bu kıadar kıabāħatden soñra şöyle maĝrūr (3) oldun ki pāy-ı taħtum olan Medāyin'e (4) gelüp mekānuma el uzadup serāyum (5) yıķup kıızımı esir idüp bu kıadar (6) vezirlerüm, beglerüm 'avretlerin ve kıızların (7) alasız ve mālların yağmā idesiz. (8) İmdi bu senüñ yanuna kıalır mı? Kııyās (9) idersin, (10) (11) bu kıadar 'askerümle varup (12) seni ve saña mu'in olanları at (13) ayaĝı altında kıignedüp pāy-māl (14)

itmez isem ben dağı adum Nūşî 'r-revān (15) olmasun. Çünki er idüñ yā niçün [89/a] (1) Mekke'ye kaçup gitdüñ? Bunda dursaña idüñ. (2) Yā ol sikerinden aşılacağ uğrıyı (3) bunda gönderüp bu şāhların, pehlüvānların (4) 'ırzlarıñ, işiñ tersine döndürmek (5) senüñ pehlüvānluđuna düşer (6) mi? Gücün yetmedüğüne öyle bir (7) hîle-kārı mı havāle idersin? İmdi (8) er iseñ hemān tur yirinde, kaçma. Göresün (9) ki sen de ne alur ve ne şatarsın? (10) Hemān varan adamuma cevāb viresin. (11) Biz anda mı varalım yoğsa (12) sen bunda mı gelürsün?" demiş. (13) Server-i Cihān, nāmede bu cevābları (14) diñleyüp gāh kızardı gāh bozardı. (15) Şāh'ıñ cevābına tağammül eyledi [89/b] (1) ammā kendüñüñ kādır olmayup 'ayyāruñ (2) havāle eyledüñ, didüğüne gāyet ziyāde (3) elem çeküp ğazab ile 'Ömer'üñ yüzüne (4) bağup eyitdi: "Ey uğrı! (5) Kim didi saña kim böyle işler idüp (6) bize böyle nā-sezā cevāblar işitdiresin? (7) Bre ben saña her zemān tenbīh (8) idüp böyle olmaz iş itme, (9) dimez miyüm?" didi. 'Ömer eyitdi: "Yā Şāhibkırān, (10) neyleyeyin! Şāh ve Bađtek, Zupūn'a (11) senden ve benden şikāyet eyledi. (12) Zupūn da bir hūd-bīn, mađrūr, hidāyetsiz. (13) Hārīf diline gelen halı-ı (14) kelāmı söyledi. Ben dağı kendümi anlara (15) bildürmek için biraz cefā eyledüm. [90/a] (1) Şafaları var ise bize dil uzatmasunlar (2) dağı miđdārların bilsünler." (3) didi. Āhir Hamza dağı Şāh'a bir cevāb (4) nāme yazup Şehmerd'e hil'at giyürüp (5) andan eyitdi: "Var hemān, Şāh vaktine (6) hāzır olsun. Ben kâ'il degülüm. Ol (7) müşrikler gelüp Mekke toprağına gelüp (8) ehl-i vilāyeti müzāyāka virüp cefā (9) olına. İmdi eñ soñ Şāh'ıñ da'vāsı (10) benümledür. Ğayrılara zararımız toğunmasun. (11) Ben 'askerümle şehri Medāyin'e (12) varırım. Kādır olur ise ol (13) vakit benüm hađđımdan gelsün." diyüp mađrūr-āne (14) cevāb eyitdi. Hem olacağ da (15) var. El-kışsa Şehmerd-i 'Ayyār çıkup gitdi. [90/b] (1) Bir gün Medāyin'e varup Şāh'a bulısup (2) Hamza'nuñ cevāblarıñ söyleyüp nāmeyi (3) virdi. Şāh dağı açup oğıdı. (4) Dimiş ki: "Ey Şāh! Gerçek sen baña bu kadar (5) ihsān itdüñ ammā yanında bir ālāy (6) müfsidler seni kendü hālüne kımayup (7) baña çok dürlü cefālar eyledüñ ve nice (8) def'a ölümden kırtuldum. Ben de saña az (9) eyülük itmedüm. Huşūşa Hişşāmi' bn-i El-kama (10) kışşası az eyülük midür? Bunlar heb (11) senüñ hizmetüñ degül midür? Bu hizmetleri (12) gözüne şalındurmadüñ. Yā benden ğayrı (13) kağı kuluñ kādır oldı? Şoñra Behrām, (14) Lendühā kışşası dağı beni harāc cem'ine (15) gönderüp kal'a şāhlarına el altından [91/a] (1) nāmeler gönderüp murādımız harāc degül, (2) hemān başdan şavup helāk olmasıdır. (3) Ne tađrīb ile olur ise (4) furşantıñ bulup helāk idesüñüz, (5) diyüp anları dağı belāya uğradup (6) helāk olmasına sebep oldıñuz. (7) İmdi benden ğayrı kimse olsa saña (8) dağı çok işler ider idi. Yine ben (9) saña huķūķ-ı sābıkayı gözedüp itmedüm. (10) Küstehm'e ve Bađtek'e itdüm saña da itsem neylerdüñ (11) ve tađtıñ zabı idüp otursam (12) neylerdüñ? İmdi gel, olan oldı, (13) giden gitdi. Bu ğavđalardan ferāgat (14) idüp 'adāveti terk eyle, sine-i şāf (15) olalım dağı icāzet vir, Mihr'i düğün [91/b] (1) idüp ber-murād olalım. Andan şoñra gene (2) senüñ hizmetünden dönmeyüp dostuna (3) dost, düşmānuna düşmān oluram. (4) Yok, dir iseñ işte ben de vardum (5) senüñ ile bir devlet şataşuruz. Yā tađt (6) ola yā bađt." demiş. Şāh bu sözleri (7) işidüp

Zupūn'a eyitdi: "Gördün mi (8) şol oğlanı, ne evzâ' ider? Dağı (9) dünki oğlan benümle berâberlik da' vâsın (10) ider." didi. Zupūn eyitdi: (11) "Elem çekme Şâh'um. Qo, gelsün. Ben aña (12) işler ideyüm ki cihânda söylene. Hemân (13) bize ol hîle-kâr-ı 'ayyârı havâle (14) itmesün de zîrâ ol 'ayyâr cihânuñ (15) bir qara qazâsı ancaq." didi. Bunlar [92/a] (1) bu tedârükde iken Melik Şâh dağı (2) oğlu Mihrân-ı Kâbilî kırk biñ 'asker ile (3) gelüp cem' oldu. Hürzem şâhı (4) dağı deryâdan gemiler ile Şâh'a yardıma (5) gelmede, işte bunlar duruma tedârük (6) görmede. Sen kışşayı Hâzret-i Hâmza'dan (7) diñle. İşte ol zemânki Server-i (8) 'Âlem çünki Şehmerd'i gönderdi. Hemân (9) yabânda olan beglere adamlar gönderüp (10) "İmdi tîz gelesünüz. Zîrâ gene bize Medâyin'e (11) gitmek lâzım geldi. Şâh'uñ 'azîm derneği (12) var imiş." Haber gönderdi, anlar (13) dağı birkaç gün içinde cümlesi gelüp (14) hâzır oldu. On iki biñ (15) Hâmza'nuñ 'askeri, on iki biñ dağı [92/b] (1) Lendühâ'nuñ 'askeri, cümle yigirmi dört (2) biñ 'askerdür. Şâh'uñ ise yedi (3) kerre yüz biñ 'asker ile varup (4) ceng itse gerekdür. 'Abdulmuṭṭalib eyitdi: (5) "Ey cîger-güşem! Nüşî'r-revân 'azîm şâhdur. (6) Korkarum saña ziyân olur. Şoñra (7) ehl-i Mekke'ye Hişşâm gibi cefa ideler. Kâşki (8) Şâh'a 'özr idüp barışa idüñ. (9) Bârî ben varup sizi sîne-i şâf (10) ideyin." didi. Server eyitdi: "Yok, (11) peder! Benüm Nüşî'r-revân'dan, 'askerinden havfum (12) yoqdur. Nuşret hemîşe Hâkḫ Ta'âlâ'nuñdur. (13) Varup Mışır'ı yıkdum, ba'de (14) Medâyin'i yıkdum. Yine kâdir oldılar. Şimdi (15) 'asker çok cem' itmekle yine kâdir olurlar." [93/a] (1) diyüp dağı tâzelik de var olıcaq (2) da var bir miqdâr mağrūr olup (3) mağrūr-âne kelâm söyledi. Ve'l-hâşıl (4) Hâmza'nuñ çünki gitmesi muqarrer oldu. (5) Mihr-i Nigâr, Server'e recâ idüp (6) eyitdi: "Server-i ser-firâzum! Beni dağı (7) cemâlünden dūr eyleme. Beni de bile götür." (8) diyü niyâz eyledi. Server dağı Mihr'i (9) bile götürecektir oldu. Mihr dağı tedârük (10) görüp hâzır oldu. Ba'de (11) bir gün Mekke'den göç idüp "Qandasın (12) Medâyin?" diyüp revân oldılar. (13) Sen, kışşayı bir gayrı yüzden diñle. (14) İşte Hürzem şâhı, Tengrūs Şâh (15) diyârından gemilere girüp Şâh'a yüz [93/b] (1) biñ 'asker ile deryâdan yardıma gelür (2) iken rûzigâr muhâlif olup Cidde'ye (3) düşdiler. Mekke'nün ise iskelesi Cidde'dür. (4) Yağın geldüklerinden gemiciler Tengrūs (5) Şâh'a gelüp eyitdiler: "Yolumuz hilâf (6) oldu. Bizler Başra cânibine gitsek (7) gerek idi, Mekke'ye yağın geldük. Ne buyurursuz?" (8) didiler. Tengrūs Şâh hemân "Sürüñ (9) gemileri kenâra zîrâ deryâdan uşanduk. (10) Hem Hâmza bunda ise ceng idüp (11) yâ diri yâhūd başın kesüp Mihr'i (12) alup Şâh'a armağan ile gideriz." (13) diyüp yanaşdılar. Yüz biñ 'asker (14) ile taşra çıkup pârgâhlar kurup (15) qondılar. Cidde kavmi bunları görüp [94/a] (1) ve murâdları ne olduğıñ bilüp segirdüp (2) Mekke'ye gelüp 'Abdulmuṭṭalib'e bildürdiler. (3) 'Abdulmuṭṭalib şaşup neyleceğın (4) bilmeyüp âhir 'Ömer'üñ atası Ümeyye-yi Sârbân'ı (5) çağırıp eyitdi: "Tîz var, (6) oğlum Hâmza'ya haber vir." didi. Ümeyye dağı (7) bir hecîne süvâr olup dördinci (8) günü Hâmza'ya bulışup du'â idüp (9) "Ey dil-âver! Hürzem vilâyetinden (10) bî-nihâye 'asker ile Tengrūs Şâh (11) gelmiş." diyüp haber virdi. Server (12) elem çeküp Lendühâ'ya bakup eyitdi: (13) "Ey dil-âver! Nice eylesek? Eger geri (14) dönsek göre korkdı kaçdı, (15) dirler." didi.

Lendühâ hemân yirinden tûrup [94/b] (1) “Yâ Şâhibkırân! Siz sa‘âdetle buyuruñ, (2) ben kûluñ kendü ‘askerümle varup (3) Tengrûs Şâh’uñ yâ başın veyâ (4) diri bend ü zencire urup getürem.” (5) didi. Hâzma eyitdi: “Yâ Lendühâ! Bir hûd er (6) ol, göreyüm seni. Er gibi ol, (7) yine tîz gel. Ardımızdan yetiş.” didi. (8) Lendühâ hemân “Du‘âdan unutma!” diyüp (9) fi‘l-hâl ‘askerin ayırup aḥşama (10) kalmayup Hâzma ile vedâ‘laşup giceyi (11) gündüze kâtap Cidde cânibine gitdi. (12) İrtesi gördi deryâ kenârında yüz (13) biñ ‘asker döşenüp yatur, hem-ân-dem (14) âlây bağlayup yürüdiler. (15) Tengrûs Şâh’a haber oldu. “Lendühâ, [95/a] (1) Hâzma’dan ayrılıp gelmiş ki sizi bağlayup (2) Hâzma’ya götüre.” didiler. Bunlar bu sözde (3) iken Lendühâ dağdan beri inüp âlâyın (4) düzüp yürüdü. Tengrûs Şâh (5) daḥı emr eyledi. Yüz biñ ‘askeri (6) şâf bağlayup durdılar. Hemân Lendühâ (7) filiñ meydâna sürüp mağâre (8) gibi ağızıñ açup “Yâ Tengrûs Şâh! (9) Meydânuma gel, görelim devlet kime yâr (10) olur.” diyü bir na‘re urdu kim yirler (11) şarşıldı. Bu kez bunların neden şoñra (12) ‘aḫılları gelüp Lendühâ’yı bu heybetde (13) görüp ḥayrân oldılar. Meger Tengrûs (14) Şâh’uñ bir pâ-yı taḫt pehlüvânı (15) var idi. Adına Arzem-i Ḥürzemî [95/b] (1) dirler. Ol meydâna girüp kırk arıḫ (2) kadd ile Lendühâ’ya muḫâbil oldu. El gürze (3) urup üç gürz urdu. (4) Lendühâ bunuñ ḥamlelerin men‘ eyleyüp (5) dîne da‘vet eyledi. La‘în ḫabûl itmeyüp (6) Lendühâ’ya olur olmaz söz söyledi. (7) Āḫir Lendühâ buña bir gürz şöyle urdu (8) ki tâ tepesinden tûtup filiyle yire (9) berâber eyledi. Bu kez bunlar bu ḫâli görüp (10) meydâna kimse girmeye kâdir (11) olmayup birbirine teklîfe başladılar. (12) Āḫir Tengrûs Şâh gördi olmaz (13) nâ-çâr altında olan raḫşın meydâna (14) sürüp Lendühâ’ya muḫâbil olup (15) eyitdi: “Ey rû-yi siyâh Hindî! Nedür [96/a] (1) bu senüñ itdüğüñ? Ol pehlüvânı helâk (2) eyledüñ. İmdi ben de seni öyle helâk (3) itmezsem adıma Tengrûs dimesünler. (4) Ḥamle eyle.” didükde Lendühâ şâd olup (5) “Ben de seni isterdüm zîrâ ‘acele işim (6) vardur. Şâhibkırân’uñ ardından yetişsem (7) gerekdür. Bu kadar ‘askerüñ içinde (8) seni kanda buluram?” didükde Tengrûs (9) Şâh yavuzlanup da “İmdi ḫamle eyle.” (10) didi. Lendühâ eyitdi: “Yâ Tengrûs! Gel (11) imdi Müslîmân ol. Senüñle yâr u (12) ḫarındaş olalım. Ben de Hindistân (13) diyârınıñ şâhiyum. N’olur, ḫâlâ Hâzma’nuñ (14) ḫizmetindeyim. ‘Ammum Çîpür Şâh, benüm ḫarafumdan (15) diyârım zabt ider. Sen de bu ğazâlarda [96/b] (1) bizümle bile olsañ olmaz mı?” didükde (2) la‘în eyitdi: “Baḫa şu nâ-bekârı! Beni kendü (3) gibi ğayretsiz mi ḫiyâs idersin?” diyüp (4) nice ta‘n-âmîz sözler söyledi, Lendühâ’yı (5) yavuzlandurdu. Bu kez şîr-i siyâhân (6) pür-âteş olup “Tîz ol, ḫamle (7) eyle bre mel‘ün! Zîrâ senüñ ḫaḫkundan (8) gelmek lâzım oldu.” didi. La‘în atına (9) meydân virüp ḫışm ile Lendühâ’ya (10) bir nîze ḫamle eyledi. Lendühâ’dur siper (11) ile çarpup men‘ eyledi. Tengrûs (12) yavuzlanup el gürze urup (13) irişüp bir eyü gürz urdu. (14) Lendühâ anı daḫı alup şavdı. Bir (15) daḫı urdu, Lendühâ anı da men‘ eyledi. [97/a] (1) Ba‘de Lendühâ da ‘acâyib sengîn gürze (2) el urup eyitdi: “Ey nâ-bekâr! (3) Çünkü sözüm ḫabûl itmedüñ ve baña üç (4) ḫamle urduñ. Ben de saña şol gürzüm (5) ile bir ḫamle ideyim. Eger er iseñ (6) men‘ eyle.” didi. Tengrûs “Gel beri bre, (7) bildüğünden kâlma!” diyüp ḫâzır olup (8) durdu.

Lendühâ fil başına (9) çengâl urup meydân virüp (10) hışm-gîn ile fil sürüp gürziñ (11) başı üzere çevirüp yürüdü. (12) Tengrüs gördi bir ‘aceb (13) kütürdi peydâ oldu ammâ Lendühâ’nuñ (14) gögsi gürüldüsi, gürzüñ (15) ŝakırdısı ol meydânı tıttı. [97/b] (1) Tengrüs “Hay nâ-bekâr, beni şimdi hâke (2) berâber ider.” diyüp kıçın kıçın gerüsine (3) gitmege başladı. Bu kez Lendühâ yakın geldükde (4) la‘în tâkat getüremeyüp ardına (5) dönüp kaçdı. Lendühâ dağı (6) ardına düşdi. Tengrüs Şâh’uñ (7) ‘askeri bu hâli görüp birden yürüdiler. (8) Lendühâ da bakup gördi Tengrüs (9) ‘askerine düşüp kırtıldı. (10) Zirâ fil ağır, at gibi degüldür. Fîli (11) süregördi, yetişemedi. Hemân gürzi (12) çomak-vârî atdı. Gürzüñ (13) ŝapı la‘înüñ eñsesine urup (14) şak eyledi. Tengrüs at boynuna (15) düşüp atıyla bile zîr ü zeber oldu. [98/a] (1) Bu kez ‘askeri Lendühâ’nuñ öñiñ alup (2) cenge başladılar. Lendühâ da bunları kırmağa (3) başladı. Hele Tengrüs Şâh’ı kıldırup (4) kaçurdılar. Hemân la‘în gemiye gelüp (5) “Bre tîz tedârük görüñ. Yine ben (6) diyârıma giderüm.” didi. Bunlardur böyle (7) itdüklerine peşimân oldılar. Bu kez (8) beri taraftan Lendühâ’nuñ ‘askeri (9) dağı yürüyüp bunları kırmağa (10) başladılar. Etfâl-i Hindî, ‘Aŝkara-yı Hindî (11) Lendühâ’ya kafâ-dar olup urdılar (12) kılcı. Çünkü aŝşam oldu. Tengrüs (13) Şâh; vezîrleri, begleriyle gemiye girüp timur (14) alup yelken açup kaçdılar. Sâ’ir (15) ‘asker dağı firâr idüp gemiye girebilen [98/b] (1) girdi, giremeyen ŝahrâya periŝân (2) oldılar. Lendühâ da deñiz kenârına gelüp (3) Tengrüs Şâh’ı bulmayup gördi kaçmış (4) “Hayf, göre la‘îni elden çıkarduk.” (5) diyüp ol arada kırar eylediler. (6) Çünkü şabâh oldu. Lendühâ emr (7) eyledi, Tengrüs Şâh’uñ hazinelelerin (8) ve pârigâhların cem‘ eylediler. Ba‘de Lendühâ (9) lâzım olacağ kadar kendi ‘askerine (10) ulaŝdurdı. Mâ-‘adâsın Tengrüs (11) Şâh’uñ kıtırlarına yükledüp bir de (12) mektüb yazup bir peyküñ eline (13) virüp eyitdi: “Var imdi Ŝâhibkıran’a (14) söyle Tengrüs Şâh şu (15) takrîb kaçdı. Biz de huzûr-ı Ŝâhibkıran’a [99/a] (1) eli boş varmağa utanduk, (2) ardınca gitdük. Yâ diri yâ başın getürmeyince (3) olmaz, didi, diyesin.” diyüp (4) ol beş yüz adam ile ol mâlı (5) Ŝâhibkıran’a irsâl eyledi. Anlar dağı (6) revâne oldılar. Beriden Lendühâ (7) dağı ol arada birkaç gemi bulup (8) atların ve silâhların ve zahîrelerin (9) yükledüp kendüleri dağı (10) gemilere girüp “Azm-i diyâr-ı Hürzem, (11) kaçd-ı Tengrüs Şâh” diyüp revân (12) oldılar. Sen kışşayı Ŝâhibkıran’dan (13) diñle. İşte Server-i ‘Arab, Lendühâ’yı (14) gönderüp kendü dağı âheste (15) âheste giderdi ki Lendühâ bir yüz ağardup [99/b] (1) göre ne haber ile gelür. Eger bir ğayrı hâl (2) olursa bi’l-zarûri kendü de gide, (3) haqqından gele. Bir gün Lendühâ’nuñ adamları (4) Server’uñ ardından yetişüp dağı buluşup (5) Lendühâ’nuñ itdiği fetih müjde (6) eylediler ve bu kadar mâlı, hazineyi teslim (7) eylediler. Andan nâmeyi virdiler. Server, (8) şâd olup Lendühâ’ya du‘âlar eyledi. (9) Ba‘de nâmeyi okudu. İçinde ‘özürler (10) idüp “Yâ Ŝâhibkıran, mağrûr olun! (11) Emriñüz üzere gerçe Haqq Ta‘âlâ du‘ânuz (12) berekâtıyla fetih-i müyesser oldu. Tengrüs (13) Şâh ‘askerin târ ü mâr idüp (14) cümle mâl mülkin yağmâ eyledük ammâ huzûriñuzda (15) itdigümüz da‘vâ üzere Tengrüs [100/a] (1) Şâh’ı ne diri ele getürebildüm ve ne başın (2) kesebildüm. Öñümden ‘avretler gibi (3) cümle eşyâsın buragup kaçup (4) gemiye düşdi. Ardına öñüne bakmayup (5) gitdi. Bu

uluñ da uzũrĩnuza tehĩ-dest (6) varmaa icab idũp ahir ardına (7) dũŝũp revane oldu. İmdi bizi (8) ayr duadan unutmayasın. İnŝa’llah (9) aından gelmeyince girũ gelmeyũm.” demiş. Server (10) bu aberi iŝidũp bir midar elem ekdi. (11) Lendũha bu maalde kendũden ayrılup (12) iraq sefere gitdũgine ne are! Heman (13) ŝa olsun, diyũp ol aradan (14) alkup at-i menazil idũp bir gũn (15) Medayin’e yaın geldũkde asũslar Ŝah’a [100/b] (1) aber virdiler. Bunlar da niyaz idũp (2) “Alayın seyr idelim.” didiler. Ŝah da (3) bunların atrı iin emr eyledi. Bir (4) pũŝte uzerine saye-ban urdılar. (5) Nũŝi’r-revan cũmle ekabir-i ayan-ı vũzerasıyla (6) Zupũn, Pizen, Lehraseb ol (7) saye-ban altında arar itdiler amma (8) bu arafdan Emir-i Merdan ol gũn (9) cũmle asker in zinet idũp el-aŝıl (10) amza’nuñ yanında şimdi daı olu (11) askeri yo idi. Zira Nũŝi’r-revan (12) izmetinde olmala olu diyar feth (13) itmeyũp asker cem itmege meŝgũl (14) oldu. Şimden ŝoñra ũnki Ŝah’la (15) ma-beyn oldu. Nice diyarlar feth idecekdũr. [101/a] (1) El-ıŝŝa ũnki ŝabah oldu. Bir de (2) anı gordiler ki miŝe-i feyz yolundan (3) tozlar zahir oldu, gitdũkce (4) abardı. Yaın gelince pehlũvan, bad-i (5) ŝaba arŝulayup dameninden giribana (6) varınca iki ŝa eyledi. İinde (7) u dane altun baŝlu alem, u (8) biñ arayla mer Ma di azretleri (9) beş dane arındaŝlarıyla başları (10) aleme beraber olmiŝ. Ŝahane (11) libaslar giyũp otuz altı arış (12) add ekmiŝ il ayıra sũvar (13) olmiŝ. ekmeyi ũsrev anı ... (14) ... n aŝına dokilmiŝ. Bu (15) heybetle Ŝah’a beraber geldũkde add-i amide [101/b] (1) alup selam virdi. Zupũn sual (2) idũp “amza bu mıdur? Eyũ vecaheti (3) var.” didi. Batek eyitdi: “Yok, bu (4) amza degũldũr. Nar-ı Nũr ıŝmına urasun. (5) ammamdan ızum gelũrken ızımı (6) ekũp adırında ŝabaha adar ullandı. (7) Ŝoñra ben bunda yo iken serayum (8) yıkup avretũm alup malımı yama (9) eyledi.” diyũp mer Ma di’den, amza’dan (10) o ŝikayet eyledi. “Buña mer Ma di (11) dirler. amza ile sũt arındaŝdur. (12) amza, bunu bir depme ile yıkmıŝdur (13) ve seraskeridũr.” didi. Zupũn inanmayup (14) eyitdi: “Ey Batek! Bir yalan (15) soyle ki yaıŝa. Bu bir ŝeddadi binadur.” (16) didi. ace-i Aıl eyitdi: “Gerekdũr, [102/a] (1) amza’nuñ addi azdur amma baıŝden aricdũr. (2) Evvela yed-i tũlaya malikdũr. Gore ayyarımı (3) ol endamıyla ne fitneler opardı.” didi. (4) Zupũn başın şalup: “oŝ; imdi (5) gorelim, biz de diyarımızda ŝahibkıran (6) geerũz.” didi. Bu kez mer Ma di beş arındaŝıyla (7) geũp Server-i Alem’ũn u (8) mũte ayyin parigahların urdılar. Anuñ (9) ardınca u biñ arayla Merdi Efken-i (10) Yemeni, Mubil-i Pelenkpũŝ ve Said-i Yemeni daı (11) aytan-ı Yemeni, atan-ı Yemeni, aysi’bin-i Numan, (12) Mendiz bin Numan-ı Yemeni; dilaverleri Seyf-i (13) Zũ’l-yezen gedi. Anuñ ardınca u (14) biñ arayla Tav-arran, aŝmaŝam-ı icazi, (15) Zũyũ’l-umar, Bũyũ’l-umar-ı bedmest, [102/b] (1) Sad Vaaŝ azretleri gedi. Dort (2) biñ tir-endaz ile ardınca Esed-i Mar-gir, (3) Said-i Ŝir-gir, Tũmar-ı Mar-gir gedi. Daı (4) ardınca iki yũz biñ arayla Estefanos-ı (5) Yunani, Steftenus-ı Yunani, Yunan (6) Zemin dilaverleriyle gedi. Daı ardınca (7) Sultan-ı Ayyaran’ũn ŝakirdleri dort (8) yũz ayyar nũmayan oldu. Ŝoyle ki kimi (9) tef alar, kimi ney, kimi anbũr, kimi zurna (10) kimi dũnbelek, kimi santũr, kimi keman, kimi saz (11)

kimi bulgārī. Şöyle ki her biri bir dürli (12) şey çalar, birbirine uymaz. Kimi eşege ters (13) binmiş, kimi birbirinin başından külâhın (14) kapup ardına atar. O da segirdüp külâhın (15) alup gelüp o da anuñ külâhın [103/a] (1) kapup atar. Şöyle ki her birisi kendüsini (2) birer özge şürete qomışlar. Bir kütürdi (3) bir paırdı ki dimek olmaz. Herkes (4) bunların hâllerin görüp gülmeden (5) bayıldılar. Zupūn eyitdi: “Bre bunlar kimlerdür?” (6) didükde Bahtek eyitdi: “İşte Sulţānum, (7) bizüm efendimüz Sulţān-ı ‘Ayyārān ‘Ömer-i ‘Ayyār’uñ (8) şākirdleridür. Zīrā ol da başqa (9) ‘ asker şāhibidür.” diyüp beyān itdi. (10) Zupūn eyitdi: “Yā, qanı ‘Ömer bunda yoğ.” (11) didi. Bahtek eyitdi: “Ol şimdi Ḥamza’nuñ (12) rikābindadır.” dirken öteden (13) Ḥamza’nuñ on iki hāşş ‘alemi zāhir (14) oldu. Baş ‘alemi ki Ḥōca-yı Būzur Cemher-i (15) Dānā virmişdür. ‘Alem-i ejderhā, peyker-i [103/b] (1) ejder resmindedir. Şimdi kırk dil-āver (2) çeker. Şoñralarda bir pehlüvān gelecekdür. (3) Melik Kıtıfay-ı Kubbe-niñin dirler. ‘Alem-dār (4) olup yalnız başına çekse gerekdür. (5) El-kışşa, Server yakın gelince gördiler (6) Ferīdūn Şāh’uñ yād-gārının üzerine (7) ārāste eylemiş. Öñince yedi dāne (8) yidek çekerler. Server-i ‘Arab, on (9) sekiz arış qadd ile ħink-i İshāk’a süvār (10) olmuş. Şağında ‘Ömer-i ‘Ayyār, şolında (11) Berq-i Pāy-ı ‘Ayyār ile Tārık-ı ‘Ayyār medḥ ü (12) şenā iderek Server bir ‘azametle geldi (13) ki görenler ḥayrān oldılar. Ḥamza’dur (14) Şāh’a berāber geldükde at başın (15) çeküp selām virdi. Şāh, bī-ihtiyār [104/a] (1) yirinden durup qadd-i ḥamīde qalup selāmın (2) aldı. Bahtek eyitdi: “Behey Şāh’um! Ne (3) zaḥmet idi ayağa qalkmaq?” didi. Şāh (4) eyitdi: “Yok, bir adam ki bize böyle selām (5) virüp tevāzu‘ eyleye, biz ḥayvān (6) mıyuz ki durup baqayuz. Hem lāyık degüldür.” (7) diyüp göğüs geçirdi. Ḥōca, Şāh’uñ (8) bu hālin görüp “Āh Bahtek! Civān-merd (9) ol. Heb bu işlere sebep sen olduñ. (10) Ben, Şāh ile Ḥamza’yı bābā oğul (11) itdüm idi. Bu ḥasūd-ı mel‘ūn ol (12) dil-āveri gözden çıkarup işte (13) şonı böyle oldu. Ol da elinden (14) geleni dirīg eylemez.” didi. Bu kez beriden (15) Server varup ‘azametle Ferīdūn [104/b] (1) Şāh’uñ pārgāhına geldükde cümle begleri piyāde-i (2) ta‘zīm ile qarşulayup getürüp qondurdılar. (3) Bundan ... Mihr’ün ālāmı zuhūr (4) eyledi. Şöyle ki Muqbil-i Zerrīn-kemer, ḥarem (5) ket-ḥüdāsı öñinde ardında bu qadar etbā‘ ısı (6) ardı şıra bu qadar ḥādīm ağaları (7) Mihr-i Niğār tahte’r-revān içinde (8) etrāfını dībā-yı zībā vü kemhā ile örtmişler. (9) Mihr’uñ şavqı ise dībā-yı zībādan taşra (10) şavqı urup leme‘ān ider. Bu hāl (11) ile getürüp Hişşām bin ‘Alqame pārgāhına (12) eylenüp qondurdılar. Beriden (13) Zupūn bu hālātı görüp Ḥamza’nuñ (14) bu tāzelikte bu qadar dārātına ḥayrān (15) olup kendüden gitdi. Ḥuşuşā [105/a] (1) Mihr’i gördükde āh idüp ‘aqlı gitdi. (2) “Āyā Ḥamza’nuñ elinden Mihr’i ne zemān aluram?” (3) dir idi. Bu kez bunlar da dönüp (4) pārgāhlarına gelüp qarār eylediler. Çün (5) ol gün geçüp irtesi iki taraftan (6) dīvān durdı. Server-i ‘Ālem, Seyf-i (7) Zü’l-yezen’e baqup “Bir nāme yaz, görelim (8) ne güne ‘amel ider.” didükde Seyf daḥı murād (9) üzere bir nāme yazup Server’in eline (10) virdi. Ol da gözden geçürüp begendi. (11) Ba‘ de üzerine mühriñ urup ‘Ömer’uñ (12) eline virüp eyitdi: “Var, Şāh’a (13) götür; bize bir şāfi cevāb getir.” didi. (14) ‘Ömer daḥı n’ola, diyüp nāmeyi alup kendi (15) pārgāhına gelüp kendüye zīnet virüp [105/b] (1) ba‘ de sürüp Şāh pārgāhına

gelüp (2) kendüsin bildirüp “Elçiyüm, Şāhibkırān’dan (3) gelürem. Şāh’a nāmem var.” didi. Vardılar, (4) ‘arz eylediler. İcāzet olduğda ‘Ömer (5) içerü girüp du‘ā eyledi. Andan Sulţān-ı (6) ‘Ayyārān’uñ altına bir şandelī qodılar. Ol da (7) geçüp qarār eyledi. Eline şerbet virdiler, (8) alup içdi. Ba‘de Şāh eyitdi: (9) “Ne haber, niye geldüñ?” didükde ‘Ömer nāmeyi şunup (10) eyitdi: “Efendüm Şāhibkırān size selām (11) itdi. Bākī cevāb nāmededür.” diyüp (12) durdı ammā kimseye āşinālık itmeyüp (13) qaşın çatup durdı. Zupūn, (14) Pizen ‘Ömer’uñ bu hālin görüp “Göre (15) şol nā-bekārı, hīle-kārı” diyüp [106/a] (1) güldiler. Hele Şāh mührīñ giderüp Hōca’nuñ (2) eline virdi. Hōca da Hāmza’ya ta‘zīm (3) ayağa qalkup oqudı. İçinde yazmış (4) ki “Benüm qanumdan ki Hāmza-yı Şāhibkırān’um. Sen ki (5) Nūşī’r-revān’sın. Nāmum saña vuşul bulduqda (6) ey Şāh, kızın Mihr’i bu qadar dīvān (7) ortasında virdüñ. Şoñra peşimān (8) olup qatlime sa’y idüp bu qadar (9) hīle itdüñ. Āhir Mihr, elime girdi. Yā şimdi (10) ne demek istersin? Yine ba‘zı kimselere (11) iqrār idermişsin. İmdi ol sevdāyı (12) terk idüp hemān baña eyülük ile (13) izīn vir, Mihr ile ber-murād olayum. Ba‘de (14) senüñ ile barışalım. Eger yoq diyüp (15) ‘inād idersen ma‘lüm olsun [106/b] (1) bilmiş ol ki mā-dāmki cānum tendedür Mihr’uñ (2) her bir qılından ötüri nice baş keserüm. (3) Bildüm bilmedüm dimeyesüñüz.” diyüp söziñ (4) tamām itmiş. Bu kez bu sözden Nūşī’r-revān (5) ziyāde qaqudı. Şöyle ki ne cevāb virecegin (6) bilmedi. Beriden Zupūn kerem olup (7) eyitdi: “Şāh’um! Niçün tereddüd idersin? (8) Bir ‘Arab oğlu nedür ki elem çekersin? (9) Yüri var, bildüğinden qalmasun. Bir (10) ‘Arab oğlu nedür? Ancaq anuñ da‘vācısı (11) benüm. Küstehm, ‘Ömer Ma‘di, Behrām, (12) Lendühā’ya kıyās itmesün beni. Zirā öyle (13) oğlana maqlüb olan (14) harīfde ne qadar kuvvet olsa gerek?” (15) diyüp vāfir lāf ü güzāf urdı. [107/a] (1) ‘Ömer ise baqup gördi zūret maqallī (2) degül. Zirā elçilik ile geldi, fā’ide (3) degüldür. Şāh’dur Zupūn’uñ sözinden şād (4) oldı. Zupūn, ‘Ömer’e baqup eyitdi: (5) “Yüri imdi, Hāmza’ya söyle bildüğinden (6) qalmasun. Üç gün ārām dördinci günü (7) vaqtine hāzır olsun. Dağı qavī (8) haşma rāst gelmemiş. Ol da göre (9) hele meydān olsun.” didi. ‘Ömer de (10) “N’ola ey pehlüvān! Varayım, söyleyeyin.” (11) diyüp Şāh tarafına baqudı. Hōca (12) eyitdi: “Ey Şāh! ‘Ömer’uñ cā’izesin (13) virüñ. Zirā bu dil-āverlerin ‘ırzların (14) yıqar.” didi. Şāh n’ola, diyüp ‘Ömer’e (15) baqup eyitdi: “Yā ‘Ömer! Var, Hāmza’ya söyle [107/b] (1) bizümle böyle itmemek gerek idi, böyle (2) eyledi. Elbetde ben de aña bu intikāmı qomam.” (3) diyüp ‘Ömer’e cā’izesin virüp gönderdi. (4) ‘Ömer de du‘ā idüp ‘azm-i Şāhibkırān (5) eyledi. Beriden Şāh, ser-‘askere (6) hil‘at giydirüp ‘askerde münādī qodılar. (7) Üç gün tedārük, dördinci günü (8) ceng sulţānidur ve ‘Arab ‘askeri yaqmādur, (9) didiler. Anlar da tedārük üzere (10) oldılar ammā beriden ‘Ömer de Şāhibkırān’a (11) gelüp hużūr-ı Hāmza’da du‘ā eyledi. (12) Server “Ne haber?” didükde eyitdi: “Yā Şāhibkırān-ı (13) ‘Ālem! Şāh öyle didi ki üç (14) gün ārām, dördinci günü cengdür.” (15) didi. Şāhibkırān da “Ma‘kul, bizler [108/a] (1) hāzırız. Tā ki bir eyü tabanca yimeyince bize belī (2) dimez. Ol bize eyülük eylediyse biz de (3) aña eyledük. Hişşām gibi cebbāruñ elinden (4) tahtını alıvirdüm ve Lendühā gibi ejderhā (5) tutup getürdüm.” diyüp buyurdi. (6) Tiz ‘Ömer Ma‘di’yi getürdiler.

Şāhibkırān (7) aña hil' at giyürüp eyitdi: “Var, ‘askeri (8) cenge āgāh eyle.” didi. ‘Ömer Ma‘di daḥı (9) emr eyledi. ‘Asker içinde nidā itdirüp (10) “Üç gün tedārük, dördinci günü (11) cengdür.” didi. Herkes tedārük üzere (12) oldılar. Çünkü dördinci günü (13) oldu. İki taraftan seherden (14) yirlerinden tırup at, fil, (15) gergedānlarına süvār olup meydāna [108/b] (1) geldiler ammā beri cānibden Emīr-i Cihān (2) ālāt-ı ḥarbe müstağraḥ olup ḥink-i (3) İshāḫ’a süvār olup ‘Ömer Ma‘di ve sā’ir (4) ‘Arab, Yunān, Benī ‘Ād serverleri (5) şaf çeküp tırudılar. Öteden Pīzen (6) ve Zupūn, Lehrāseb ve Melik Şāh-ı Kābilī, (7) oğlu Mihrāb-ı Kābilī tamām ālāy (8) düzüp “Āyā meydāna kim gire?” dirken (9) Zupūn diledi ki meydāna gire. Melik Şāh-ı (10) Kābilī ḳomayup Zupūn’dan icāzet (11) alup ‘azm-i meydān idüp andan (12) na‘re urup eyitdi: “Yā Ḥamza gele (13) meydāna.” didi. Ḥamza gördi kendi (14) adıyla da‘vet eyledi. Hem-ān-dem Server, (15) begleri selāmlayup ‘azm-i meydān [109/a] (1) eyledi. Ba‘de yakın gelüp selām virdi. (2) Ol da ‘aleyk alup gördi Ḥamza bir (3) tāze nihāldür, cemāli āf-tāba beñzer. Altında (4) kūh-pāreye beñzer bir at, üç tiğ (5) daḥı siper heb muraşşā‘ zīrā daḥı tekmi-l-i (6) ālāt-ı Şāhibkırān’a mālīk olmadı. (7) Şimden şoñra kūh-i Ḳaf’a gidüp on (8) sekiz şāhibkırānuñ daḥmelerin fetḥ (9) idüp ālāt-ı Şāhibkırān’a mālīk (10) olup nice yādigārlara mālīk (11) olsa gerekdür. İnşā‘allah naḳl olunur. (12) El-ḳışşa Melik Şāh, Ḥamza’yı bu ḥāliyle (13) görüp āferīn eyledi. Ba‘de dönüp (14) eyitdi: “Ey dil-āver! Niçün (15) böyle bir şāha ‘iştān idüp [109/b] (1) neyleyüm, dirsın? Yoḥsa yedi iḳlīm (2) şāhıyla başa mı çıḳsan gerek? (3) Hele bu da‘vā açuḳca da‘vādur. Gel (4) imdi, rikābum öp, seni Şāh ile (5) sīne-i şāf ideyüm. Var kendi (6) ‘ālemünde ol.” didi. Server-i ‘Ālem (7) gülüp eyitdi: “Server, siz bu ‘askerde (8) ne nāmıyla yād olursuñuz?” didükde (9) Melik Şāh-ı Kābilī kendüsin bildirüp (10) eyitdi: “Baña Şāh’dan nāme geldi. Senden (11) şikāyet eylemiş. Ben de geldüm.” didi. Server (12) gülüp “Ey dil-āver! Bu söz ile (13) ben Şāh’dan el çekmem. Zīrā ol (14) baña az iş eylemedi ammā ḥüküm ğālibüñdür. (15) Eger baña ğalebe idersen nihāyet [110/a] (1) ol zemān nice dilersen öyle eyle. (2) Hemān durma, ḥamle eyle.” didi. Melik (3) Şāh “Yok, ḥamleyi sen idersin.” didükde (4) Şāhibkırān pūr-ğazab olup (5) bunuñ yüzine bir baḳış (6) baḳdı ki Melik Şāh’uñ zehresi (7) çāk olayazdı. “Hay nedür bu (8) sende böyle baḳış olsun nā-bekār.” (9) diyüp el nīzeye urup (10) atına meydān virüp ayırup (11) Server’uñ sīnesin gözedüp (12) bir nīze şundı. Server-i ‘Ālem (13) siper göbegiyle çarpup men‘ eyledi (14) ammā ziyāde begendi. Öteden (15) Melik Şāh meydān başına varup [110/b] (1) Server’i sağ görüp yine (2) atın sürüp andan şedīd bir nīze (3) daḥı şundı. Server yine siper ile (4) çarpup men‘ eyledi. Bir daḥı (5) urdı, anı da men‘ eyledi. Ba‘de nevbet (6) Ḥamza’ya geldükde miḳdārına göre üç (7) ḥamle eyledi. Melik Şāh, siper berāber (8) virüp gerçe men‘ eyledi ammā taḥsīn (9) idüp gözlerini dört birden (10) açdı. Andan el gürze urup (11) Server’e bir gürz urdı. Ḥamza (12) gürziñ berāber virdi. İki gürz (13) birbirine doḳunup tıtam tıtam (14) işledi. Baş kaçırup arḳaya alduḳda (15) arḳada olan siper oluḳ oluḳ [111/a] (1) olup Melik Şāh gürzin zābtı (2) idüp geçüp gitdi. Bu kez cihānı (3) toz bürüdü. Server, toz içinde (4) ḳaldı. Sultān-ı ‘Ayyārān, toza girüp (5) “‘Arab, neylersin? Bunuñ daḥı Mihrāb, (6) Pīzen,

Zupūn'ı vardır. Gözüñ aç, (7) dost dūşmān saña bakarlar.” (8) didi. Server, tozdan taşra çıkup (9) cevelān eyledi. Dost dūşman (10) görüp taḥsīn itdiler. Melik (11) Şāh ol ḥālī görüp irişüp (12) andan şedīd bir gürz daḥı urdı. (13) Server, gürzin berāber virüp (14) alup şavdı. Nevbet Ḥamza'ya (15) geldi. Ol da el gürze urup [111/b] (1) üç ḥamle eyledi. Ol da gürziñ berāber (2) virüp gerçe men' eyledi ammā (3) ağızından burnından acı acı tütünler (4) çıkup māderinden emdiği süd (5) dīmāğında lezzet virdi. İşte (6) bunlar aḥşama kadar birbirlerin (7) bilüp yek-ā-yek, göt-ā-göt ceng (8) eylediler. Şöyle ki iki tarafda duran (9) 'asker ḥayrān oldılar. Bunların (10) altında olan raḥşların şikemi (11) taḥte'ş-şerāya dōşendi. Tā ki (12) aḥşam oldu, ṭabl-ārām çalınup (13) iki 'asker dönüp ḳondılar. Melik (14) Şāh eyitdi: “Yūri yā Ḥamza! Bugün (15) elümden ḳurtulduñ, yarın gene bulam [112/a] (1) seni.” didi. Server eyitdi: “Dil-āver! (2) Seni böyle çāpük süvār gördüm. (3) Böyle küfr ü ḍalālet içinde ḳalma. Lāyık-ı (4) inşāf degüldür. Gel bizümle bile (5) dīn-i İslām'da bulunup yār u ḳarındaş (6) ol, olunca küffāra tiğ uralım.” (7) didi. Bu kez Melik Şāh'a (8) Ḥamza'nuñ bu sözleri te'sir eyledi. (9) “Hele uralar; gālib, mağlūb bellü (10) olduḳda olur. Yūri bu gün (11) elümden ḳurtulduñ. İş yarın (12) baş ḳurtarmaḳdur.” diyüp dönüp (13) ḳondılar. Bu kez Server-i (14) 'Ālem'i begler istiḳbāl idüp (15) pārgāha, Hişşām'a getirüp rezm [112/b] (1) libāsların çıkarup bezm cāmelerin (2) giyüp meclis ḳurup 'işrete (3) oturdılar. Birazdan kelleler kerem (4) ve ḥātırlar nerm olduḳda begler eyitdi: (5) “Yā Şāhibḳırān! Melik Şāh'ı nice gördüñ?” (6) didiler. Server eyitdi: “Ḥayli (7) server-i mübārizdür. Ola kim ele getürebile (8) idük.” didi. Serverler şād olup (9) biraz daḥı 'işret idüp ṭağıldılar. (10) Herkes pārgāhına varup (11) cāme-ḥābe girüp rāḥata vardılar (12) ammā beri taraftan Melik Şāh dönüp (13) Nūşī'r-revān meclisine gelüp baş ḳoyup (14) geçüp yirinde oturdı. Şāh'dur (15) Melik Şāh'a ḥil' at giyürüp eyitdi: [113/a] (1) “Ey Şāh! 'Arab Ḥamza'yı nice gördüñ?” (2) didükde Melik Şāh eyitdi: “Sultānum! Didüklerinden (3) beş ḳat ziyāde, nā-bekārda (4) 'aceb ḳuvvet var.” diyüp vāfir medḥ (5) eyledi. Baḥtek başın şalup “Ḳorḳarum (6) bu da aña ḳul olur da başımuza (7) bir belā da bu olur. Zīrā yavuz (8) medḥ eyledi.” diyüp ba' de oturup (9) bir zemān 'işret eylediler. (10) Ba' de meclis ṭağılup herkes pārgāhlarına (11) gidüp cāme-ḥābe girdiler. (12) Ol gice Melik Şāh oğlu Mihrāb-ı (13) Kābilī vāḳı'a gördiler. Bunlara (14) İslām'uñ şerefin ve küfriñ, ḳabāḥatin (15) bildürdiler. Bu kez bunlar ḥābdan bīdār [113/b] (1) olduḳda oğlu Mihrāb ve beglerini (2) da' vet idüp bildürdi. Anlar daḥı (3) eyitdiler: “Bize daḥı böyle oldu.” didiler. (4) Mihrāb eydür: “İmdi pārgāhları (5) bozup yükledüñ. Yarın iki 'asker (6) birbiriyle rū-be-rū olduḳda yūriyüp (7) gidelim.” didi. Hem öyle itdiler. Çün (8) şabāḥ oldu. İki taraftan ceng-i ḥarbiler (9) çalınup iki 'asker yirlerinden (10) durup raḥşlarına süvār olup (11) meydāna geldiler. Hemān Melik Şāh, raḥşın (12) meydāna sürdi. Ardından oğlu (13) Mihrāb ve sā'ir begler ḳırḳ biñ (14) 'asker ağırlıkların önlerine ḳatup (15) 'azm-i 'asker-i İslām eylediler. Gelüp [114/a] (1) Server'e bulışup vāḳı'a görüp irşād (2) olduḳların bildürdi. Tekrār Ḥamza'nuñ (3) önünde 'arz-ı İslām eylediler. Ba' de (4) Ḥamza bunlara 'azīm luṭflar gösterdi (5) daḥı 'askerlerin ḳondurdi. Bu kez (6) Şāhibḳırān-ı 'Ālem şād olup ṭabl-ı şād-māmı (7)

urdılar. Nūṣi'r-revān ve Baḥtek (8) bu ḥālî görüp dil-teng oldılar. (9) Neylesün Melik Şāh eyitdi: “Yā Şāhibkırān! (10) Senden niyāzum budur ki bugün (11) meydān benüm olsun.” didi. Emīr (12) eyitdi: “Yok, ey şāh-ı Kābil! Var (13) yūri sen begler ile görış. Benüm bugün (14) işüm vardır.” diyüp raḥşın (15) meydāna sürüp bir zemān ‘arz-ı [114/b] (1) hüner eyleyüp ba‘de ol aldırup (2) iki arafdan alınan ceng-i ḥarbīleri (3) diñdirüp na‘re urup eyitdi: “Ey (4) Şāh-ı bī-raḥm! ünkü söz tıtmaduñ. (5) Meydānuma er gñder.” didi. Hemān Pīzen (6) altında olan raḥşın meydāna sürüp (7) Server‘uñ õñin aldı. “Ey nā-bekār-ı (8) mār-ḥūrd! Nedür bu senuñ itdügüñ?” (9) diyüp Server‘e bir nīze ḥamle eyledi. (10) Server, āsān men‘ eyledi. La‘īn gördi (11) didiği olmadı, daḥı ziyāde idām (12) eyledi. Server buña naşīhat eyledükce (13) la‘īn āmeti ziyāde eyledi. Server (14) baş şalup buña bir gürz şöyle (15) urdı ki ol da gürz virdükde [115/a] (1) gürz elinden fırlayup araya alduda (2) arada siper olu olu ḥūrd u ḥāş (3) olup azından burnından an (4) tūfeng gibi atılıp bindiği raḥşın (5) beli kırılıp zīr ü zeber oldu. Server-i (6) ‘Arab, at evirüp üzerine (7) gelince öteden Lehrāseb at sürüp (8) irişüp dal tiğ olup “Ey nā-bekār! (9) Nedür bu itdügüñ?” diyüp Server‘i (10) kılıqladı. Beriden Pīzen‘i hele ne ḥāl (11) ise meydāndan biñ belā ile apdılar. (12) Bu kez Server‘dür bunuñ tiğiñ (13) men‘ itdükde gördi “Bu da ‘aceb (14) mel‘undur, hay la‘īn!” diyüp nevbet (15) kendüye geldükde buña da bir gürz [115/b] (1) öyle urdı ki zīr ü zeber olup bunun (2) da azından burnından an tūfeng (3) mişālî atıldı. Server-i ‘Ālem döndükde (4) öteden Zupūn-ı bī-dīn ol (5) ḥālî görüp at sürüp Server‘e (6) muābil oldu. Lehrāseb‘i daḥı (7) meydāndan ıkardılar. Zupūn‘dur Server‘e (8) yarım aız ile selām virdi, (9) daḥı eyitdi: “Nedür bu meydānda bu dil-āverlerin (10) ‘ırzların yıarsın? Bu (11) dūnyāyı saña mı işmarladılar?” didi. Server (12) eyitdi: “Ey dil-āver, işte gördüñ. (13) Böylesine meydāna geldiler. Anlar (14) daḥı midārların bildiler. Eger sen de (15) edebāne ḥareket iderseñ senüñle [116/a] (1) bir ḥoşca ayırđ olalım. Eger sen baña (2) ğalebe iderseñ ben senüñ ḥizmetüñ (3) iḥtiyār ideyüm daḥı Mihr senüñ olsun. (4) Eger ben Allah furşant virüp (5) saña ğalebe idersem baña ul olup (6) Müslīmān olur mısın? Senüñle (7) yār u arındaş olup bize arşu (8) duranlara uralım tiği. Nitekim göre Lendühā‘yı (9) bu adar uvvetlü iken daḥı Hind (10) gibi diyāruñ şāhı iken ben aña ğalebe (11) itdükde ol da inşāf idüp (12) bend oldu. Ḥālīyen ḥizmetümdedür.” (13) didi. Zupūn eyitdi: “Orayı (14) Nār-ı Nūr göstermesün ki sen (15) baña ğālib olaca olursañ [116/b] (1) ben kendü kendimi ol sā‘at helāk (2) eylerüm.” diyüp bunlar söyleşürek (3) azğışup birbirine ḥamle teklif (4) itdiler. Āḥir Zupūn gördi olmaz (5) bir yol bezirḥāne sūtūnından (6) nişān virür. Nīzesin eline alup (7) gergedānına meydān virüp sürüp (8) mīzān yerine geldükde Server‘e bir nīze (9) şandı. Server de Ferīdūn Şāh (10) siperiñ berāber virüp ammā nīze sipere (11) doundukda āyinelerinden āteşler (12) saılıp Server‘uñ olu bükilüp (13) sīneye meyl eyledi. Server, (14) zūr idüp bir arış midārı (15) nīzeyi yolından ayırdı. Yan yana [117/a] (1) geüp gitti. Ḥamza, Zupūn‘dan eyü zūr (2) görüp gönñlinden eyitdi: “Ola (3) ki şu dil-āveri ele getirüp (4) İslām naşīb ola idi.” dimege (5) başladı ammā Zupūn gördi bir (6) ḥamlede alınmadı, yine gergedān sürüp (7) bir nīze daḥı

şandı. Server (8) siper şalup men' eyledi. Hele üç (9) hamlesin men' eyledi. Nevbet (10) Hamza'ya geldükde Server hemân Ferîdün (11) Şâh nîzesin eline alup (12) dümen bağla da bend idüp yalmanın (13) binâgüşından aşırup (14) ħink-i İshâk'a meydân virüp (15) sürüp Zupûn'a bir nîze urdı [117/b] (1) ammâ Zupûn gelişinden bilüp siperiñ (2) muhkem karşı virüp ammâ nîze (3) nice ki ol pûlâd siperin orta (4) âyinesine doĸundukda terzi ignesi (5) atlısandan gezer gibi gûzâr (6) idüp sîneye yürüdükde Zupûn-ı (7) bî-dîn ol ħâli görüp cân (8) ħavliyle bir cânibe raĸşın uğurlayınca (9) ölmedi. Nîze Zupûn'uñ (10) cübbesin yarup ħalkaları (11) kevâkib mişâl yire şaçıldı. (12) Bu kez Zupûn ĸoltuk altında (13) zaĸm urdı. Kıyâs idüp (14) 'aĸlı gitdi. Tîziyye yoĸladı, gördi (15) zaĸm yoĸ ammâ balık aĸzı [118/a] (1) miĸdârı oyulmuş. Başın şalup (2) "Hay 'Arab-zâde! Senden ħazer (3) gerekdür, didüklerinden ziyâde imişsin." (4) dirken Hamza bir nîze daĸı urdı. (5) Zupûn ne ħâl ise anı da (6) men' eyledi. Hele üç hamlesin (7) men' eyledi. Nevbet kendüye geldükde (8) hemân el gürze urup "Ey (9) nâ-bekâr! Nîze ile ĸalebe idemedüm, (10) bârî gürz ile vücûduñ ħamîre (11) döndereyüm." diyüp var kuvvetin (12) bâzûya getirüp bir gürz ħavâle (13) eyledi. Server de Melik-i Behrâm (14) gürzin berâber virdi. Gürz, [118/b] (1) gürzden ĸayup arĸaya aldukda arĸada (2) olan siper oluk oluk olup (3) men' eyledi. Server, başın şalup (4) üç hamlesin men' eyledi. Server de (5) el gürze urup Zupûn'a bir gürz (6) urdı. La'in gördi gürziñ deste- (7) çûpı elinde tutam tutam olup (8) işleyüp gördi başına iner, hemân (9) 'aĸlı gidüp tiziyye başın ilerü virüp (10) arĸasın şandı ammâ gürz (11) arĸasında olan sipere şöyle (12) doĸundı ki siperiñ pûlâd âyinesi (13) çinî tabak gibi daĸıldı. Bu kez Hamza (14) gürziñ zabt idüp geçüp [119/a] (1) gitdi. Zupûn ĸaddin râst kı lup (2) gördi vücûdında tutar yeri yoĸ. (3) Hamza eyitdi: "Dil-âver! Şimden şoñra (4) cengimüz yek-â-yek olsun." diyüp (5) başladılar göt-â-göt gâh gürz ile (6) gâh nîze ile 'aceb cengler eylediler. (7) Şöyle ki bunların iki taraftan (8) ol cengin görenler taĸşin itdiler (9) ammâ Zupûn 'aceb iĸdâm iderdi (10) ammâ bir şey başaramadı. Âĸir (11) gelüp aĸşam irişdi. Bu kez (12) iki taraftan tabl-ârâm çalınup (13) dönüp ĸondılar. Server, pârgâha (14) geldükde Zupûn'ı vâfir medĸ eyleyüp (15) eyitdi: "Ola kim şol dîl-âveri [119/b] (1) ala getürebile idüm." didi. 'Ömer-i 'Ayyâr (2) gülüp eyitdi: "'Arab Zupûn didükleri (3) bî-dîn, sen didigin pelîd (4) degüldür. Hemân ĸatlı itmege baĸ. Yoĸsa (5) ol mel' unuñ elinden çok iş (6) gelür." didi. Hamza eyitdi: "Hele görelim." (7) diyüp 'işrete oturdılar (8) ammâ ötede Zupûn geldükde (9) Şâh, Baĸtek eyitdiler: "Ey Sulţân-ı (10) Zâvil! Nice gördüñ 'Arab'ı?" didükde (11) Zupûn eyitdi: "Şâh'um! 'Aceb kuvvete (12) mâlikdür ammâ ben anı döge döge (13) bend idüp Şâh'a teslîm (14) iderüm." didi. "Yâĸûd başın keserüm." (15) Şâh, Baĸtek şâd olup [120/a] (1) Zupûn'a ħil' at giyürdiler. Ba' de meclis (2) ĸurup nişfü'l-leyl olunca 'işret (3) eylediler. Nişfü'l-leyl olduĸda (4) meclis daĸılıp Şâh câme-ĸâbına (5) girüp râĸat oldı. Zupûn (6) sâ'irleri daĸı pârgâhlarında râĸat (7) oldılar ammâ Pîzen, Lehrâseb pârgâhlarında (8) ĸan ĸuşarlar idi. Âĸir (9) mummyâlar içürüp tîmâr iderler (10) idi. İşte ol gice bu ħâl üzere (11) mürür idüp şabâĸ oldı. Güneş (12) ĸulle-yi ĸaf'dan baş ĸaldırup (13) 'âlem-i nûr-ı Yezdân ile münevver (14) oldı. Yine iki taraftan

ceng-i (15) harbîler çalınup iki bölük [120/b] (1) ‘asker yirlerinden durup meydân (2) kenârına gelüp âlâylar bağlayup (3) meydân açıldı. Nażar ber-meydân idüp (4) “Āyâ meydâna kim gire?” dirken (5) hemân Zupûn ‘azm-i Şâh’uñ öñine (6) gelüp himmet taleb eyledi. Bahtek (7) eyitdi: “Yüri pehlûvân, Nâr-ı Nûr (8) yardımcın olsun. Bugün Ĥamza’yı (9) qatl idüp Şâh’a dâmâd (10) olursun.” didi. Zupûn da “Şâh’a (11) dâmâd oldum.” diyüp bıyıkların (12) balta kesmez olup hemân raĥşın (13) meydâna sürüp na‘re urup (14) “Yâ Ĥamza! Gele bugün yine senüñle meydân (15) yüzinde erlik idelim.” didi. Server-i [121/a] (1) ‘Ālem daĥı raĥşın sürüp Zupûn’a (2) muĥâbil olup nîze ucıyla selâm virdi. (3) Zupûn da ‘aleyk alup yine söyleşüp (4) azġışdılar. Āĥir yine el nîze (5) ve gürze urup bir zemân ‘âşık-âne (6) uruşup dost düşmen (7) taĥsîn itdiler. Zupûn ise ol qadar (8) iġdâm iderdi ki olmaz. Server, (9) bunuñ bu ĥâlin görüp ol da el (10) iġdâmıyla tutar idi. Buña gürz (11) urduġda Zupûn qat qat olup (12) şavınca ‘azîm zaĥmetler çeker idi. (13) Ol gün Server iġdâm idüp (14) Zupûn’uñ beş raĥşın helâk eyledi (15) ammâ mel‘ûn ölüm eri olup [121/b] (1) Server’i öldürmek diler idi. (2) Bu kez aĥşam olduġda yine ayrıldılar. (3) Ne kışsa-yı dirâz idelim? Bu ĥâl üzere (4) Server tamâm Zupûn-ı pelîde (5) ruĥşat virüp îmâna gele idi (6) diyü otuz toġuz gün ceng (7) eylediler. Ĥattâ Server’e ba‘z begler (8) söz atup “Yohsa Zupûn’dan (9) ‘âciz mi olduñ?” dirler idi (10) ammâ ol gün dönecek zemân (11) Server, Zupûn’a eyitdi: “Ey server! (12) Yarım kırġ gün olur. İnşâ’allah (13) ayırđ olunuz.” didi. Zupûn eyitdi: (14) “Ey nâ-bekâr! Senüñ elünde midür ki (15) ayırđ olasın. Ben bulsam seni bir [122/a] (1) günde helâk iderüm.” diyüp döndiler (2) ammâ Zupûn eydür: “Bu ‘Arab’uñ elinden (3) çok iş gelür. Ķorġarum sözünüñ (4) ‘ahdesinden gele.” diyüp (5) ol keder ile pârgâhında qarâr eyledi. (6) Çün şabâĥ oldu. İki taraġdan (7) iki bölük ‘asker yirlerinden durup (8) meydâna gelüp meydân açıldı. (9) Hemân Server-i ‘Arab rikâbında (10) Sulţân-ı ‘Ayyârân, vücûdîñ Ferîdün (11) Şâh cübbelerine müstaġraq (12) idüp raĥşın sürüp meydâna (13) gelüp el âlâta urup (14) ol qadar silâĥ-şörlük ‘arz eyledi (15) ki görenler taĥsîn âferîn itdiler. [122/b] (1) Ba‘de ġol ġaldırup iki taraġdan (2) çalınan ceng-i harbîleri diñdirüp (3) bülend-âvâz ile na‘re urup (4) eyitdi: “Yâ Zupûn! Bugün meydâna gel, (5) yâ baş vir yâ baş alup Mihr’e (6) nâ’il ol.” diyüp öyle na‘re urdı ki (7) zemîn ü zemân gürledi. İki (8) ‘asker çalkandı. Şâflar qarışup (9) âlâylar bozıldı. Zupûn ol gün (10) bir ‘aceb gergedâna süvâr olup (11) qarındaşları Pîzen ve Lehrâseb (12) daĥı eyü olmuşdı. Anlar da ol (13) gün cebe vü cevşene ġarġ olup (14) sipere durdılar. Andan Zupûn’dur (15) gergedânîñ sürüp Ĥamza’ya [123/a] (1) muĥâbil olup selâm virdi. “Nedür yâ (2) Ĥamza! Bugün ol meydâna geldiñ. ‘Aceb (3) iġdâmuñ var. Zâhir ĥamleyi de evvel (4) sen idersin.” didi. Şâĥibġırân-ı (5) ‘Ālem eyitdi: “Ben saña dün didüm, bugün (6) senüñle ayırđ oluram. Zîrâ (7) ġâ‘ide-yi Şâĥibġırân budur ki...” didi. (8) Zupûn başın şalup eyitdi: “Yâ (9) şimdi sen ol i‘tiġadda mısın (10) diledüġüñ zemân ġalebe idesin? (11) İmdi tîz durma, ĥamle eyle. Gör ki (12) saña neylerüm.” didi. Server gülüp (13) “Yâ Zupûn! Yine ĥamle senüñ, meydân (14) erenlerüñdür. Durma, ĥamle eyle.” didi. (15) Zupûn vâfir ‘inâd eyledi. Görđi [123/b] (1) olmaz, âĥir el gürze urup (2) eyledi ammâ ‘aceb iġdâm ile urdı. (3) Server

gürze alup men^ç (4) eyledi ammâ arķaya alduķda ağzından (5) burnından acı acı tütünler geldi (6) dağı tağsîn eyledi. Hele üç ĥamlesin (7) men^ç eyledi. Server de üç (8) gürz urdı. Ol da men^ç eyledi. (9) Ba^ç de yine ol gün ol ķadar urışdılar (10) ki meydân şarşıldı. Tâ ki (11) gelüp gün ķubbe-i felege dikildi, Zupûn (12) ġayrı ^çâciz oldu. Server, Zupûn’uñ (13) ^çâciz olduđıñ bilüp (14) Zupûn’a eyitdi: “Pehlûvân, in atından. (15) İmdi senüñle kemer tıtam. Zîrâ cengüñ [124/a] (1) evveli nîze, âĥiri kemerdür.” didi. Zupûn (2) eyitdi: “Sen evvel in.” didi. Ĥamza (3) eyitdi: “Ben mağlûb degülüm ki ben inem.” (4) didi. Zupûn eyitdi: “Ķâdir iseñ (5) indür.” didi. Server eyitdi: “Gör (6) imdi indürmek ne şekil olur.” (7) diyüp nevbet de kendüye gelmişdi. (8) Hemân Behrâm gördi ĥâķâmı, (9) gürzinüñ sekizinci ķîrâtından (10) tıtap havâya atup yine tıtap (11) ba^ç de baş üzerinden yetmiş kerre (12) devr idüp “Ġâfil mübâş!” diyüp (13) altında olan ĥink-i İřĥâķ’ı (14) sürüp bād-i řabâ gibi irişüp (15) ba^ç de ķol ķaldırıp rikâba [124/b] (1) dÛrust başup ebr-i fezâ gibi gürzin (2) başını çevirüp bir gürz (3) şedîd çarpdı ki Zupûn gürziñ (4) berâber virdi ammâ iki gürz bir (5) olup tıtam tıtam işledi. (6) Zupûn gördi zabtı mümkün degüldür, (7) gürziñ elinden bir cânibe fırlatdı. (8) Dağı başın ilerü virüp arķaya (9) alduķda arķada olan siper çîn (10) řabâķ gibi dağıldı. Altında bindiği (11) raĥřın beli kütür kütür kırılıp (12) la^ç in zîr ü zeber oldu. Hemân tîz (13) yirinden durup dal tîğ olup (14) Server’üñ raĥřına ķařd eyledi. (15) Server dağı raĥřından zemîne [125/a] (1) inüp Zupûn’uñ üzerine gelince la^ç in (2) tîđiñ benâmına koyup muştan döñüp (3) Server’e ĥamle eyledi. Server-i ^çÂlem (4) el ayasın ķarřu virüp alup (5) şavdı. Ba^ç de muşta muşta yıķa yıķa (6) olup bir zemân sürişdiler. Ayaķları (7) altında bir sürilmiş tarlaya (8) döndi. Âĥir Server eyitdi: “Yâ (9) Zupûn! Cengüñ evveli nîze, âĥiri (10) kemerdür. İmdi tıt kemerüm.” diyüp (11) teslîm eyledi. Zupûn, şâd olup (12) “Eger kökli ağaç olursa (13) da ķoparam.” diyüp bir yol Ĥamza’nuñ (14) kemerin tıtap şöyle zÛr (15) eyledi ki Server’üñ ökçelerin yirden [125/b] (1) bir parmaķ ķaldırdı. Server, lenger virdükde (2) ökçelerin yirin buldı. İki (3) zÛr dağı eyledi, bir nesne idemedi. (4) Server, lenger virdükde Zupûn’uñ (5) ķolları řâķat getüremeyüp (6) kemer elinde uzar idi. Âĥir gördi (7) olmaz, ķapup koyuvirdi. Nevbet (8) Server’e geldükde “Yâ Zupûn, ġâfil (9) olma! Saña zÛrum birdür.” diyüp bir (10) yol kemerinden ķapup “Yâ Allah!” diyüp (11) bir na^ç re urup Zupûn gibi (12) pelîdi bir elma gibi ķapup dağı (13) silküp ķolına alup baş üzerinden (14) devr idüp zemîne şöyle (15) urdı ki zemîn şarşıldı. [126/a] (1) Ba^ç de üzerine düşüp muĥkem bende çeküp (2) Muĥbil ile ^çÖmer alup ĥapıřĥâne (3) pârgâĥına getürüp gitdiler. (4) Aĥřam dağı oldu. řabl-ârâm (5) urılıp döndiler. řâĥ, melÛl (6) olup neydecegin bilmedi. Andan (7) dîvân idüp Zupûn’uñ birâderleri (8) zaĥm-dâr gelüp yirlerinde ķarâr (9) itdiler. Birazdan ça^çâm gelüp (10) yendi. Andan meclis ķurup biraz (11) ^çişret idüp def^ç-i ġam idüp (12) ĥicâb gitdükde řâĥ, Baĥtek’üñ yüzine (13) baķup eyitdi: “Nice olur ĥâlimüz? (14) Bunlara Zupûn da cevâb viremedi. (15) Buña çâre nedür?” didi. Baĥtek eyitdi: [126/b] (1) “Ey řâĥ-ı Cihân! Ben bunuñ tedbîrin (2) çokdan tedârük idüp dururam. (3) Ĥâliyâ bir zehir âlüde ķılıc peydâ (4) eyledüm. Bugün için řaķlardum. (5) Zîrâ bilürem Ĥamza ġalebe ider ammâ (6) şimdi Ĥamza mest ü mağrÛr, pârgâĥında (7) oturup

‘işret (8) ider. İmdi gerekdür ki Şehmerd’e (9) biraz altun virüp ol da (10) vara, Zupûn’ı halâş idüp (11) bize getüre. Ba’ de bu gice şeb-ḥûnda (12) Zupûn ola ki ol zehirlü (13) tîğ ile bir yol Ḥamza’ya zaḥm ura, (14) ğayrı işi tamâm olur.” diyüp (15) Şehmerd’i da’ vet itdiler. [127/a] (1) Daḥı eline biñ altun virüp eyitdiler: (2) “Var imdi ne yaparsañ yap. (3) Zupûn’ı halâş idüp bize şimdi (4) getürmelisin.” didiler. Şehmerd (5) ise ‘Ömer’den ḳorḳar. Altunı daḥı (6) burakmak müşkil. Âḥir nâ-çâr (7) olup biñ altunı alup biñ (8) ḥavf ile ‘azm-i ordı-yı İslâm, (9) diyüp gitdi. Üstâd eydür Server, (10) pârgâha gelüp bir miḳdâr maḡrûr (11) olup eñ soñ tâzelik (12) var. Böyle Zupûn gibi pelîdi (13) ele getirüp biraz ‘işret idüp (14) eydürdi ki: “İşte Zupûn’ı ele (15) getürdüm. Şâh nedür, ğayrı baña kimler [127/b] (1) ḳarşu durabilür?” diyüp ḫâcın (2) kec-rev ḳılıp ‘işret iderdi. (3) Ba’ de daḡılıp câme-ḥâbe girüp (4) yatdılar. Bunlara bir ḡaflet ‘ârız (5) oldu ki olmaz. Gerek ‘Ömer, gerek (6) sâ’iri, Zupûn’ı unutdılar. (7) Hem olacaḳ da var. El-ḳışşa Şehmerd, (8) ‘ayyârınun ḥavfıyla cânun dışına (9) alup âḥir furşant bulup (10) Zupûn’ı halâş idüp daḥı (11) omuzına urup sürüp (12) Şâh’uñ pârgâhına getürdi. (13) Şâh ile Baḫtek görüp şâd (14) olup görışdiler. Ba’ de bendlerin (15) kesüp “Arab-zâde ile nice [128/a] (1) olduñ?” didükde eyitdi: “Aceb ḳuvvet vardur (2) ki görilmiş degül. Hem erlik ile (3) cümle ‘âlem bir yire gelüp ḳarşu dursalar (4) cevâb virmek mümkün degül.” (5) didi. Baḫtek eyitdi: “Pehlûvân, işte (6) saña bir tîğ. Zehir ile âlüde olmuşdur. (7) Eger Ḥamza’ya bir cüz’î zaḥm urasın (8) iş tamâm olur. Yürü (9) var, bu gice furşantdur. Anlar (10) ḡâfillerdür, şeb-ḥûn idüñ. Göreyüm (11) seni.” didi. Zupûn şâd (12) olup yirinden ḫurup (13) cebe vü cevşen giyüp ol mezbûr (14) tîği alup benâmına bend idüp (15) andan Pîzen ve Lehrâseb [128/b] (1) yüz biñ ‘asker alup yürüdiler. (2) Meger Ṭavḳ-ḡarrân, ḳaravul bekler idi. (3) Anlara urup kendülerin bir ânda (4) ḳıra ḳova İslâm ‘askeri üzerine (5) dökdiler. Añsızdan bir ḳıyâmet (6) bir kütürdi ḳopdı ki demek olmaz. (7) Begler, ‘Ömer ne de şeb-ḥûn görmüş (8) degüller. Yirlerinden ḫurup urdılar (9) birbirlerine tîği. Âḥir, Server (10) uyanup gördi bir ḥây hüy(11) dünyâyı ḫutmuş ve bir ceng aşup (12) durmuş ki olmaz. Tîz yirinden (13) durup “Bre baña ‘Ömer’i (14) görüñ.” didükde Sulṫân-ı ‘Ayyârân [129/a] (1) geldi. “Yâ ‘Ömer, nedür bu ḫâl?” didi. ‘Ömer (2) eyitdi: “Server, Zupûn-ı pelîdi (3) uğrulamışlar. ‘Acebdür mel’ûnlar bizi (4) şeb-ḥûn eylediler.” didi. Server: “Ḡam (5) degül, baña atımı getürüñ.” eyledi. (6) Ḥink-i İshâḳ’ı getürdiler. Server (7) süvâr olup ba’ de bir na’re (8) öyle urdı ki zemîn ü zemân (9) iñledi. “Ey mel’ûnlar! Cân almadan (10) ḳanda halâş idersiz?” diyüp kendüsin (11) küffâra urdı ammâ Zupûn-ı (12) pelîd, Server’uñ na’re gelen ḫarafa (13) sürdi. Pîzen ve Lehrâseb (14) na’re ler urup Server’uñ (15) üzerine tîğler çeküp ḫamle eylediler. [129/b] (1) Server “Hay mel’ûnlar! Kûy köpekleri (2) gibi arḳalanduñuz.” diyüp (3) bunlaruñ ḫamlelerin şavmak üzere (4) iken Zupûn-ı pelîd, añsızdan (5) bir na’re urup “Benüm Zupûn!” (6) diyüp ol zehr-nâk tîğ ile (7) Server’e ḫamle eyledi ammâ ḫink-i (8) İshâḳ götürüp kendüsin (9) ilerü atmak ile tîğüñ ucu (10) Server’uñ başına inüp ḳaşı (11) üzerine üç parmak ḳadar zaḥm (12) urdı. Server bir na’re öyle (13) urdı ki âsmân gümledi. Ḳan (14) yüzün bürüdi. Hemân uğrun (15) açup raḫşın gerdânın ḳuçdı. [130/a] (1) Ol raḫş-ı

mübârek, H̄amza'yı alup (2) bir tarafa çıktı. İttifâk 'Ömer, H̄amza'nuñ (3) öyle na' resin işidüp (4) hemân cân atup gelüp Server'i (5) ol hâlde görüp alup götürdi. (6) Muḳbil'e eyitdi: "Neylersüñüz (7) idüñ, H̄amza'yı Mekke'ye götürüñ." diyüp (8) tîz taḥte'r-revân peydâ idüp (9) H̄amza'yı bindirüp ve Mihr'i ve sâ'ir (10) nigârları, pârgâhları ve mâl, (11) esbâbı yükledüp yolladı (12) daḥı tîz ceng iden begleri âgâh (13) idüp eyitdi: "Mekke üzerine (14) düşegörüñ." didi. Cümlesi birer (15) ikişer uğurlanup girdiler. Beriden [130/b] (1) Zupûn ise na' re urup "Benüm Zupûn-ı (2) küşende-yi H̄amza!" diyüp elinde (3) tiğ, urdı önüne gelen küffâra (4) tiği. Bu yañadan 'Ömer Ma' di, Melik (5) Şâh ve Mihrâb, Sa' d Vaḳḳâş, Muḳbil (6) ve sâ'ir pahâdırlar her biri kağan, (7) arslan gibi görölüp yine küffârı (8) önlerine ḳatup demed demed (9) idüp ḳırmağa başladılar ammâ Zupûn-ı (10) ḥaram-zâde ses itmeyüp (11) kendüni ihfaya çekdi. 'Ömer'dür tekrâr (12) ceng iden begleri âgâh idüp (13) cengden çıkarup Server'üñ (14) yanına gelüp gördiler Server'üñ (15) başı yâreli ammâ şişmiş. Eyitdiler: [131/a] (1) "Bre meded! Bunı zehirli ḳılıc ile urmuşlar. (2) Bize çâre Mekke'ye gitmekdür." diyüp (3) Server'i, Mihr'i ortaya (4) alup ḳırḳ biñ dil-âver eḫrâfiñ (5) alup yigirmi begi geriden gelüp (6) cümle eşyâların alup bu üslûb (7) üzere 'azm-i Mekke, diyüp (8) revân oldılar. Bu ḫarafdan Zupûn, (9) Pîzen, Lehrâseb segirdişüp Şâh'a (10) gelüp eyitdiler: "Şâh'um, müjde! H̄amza'yı (11) öldürdük. Mihr'i ḳanğımuza virirsüñüz?" (12) didiler. Şâh eyitdi: "H̄amza'yı (13) kim helâk ider ise Mihr anuñdur." (14) didi. Bunlardur birbirine baḳup [131/b] (1) "Ben öldürdüm, yok ben öldürdüm." (2) diyüp keş-â-keşde oldılar. Âḫir (3) Şâh, H̄âce'ye baḳup "Ey H̄âce! (4) Sen ne dirsın?" didükde H̄âce (5) eyitdi: "Şâh'um! H̄amza'nuñ öldügin (6) ne sen görürsün ne oğlun (7) Hürmüz görür. Anı yine kendi ḳavmi (8) şehîd idecekdür." didi ammâ bunlar (9) "Olmaz ey H̄âce!" didiler. H̄âce (10) eyitdi: "Varın imdi, H̄amza'nuñ (11) ölüsiñ getirüñ, görelim." (12) didi. Bunlar n'ola, diyüp yine atlarına (13) binüp ceng yirine geldiler. Gördiler (14) ceng yirinde kimesne yok. H̄amza'dan [132/a] (1) bir nişân bulamadılar. Âḫir bunların (2) ardlarına sür'at idüp (3) düşdiler. Âḫir irişüp İslâm (4) erenleri daḥı bunları ḳarşulayup (5) bir faşıl ceng idüp gene yollarına (6) giderler idi. Âḫir küffâr gördi (7) olmaz daḥı bir iş idemediler. (8) Dönüp gelüp Zupûn'a olan (9) aḫvâli naḳl itdiler. Zupûn ta' accüb (10) idüp eyitdi: "Bre ne zemân (11) gitmişler bu ḳadar 'asker?" didi. Anlar (12) eyitdiler: "Bilmezüz. Şabâḫ olduḳda gördük, (13) pârgâhları ḳaldurmuşlar. Birazcık (14) 'asker bizüm ki ceng iderler. Meger [132/b] (1) be-nâm dil-âverleri gerüde ḳalup (2) bizümle ceng iderler imiş." (3) didiler. Zupûn "Hay meded! Ğâfil (4) bulunduḳ, Mihr'i ele ḳoyamaduḳ." (5) diyüp hemân at şalup (6) ardlarına düşdi. Pîzen, Lehrâseb (7) bunı görüp ardına düşdiler. (8) Giderken ardlarından irişüp (9) na' reler urup eyitdiler: (10) "Ey nâ-bekârlar! Çünki H̄amza (11) öldi. Mihr'i nereye götürüp (12) gidersüñüz? Tîz virüñ Mihr'i ve (13) hem H̄amza'nuñ başını. Yoḫsa (14) biriñüz elimüzden saḫ ḳurtulamazsuñuz." (15) diyüp ḫayḳırdı. 'Ömer Ma' di [133/a] (1) buña ḳarşu gelüp eyitdi: "Ey la'in! (2) Saḫ adamuñ başını nice virelim? (3) Ve hem Mihr Müslimân'dur. Siz aşıl (4) kâfire ne lâyıḳdur?" didi. Zupûn (5) eyitdi: "Yabâna söylemeyin, virin. Yoḫsa (6) zarar görürsüñüz." didükde (7) 'Ömer Ma' di

“Dağı ne yabāna bu la‘in! Yā (8) biz sizden korkar mıyuz?” diyüp (9) cenge başladılar. Şöyle ki cihāmı (10) birbirinün başına teng eylediler. (11) Āhir ‘Ömer Ma‘di gāzaba gelüp naşıl (12) bir gürz urdıysa atınun kellesine (13) rāst gelüp hürd (14) olup Zupūn yıkılınca Pizen gelüp [133/b] (1) hamle eyledi. Anı da ser-nigūn eyledi. (2) Lehrāseb geldi, anı da yıkdı. (3) Adamları irişüp yine qarışma (4) ceng olup ‘Ömer Ma‘di ise (5) yigirmi biñ adamlı ğayret cengi ider. (6) Bākī ‘asker Ħamza‘yı, Mihr‘i ileri (7) sür‘atle götürürler idi. ‘Ömer (8) ise Ħamza ile Mihr‘e muqayyed idi. (9) Āhir Zupūn gördi olmaz zīrā (10) ‘Ömer‘den gözi korkmuşdur. (11) “Bu böyle olmaz. Buña tedārük (12) lāzımdur.” diyüp ‘Ömer Ma‘di (13) cenginden ayrılıp Şāh‘a (14) gelüp aḥvāli naql eyledi. [134/a] (1) Şāh eyitdi: “‘Aceb Mihr dağı bile mi?” (2) Zupūn eyitdi: “‘Ömer ile Muqbil ve sā‘ir (3) kırk biñ dil-āver Ħamza‘yı, Mihr‘i (4) sür‘atle Mekke diyüp gitmişler. ‘Ömer (5) Ma‘di yigirmi biñ adamlı geri (6) kalup izlerine gider ki ‘asker (7) gelüp Ħamza‘ya bir elem olmasun (8) diyü. İşte bizümle şöyle ceng (9) eyledi.” diyüp cümle aḥvāli naql (10) eyledi. Āhir Şāh‘dur, Baḥtek‘e eyitdi: (11) “Ey la‘in! Şimdi tedbīr nedür, nice (12) idelim?” didi. La‘in ḥinzīr gibi (13) yaltaqlanup eyitdi: “Şāh‘um, (14) gördün mi? Ben kuluñ senün ğayretin (15) çeküp ne tedārükler gördüm. [134/b] (1) Ħamza, bu zaḥmdan elbetde ölür. Çäre (2) olmaz.” dir idi. Şāh ise (3) ḥazz eyleyüp “Ber-ḥudār ol. Mā (4) sen, benüm küçükden vefā-dārumsın.” (5) diyüp iltifātlar itdi. Āhir (6) Şāh‘dur, Baḥtek-i la‘inün söziyle (7) oğlu Hüzmüz‘i ser-dār idüp (8) Baḥtgān‘ı ve Siyāvūş bin (9) Ḥāce‘yi, Zupūn‘ı, Pizen‘i, Lehrāseb‘i (10) ve Küstehm‘i mükemmel ‘asker ile koşup (11) dağı eyitdi: “Her kim (12) Ħamza‘nuñ başını getir ise (13) Mihr anuñdur.” diyüp tekrār-be- (14) tekrār ikrār eyledi. İşte bu [135/a] (1) dört la‘inün dördi dağı Mihr‘e ‘āşık (2) olup birbirlerinden kışkanmağa (3) başladılar. İşte bunlardur bir (4) gün Şāh‘a vedā‘ idüp (5) ‘azm-i Mekke-i mükerrreme, diyüp revān (6) oldılar. İnşā‘allahu Ta‘ālā ‘an- (7) qarīb kışşaları naql olunur. (8) Ezincānib ‘asker-i İslām (9) ılgarıyla bir gün Mekke-i mükerrremeye (10) geldiler. Ħamza‘nuñ pederine (11) ve qarındaşlarına ḥaber oldı. (12) Qarşu gelüp Server‘i ol (13) ḥalde görüp vāfir ağlaşdılar. (14) Dağı alup serāya götürüp (15) mübārek zemzem şuyu ile [135/b] (1) yuyup tiryāk-i fārūḳ sürüp (2) bāz Mihr‘e içirüp (3) tīmāra meşğūl oldılar. Ecel (4) olmayınca Ḥaḳḳ Ta‘ālā şaḳladı. (5) Server‘e bir zarar (6) olmadı. İşte benüm (7) sa‘ādetmendüm, (8) bu cild bunda (9) tamām (10) oldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

a Şaşma, acıma, üzülmeye gibi duyguların anlatımına güç kazandırır: 028b/06.

‘**Abbās** Özel isim: 002a/02.

‘**Abdulmuṭṭalib** Özel isim: 005b/13, 039b/05, 039b/12, 040a/03, 045a/05, 092b/04, 094a/03.

‘**ābū** Hayret, korku ve şaşkınlık ifade eder: 028b/06.

‘**acāyib (a)** Şaşılacak, yadırganacak, tuhaf: 097a/01.

‘**aceb (a)** Taaccüp, şaşma, hayret edilen şey; acaba: 010b/06, 024a/09, 027b/15, 036b/02, 051a/04, 051a/08, 064a/11, 071a/04, 071b/01, 075a/02, 078a/03, 087b/03, 097a/12, 113a/04, 115a/13, 119a/06, 119a/09, 119b/11, 122b/10, 123a/02, 123b/02, 128a/01, 129a/03, 134a/01.

‘**acele (a)** Bir işi çabuk yapmaya ve çabuk bitirmeye çalışma, çabuk, çabukluk: 096a/05.

‘**Acem (a)** Arap olmayan, Arap’tan gayri olan kavim: 038a/03.

acı Bazı maddelerin dilimizde bıraktığı yakıcı duyu, tatlı karşıtı: 111b/03, 123b/05.

acı- Merhamet etmek: 028b/12.

a.maz koy- Merhamet etmemek, acımamak: 072a/07, 072b/14.

‘**āciz (a)** Gücü yetmeyen, güçsüz: 076b/04, 085b/06, 085b/10, 121b/09, 123b/12, 123b/13.

ā. it- Güçsüz bırakmak: 085b/06, 085b/10.

ā. kal- Güç yetmemek: 076b/04.

ā. ol- Gücü yetmemek, acz göstermek: 123b/12, 123b/13.

‘**acz (a)** Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, acizlik: 036b/13.

‘**a. getir-** Güçsüz görmek: 036b/13.

aç- 1. Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek: 012a/14, 028a/04, 037a/04, 110b/10, 111a/06, 129b/15; 2. Sarılmış, katlanmış olan şeyleri bu durumdan kurtarmak: 046b/09, 052b/02, 090b/03, 095a/08.

açıl- Açma işine konu olmak: 010b/04, 120b/03, 122a/08.

açuk Kapalı olmayan, kapalı karşıtı: 080b/11.

açukça Gizli bir yönü kalmaksızın, alenen: 109b/03.

ad İsim, ad: 013a/03, 073a/11, 096a/03, 079a/05, 082b/03, 045a/05, 095a/15, 108b/14, 088b/14.

‘**Ād (a)** Hz. Hud’un peygamber olarak gönderildiği kavim: 015a/15, 108b/04.

ada Deniz veya göl sularıyla çevrilmiş küçük kara parçası: 008a/09.

ādāb (a) Ahlak ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar, usuller, yol yordam: 048b/06.

adam ādem (a) İnsan, kişi, şahıs: 003b/09, 003b/15, 034a/05, 059a/10, 060b/01, 060b/09, 062a/15, 064b/08, 067b/15, 071a/06, 071a/08, 071b/08, 075a/05, 075a/07, 075a/08, 075a/10, 078b/06, 079a/11, 080a/05, 080a/15, 081a/05, 099a/04, 104a/04, 070a/05, 071a/12, 071b/05, 006a/04, 133b/05, 134a/05, 043b/10, 044a/12, 053a/09, 053a/11, 073b/07, 083a/07, 083b/08, 092a/09, 079a/03, 020a/06, 055a/09, 071a/01, 070b/01, 072a/15, 099b/03, 133b/03, 089a/10, 070b/08, 133a/02.

‘**adāvet (a)** Düşmanlık, hasımlık, husumet: 041a/03, 039a/04, 091a/14.

‘**a. düş-** Düşman olmak: 041a/03.

‘**a.i terk eyle-** Düşmanlığı bitirmek: 091a/14.

‘**Aden** Yer ismi: 002b/04, 046a/03.

adım Yürümek için yapılan ayak atışlarının her biri: 059b/01.

āf-tāb (f) Güneş: 109a/03.

āferīn (f) Beğenme, takdir, teşvik duygularını anlatmak için kullanılır: 036b/07, 056a/11, 109a/13, 122a/15, 044b/04, 059a/08.

ağ Temiz, dürüst: 046b/03.

ağa 1. Saygı değer kimselere hitap ederken bey, beyefendi yerine kullanılan bir söz: 076b/06;
2. Bazı kuruluşların başında bulunanlara verilen resmi san: 104b/06.

ağaç Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki: 017b/05, 125a/12.

āgāh (f) Bilgili, haberli, haberi olan: 108a/08, 130a/12, 130b/12.

ağart- Ak duruma getirmek: 099a/15.

ağır Tartıda çok çeken, hafif karşıtı: 097b/10.

ağırlık Orduda bir birliğin cephanesi, yiyecek ve eşya yükleri: 113b/14.

ağız 1. Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan organ: 013b/02, 043b/02, 115b/08, 095a/08, 117b/15, 111b/03, 115a/03, 115b/02, 123b/04; 2. Üslup, ifade biçimi: 042a/08.

ağla- Gözyaşı dökmek, ağlamak: 020b/06, 026b/12, 030b/13, 027b/11, 051a/03, 076b/15.

ağlaş- Birlikte ağlamak: 135a/13.

ağvās (a) Yardım istemek için bağırımlar, yardımlar: 025a/09.

āh Sesin tonuna göre pişmanlık, öfke, özlem, beğenme, sevgi, acı vb. duyguları anlatan bir söz: 037a/01, 037b/10, 104a/08, 105a/01.

ā. it- İnmek, sızlamak, feryat etmek: 037a/01, 037b/10, 105a/01.

ağbār (a) Haberler: 001b/11.

‘ahd, ‘ahid (a) Söz verme, yemin, ant: 017a/09, 025a/15, 025b/05, 030b/04, 030b/06, 031a/09, 032b/10, 035a/12, 122a/04.

‘a.sinden gel- Sözünü tutmak: 122a/04.

‘ahid-i şiken: Anlaşmayı bozan: 032a/12.

āheste (f) Yavaş, ağır, yavaş yavaş: 099a/14, 099a/15.

‘ahid bkz. ‘ahd

āhīr (a) Son, sonraki, en sonra: 003a/02, 021a/12, 029b/03, 033b/12, 038b/06, 045a/09, 069a/15, 074a/05, 081b/12, 085b/07, 094a/04, 100a/06, 123b/01, 127b/09, 013a/13, 015a/05, 015b/12, 026a/08, 027a/13, 036a/08, 052a/04, 052a/09, 055b/08, 063b/03, 063b/05, 067a/01, 067a/02, 067a/14, 067b/01, 068b/03, 070a/13, 071a/02, 076b/05, 081b/10, 084a/06, 084a/07, 087b/10, 090a/03, 095b/07, 095b/12, 106a/09, 116b/04, 119a/10, 120a/08, 121a/04, 124a/01, 125a/08, 125a/09, 125b/06, 127a/06, 128b/09, 131b/02, 132a/01, 132a/03, 132a/06, 133a/11, 133b/09, 134a/10, 134b/05.

āhīret (a) Öbür dünya, öteki dünya: 030a/11, 045a/10, 045b/15, 046b/03.

ağşam Akşam, akşam vakti: 003b/14, 010b/02, 014a/06, 027a/12, 082b/15, 098a/12, 111b/12, 119a/11, 121b/02, 126a/04, 014a/15, 094b/09, 111b/06, 068a/15.

aḥvāl (a) Haller, durumlar: 052a/08, 070b/09, 074b/07, 026a/01, 026b/02, 028a/11, 035a/13, 035b/05, 038b/13, 046a/02, 046a/14, 052a/05, 053a/03, 074b/08, 082a/04, 082a/15, 084a/01, 132a/09, 133b/14, 134a/09, 071a/10.

aḳ Siyah karşıtı, beyaz: 069a/02.

aḳ- Sıvı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek: 015b/10.

‘**aḳabe (a)** Tehlikeli an, tehlike: 069b/10.

aḳça Para: 077a/11, 074b/01, 078a/02.

aḳçelik Herhangi bir para değerinde olan: 085b/10.

‘**ākıl (a)** Akıllı kimse: 025a/10, 101b/16.

‘**aḳıl bkz. ‘aḳl**

‘**aḳl, ‘aḳıl (a)** Akıl, düşünce, fikir: 079b/14, 080a/06, 095a/12, 075a/05, 009b/10, 020b/07, 035a/06, 037a/14, 060a/06, 105a/01, 117b/14, 118b/09, 037a/03, 070b/04.

‘**a.mı al-** Bir şey birini düşünemeyecek duruma getirmek: 070b/04.

‘**a.1 başına gel-** Davranışlarının yanlışlığını sezerek doğru yolu bulmak: 060a/06.

‘**a.1 gel-** Akli başına gelmek: 037a/14.

‘**a.mı getir-** Bir kişinin sağlıklı, iyi olmasını sağlamak: 037a/03.

‘**a.1 git-** 1. şaşırmak, korkmak: 009b/10, 020b/07, 035a/06, 117b/14, 118b/09; 2. çok beğenmek, bayılmak: 105a/01.

aḳrān (a) Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri: 047a/09, 077a/02, 061a/02.

aḳşā (a) Son, en son, uzak: 034a/10.

a.-yı murād En son, yegane istek: 034a/10.

‘**aḳur (a)** Yaralayan, ısırın, azgın, kuduz hayvan: 049b/02.

al Kırmızı: 037a/12.

al- 1. Bir kimseden zorla bir şey almak: 021a/08, 021a/09, 029a/05, 029a/08, 029a/11, 031b/14, 032b/15, 036b/01, 058a/04, 068a/01, 073b/12, 075a/09, 078a/10, 078a/11, 081a/13, 088a/12, 101b/08, 105a/02; 2. Bir şeyi birinden veya bir yerden almak: 009a/13, 049b/03, 056a/08, 056b/04, 058b/04, 059a/12, 060b/03, 073a/03, 087a/13, 078a/02, 073b/06, 081b/15,

105a/14, 105b/08, 127a/07; **3.** Birlikte götürmek, yanına almak: 005a/05, 024b/14, 043b/10, 044b/09, 045b/10, 047a/03, 047a/07, 063a/10, 078a/05, 093b/12, 119b/01, 126a/02, 128b/01, 130a/01, 130a/05, 131a/06, 135a/14; **4.** Satın almak: 072b/01, 072b/03, 072b/09, 072b/12, 072b/15, 073a/07; **5.** İntikam almak: 006b/03, 020b/15, 023b/05, 038b/09, 038b/15, 041a/11, 061a/04, 075b/03, 076b/03, 082a/11; **6.** Bir şeyi veya bir kimseyi bulunduğu yerden ayırmak: 088b/07; **7.** Erkek, kadınla evlenmek: 034a/11, 034a/12, 040a/11, 062a/08, 063b/02; **8.** Bir şeyi elle veya başka bir araçla bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak: 011b/07, 011b/09, 011b/10, 012a/15, 012b/06, 018a/01, 027a/08, 028a/12, 044a/04, 044a/05, 044a/06, 047b/04, 049a/09, 049a/10, 056b/02, 065b/08, 066a/09, 069b/11, 069b/12, 070a/15, 073a/08, 076a/15, 079b/04, 088a/02, 102b/15, 116b/06, 117a/11, 125b/13, 128a/14; **9.** Kazanmak, elde etmek: 039b/05, 055b/13, 072a/03; **10.** Kendine ulaştırılmak, iletilmek: 008b/05, 051a/07, 073b/08, 082a/03; **11.** Çalmak: 051b/13, 081a/01, 082b/08, 083a/12, 083b/14; **12.** Birini azarlamak: 075b/11, 086a/02; **13.** Selamlaşmak, selam almak: 104a/02, 109a/02, 121a/03; **14.** Birisiyle karşı karşıya gelmek, karşılaşmak: 016a/15, 050b/10, 096b/14, 098a/01, 114b/07; **15.** Bir şeyin yönünü değiştirmek: 110b/14, 111a/14, 115a/01, 118b/01, 123b/03, 123b/04, 125a/04, 124b/09; **16.** Öldürmek: 005b/14, 122b/05, 129a/09; **17.** Fethetmek, ele geçirmek: 015a/01, 036a/04; **18.** Dönüp gitmek: 050a/15; **19.** Etrafını çevirmek, kuşatmak: 131a/04, 131a/05.

alıvir- Al- fiilinin tezlik hali: 016a/05, 052b/15, 108a/04

a' lā (a) Daha yüksek, en yüksek: 015b/11, 062b/14.

ālām (a) Kederler, elemeler, acılar: 104b/03.

‘alāmet (a) İşaret, iz, belirti: 054a/08.

‘a.-i bāde İçkinin belirtisi: 054a/08.

ālāt (a) Aletler, vasıtalar: 008a/06, 013a/05, 027a/06, 067b/08, 068b/04, 076a/03, 108b/02, 109a/06, 109a/09, 122a/13.

ā.-ı harb Savaş aletleri: 008a/06, 027a/06, 067b/08, 068b/04, 076a/03, 108b/02.

ā.-ı Şāhibkırān Sahibkırān'ın aletleri: 109a/06, 109a/09.

ālāy (f) Cemaat, topluluk, askeri birlik: 006a/01, 006a/06, 007a/10, 010b/06, 035b/15, 048a/02, 050b/09, 090b/05, 094b/14, 095a/03, 100b/02, 108b/07, 120b/02, 122b/09.

‘ā.(lar) bağla- Asker saf saf olup dizilmek, savaş düzenine girmek: 094b/14, 120b/02.

‘ā.lar bağlan- Savaş düzenine girilmek: 010b/06.

‘ā.lar boz- Asker savaş düzenini bozmak: 006a/06, 007a/10.

‘**â.lar bozıl**- Savaş düzeni bozulmak: 122b/09.

‘**â. düz**- Askeri topluluk oluşturmak: 108b/07.

alda- Kandırmak, oyun etmek: 060b/10.

aldat- Kandırmak, hile yapmak: 077b/07.

‘**alem (a)** Bayrak, sancak: 007a/11, 101a/07, 103a/13, 103a/14, 103a/15, 101a/10, 053a/07, 014a/10, 013a/09, 007a/11.

‘**âlem (a)** 1. Kainat, cihan, dünya: 002a/06, 002b/07, 005a/01, 005b/03, 005b/12, 007b/04, 008b/01, 009a/04, 010b/08, 014b/01, 024b/02, 031a/05, 035a/01, 043a/04, 085b/04, 087b/14, 092a/08, 105a/06, 107b/13, 109b/06, 110a/12, 114a/06, 115b/03, 121a/01, 123a/05, 125a/03, 007a/09, 120a/13, 128a/03, 010a/08, 039a/08, 043b/08, 061b/01, 112a/14, 031a/07, 033a/03, 102a/07; 2. Durum, hal: 028a/10, 042b/01; 3. Herkes, başkaları: 081b/04; 4. Ortam, çevre: 109b/06.

‘**alem-dâr (a)** Bayrak taşıyan, sancaktar: 007a/11, 103b/03.

‘**aleyhi’s-selâm (a)** “Ona selam olsun” anlamında peygamberin adı anılırken kullanılan bir söz: 065b/08, 065b/09.

‘**aleyk (a)** Selam verildiğinde karşılık olarak söylenen söz: 109a/02, 121a/03.

‘**a. al**- Selam almak: 109a/02, 121a/03.

‘**aleyke ‘avnullah (a)** “Allah’ın yardımı üzerine olsun” anlamına gelen bir söz: 012a/04.

‘**âli (a)** Yüce, ulu, yüksek: 032a/02, 034a/12.

Allah (a) Allah: 036b/08, 116a/04, 125b/10.

alın Yüzün kaşlarla saçlar arasındaki bölümü: 049a/14.

alt Aşağı taraf, alt: 053b/09, 081b/06, 105b/06, 061a/11, 080b/15, 088b/13, 095b/13, 100b/07, 109a/03, 111b/10, 114b/06, 117b/12, 124a/13, 124b/10, 125a/07, 059b/04, 078b/06, 090b/15.

altı Beş ile yedi arasındaki sayı: 019a/04, 030a/03, 054a/10, 058b/12, 101a/11, 001b/01, 002b/05.

altın Altın: 045a/15, 057b/12, 057b/14, 058a/01, 058a/14, 058a/15, 059a/12, 101a/07, 126b/09, 127a/01, 073a/01, 077b/03, 056a/07, 056a/08, 056b/01, 056b/04, 056b/09, 057b/09, 058b/04, 059a/04, 059a/11, 059b/02, 060b/07, 060b/11, 073a/02, 081b/13, 127a/05, 127a/07, 060b/02.

ālūde (f) Bulanmış, bulaşmış: 126b/03, 128a/06.

ā. ol- Bulaşmak: 128a/06.

āmāde (f) Hazır, hazırlanmış: 010b/01.

ā. ol- Hazır olmak: 010b/01.

amān (a) Bir suçun bağışlanmasının istendiğini anlatan bir söz, bağışlama: 006b/15, 007a/02, 011b/01, 016b/08, 017a/07, 017a/08, 022a/06, 029b/05, 036a/04, 049b/12, 067a/01, 067a/02, 067a/04, 067b/06, 068b/14, 069a/10, 076b/06, 077a/01.

a. çağirt- Bağışlanmayı istemek: 022a/06.

a. dile- Bağışlanmayı dilemek: 007a/02, 017a/07, 029b/05, 036a/04.

a. vir- Fırsat vermek, rahat bırakmak, bağışlamak: 011b/01, 016b/08, 017a/08, 067a/04, 076b/06.

‘amel (a) Niyet: 010b/12, 105a/08.

‘a. it- Niyet etmek: 010b/12, 105a/08.

ammā (a) Ama, fakat, ancak; öyle ki, şu kadar ki: 002b/11, 003b/04, 005b/02, 008a/11, 012a/04, 014a/10, 014b/08, 015b/05, 015b/06, 016b/02, 016b/12, 019a/09, 019b/03, 024a/03, 024a/06, 024a/11, 025a/14, 025b/02, 026b/13, 027a/03, 029a/12, 034a/08, 034b/09, 035a/12, 036b/01, 038a/03, 039a/01, 039a/05, 040a/12, 041a/06, 041b/03, 041b/13, 042a/13, 043a/09, 047a/08, 048a/07, 050a/03, 051a/06, 051a/12, 051b/03, 052b/14, 054a/15, 054b/01, 055b/10, 056a/14, 058b/13, 059a/02, 060a/09, 060a/14, 060b/12, 061a/12, 064b/05, 070a/05, 070a/06, 070b/11, 072a/09, 074a/08, 074b/02, 075a/03, 080b/12, 081a/01, 081a/06, 081a/09, 082a/01, 084b/03, 085a/15, 086a/09, 086a/10, 087a/03, 089b/01, 090b/05, 097a/13, 099b/14, 100b/07, 102a/01, 105b/12, 107b/10, 108b/01, 109b/14, 110a/14, 110b/08, 111b/02, 112b/12, 116b/10, 117a/05, 117b/01, 117b/02, 117b/15, 118b/10, 119a/09, 119a/10, 119b/08, 119b/12, 120a/07, 121a/15, 121b/10, 122a/02, 123b/02, 123b/04, 124b/04, 126b/05, 129a/11, 129b/07, 130b/09, 130b/15, 131b/08.

‘amm (a) Amca: 096a/14.

‘amūd (a) Direk, sütun: 012a/10.

añ- Sözüünü etmek, zikretmek: 079a/05, 056a/02, 082b/03.

ān (a) Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası, pek az bir zaman: 046a/01, 046a/10, 128b/03.

‘**an-ķarīb (a)** Yakında, ok gemeden: 135a/06.

aña Ona, “Ol” zamirinin datif hali: 010a/02, 019b/04, 021b/08, 031b/13, 035b/14, 037b/08, 038b/05, 041a/08, 043a/15, 046a/08, 047a/13, 054a/13, 055a/06, 055a/14, 057a/03, 058a/01, 064a/10, 075b/04, 075b/08, 082b/01, 084b/09, 085a/12, 091b/11, 107b/02, 108a/03, 108a/07, 113a/06, 116a/10.

ana Anne: 069a/02, 036b/08.

ancaķ Yalnız, sadece: 049a/11, 078b/09, 091b/15, 106b/10.

and Yemin, verilen sz: 022b/06.

a.1 yirin bul- Szünü tutmak: 022b/06.

anda Onda, “Ol” zamirinin lokatif hali; orada: 003b/06, 004b/14, 015b/11, 016a/09, 023b/05, 024a/04, 031a/15, 035a/08, 035b/11, 048a/02, 075b/02, 075b/08, 078a/10, 085a/08, 086b/10, 089a/11, 032b/01, 075b/05.

andan 1. Ondan, “Ol” zamirinin ablatif hali: 018a/03, 054b/03, 054b/15, 055b/14, 069a/06, 072a/06, 074b/12, 091b/01, 110b/10, 111a/12; 2. Sonra, ondan sonra: 005a/06, 008a/04, 008a/09, 014b/04, 015a/13, 017a/02, 017b/06, 017b/09, 018a/06, 018a/07, 022a/11, 022b/07, 023a/03, 028a/12, 029a/03, 031b/03, 031b/06, 032b/02, 032b/10, 033b/15, 034b/02, 039b/02, 039b/05, 040b/07, 042b/14, 044a/09, 044b/13, 049a/14, 051a/14, 052a/10, 052b/02, 053a/02, 053b/10, 053b/13, 054a/03, 059a/07, 062a/15, 067b/07, 073a/06, 076b/11, 077b/04, 084a/13, 086a/02, 090a/05, 099b/07, 105b/05, 108b/11, 110b/10, 122b/14, 126a/06, 126a/10, 128a/15.

anı Onu, “Ol” zamirinin akuzatif hali: 019a/05, 019a/09, 023b/13, 028b/14, 048a/02, 048a/03, 048a/12, 048b/07, 056a/02, 056a/05, 056b/05, 060b/01, 060b/10, 060b/12, 061a/10, 068a/02, 075a/08, 079a/11, 096b/14, 096b/15, 101a/02, 101a/13, 110b/05, 118a/05, 119b/12, 131b/07, 133b/01, 133b/02.

anlar Onlar: 015a/04, 017a/10, 023b/08, 023b/10, 027a/11, 032b/05, 033a/12, 035b/05, 036a/02, 039a/05, 061a/06, 061b/12, 070b/10, 071a/13, 071b/10, 081a/02, 086b/06, 086b/07, 092a/12, 099a/05, 107b/09, 113b/02, 115b/13, 122b/12, 128a/09, 132a/11, 021a/09, 032b/05, 089b/14, 128b/03, 061a/04, 033b/08, 062a/04, 067b/12, 091a/05, 008a/03, 055a/10, 072a/09.

añlat- Bilgi vermek, aıklamak, izah etmek: 026a/01, 057b/06.

añsız Beklenmedik bir zamanda, ani, aniden: 005b/09, 055b/02, 128b/05, 129b/04.

anuñ, onuñ Onun, “Ol” zamirinin genitif hali: 010a/11, 011a/04, 015b/12, 037a/09, 037b/14, 040a/10, 041a/02, 044a/01, 047a/04, 047a/05, 054a/11, 054a/12, 056b/13, 060b/08, 060b/14, 062a/10, 080a/03, 102a/08, 102a/13, 102b/15, 106b/10, 131a/13, 134b/13.

‘**ār** (a) Utanma, utanç duyma: 038a/06, 047b/12, 074a/05, 074a/15, 081b/04, 085b/07, 086a/01.

‘**ā. eyle-** Utanmak: 074a/15.

‘**ā. it-** Utanmak: 047b/12, 081b/04.

ara 1. İç: 043b/13, 044a/01, 056b/06, 062b/05; 2. İki şeyin arasındaki boşluk, mesafe: 054b/10, 059b/05, 073b/07, 101a/08, 102a/09, 102a/14, 102b/04; 3. Kişilerin birbirlerine karşı olan ilgileri, durumları: 041a/03.

a.larına karış- Bir topluluğa kılık değiştirerek gizlice girmek: 043b/13, 044a/01, 062b/05.

ara- 1. Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak: 005b/01, 051b/07, 071a/01, 076a/13; 2. Bir şey bir kişide mevcut olmak, bulunmak: 048a/15, 073b/05.

‘**Arab** (a) Arap kavmi, Arap: 003a/07, 004a/01, 004b/14, 006b/01, 008b/01, 011a/10, 015a/14, 015b/05, 015b/10, 020a/02, 020a/10, 027a/04, 028b/07, 029a/13, 031b/12, 034a/11, 035a/09, 037b/02, 040b/11, 045a/03, 046a/12, 074b/05, 082b/11, 099a/13, 103b/08, 106b/08, 106b/10, 107b/08, 108b/04, 111a/05, 113a/01, 115a/06, 118a/02, 119b/02, 119b/10, 122a/02, 122a/09, 127b/15.

‘**A.-zāde** Arap’tan doğmuş: 118a/02, 127b/15.

‘**araba** Motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı: 031a/12, 034a/11.

ārām (a) Durma, dinlenme, istirahat etme: 018a/06, 076a/02, 107a/06, 107b/14.

ā. sür- Rahat olmak: 018a/06.

ārāste (f) Süslü, süslenmiş, bezenmiş: 103b/07.

ā. eyle- Süslemek: 103b/07.

ard Arka taraf, arka, geri, peş: 013a/05, 054b/11, 054b/15, 104b/06, 094b/07, 063b/04, 015a/12, 063a/12, 063a/15, 097b/04, 097b/06, 100a/04, 100a/06, 102b/14, 132b/07, 005b/07, 013a/03, 015a/14, 026b/01, 027a/10, 027a/15, 066b/11, 079a/12, 099a/02, 102a/09, 102a/13, 102b/02, 102b/04, 102b/06, 104b/05, 063b/11, 096a/06, 099b/04, 113b/12, 132a/02, 132b/06, 132b/08.

a.ma düş- 1. Arka tarafa geçmek: 015a/12; 2. Birinin veya bir şeyin peşinden gitmek: 063a/12, 063a/15, 097b/06, 100a/06, 132b/07.

a.ma dön- Arkasına dönmek: 097b/04.

a.in bırakma- Peşini bırakmamak: 063b/04.

a.1 kesil- Tükenmek, bitmek: 013a/05.

a.1 sıra: Ardınca: 054b/11, 054b/15, 104b/06.

Arduvân-ı Mısrî Özel isim: 012b/15.

arış (f) Elin orta parmak ucundan dirseğe kadar olan mesafe miktarındaki uzunluk ölçüsü: 054a/11, 054b/02, 058b/12, 095b/01, 101a/11, 103b/09, 116b/14.

‘**arız (a)** Sonradan ortaya çıkan: 127b/04.

‘**â. ol-** Hoş olmayan bir durum görülmeye başlamak: 127b/04.

arka 1. Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı: 003a/04, 010b/05, 110b/15, 115a/02, 118b/01, 118b/11, 124b/09, 110b/14, 115a/01, 118b/01, 123b/04, 124b/08; **2.** Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi: 011b/15, 049b/11, 065a/10, 118b/10; **3.** İnsanın vücudu, bedeni: 050b/05.

a. vir- Dönmek: 003a/04.

arkadaş Aralarında yakınlık, sevgi, dostluk bulunan kimselerden her biri: 002a/03.

arkalan- Kendisine yardım edilmek, destek olunmak: 129b/02.

‘**arlu** Namuslu, utangaç, sıkılgan: 077a/05.

armağan Hediye: 039b/04, 093b/12.

armud Bir meyve türü: 054b/07.

arpa Buğdaygillerden bir bitki: 009b/06, 018a/07, 022b/01, 022b/04, 032b/09, 034a/14, 037b/04.

arpalık Arpa ekilen yer, arpa tarlası: 045a/13.

‘**arsız** Utanması, sıkılması olmayan; utanmaz: 057a/06.

arşlan, arslan Aslan: 018b/11, 028a/05, 130b/07.

artuk Artık: 004a/03, 013a/05, 014a/13, 019a/02, 022b/13, 036b/10, 038a/09, 041a/14, 051b/09, 054b/08, 075b/15.

artur- Herhangi bir davranışta ileri gitmek: 039a/04.

‘arż (a) 1. Bir büyüğe sunmak, göstermek, bildirmek, önüne koymak: 009a/11, 010b/10, 031a/06, 048b/07, 086b/12, 105b/04, 114a/03, 114a/15, 122a/14.

‘a. eyle- Bir büyüğe sunmak, söylemek, bildirmek, göstermek: 009a/11, 048b/07, 086b/12, 105b/04, 122a/14.

‘a.-ı cemāl it- Yüz göstermek: 031a/06.

‘a.-ı hüner eyle- Marifet göstermek: 114a/15.

‘a.-ı hüner göster- Marifet göstermek: 010b/10.

‘a.-ı İslām eyle- İslam’ı bildirmek: 114a/03.

Arzem-i Hürzemī Özel isim: 095a/15.

āsān (f) Kolay: 114b/10.

āşār (a) Eserler: 001b/11.

aş- Bir kimseyi boğazından ip vb. geçirip sallandırarak öldürmek, idam etmek: 017b/06, 020a/15, 020b/03, 051a/05, 089a/02.

aşıl (a) Asıl, gerçek, bir şeyin kendisi; örnek, kopya karşıtı: 005a/09, 019b/13, 034b/13, 043b/02, 074a/02, 084b/13, 133a/03.

‘āsī (a) Karşı gelen, isyan eden, günahkar: 021a/09.

‘asker (a) Er, ordu: 003a/11, 008a/07, 009a/04, 012a/03, 084b/05, 085b/05, 092a/15, 092b/01, 095a/05, 097b/07, 098a/01, 098a/08, 100b/11, 107b/08, 108a/07, 113b/15, 128b/04, 135a/08, 008b/12, 009a/02, 014a/15, 015b/01, 016a/05, 019a/03, 021b/15, 022a/05, 025a/09, 035b/13, 042b/09, 042b/10, 053a/06, 058a/08, 061b/09, 062a/15, 062b/01, 062b/10, 069b/15, 084b/06, 085b/02, 092a/02, 092b/03, 092b/15, 093b/01, 093b/13, 094a/10, 094b/13, 098a/15, 100b/13, 103a/09, 108a/09, 111b/09, 111b/13, 113b/05, 113b/09, 113b/14, 120b/01, 122a/07, 122b/08, 128b/01, 132a/11, 132a/14, 133b/06, 134a/06, 134b/10, 107b/06, 109b/07, 063a/09, 092b/02, 042b/12, 070a/07, 077b/11, 067a/10, 003b/10, 023a/04, 070a/02, 077b/08, 094b/09, 099b/13, 100b/09, 092b/11, 013b/09, 024a/12, 034b/08, 097b/09, 098b/09, 023a/08, 034b/03, 114a/05, 067a/09, 090a/11, 094b/02, 096a/07.

‘a.-i İslām: İslam askeri: 003a/11, 008a/07, 009a/04, 113b/15, 135a/08.

aşlā (a) Hiçbir zaman, hiçbir şekilde: 013a/04, 052b/04.

āsmān (f) Gök, sema: 007a/08, 013b/13, 129b/13.

aş- Meydana gelmek: 128b/11.

aşağa bkz. aşağı

aşağı, aşağı 1. Bir şeyin alt bölümü, yukarı karşıtı: 034a/04, 075b/14; **2.** Nitelik bakımından aynı olmak, denk olmak: 038a/02.

aşağı degül: Nitelik bakımından aynı olmak, denk olmak: 038a/02.

‘**āşık (a)** Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun kimse: 135a/01.

‘**āşık-āne (a)** Aşık olana yakışacak şekilde, aşıkça: 121a/05.

aşır- Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek: 117a/13.

āşinā (f) Bildik, tanıdık, dost: 105b/12.

ā.lık it- Dost olmak: 105b/12.

‘**Aşıkara-yı Hindī** Özel isim: 098a/10.

‘**aşk (a)** Sevgi: 030a/04.

at Binme, taşıma ve yük çekme işlerinde kullanılan bir hayvan: 005a/02, 005a/05, 006a/14, 006b/10, 009b/06, 010b/05, 044a/05, 048b/05, 061a/11, 063a/09, 064b/02, 065a/13, 066a/05, 066a/11, 070b/06, 070b/11, 071a/11, 072a/05, 072a/11, 076a/07, 076a/09, 088b/12, 097b/10, 097b/14, 103b/14, 108a/14, 109a/04, 110b/02, 115a/06, 115a/07, 115b/05, 132b/05, 031a/12, 071b/04, 096b/08, 110a/10, 012a/01, 016b/05, 063b/08, 123b/14, 066a/04, 133a/12, 006a/01, 006a/13, 012b/11, 015a/08, 097b/15, 022b/05, 034a/15, 099a/08, 032b/09, 131b/12, 066a/02, 067a/12, 129a/05.

at- **1.** Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak: 012a/03, 066a/07, 066b/02, 067a/14, 068b/02, 068b/13, 069a/10, 069a/15, 079a/06, 079a/12, 097b/12, 102b/14, 103a/01, 124a/10; **2.** Yüksek bir yerden atlamak: 004b/09; **3.** Kurşun, gülle, ok vb. şeyleri hedefe ulaştırmak: 012b/09; **4.** Bir şeyi yere doğru bırakmak: 067b/03; **5.** Yapılmış kötü bir işi birine yüklemek: 021b/01; **6.** İleri doğru hareket etmek: 129b/09; **7.** Yalan veya abartılı söz söylemek: 047a/14; **8.** Devrilip yuvarlanmak: 059b/02; **9.** Birisine dokunacak söz söylemek: 121b/08; **10.** Bir şeyi çok istemek: 130a/04.

atagör- At- fiilinin sürerlik hali: 015a/07.

ata Baba: 010a/04, 017b/10, 024b/11, 025a/10, 026a/05, 026a/09, 025b/03, 036b/08, 039b/03, 094a/04.

âteş (f) 1. Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od: 080a/10, 116b/11; 2. Kızgın olma durumu: 026a/07, 030a/10; 3. Tehlike, felaket: 016a/01; 3. Canı acımak: 013b/01, 079b/12.

atıl- 1. Saldırmak, hücum etmek: 079b/03; 2. Akmak, fışkırmak: 115a/04, 115b/03; 3. Birden davranışta bulunmak, bir şeye doğru birden gitmek: 059b/04, 059b/06, 066a/06.

atla- Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak: 060b/10.

atlan- Ata binmek: 015a/03.

atlandır- Ata bindirmek: 014a/02.

aflās (a) Üstü ipek, altı pamuk kumaş: 117b/05.

atlı Ata sahip olan, ata binen: 066a/03.

āvāre (f) İşsiz, güçsüz, aylak; dağınık, perişan: 030a/04.

avcu Avı kendine iş edinen kimse: 059a/14.

avla- 1. Bir avı ölü veya diri olarak ele geçirmek: 077b/10; 2. Tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak: 062b/07.

‘**avnullah (a)** “Allah’ın yardımı” anlamına gelen bir söz: 012a/04.

‘**avret (a)** Kadın, zevce, avrat: 029a/01, 076b/15, 100a/02, 033b/15, 036a/13, 036a/15, 088b/06, 024a/07, 024a/08, 101b/08.

avuç Elin parmak uçlarıyla bilek arasındaki iç bölümü: 011b/10, 075a/08.

ay Yılın on ikide biri, yaklaşık otuz gün olarak kabul edilen süre: 019a/04, 030a/03.

aya Avuç içi: 125a/04.

āyā (f) Acaba, şüphe ve tereddüt bildiren edat: 105a/02, 108b/08, 120b/04.

ayağ 1. Bacağın bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü: 007b/03, 018b/13, 030b/09, 044b/08, 104a/03, 106a/03, 056b/07, 058b/13, 061a/11, 088b/13, 064a/09, 072b/12, 080b/15, 125a/06; 2. Vücudun belden aşağı bölümü: 075a/09.

a. altında kal- Üzerine basılmak, çiğnenmek: 080b/15.

a. üzere dur- Ayakta beklemek: 018b/13, 072b/12.

a.ma düş- Çok yalvarmak: 030b/09.

‘**āyān (a)** Bir topluluğun ileri gelenleri: 100b/05.

‘**ā.-1 vüzerā** Vezirlerin ileri gelenleri: 100b/05.

ayaz Duru, sakın havada çıkan kuru soğuk: 064a/08.

aygır Damızlık erkek at: 101a/12.

ayır- 1. Birbirine yakın veya bir arada olan şeyleri birbirinden uzaklaştırmak: 116b/15; **2.** Birlikte gitmek: 094b/09, 110a/10.

āyine (f) Ayna: 066b/03, 116b/11, 117b/04, 118b/12.

ayrıl- Bir yerden, bir kimseden, bir yerden uzaklaşmak: 004a/06, 036a/02, 095a/01, 100a/11, 121b/02, 133b/13.

ayruk Artık, bundan böyle: 037b/09.

‘**ayş (a)** Hayatın zevkini çıkarma, yiyip içme: 024a/15, 031b/11, 033a/06, 034b/10, 035a/01, 040a/02, 054a/04, 072a/08, 085a/13.

‘**a. ü ‘işret** Yiyip içme: 031b/11, 035a/01, 040a/02.

‘**a. ü nüş** Yiyip içme: 024a/15, 033a/06, 034b/10, 072a/08, 085a/13.

‘**ayyār (a)** Hilekar, kurnaz, dolandırıcı: 002b/07, 003a/08, 003b/02, 004b/15, 008b/05, 009b/08, 016b/02, 018b/15, 042b/05, 043b/01, 043b/11, 044b/01, 046a/08, 048b/04, 052b/12, 053b/12, 054b/02, 054b/15, 055b/13, 057b/01, 061a/06, 061b/02, 061b/03, 062b/04, 063b/11, 064b/13, 070b/03, 078b/02, 081a/15, 081b/05, 082a/04, 082a/09, 083a/07, 083b/13, 084a/04, 086b/02, 086b/11, 087a/03, 090a/15, 091b/14, 102b/08, 103b/10, 103b/11, 119b/01, 028a/08, 051b/11, 063b/12, 065b/15, 066b/09, 079a/14, 083a/11, 085b/06, 091b/13, 082a/13, 052b/14, 085b/15, 081a/07, 102a/02, 127b/08, 061a/03, 089b/01, 054b/07, 050b/02, 074b/12, 086b/02, 020a/11, 046a/02, 086a/04, 103a/07.

‘**ayyārān (a)** Hilekarlar, kurnazlar, dolandırıcılar: 002b/02, 004b/10, 027b/15, 087a/11, 103a/07, 111a/04, 122a/10, 128b/14, 102b/07, 105b/06.

‘**ayyārлік** Hilekarlık, kurnazlık: 043b/05, 056a/12, 061a/09.

az Nitelik, nicelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı: 090b/08, 090b/10, 102a/01, 109b/14.

‘**azāb (a)** Eziyet, işkence: 017a/15.

āzād (f) Özgür, serbest bırakılmış: 064b/04.

ā. it- Serbest bırakmak: 064b/04.

a' zam (a) Daha büyük, en büyük: 045a/07.

‘azamet (a) Ululuk, büyüklük: 022a/06, 023a/08, 103b/12, 104a/15.

Āzer-i Hürzemī Özel isim: 041b/10.

azgış- Kızmak, kızışmak, azgınlaşmak: 116b/03, 121a/04.

‘azīm (a) 1. Ulu, yüce, büyük: 043a/04, 055a/15, 084b/04, 092a/11, 092b/05; 2. Çok, fazla: 014a/07, 015a/04, 015b/04, 027b/13, 031b/05, 034a/06, 053b/01, 073b/10, 083b/07, 114a/04, 121a/12.

‘azīmü’ş-şān (a) Şanı, ünü büyük olan: 050b/12.

‘azm (a) Kasıt, niyet, karar: 004b/05, 008a/10, 013a/11, 022a/13, 023a/05, 024b/03, 038a/10, 053a/09, 062b/03, 063b/10, 084a/11, 099a/10, 107b/04, 108b/11, 108b/15, 113b/15, 120b/05, 127a/08, 131a/07, 135a/05.

‘a. eyle- Gitmeye çalışmak: 053a/09, 063b/10.

‘a.-i ‘asker-i İslām İslam askerine yönelmek: 113b/15.

‘a.-i diyār-ı Hürzem Hurzem diyarına yönelmek: 099a/10.

‘a.-i Medāyin Medayin’e yönelmek: 023a/05, 024b/03, 038a/10.

‘a.-i Mekke Mekke’ye yönelmek: 062b/03, 084a/11, 131a/07, 135a/05.

‘a.-i meydān eyle- Meydana yönelmek: 108b/15.

‘a.-i meydān it- Meydana yönelmek: 013a/11, 108b/11.

‘a.-i Mışır Mısır’a yönelmek: 004b/05, 008a/10, 022a/13.

‘a.-i ordı-yı İslām İslam ordusuna yönelmek: 127a/08.

‘a.-i Şāhibkırān Sahipkıran’a yönelmek: 107b/04.

‘a.-i Şāh Şah’a yönelmek: 120b/05.

-B-

bā (f) İle: 001b/01.

bābā (f) Baba, ata: 002b/02, 006b/02, 035b/09, 041b/15, 104a/10.

bacaqlı Bacağı olan: 058b/11.

bād (f) Yel, rüzgar: 004b/13, 101a/04, 124a/14.

b.-i şarşar Şiddetli rüzgar, fırtına: 004b/13.

b.-i şabā Serin ve tatlı esen bahar rüzgarı: 101a/04, 124a/14.

ba'de (a) Sonra: 002a/11, 002a/15, 003b/13, 005b/12, 007a/05, 009a/15, 010b/11, 013a/06, 014b/02, 015a/02, 016b/10, 017a/11, 017b/05, 018a/02, 018a/05, 020b/02, 021b/14, 022a/04, 022b/04, 023b/06, 027a/07, 028a/11, 028a/15, 031a/08, 031b/10, 032b/07, 032b/08, 034b/08, 036a/04, 037a/07, 038a/15, 039a/07, 039a/15, 039b/10, 044b/10, 044b/11, 046b/08, 046b/10, 050b/07, 052a/04, 052a/06, 053b/14, 062a/13, 063b/09, 069b/02, 077a/09, 081a/09, 092b/13, 093a/10, 097a/01, 098b/08, 099b/09, 105a/11, 105b/01, 105b/08, 106a/13, 109a/01, 109a/13, 110b/05, 113a/08, 113a/10, 114a/03, 114b/01, 120a/01, 122b/01, 123b/09, 124a/11, 124a/15, 125a/05, 126a/01, 126b/11, 127b/03, 127b/14, 129a/07.

bāde (f) Şarap, içki: 054a/08.

bağışla- Bir malı karşılık beklemeden birine vermek: 073a/10.

bağ Bir şeyi başka bir şeye tutturmak için kullanılan ip: 117a/12.

bağla- 1. Bir şeyi bir şeye veya bir yere tutturmak: 024a/08, 034b/01, 056b/01, 063b/09, 064b/03, 064a/09, 064a/10, 080a/03, 095a/01, 095a/06; 2. Dizilmek, belli bir düzene girmek: 094b/14, 120b/02; 3. Güvenmek: 046b/01.

bağlan- Belli bir düzene göre dizilmek: 010b/06.

bağır Göğüs: 016b/04.

bahār (f) Kışla yaz arasındaki mevsim: 040a/09, 042a/14.

bahā (f) Kıymet, bedel, değer: 077a/08.

b.ya tut- Değer biçmek: 077a/08.

baḥiṣ (a) Konuşulan şey, söz, mevzu: 102a/01.

bağış (f) Karşılıksız olarak verme, bağış: 008a/07.

b. eyle- Bağış yapma: 008a/07.

baht (f) Talih, kader, kısmet: 091b/06.

Bahtek Özel isim: 018a/14, 019a/01, 020b/12, 021a/12, 021a/15, 022a/09, 022a/11, 025a/09, 028b/05, 028b/10, 035b/04, 036b/01, 037a/01, 037b/10, 038b/05, 043a/03, 043b/09, 044b/04, 044b/09, 045a/01, 047a/02, 047a/06, 047a/15, 048a/01, 048a/08, 048a/09, 048b/01, 048b/12, 049a/04, 049b/07, 050a/04, 050a/09, 050a/15, 051a/01, 051b/02, 051b/10, 052b/11, 057a/05, 057a/15, 059b/08, 060b/03, 062b/09, 074b/02, 074b/09, 075b/12, 082a/12, 082b/09, 083a/07, 089b/10, 101b/03, 101b/14, 103a/06, 103a/11, 104a/02, 104a/08, 113a/05, 114a/07, 119b/09, 119b/15, 120b/06, 126a/15, 127b/13, 128a/05, 022a/02, 024a/03, 039a/02, 041a/14, 042a/06, 085b/01, 134b/06, 046b/05, 052b/10, 047b/08, 049b/11, 020b/08, 037a/03, 037b/09, 042a/05, 043a/12, 043b/06, 043b/07, 049b/04, 051a/15, 052b/09, 052b/15, 053b/12, 059b/06, 082b/08, 085a/02, 085a/04, 091a/10, 134a/10, 044b/09, 050b/05, 051a/13, 062a/14, 084b/15, 043b/12, 043b/15, 044a/15, 059b/09, 060a/06, 029a/04, 031b/13, 036a/10, 037b/05, 049a/13, 051b/07, 052b/04, 083a/11, 126a/12.

Bahtgân Özel isim: 022a/09, 035b/04, 134b/08.

bak- 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek: 009b/11, 030a/06, 030b/11, 026b/12, 049b/04, 069a/14, 080b/12, 100a/04, 104a/06, 107a/11, 110a/06, 111a/07, 005a/08, 017b/09, 020b/08, 021a/01, 042a/15, 047a/15, 048a/01, 054b/13, 055a/02, 073a/08, 080b/08, 081a/14, 082b/08, 089b/04, 094a/12, 107a/04, 107a/15, 126a/13, 131a/14, 131b/03; 2. Uğraşmak, meşgul olmak: 037b/15, 119b/04, 105a/07; 3. Durumu görmek, anlamak, fark etmek, dikkat çekmek: 047b/03, 061a/01, 070a/04, 071b/15, 072b/04, 072b/13, 080b/03, 096b/02, 097b/08, 107a/01; 4. Seyretmek, izlemek: 058b/06; 5. Önem vermek, aldırma: 015a/07; 5. İşte: 029a/01.

bākī (a) Geri kalan, fazla: 105b/11, 133b/06.

bakın- Çevreye göz gezdirmek, araştırmak: 079a/01.

bakış Bakma işi: 110a/05, 110a/08.

bakış- İki veya daha çok kimse birbirine bakmak: 048a/06.

b.akal- Bakış- fiilinin sürerlik hali: 048a/06.

balık Suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı: 117b/15.

balta Ağacı kesme, yarma, yontma vb. işlerde kullanılan ağaç saplı, demir araç: 120b/12.

baña Bana, “Ben” zamirinin datif hali: 003b/01, 007a/01, 021a/09, 022b/13, 022b/15, 024a/10, 025b/04, 025b/12, 032a/08, 032a/10, 045b/03, 049b/07, 050a/09, 050a/12, 051b/03, 051b/04, 051b/11, 051b/12, 051b/15, 052a/02, 055a/14, 056b/08, 057a/03, 057a/10, 058a/02, 058a/05, 058a/14, 064a/08, 067a/06, 068b/09, 070b/02, 070b/10, 074a/09, 078a/12, 086a/07, 087b/08, 090b/04, 090b/07, 097a/03, 106a/12, 109b/10, 109b/14, 109b/15, 116a/01, 116a/05, 116a/15, 127a/15, 128b/13, 129a/05.

bānū (f) Kadın, hatun, hanım: 002b/08, 033a/08, 033b/14.

bārī (f) Hiç olmazsa, bir kere: 030b/11, 048b/03, 049b/05, 064b/02, 064b/07, 067a/04, 069b/15, 074a/13, 075b/01, 077a/06, 082b/02, 092b/09, 118a/10.

barış- İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak: 021b/05, 021b/08, 021b/14, 040a/10, 092b/08, 106a/14.

barışdır- Barışmalarını sağlamak, ara bulmak: 016a/06, 042b/02, 042b/03.

baş- 1. Vücudun ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak: 124b/01; 2. Baskın yapmak: 020a/14; 3. Saplamak, batırmak: 049b/11.

Başra Özel isim: 093b/06.

baş 1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser: 003b/03, 006a/02, 006b/07, 006b/09, 006b/14, 007a/04, 012a/12, 014a/09, 019a/06, 019a/07, 019a/10, 020b/11, 023a/11, 024b/09, 028b/09, 029b/02, 030a/04, 031a/01, 034b/07, 035b/05, 037a/11, 039a/03, 039b/07, 040b/09, 041a/15, 044b/13, 045b/03, 048b/11, 049a/13, 049b/08, 053b/04, 054b/08, 060a/06, 062a/09, 066a/04, 066b/08, 068a/08, 069b/09, 070b/02, 072a/01, 076b/08, 079a/01, 080a/08, 080b/10, 080b/11, 081a/12, 084b/08, 091a/02, 093b/11, 097a/08, 097a/11, 099a/02, 100a/01, 101a/09, 102a/04, 102b/13, 103b/14, 106b/02, 109b/02, 110b/14, 112a/12, 112b/13, 113a/05, 113a/06, 114b/14, 118a/01, 118b/03, 118b/08, 118b/09, 119b/14, 120a/12, 122b/05, 123a/08, 124a/11, 124b/08, 125b/13, 129b/10, 130b/15, 132b/13, 133a/02, 133a/10, 134b/12; 2. Önem veya yönetim bakımından ileride olan, en önemli, en üst: 031b/02, 086b/13, 103a/14; 3. Bir şeyin genellikle toparlakça ucu: 068a/11, 101a/07, 124b/02; 4. Başlangıç: 110a/15; 5. Belirli, önemli: 004b/14, 034a/02; 6. Bir topluluğu yöneten kimse: 007a/15; 7. Yanında başkaları olmadan, tek başına: 103b/04.

b. al- Birini öldürmek: 122b/05.

b. kaldır- Güneş, ay, yıldız yükselerek görünmek: 120a/12.

b. koy- Baş eğmek: 007a/04, 035b/05, 053b/04, 112b/13.

b. kırtar- Canını korumak: 079a/01, 112a/12.

b. getir- Konuşmak: 044b/13, 072a/01.

b.(m) şal- Başını eğmek: 023a/11, 034b/07, 102a/04, 113a/05, 114b/14, 118a/01, 118b/03, 123a/08.

b. vir- Kendini feda etmek: 020b/11, 122b/05.

b.a çık- Gücü yetmek: 029b/02, 109b/02.

b.dan şav- Bir istekte bulunanı bir sebeple uzaklaştırmak: 091a/02.

b.ı için “Canının sadakası olarak” anlamına gelen bir söz: 049b/08.

b.ına bir hâl gel- Kötü bir duruma uğramak: 070b/02.

b.ına belâ gel- Bir belaya uğramak: 076b/08.

b.ına belâ ol- Sıkıntı ve üzüntü vermek: 113a/06.

b.ın alup bir tarafa git- İzin almadan ve gideceği yeri bildirmeden gitmek: 003b/03.

b.ına gel- Bir olay veya durumla karşılaşmak: 039b/07, 069b/09.

b.ına çal- Bir şeyi öfkeyle, nefretle geri vermek: 049a/13.

b.ına teng eyle- Birisine sıkıntı vermek: 133a/10.

b.larına toprağ şaç- Acizlik bildirmek, yardım istemek, yasta olmak: 039a/03.

b.larına üş- Bir yere toplanmak: 080b/10.

başar- Bir şeyi istenilen biçimde bitirmek: 119a/10.

başka Bilinenden ayrı, değişik, farklı: 055a/11, 103a/08.

başla- Bir işe girişmek, kalkışmak, harekete geçmek, ilk olarak yapmak: 007a/05, 014b/13, 017b/03, 026b/13, 030b/13, 031a/04, 031a/05, 034b/13, 037a/09, 038a/03, 046b/08, 049b/13, 054a/06, 058b/05, 067a/08, 068a/13, 069a/11, 076b/10, 076b/12, 097b/03, 098a/03, 117a/05, 005b/02, 007a/07, 013a/12, 014b/08, 026b/06, 033a/06, 039a/01, 039a/06, 054a/05, 055a/03, 055a/07, 055b/05, 076b/04, 078b/14, 095b/11, 098a/02, 098a/10, 119a/05, 130b/09, 133a/09, 135a/03.

bayığı Herhangi bir özelliği olmayan, sıradan: 070a/05.

bayıl- 1. Açlık, susuzluk, sıcaklık, yorgunluk vb. etkenlerle dayanma gücünü yitirmek: 069b/02; 2. Çok gülmek, çok eğlenmek: 103a/05.

ba'z, bāz, ba'zı (a) Bir şeyin küçük bir kısmı, parçası; birkaç, bir miktar: 121b/07.

bāz bkz. ba'z

bāzergān (f) Tüccar: 002b/03, 008b/05, 020a/11, 046a/03.

ba'zı bkz. ba'z

bāzū (f) Kolun omuz ile dirsek arasındaki kısmı, pazı: 118a/12.

bed-kār (f) İşi, davranışı kötü olan; kötü işle uğraşan: 085b/01.

bed-mest (f) Sarhoşluğu kötü olan, kendini bilmeyecek derecede sarhoş: 102a/15.

bedevī (a) Çölde göçebe hayatı süren kimse: 005a/04.

beg Bey, ileri gelen nüfuzlu kimse: 002b/08, 003a/01, 003a/02, 004b/14, 005a/01, 005b/08, 007a/06, 007b/02, 007b/09, 013b/14, 014b/03, 016b/12, 022b/05, 026b/05, 026b/06, 027a/10, 027a/15, 029a/09, 031b/03, 039b/15, 083a/02, 112a/14, 112b/04, 113b/01, 113b/13, 114a/13, 121b/07, 128b/07, 131a/05, 014b/14, 040a/14, 086b/01, 092a/09, 002b/13, 008b/10, 022b/02, 031b/08, 031b/09, 038a/03, 039a/12, 104b/01, 108b/15, 130a/12, 130b/12, 028b/02, 040b/06, 040b/08, 002a/11, 002a/15, 016b/06, 034a/15, 034b/10, 085a/13, 088b/06, 098a/13.

begen- İyi ve güzel bulmak: 059a/03, 069a/14, 105a/10, 110a/14.

behey, pehey Öfke ve kızgınlık halinde kullanılan bir söz: 037b/10, 050a/04, 067b/15, 068a/08, 068a/14, 068b/15, 069a/08, 081b/03, 083a/07, 104a/02.

Behrām Özel isim: 090b/13, 106b/11, 118a/13, 124a/08.

bekle- 1. Süre tanımak, acele etmemek: 054b/12; 2. Bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek: 083a/10, 128b/02.

bel Hayvanlarda omuz başı ile sağrı arası: 115a/05, 124b/11.

belā (a) Gam, keder, musibet, ceza: 016a/04, 019a/10, 040a/05, 057b/06, 076b/09, 080a/13, 091a/05, 113a/07, 115a/11.

b. çek- Sıkıntı çekmek: 040a/05.

belī (f) Evet, hay hay, peki: 055b/10, 108a/01.

beliñle- Çevresine korku ile şaşkın şaşkın bakmak, irkilmek: 020a/04, 055b/04.

belki (f) ihtimal, olabilir, umulur, hatta: 025a/13, 025b/01, 048a/12, 069a/14, 075a/14, 081b/11, 082b/12.

bellü Bilinmedik bir yanı olmayan, belirli olan: 004b/13, 013a/03, 034a/02, 112a/09.

b. başlu Önemli, belirli: 004b/13, 034a/02.

bellür- Bir düşünce veya durum kesin bir biçim almak, tebellür etmek: 003b/03, 004a/03.

ben Teklik birinci kişiyi gösteren söz: 009a/15, 010a/02, 011a/15, 017b/03, 019b/03, 019b/04, 021b/07, 022b/09, 023a/01, 023b/05, 025b/12, 025b/15, 026b/11, 028b/11, 028b/12, 028b/14, 030a/12, 032a/09, 035b/14, 036b/03, 041a/01, 041a/10, 043a/06, 043b/05, 044b/06, 047a/13, 051b/14, 055a/14, 056a/12, 056b/13, 056b/14, 057a/01, 057a/04, 057b/08, 057b/13, 060b/08, 060b/10, 060b/12, 061a/10, 061a/14, 061b/05, 062a/02, 062a/07, 064a/04, 064b/05, 065b/06, 066a/03, 067a/08, 067a/10, 067a/12, 069a/08, 070b/01, 073a/13, 073b/02, 073b/07, 075a/13, 075a/15, 075b/01, 075b/08, 076b/01, 077a/13, 077b/04, 078a/13, 079b/01, 082a/13, 084b/09, 084b/12, 087a/12, 087a/15, 087b/09, 088a/07, 088b/14, 089b/07, 089b/14, 090a/06, 090a/11, 090b/08, 091a/08, 091b/04, 091b/11, 092b/09, 094b/02, 096a/02, 096a/05, 096a/12, 097a/04, 098a/05, 101b/07, 104a/10, 107b/02, 109b/11, 109b/13, 116a/02, 116a/04, 116a/10, 116b/01, 119b/12, 121b/15, 123a/05, 124a/03, 126b/01, 131b/01, 134a/14.

be-nām (f) Namlı, ünlü, meşhur: 013a/03, 132b/01.

benām (a) Parmak ucu: 125a/02, 128a/14.

bend (f) Bağ, yular: 015a/11, 016b/05, 016b/10, 016b/15, 018a/01, 021b/10, 028a/12, 094b/04, 116a/12, 117a/12, 119b/13, 126a/01, 127b/14, 128a/14.

b.e çek- Bağlamak: 016b/05, 016b/10, 126a/01.

b. it- Bağlamak: 117a/12, 119b/13, 128a/14.

b. ol- Bağlanmak: 116a/12.

benden Benden, “Ben” zamirinin ablatif hali: 038b/02, 050a/12, 070b/01, 087a/05, 087b/03, 089b/11, 090b/12, 091a/07.

benī (a) Oğullar: 015a/15, 108b/04.

beni Beni, “Ben” zamirinin akuzatif hali: 017b/13, 026a/05, 030a/12, 030a/13, 030b/12, 036b/10, 041a/12, 058a/09, 062a/05, 064b/11, 070b/04, 070b/05, 075a/09, 077a/02, 087a/12, 090b/14, 093a/06, 093a/07, 096b/02, 097b/01, 106b/12.

benüm Sahiplik ve aitlik ifade eder: 005b/12, 006a/07, 006a/08, 006a/15, 010a/01, 010a/05, 011a/03, 017a/09, 023a/12, 024a/06, 025b/05, 026b/11, 030a/10, 030b/09, 030b/10, 035a/12, 041b/15, 046b/10, 048b/10, 048b/13, 049b/07, 050a/06, 050b/02, 051b/05, 054a/15, 054b/06, 054b/13, 055a/15, 056b/11, 057b/15, 058a/01, 060b/02, 066a/02, 067a/12, 070b/01, 071a/07, 075b/10, 077a/11, 078a/11, 090a/10, 090a/13, 091b/09, 092b/11, 096a/14, 106a/04, 106b/11, 114a/11, 114a/13, 129b/05, 130b/01, 134b/04, 135b/06.

beñze- İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak: 070a/05, 080b/04, 081a/06, 109a/03, 109a/04.

-ber (f) Alan, götüren: 018b/11.

beräber (f) 1. Birlikte, bir arada: 003a/14, 012a/08, 041a/04, 043b/06, 101a/15, 103b/14; 2. Yaşıt, akran: 011a/03; 3. Aynı seviyede, bir hizada: 012b/12, 025a/08, 031b/15, 032a/03, 032a/13, 038a/14, 095b/09, 097b/02, 101a/10; 4. Karşılık vermek: 012b/02, 110b/07, 110b/12, 111a/13, 111b/01, 116b/10, 118a/14, 124b/04.

b. eyle- Yıkmak, aynı seviyeye, hizaya getirmek: 025a/08, 031b/15, 095b/09,

b. it- Yıkmak, aynı seviyeye, hizaya getirmek: 032a/03, 032a/13, 097b/02,

b. ol- Yıkılmak, aynı seviyeye gelmek: 038a/14, 101a/10

b. vir- Karşılık vermek: 012b/02, 110b/07, 110b/12, 111a/13, 111b/01, 116b/10, 118a/14, 124b/04.

beräberī (f) beraberlik, aynılık, farksızlık: 010a/01.

beräberlik Kendini başkasıyla bir tutma: 091b/09.

Beräd-ı Yigit Özel isim: 078b/10.

ber-dār (f) Darağacına asılmış: 009b/04.

b.-dār it- Bir insanı asmak: 009b/04.

berekāt (a) 1. Bolluklar: 065b/12; 2. Hayırlar: 099b/12.

ber-ḥudār (f) Emek ve gayretinin sonucunu alan, hayırlı bir işin karşılığını gören: 134b/03.

b.-ḥudār ol- Emek ve gayretinin sonucunu alan, hayırlı bir işin karşılığını gören kişi olmak: 134b/03.

beri, berü 1. Daha yakın tarafta olan: 006b/07, 045b/07, 095a/03, 097a/06, 098a/08, 108b/01, 112b/12, 005a/07, 007a/08, 013b/13, 014b/14, 027b/06, 027b/13, 029b/08, 039a/12, 039b/14,

050a/04, 055a/01, 055b/02, 056b/03, 070a/07, 071a/01, 099a/06, 104a/14, 104b/12, 106b/06, 107b/05, 107b/10, 115a/10, 130a/15; 2. –den bu yana: 037b/12.

Berķ-i Pāy-ı ‘Ayyār Özel isim: 086b/02, 103b/11.

ber-meydān (f) Meydanda olan: 120b/03.

b.-meydān it- Meydanda olmak: 120b/03.

ber-murād (f) Muradına eren, arzusuna kavuşan: 033b/07, 033b/08, 034a/08, 091b/01, 106a/13.

b.-murād it- Muradına kavuşturmak: 033b/08.

b.-murād ol- Muradına ermek: 033b/07, 034a/08, 091b/01, 106a/13.

ber-ṭaraf (f) Bir yana atılan: 018b/08.

b.-ṭaraf it- Bir yana itip saf dışı bırakmak, ortadan kaldırmak: 018b/08.

berü bkz. beri

besāt (a) Kazan, tencere gibi yayvan kap: 054a/04.

b.-ı ‘ayş Yemek kabı: 054a/04.

beş Dörtten sonra gelen sayının adı: 019a/04, 057b/12, 058a/15, 083a/01, 099a/04, 101a/09, 102a/06, 113a/03, 121a/14.

beter (f) Daha kötü, çok kötü: 058a/11, 081b/12.

bevvāb (a) Kapıcı: 019b/14, 056b/06, 056b/07, 057a/06 057a/12, 057a/14, 086b/12.

bevvābān (a) Kapıcılar: 055a/02.

beyān (a) Anlatma, söyleme, bildirme: 002a/06, 028a/11, 103a/09.

b. it- Anlatmak, söylemek, bildirmek: 002a/06, 103a/09.

b. eyle- Anlatmak, söylemek, bildirmek: 028a/11.

beygir (f) Yük taşıyan ve araba çeken at: 065b/04.

beyt (a) Mesken, hane, ev: 014a/04.

b.ü’l-māl Devlet hazinesi: 014a/04.

Beyverāsib-i Mıṣrī Özel isim: 012b/13.

bez- Bıkıp usanmak: 018b/15.

bezen- Süslenmek, donanmak: 010b/06.

bezm (f) İçkili, eğlenceli meclis: 007b/07, 007b/08, 007b/10, 014b/05, 022b/03, 112b/01.

b.-i şafâ Eğlence meclisi: 022b/03.

bıyık Üst dudak üzerinde çıkan kıllar: 120b/11.

b.ların balta kesmez ol- Güçlü olmak, kimseden korkmamak: 120b/11.

bî- (f) Farsça ve Arapça kelimelerin başına gelen ve dilimizdeki “-sız,-mez” eklerinin anlamlarını karşılayan ön ek: 008b/01, 037b/07, 046b/04, 054a/08, 115b/04, 117b/07, 119b/03, 043b/07, 068b/05, 064b/01, 025b/04, 067a/08, 068b/02, 037a/02, 057a/07, 050a/02, 067b/02, 103b/15, 030b/13, 076b/05, 094a/10, 072b/10, 074a/11, 114b/04, 069b/01, 069b/01, 085b/01.

b.-‘âr Arsız, utanmaz: 085b/01.

b.-çâre Çaresiz: 037b/07.

b.-dîn Dinsiz: 043b/07, 046b/04, 054a/08, 068b/05, 115b/04, 117b/07, 119b/03.

b.-edeb Edepsiz: 064b/01.

b.-feryâd Ağlayan: 008b/01.

b.-gâne Yabancı: 025b/04, 067a/08.

b.-hod Kendinden geçmiş olan, bayılmış: 068b/02.

b.-hod ol- Kendinden geçmek, bayılmak: 068b/02.

b.-hüş Şaşkın, sersem: 037a/02.

b.-hüş ol- Şaşkın olmak: 037a/02.

b.-huzûr Huzursuz: 057a/07.

b.-huzûr it- Huzursuz etmek: 057a/07.

b.-ihtiyâr Kendiliğinden, elde olmayarak: 050a/02, 067b/02, 103b/15.

b.-mecâl Halsiz, dermansız, bitkin: 030b/13, 076b/05.

b.-mecâl ol- Halsiz olmak: 030b/13, 076b/05.

b.-nihāye Nihayetsiz, sonsuz, tükenmez: 094a/10.

b.-pervā Çekinmeksizin, sakınmadan: 072b/10, 074a/11.

b.-rahm Merhametsiz, kalpsiz: 114b/04.

b.-tāb Bitkin, yorgun: 069b/01.

b.-tākāt Takatsiz, güçsüz: 069b/01.

b.-tākāt ol- Güçsüz olmak: 069b/01.

bīdār (f) Uyanık, uyumayan, uykusuz: 113a/15.

b. ol- Uykusuz olmak: 113a/15.

bi'l, bi'z (a) –İle anlamına gelir: 070a/02, 099b/02.

bi'z bkz. bi'l

bil İnsan bedeninde göğüsle karı, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm: 046b/01

b. bağla- Birinin kendisine yardımcı olacağına inanmak: 046b/01.

bil- 1. Bir şey hakkında bilgi sahibi olmak, öğrenmiş olmak, anlamak: 008b/10, 009b/11, 010a/10, 010a/12, 010a/13, 011b/03, 015b/15, 017a/13, 017b/02, 019b/06, 025b/04, 026a/07, 028a/01, 033a/12, 038b/04, 041a/04, 049a/04, 050a/06, 052b/12, 055a/12, 055a/13, 055b/10, 056b/13, 057a/13, 059a/15, 060b/08, 061b/02, 063a/08, 062a/12, 064a/01, 067a/01, 067a/03, 068a/12, 072a/15, 073b/02, 073b/06, 074a/06, 075b/06, 075b/15, 076a/10, 076b/13, 077a/05, 078b/15, 042a/08, 080b/13, 081b/06, 083a/07, 083b/02, 084a/02, 085a/08, 087a/12, 090a/02, 094a/01, 094a/04, 097a/07, 106b/01, 106b/03, 106b/06, 106b/09, 107a/05, 115b/14, 117b/01, 123b/13, 126a/06, 126b/05, 132a/12; 2. Haber almak, haberi olmak: 055b/12; 3. Tanımak, hatırlamak: 028b/08, 030a/12, 044b/06, 056b/14, 111b/07; 4. Elinden bir iş gelmek: 069a/08, 069a/12; 5. Kıymetini anlamak: 088a/09; 6. Bilmeyerek, yanlışlıkla: 030a/06, 064b/01.

b.düğünden kalma- Hiçbir etkiye aldırış etmeyerek doğru bildiği davranışı sürdürmek: 010a/10, 017b/02, 019b/06, 097a/07, 106b/09, 107a/05.

bildir- bkz. bildür-

bildür-, bildir- Herhangi bir şeyi haber vermek, bilgi vermek, anlatmak: 002a/12, 052a/05, 053a/04, 086b/14, 113b/02, 114a/02, 094a/02, 113a/15, 089b/15, 021b/09, 056a/05.

bile 1. Da, de, dahi: 011b/11, 040a/03, 060b/04, 062a/14, 077b/09, 078a/11, 082b/01; 2. Birlikte: 015a/15, 022a/10, 043b/13, 044a/02, 052b/12, 062a/04, 062b/01, 062b/05, 085a/03, 087a/08, 093a/07, 093a/09, 096b/01, 097b/15, 112a/04, 134a/01.

bilek Elle kolun birleştiği bölüm: 013a/15.

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı: 003b/09, 007b/04, 009a/01, 009a/04, 015b/01, 022a/05, 022a/13, 034b/03, 045a/14, 053a/06, 056a/07, 056b/01, 056b/03, 058a/08, 059a/01, 062a/15, 062b/01, 062b/10, 064a/15, 073a/01, 073a/02, 077b/03, 081b/13, 084b/05, 092a/02, 092a/14, 092a/15, 092b/02, 092b/03, 093b/01, 093b/13, 094b/13, 095a/05, 101a/08, 102a/09, 102a/14, 102b/02, 102b/04, 113b/13, 115a/11, 127a/01, 127a/07, 128b/01, 131a/04, 133b/05, 134a/03, 134a/05.

bin (a) [İbn'den kısaltılmış] Oğul: 007b/06, 008a/02, 022a/09, 024b/10, 031b/06, 035b/03, 035b/04, 041b/04, 042a/03, 045a/05, 045b/09, 048a/07, 084b/11, 090b/09, 102a/11, 102a/12, 104b/11, 134b/08.

bin- 1. Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak: 031a/12, 070b/06, 076a/07, 102b/13, 115a/04, 124b/10, 131b/13; 2. Eklenmek, katılmak: 063a/03.

binā (a) Bina, yapı: 101b/15.

bināgūş (f) Kulak memesi: 117a/13.

bindir- Bir kimseyi bir şey üzerine çıkartmak, oturtmak veya için yerleştirmek, binmesini sağlamak: 031a/12, 050b/07, 130a/09.

bir Sayıların ilki, ilk rakam: 001b/08, 003a/03, 003b/04, 003b/09, 004a/03, 004a/05, 004b/08, 005b/09, 005b/14, 006a/02, 006a/11, 006b/10, 006b/12, 006b/13, 007a/06, 007a/11, 007a/15, 008a/13, 008b/14, 009a/03, 009a/08, 009b/07, 009b/13, 010a/04, 010a/07, 010b/09, 011a/11, 011a/13, 011b/09, 011b/13, 012a/02, 012a/11, 012b/01, 012b/06, 012b/10, 013a/15, 013b/06, 013b/14, 014a/05, 014a/13, 015a/04, 015a/09, 015b/11, 016a/02, 016a/07, 016a/09, 016a/10, 016a/13, 016b/04, 017b/05, 018a/14, 018b/01, 018b/03, 018b/04, 019a/03, 019a/06, 019b/02, 019b/12, 020a/04, 020b/04, 020b/14, 020b/15, 021a/13, 021b/04, 021b/08, 022a/10, 022a/13, 022b/12, 022b/15, 023a/03, 023a/06, 023a/07, 023a/08, 024a/04, 024b/03, 024b/04, 025a/05, 025b/11, 026a/06, 026a/08, 027a/04, 027a/13, 027b/02, 027b/10, 028a/13, 028a/15, 028b/03, 028b/14, 029a/01, 029a/09, 029b/06, 029b/11, 030a/05, 030a/06, 030a/07, 030b/05, 031a/03, 031a/10, 031a/12, 031a/14, 033a/07, 033b/13, 034b/02, 035a/14, 035b/01, 035b/09, 035b/15, 036a/14, 036a/15, 036b/15, 037a/02, 037a/06, 037a/15, 037b/02, 037b/06, 038a/12, 038b/08, 039b/08, 040a/03, 040a/07, 040b/10, 040b/11, 040b/12, 041a/07, 041b/08, 041b/09, 041b/12, 042a/06, 042a/16, 042b/05, 043a/04, 043a/05, 043a/07, 043a/10, 043a/11, 043b/08, 043b/12,

043b/14, 044a/04, 044a/05, 044a/07, 044a/13, 045a/04, 045b/01, 045b/06, 046a/04, 046a/10, 046a/12, 046b/13, 047b/12, 047b/13, 048a/03, 048a/13, 049a/13, 049b/10, 049b/15, 050a/05, 050b/09, 050b/11, 050b/12, 051a/09, 052a/04, 052a/06, 052a/11, 052a/12, 052a/13, 053a/04, 053a/05, 053a/08, 053a/09, 054a/10, 054a/13, 054b/03, 054b/05, 054b/10, 054b/11, 054b/12, 055a/14, 055a/15, 055b/03, 055b/15, 056a/04, 056a/07, 056b/01, 056b/06, 056b/14, 057a/13, 058a/02, 058a/08, 058b/09, 058b/10, 058b/12, 058b/13, 059b/01, 059b/02, 059b/06, 059b/10, 060a/02, 060a/03, 060a/10, 060a/15, 061a/06, 061a/09, 061a/10, 062a/13, 062b/02, 062b/07, 062b/10, 062b/13, 062b/14, 063a/04, 063a/05, 063a/06, 063a/07, 063a/09, 063a/10, 063a/14, 063b/05, 064b/06, 064b/07, 065a/01, 065a/02, 065a/04, 065a/07, 065a/10, 065b/03, 065b/13, 066a/04, 066a/06, 066a/07, 066a/09, 067a/04, 067a/08, 067b/13, 067b/14, 068a/01, 068a/08, 068b/01, 068b/02, 068b/13, 070a/01, 070a/05, 070a/11, 070b/02, 070b/03, 070b/08, 070b/10, 070b/11, 071a/11, 071a/15, 071b/01, 073a/04, 073b/09, 074a/08, 074b/09, 074b/15, 075a/04, 075a/05, 075b/09, 076a/06, 076a/07, 076a/11, 076b/06, 076b/09, 077a/05, 077a/06, 078a/11, 078a/12, 079a/09, 079b/01, 079b/11, 080a/07, 080a/14, 081a/03, 081b/02, 081b/05, 083a/07, 083b/12, 084a/05, 084a/11, 085b/02, 085b/06, 085b/10, 085b/15, 086a/03, 086a/12, 089a/06, 089b/12, 090a/03, 090b/01, 090b/05, 091b/05, 091b/15, 093a/02, 093a/11, 093a/13, 094a/07, 094b/05, 095a/10, 095a/14, 095b/07, 096b/10, 096b/13, 096b/14, 097a/05, 097a/12, 098b/11, 098b/12, 099a/15, 099b/01, 099b/03, 100a/10, 100a/14, 100b/03, 101a/01, 101b/12, 101b/14, 101b/15, 102b/11, 103a/02, 103a/03, 103b/02, 103b/12, 104a/04, 105a/07, 105a/09, 105a/13, 105b/06, 106b/02, 106b/08, 106b/09, 108a/01, 109a/02, 109a/04, 109a/15, 110a/05, 110a/12, 110b/02, 110b/04, 110b/11, 111a/12, 113a/07, 113a/09, 114a/15, 114b/09, 114b/14, 115a/15, 116a/01, 116b/05, 116b/08, 116b/14, 117a/05, 117a/07, 117a/15, 117b/08, 118a/04, 118a/12, 118b/05, 119a/10, 121a/05, 121b/15, 122b/10, 124b/02, 124b/04, 124b/07, 125a/06, 125a/07, 125a/13, 125b/01, 125b/03, 125b/09, 125b/11, 125b/12, 126b/03, 126b/13, 127a/10, 127b/04, 128a/03, 128a/06, 128a/07, 128b/03, 128b/05, 128b/06, 128b/10, 128b/11, 129a/07, 129b/05, 129b/12, 130a/02, 132a/01, 132a/05, 132a/07, 133a/12, 134a/07, 135a/03, 135a/09, 135b/05.

birâder (f) Erkek kardeş, kardeş: 070a/04, 075a/04, 078b/08, 079a/09, 081b/04, 126a/07.

biraz (a) Biraz, az bir şey: 003b/06, 003b/07, 022b/08, 024b/09, 024b/13, 025a/09, 054b/01, 069a/06, 078b/10, 081b/09, 085b/13, 089b/15, 112b/09, 126a/10, 126b/09, 127a/13, 132a/13.

birazdan Az sonra: 016b/13, 058b/09, 059b/11, 071b/07, 112b/03, 126a/09.

birbiri Karşılıklı olarak bir diğeri: 004a/06, 006a/04, 013a/03, 031b/07, 044b/10, 054b/15, 066b/10, 080b/02, 055a/02, 070a/04, 080a/02, 080b/06, 081a/13, 095b/11, 102b/12, 110b/13, 116b/03, 080a/04, 102b/13, 133a/10, 113b/06, 080b/09, 111b/06, 135a/02, 128b/09.

b. ardınca Arka arkaya, peş peşe: 013a/03.

b. ardı sıra Arka arkaya, peş peşe: 054b/15.

birden 1. Aniden: 055b/04, 097b/07, 110b/09 2. Birlikte, beraber: 072b/09.

birer Bir sayısının üleştirme almış hali: 012b/10, 016b/12, 034a/01, 077b/01, 080a/15, 081a/04, 103a/02, 130a/14.

biri Bir tanesi, bilinmeyen bir kimse: 004a/05, 012b/09, 028b/03, 029a/09, 033b/02, 034a/01, 042a/09, 054b/10, 066a/01, 070a/11, 070a/13, 077b/01, 071a/07, 075b/01, 076a/14, 080b/04, 103a/01, 132b/14.

birkaç bkz. birkaç

birkaç, birkaç Çok olmayan, az sayıda, az: 016b/06, 018a/12, 027b/04, 034b/13, 037a/11, 041b/15, 043b/10, 053a/05, 053a/11, 061b/10, 067a/14, 069a/09, 078a/13, 079a/03, 092a/13, 099a/07.

bisât (a) Kilim, minder, keçe, yaygı: 072a/08.

bit⁻¹ Sona ermek: 041b/14.

bit⁻² 1. Bitki, tüy, saç vb. şeyler çıkıp yetişmek: 032b/09; 2. Beklenmedik zamanda ortaya çıkmak: 010b/03.

biz Çokluk birinci kişiyi gösteren söz: 002b/11, 008b/09, 010a/11, 016b/08, 020b/04, 023b/10, 029b/14, 024a/04, 026b/04, 025b/09, 029b/06, 033b/07, 038a/05, 037b/05, 042b/01, 051a/06, 056a/11, 057a/13, 052b/06, 051b/09, 060a/13, 060b/05, 072b/01, 073a/07, 074a/14, 074b/14, 079a/09, 083a/05, 083a/10, 083a/15, 083a/04, 083a/15, 083b/09, 083b/10, 084a/03, 085a/08, 086b/04, 086b/06, 089a/11, 093b/06, 096b/01, 098b/15, 102a/05, 103a/07, 104a/05, 107b/01, 107b/15, 108a/02, 112a/04, 132a/14, 133a/08.

bizâr (f) Rahatsız, bıkmış, usanmış: 061b/06.

b. itdir- Usandırmak, bezdirmek: 061b/06.

bizde Bizde, “Biz” zamirinin lokatif hali: 082a/11, 084a/04.

bizden Bizden, “Biz” zamirinin ablatif hali: 020b/10, 021a/02, 025b/03.

bize Bize, “Biz” zamirinin datif hali: 004a/15, 017a/12, 024a/02, 025a/04, 048b/14, 051a/10, 057b/05, 060b/04, 081a/14, 081b/02, 081b/12, 085b/09, 089b/06, 090a/01, 091b/13, 092a/10, 104a/04, 105a/13, 108a/01, 108a/02, 113b/03, 116a/07, 126b/11, 127a/03, 131a/02.

bizi Bizi, “Biz” zamirinin akuzatif hali: 004b/01, 028a/09, 042b/03, 048a/09, 081b/05, 081b/07, 081b/08, 083b/13, 100a/07, 129a/03.

boğaz Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar: 008b/06, 009b/04, 020a/15, 077b/09, 077b/10, 080a/03.

b.ına şarıl- Üstüne yürümek: 080a/03.

boğazla- Boğazını keserek öldürmek: 063b/09.

bol Nicelik bakımından alışılandan çok, kıt karşıtı: 062b/15.

bolay kim Ola ki, belki: 040a/10.

boncuğ Cam, taş, sedef, tahta, plastik vb. maddelerden yapılan ortası delik, çoğu yuvarlak ve renkli süs tanesi: 047b/06, 048b/04.

boranlıca Fırtına gibi, fırtınaya benzer: 058b/11.

borc Geri verilmek üzere alınan ve ödenmesi gereken para veya başka bir şey: 078b/10, 078b/13.

boş İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı: 099a/01.

boşalt- 1. Boş duruma getirmek: 065a/08; 2. Bir yeri soymak, bir şey çalmak: 083b/07.

boşla- Bırakmak: 055a/01.

boylu Boyu olan: 058b/12.

boyun Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi: 019b/11, 031a/09, 065b/05, 097b/14.

boz- 1. Bir şeyi düzenli biçimden çıkarmak: 113b/05; 2. Dağıtmak, bozguna uğratmak: 006a/05, 006a/06, 007a/10.

bozar- Renk değiştirmek, rengi atmak: 089a/14.

bozıl- Dağılmak, bozguna uğramak: 122b/09.

bozış- Küsmek, araları açılmak: 034a/09.

böcek Eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı ve vücutları baş, göğüs, karın olarak eklemlerden oluşmuş bir hayvan sınıfı, haşere: 058b/11.

bögür İnsan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü: 063b/07.

bölik bkz. bölük

bölük, bölük 1. Bir bütünden ayrılmış olan parça: 013b/11; **2.** Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir takım oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik: 075b/02, 078a/05, 120a/15, 122a/07.

b. b. it- Parçalamak, öldürmek: 013b/11.

böyle Bunun gibi, buna benzer, bu biçimde: 001b/10, 004b/14, 011b/09, 015b/07, 023a/13, 025a/14, 025b/02, 030a/10, 032a/06, 034a/09, 034b/06, 038a/08, 041a/01, 041b/01, 049a/02, 050a/09, 050b/12, 051a/02, 052b/13, 054b/05, 055a/14, 059a/09, 059a/13, 060b/09, 062a/02, 062b/12, 069b/06, 070b/06, 073b/04, 074a/08, 074a/09, 074b/03, 075a/10, 075b/04, 078a/08, 081b/05, 089b/05, 089b/06, 089b/08, 098a/06, 104a/04, 104a/13, 107b/01, 109a/15, 110a/08, 112a/02, 112a/03, 113b/03, 115b/13, 127a/12, 133b/11.

bre (r) “Ey, hey” anlamında kullanılan bir seslenme sözü: 006b/02, 008b/03, 011a/02, 011a/14, 011b/03, 011b/05, 012a/08, 013b/04, 018b/14, 019a/02, 019b/08, 019b/10, 019b/12, 020a/04, 020b/08, 024a/04, 035b/06, 035b/13, 036a/01, 038b/14, 043b/03, 046b/06, 047b/09, 048a/01, 048a/12, 048b/08, 048b/15, 049a/04, 049a/06, 049b/04, 049b/12, 049b/14, 050b/01, 054b/13, 055a/04, 055a/09, 056b/10, 057a/05, 057a/06, 057a/15, 057b/03, 058b/06, 059a/08, 059b/03, 059b/12, 059b/13, 060a/07, 060a/15, 061a/09, 061a/14, 063b/13, 064a/02, 064b/10, 064b/14, 066a/10, 066a/13, 067a/02, 067b/04, 067b/06, 068a/03, 068a/06, 068a/10, 068b/07, 068b/11, 069a/10, 069b/07, 071a/15, 072b/05, 074b/13, 076b/05, 079b/09, 080a/02, 080a/03, 080a/13, 080a/15, 080b/01, 080b/05, 087a/09, 089b/07, 096b/07, 097a/06, 098a/05, 103a/05, 128b/13, 131a/01, 132a/10.

bu Bu, işaret zamiri veya işaret sıfatı olarak kullanılan bir sözcük: 001b/13, 003a/06, 003b/08, 003b/09, 004b/03, 005a/08, 005a/09, 005b/02, 006a/14, 007a/12, 008b/02, 008b/15, 009b/07, 009b/10, 010a/02, 012a/08, 013b/04, 014a/09, 014a/14, 014b/08, 014b/13, 014b/15, 016a/01, 016a/02, 016a/04, 016b/06, 019a/07, 019a/10, 019a/11, 019b/04, 019b/08, 019b/09, 019b/11, 020b/06, 021a/02, 021a/05, 021a/14, 021a/15, 023a/06, 025b/01, 026a/03, 026b/02, 026b/07, 027a/02, 027b/04, 028b/08, 028b/09, 028b/10, 029b/13, 030a/07, 030a/08, 032a/04, 032a/08, 032a/09, 032b/02, 033a/01, 033a/10, 033b/01, 034a/05, 035a/08, 037b/01, 038a/04, 038a/05, 038b/01, 038b/08, 038b/14, 040a/04, 041a/09, 041a/11, 041b/03, 042a/07, 042a/13, 042b/10, 043a/04, 043a/06, 043a/08, 043a/13, 043b/02, 043b/04, 044b/06, 045a/03, 046a/01, 046b/01, 046b/05, 047a/03, 047a/08, 047b/09, 048a/08, 048b/01, 048b/08, 048b/14, 049a/01, 049a/05, 049a/11, 049b/15, 050b/02, 050b/12, 050b/14, 051a/04, 051a/12, 051a/13, 051b/06, 051b/09, 051b/12, 052a/01, 052a/05, 052a/15, 053a/06, 053b/13, 054a/03, 054b/04, 054b/14, 055a/05, 055a/10, 055b/14, 055b/15, 056a/08, 056a/10, 056a/14, 056b/08, 057a/05, 057a/09, 057a/10, 057a/11, 057a/13, 057b/01, 057b/09, 057b/14, 058a/11, 058b/06, 059a/02, 059a/08, 060a/06, 060a/14, 060b/01, 060b/02, 060b/05, 061a/13, 063b/01, 063b/14, 063b/15, 064a/03, 064a/07, 064a/13, 064b/01, 065a/09, 065b/11, 065b/15, 066a/01, 067a/01, 067a/07, 067a/09, 068a/01,

068b/09, 069a/01, 069b/05, 070a/12, 070b/11, 071a/14, 071b/01, 071b/07, 071b/09, 072a/10, 072b/02, 073a/12, 073b/12, 074a/02, 074a/14, 074b/02, 074b/05, 074b/09, 074b/11, 074b/12, 075a/06, 075a/11, 075b/09, 076a/05, 076a/10, 076a/13, 077a/09, 077a/14, 077b/08, 078b/03, 078b/08, 079a/11, 079a/15, 081a/05, 081a/11, 081a/14, 081b/08, 082a/01, 082a/09, 082a/15, 082b/06, 082b/12, 083a/05, 083a/15, 083b/05, 083b/10, 083b/13, 084a/01, 084a/03, 084a/04, 084a/10, 084a/14, 085a/15, 085b/01, 085b/05, 086a/06, 086b/05, 087b/01, 088a/07, 088b/02, 088b/05, 088b/08, 088b/11, 089a/03, 089a/13, 090b/04, 090b/11, 091a/13, 091b/06, 092a/01, 095a/02, 095a/11, 095a/12, 095b/09, 096a/01, 096a/07, 096a/15, 096b/05, 097b/03, 097b/07, 098a/01, 098a/07, 099b/06, 100a/05, 100a/10, 100a/11, 100b/08, 101a/14, 101b/02, 101b/03, 101b/15, 102a/06, 104a/08, 104a/09, 104a/11, 104a/14, 104b/05, 104b/06, 104b/10, 104b/13, 104b/14, 105a/03, 105b/14, 106a/06, 106a/08, 106b/04, 107a/13, 107b/02, 109a/12, 109b/03, 109b/07, 109b/12, 110a/07, 111a/02, 112a/07, 112a/08, 112a/10, 112a/13, 113a/06, 113a/07, 113a/15, 114a/05, 114a/08, 114a/10, 114b/08, 115a/09, 115a/12, 115a/13, 115b/09, 115b/10, 116a/09, 117b/12, 118b/13, 119a/11, 120a/10, 121a/09, 121b/02, 121b/03, 122a/02, 123a/07, 126b/11, 128a/09, 129a/01, 130b/04, 131a/06, 131a/08, 132a/11, 133a/07, 133b/11, 134b/01, 134b/14, 135b/08, 040b/03, 057b/12, 064a/01, 065b/06, 078a/07, 087b/10, 095b/04, 110a/05, 111a/05, 115a/12, 115b/01, 121a/09, 126b/01

buğday Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanların başlıca gıdasını teşkil eden bitki: 018a/07.

bugün İçinde bulunulan gün: 001b/06, 011a/15, 014b/15, 043a/15, 046b/14, 071b/11, 072a/04, 111b/14, 114a/10, 114a/13, 120b/08, 120b/14, 122b/04, 123a/02, 123a/05, 126b/04.

b.den girü Bugünden sonra: 043a/15.

bul- 1. Arayarak veya aramadan bir şeyle veya bir kimseyle karşılaşmak: 033b/02, 050a/03, 051b/07, 054b/01, 060b/12, 065b/15, 071a/02, 072b/08, 077a/13, 077b/05, 096a/08, 098b/03, 099a/07, 111b/15, 121b/15, 132a/01 2. Varmak, ulaşmak, erişmek: 106a/05 3. Elde etmek, sağlamak: 005a/03 4. Cezaya uğramak: 038b/06, 5. Kurtulmak: 019a/08, 035b/10 6. Uygun zamanı beklemek: 022a/02, 051a/09, 079b/06, 091a/04, 127b/09 7. Kararlı bir durum almak: 001b/06 8. Gerçekleşmek: 022b/06 9. Yere değmek, temas etmek: 125b/02.

bulan- 1. Her yanı bir şeyle kaplanmak: 037a/12 2. İçine bir tasa, üzüntü çökmek: 024a/03, 087a/04.

bulğarī Bağlamadan küçük telli saz: 102b/11.

bulın-, bulun- 1. Bulma işine konu olmak: 041b/02; 2. Herhangi bir durumda olmak: 041b/02, 056a/01, 132b/04; 3. Bir yerde olmak: 025b/08, 042a/12, 112a/05.

buluş-, buluş- 1. Bir araya gelmek: 003b/07, 020a/03, 023a/15, 024b/11, 024b/14, 031b/04, 033a/08, 038b/11, 039b/04, 039b/06, 042b/01, 052a/14, 081b/07, 084a/12, 090b/01, 094a/08, 099b/04, 114a/01; 2. Karşılaşmak, rast gelmek: 025a/12, 075b/07.

bulun- bkz. bulın-

buluş- bkz. buluş-

buña Buna, “Bu” zamirinin datif hali: 006b/12, 008a/03, 018b/05, 041a/09, 055a/06, 070a/09, 078b/09, 095b/07, 101b/10, 114b/12, 114b/14, 115a/15, 121a/10, 126a/15, 133a/01, 133b/11.

buna- Çeşitli sebeplerle ne yaptığını bilmez duruma gelmek, zihin gücünü yitirmek: 056b/10.

bunca Bu kadar, bu derece, çok: 001b/09.

bunda Bunda, burada, buraya “Bu” zamirinin lokatif hali: 004a/02, 024b/01, 025a/03, 025b/08, 029b/06, 035a/01, 035a/04, 035a/12, 039a/11, 043b/05, 044b/02, 048a/14, 050a/05, 051a/06, 055b/10, 056a/03, 056a/12, 056b/02, 074a/07, 074a/13, 079a/09, 084b/02, 085a/07, 085a/15, 086b/06, 089a/01, 089a/03, 089a/12, 093b/10, 101b/07, 103a/10, 135b/08.

bundan Bundan, buradan, “Bu” zamirinin ablatif hali: 004b/12, 033b/06, 042a/04, 048a/15, 049b/07, 051b/14, 074b/14, 084b/09, 088a/06, 104b/03.

bunu Bunu, “Bu” zamirinin akuzatif hali: 020b/13, 023a/13, 029a/02, 032a/09, 033a/14, 033b/10, 048b/09, 050a/07, 070a/03, 071a/09, 077b/15, 082b/09, 101b/12, 131a/01, 132b/07.

bunlar Bunlar, “Bu” zamirinin çokluk hali: 004a/11, 004a/14, 004b/01, 007b/09, 009a/06, 014a/07, 015a/03, 015a/06, 017a/06, 019a/02, 023a/01, 023b/08, 024b/01, 027a/10, 029b/04, 039a/11, 054a/05, 057a/11, 059b/13, 062b/13, 063a/03, 063a/07, 070a/12, 072b/06, 074a/12, 075a/02, 080a/12, 081a/13, 081b/15, 082a/09, 083b/07, 084a/06, 084a/09, 085a/14, 085b/03, 090b/10, 091b/15, 092a/05, 095a/02, 095b/09, 100b/01, 103a/05, 105a/03, 111b/06, 113a/15, 116b/02, 131b/08, 131b/12, 003b/11, 005a/09, 008b/09, 013b/15, 017a/07, 023a/03, 023b/06, 051a/08, 061b/05, 062b/11, 085b/13, 113a/13, 114a/04, 126a/14, 127b/04, 008a/11, 029b/07, 042a/13, 044b/07, 053a/12, 058b/08, 070a/08, 080a/02, 080b/09, 081a/07, 098a/06, 131a/14, 135a/03, 003b/12, 005a/14, 015b/05, 028a/08, 043a/11, 044a/08, 044a/13, 053b/15, 062b/07, 072a/15, 072b/05, 072b/15, 073b/06, 080b/03, 088a/09, 093b/15, 098a/02, 098a/09, 132a/04, 034a/07, 062b/05, 062b/06, 063a/08, 070a/11, 073a/05, 095a/11, 100b/03, 103a/04, 111b/09, 119a/07, 132a/01, 005b/15, 052b/08, 053b/13, 079b/14, 080a/09, 080a/14, 129b/03.

burak- Bırakmak, yanına almamak: 012a/01, 024a/09, 048a/12, 063b/04, 081a/09, 100a/03, 127a/06.

burc, bürc (a) Kale, hisar çıkıntısı, kule: 014b/10, 015a/06.

būrc bkz. burc

burun Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı: /02, 111b/03, 115a/03, 115b/02, 123b/05.

buḡ İnsan vücudunun kalça ile diz arasındaki bölümü: 059b/05.

buyur- 1. Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek: 010a/15, 017a/08, 044a/10, 044b/15, 093b/07, 094b/01, 108a/05; 2. Gelmek, gitmek, geçmek, girmek: 053b/06; 3. Söylemek, demek, düşüncesini belirtmek: 062a/02.

Büyü'l-Ḥumār Özel isim: 029a/06, 036a/12, 102a/15.

Būzur Cemher Özel isim: 029b/15, 045a/07, 051b/15, 103a/14.

būhtān (a) Yalan, iftira: 050a/09.

b. it- Yalan söylemek, iftira atmak: 050a/09.

būkil- Bükme işine konu olmak, katlanmak, eğilmek: 116b/12.

būlend-āvāz (f) Yüksek ses: 122b/03.

būrü- Sarmak, kaplamak, örtmek: 111a/03, 129b/14.

būrūn- Bürüme işine konu olmak: 029b/11.

būtūn Çok sayıdaki varlık ve nesnelerin hepsi, bir şeyin tamamı, 034b/09, 050b/15, 051a/13.

būyūk 1. Boyutları benzerlerinden çok olan, küçük karşıtı: 024a/07, 028b/03 2. Önemli, mühim: 004b/12, 076b/08; 3. Çok, ortalamayı aşan (soyut kavram): 024a/04; 4. Makam, rütbe, derece bakımından daha üst olan kimse: 064a/04, 064a/11; 5. Yapacağı bir şey hakkında kesin konuşarak övünmek: 076b/06.

-C-

cā'iz (a) Uygun, yerinde olan, yakışık alan: 082a/14.

cā'ize (a) Armağan, bahşiş, hediye: 107a/12, 107b/03.

cām (f) Cam, bardak, kadeh, şişe: 010b/07.

cāme (f) Elbise: 007b/08, 112b/01, 112b/11, 113a/11, 120a/04, 127b/03.

c.-ḥāb Yatak: 112b/11, 113a/11, 120a/04, 127b/03.

cān (f) Can, ruh: 004a/11, 005a/03, 005b/13, 012b/01, 014a/09, 015b/04, 017b/09, 023b/15, 024b/09, 030a/04, 061b/06, 066b/08, 106b/01, 117b/07, 127b/08, 129a/09, 130a/04.

c. al- Öldürmek: 005b/13, 129a/09.

c. at- Çok istemek: 130a/04.

c. başına şıçra- Çok korkmak: 014a/09, 024b/09, 066b/08.

c.indan bīzār itdir- Bir kişiyi canından bezdirmek: 061b/06.

c.in dişiine al- Her tehlikeyi göze alarak işe girişmek: 015b/04, 127b/08.

c.ı dudış- Telaşlanmak, korkmak: 004a/11.

c. ḥavliyle Ölüm korkusundan doğan güçlü bir tepki ile: 012b/01, 117b/07.

c. vir- Ölmek: 017b/09.

cānān (f) Sevgili: 026b/14.

cānīb (a) Taraf, yan: 003b/15, 005a/03, 007b/01, 010b/02, 010b/04, 012a/02, 016a/07, 023a/07, 027b/05, 028b/03, 047b/14, 048a/13, 051a/12, 063a/04, 065a/04, 065b/03, 066a/06, 076a/05, 076a/11, 077a/09, 079a/01, 082b/14, 086b/05, 093b/06, 094b/11, 108b/01, 117b/08, 124b/07.

c.-i Mışır Mısır tarafı: 027b/05.

cān-sitān (f) Can alıcı: 005b/09.

cānum Sevgi, yakınlık bildiren bir söz: 068b/15.

cāriye (a) Para ile satın alınan veya savaşta esir düşmüş hizmetçi kız: 024a/08, 029a/04, 032b/12, 033a/04, 036a/11, 036a/13, 046a/11.

cebbār (a) Zor kullanan kimse, zorba: 108a/03.

cebe (m) Zincirden veya halkadan örme zırh: 067b/07, 122b/13, 128a/13.

cefā (a) Zulüm, eziyet: 032a/10, 038b/05, 051b/12, 089b/15, 090a/08, 090b/07, 092b/07.

c. eyle- Eziyet etmek: 038b/05, 089b/15, 090b/07.

c. it- Eziyet etmek: 032a/10, 092b/07.

c. ol- Eziyet olmak: 051b/12, 090a/08.

cehūd (a) Yahudi: 036b/09, 067b/04.

c.-ı mel' ūn Lanetlenmiş Yahudi: 036b/09.

cellād (a) İnsanı kesen, asan kimse: 019b/10.

cem' (a) Toplama, yığma, bir araya getirme: 001b/09, 002a/08, 008b/12, 008b/15, 009a/02, 014a/06, 014b/07, 016b/12, 021b/15, 022a/05, 024a/01, 025a/10, 040b/08, 042b/09, 061b/10, 084b/06, 090b/14, 092a/03, 092b/15, 098b/08, 100b/13.

c. eyle- Toplamak, bir araya getirmek: 098b/08.

c. it- Toplamak, bir araya getirmek: 001b/09, 008b/12, 009a/02, 014a/06, 022a/05, 024a/01, 025a/10, 040b/08, 061b/10, 084b/06, 092b/15, 100b/13.

c. ol- Toplanmak, bir araya gelmek: 014b/07, 016b/12, 021b/15, 042b/09, 092a/03.

cemāl (a) Yüz güzelliği: 007b/05, 026b/12, 030b/11, 031a/06, 039b/14, 093a/07, 109a/03.

cemmāz (a) Hızlı giden: 070b/13.

ceng (f) Savaş, vuruşma: 003a/05, 003b/14, 007b/10, 008b/13, 009b/15, 010b/01, 013b/10, 014a/07, 015a/04, 015b/04, 015b/07, 016b/13, 017a/04, 026a/12, 026b/09, 027a/12, 027b/01, 027b/02, 027b/07, 028b/04, 029b/02, 061a/03, 073b/09, 076a/08, 076a/10, 086b/04, 092b/04, 093b/10, 107b/08, 111b/07, 121b/06, 128b/11, 130a/12, 130b/12, 131b/13, 131b/14, 132a/05, 132a/14, 132b/02, 133b/04, 134a/08, 061a/03, 107b/14, 108a/11, 113b/08, 114b/02, 120a/14, 122b/02, 133b/05, 015b/11, 017a/06, 026b/04, 130b/13, 005b/02, 013a/12, 016b/01, 026a/14, 027b/13, 062a/04, 076b/04, 098a/02, 108a/08, 119a/04, 119a/06, 119a/08, 123b/15, 125a/09, 133a/09, 133b/13.

c. aş- Savaş başlamak: 128b/11.

c. it- Savaşmak: 003a/05, 013b/10, 014a/07, 017a/04, 027b/07, 028b/04, 073b/09, 076a/08, 086b/04, 092b/04, 093b/10, 130a/12, 130b/12, 132a/05, 132a/14, 132b/02, 133b/05.

c. eyle- Savaşmak: 003b/14, 015a/04, 015b/04, 027a/12, 027b/02, 061a/03, 111b/07, 119a/06, 121b/06, 134a/08.

c.e dur- Savaşmaya başlamak: 016b/01, 027b/13.

c.-i harbī Hücum sırasında çalınan parçalarda çok kullanılan heyecan verici bir usul: 113b/08, 114b/02, 120a/14, 122b/02.

cengci Savaşçı: 014b/11.

cesāret (a) Cesurluk, yiğitlik: 057b/01.

cest (f) Atlayış, sıçrayış, çabuk hareket eden: 044b/03.

cevāb (a) Sorulan şeye verilen karşılık, cevap: 008b/09, 009b/08, 018b/05, 041b/02, 061b/15, 074b/10, 082b/01, 083a/06, 083b/02, 086a/06, 086a/07, 087a/14, 087b/15, 089a/10, 089a/15, 089b/06, 090a/03, 090a/14, 105a/13, 105b/11, 106b/05, 126a/14, 128a/04, 009b/10, 010a/14, 019b/04, 033a/01, 043a/08, 046b/05, 056a/14, 074b/02, 089a/13, 090b/02.

c. vir- Karşılık vermek, cevaplamak: 008b/09, 009b/08, 018b/05, 041b/02, 061b/15, 082b/01, 083a/06, 083b/02, 089a/10, 106b/05, 126a/14, 128a/04.

c. it- Cevap vermek: 086a/06, 087a/14.

cevāhir (a) Elmaslar, kıymetli taşlar: 039b/11.

cevelān (a) Dolaşma, dolanma, gezinme: 010b/09, 111a/09.

cevşen (f) Zincir ve puldan yapılan örme zırh: 122b/13, 128a/13.

cezīre (a) Ada: 002b/01, 004b/04, 046a/03.

Ceziyye Özel isim: 009a/01.

cıblak Üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan, üryan, çıplak: 068b/01.

cīger bkz. ciger

cīn bkz. cinn

cīrān, çīrān Av hayvanı: 063a/14, 063b/01, 063b/03, 064a/09.

Cidde Özel isim: 093b/02, 093b/03, 093b/15, 094b/11.

ciger, cīger, çiger (f) Ciğer, bağır: 025a/03, 030a/12, 060b/09, 074a/08, 078a/08, 092b/05.

c.-gūşe Evlat, sevgili: 025a/03, 030a/12, 092b/05.

c.-dār Yürekli, cesaretli: 060b/09, 074a/08, 078a/08.

cihān (f) Dünya, alem: 012a/13, 028a/09, 036b/06, 045a/14, 054a/14, 063b/12, 066b/09, 072a/10, 079a/14, 083a/11, 089a/13, 108b/01, 126b/01, 036b/06, 038a/08, 040b/14, 041a/04, 041b/02, 046a/07, 061b/02, 065b/15, 088a/07, 091b/12, 091b/14, 111a/02, 133a/09.

cihāz (a) Çeyiz: 033a/04.

cihet (a) Yan, yön, taraf: 029a/11.

cild (a) Bir büyük kitabın bölündüğü kısımlarının her biri: 001b/02, 002b/05, 135b/08.

cinn, cîn (a) Gözle görünmez, latif cisimlerden ibaret bir yaratık: 067a/03, 081a/07.

civān, cūvān (f) Yakışıklı, genç erkek veya kadın: 046a/11, 104a/08.

civān-merd (f) Temiz, asil, cömert: 104a/08.

cul Kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü: 048b/05.

cūrm bkz. cūrm

cūbbe (a) Sarıklı din adamlarıyla bazı yaşlı kimselerin giydikleri uzun üstlük: 117b/10, 122a/11.

cümle (a) Bütün, hep: 002a/15, 003a/08, 004a/06, 005a/01, 005b/08, 007b/09, 008a/07, 014b/02, 016b/12, 018a/02, 023a/08, 023b/02, 024a/12, 027a/10, 027a/15, 028a/10, 030b/02, 031b/02, 031b/03, 031b/14, 033a/04, 035a/04, 035a/13, 038a/08, 039a/07, 039b/02, 039b/05, 039b/10, 040b/07, 046a/01, 046a/14, 048a/05, 055a/13, 059a/06, 062b/01, 063a/13, 067a/05, 067b/09, 068a/01, 068b/04, 069b/11, 069b/13, 071a/10, 071b/09, 072a/13, 072b/09, 073b/12, 081a/13, 082a/04, 083a/12, 083b/06, 083b/13, 085b/11, 092a/13, 092b/01, 099b/14, 100a/03, 100b/05, 100b/09, 104b/01, 128a/03, 130a/14, 131a/06, 134a/09.

cūrm, cūrm (a) Suç, kabahat: 030b/10.

cūvān bkz. civān

cüz'ī (a) Az, pek az, az miktarda: 128a/07.

-Ç-

çāder, çādır (f) Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak: 028b/15, 036a/10, 036b/05, 037b/06, 040a/01, 070b/07, 071a/03, 071a/04, 072a/12, 073a/06, 073a/15, 077a/13, 077b/05, 078a/02, 079a/11, 080a/01, 080a/08, 082b/05, 082b/07, 083b/05, 101b/06.

çağır- 1. Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek: 029b/04, 087a/13, 094a/05, **2.** Birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek: 057a/01, 072b/06, **3.** Bağırarak, haykırmak: 017b/08, 050b/01, 081a/10.

çağırt- Birinin bir şey istemesini sağlamak, istetmek: 022a/06.

çağrış- 1. Hep birden bir şey söylemek, istemek: 012a/04; 2. Hep birden bağırarak yaygara etmek: 038a/03.

çāk (f) Yırtık, parça: 037a/01, 110a/07.

ç. kı1- Yırtmak, parçalamak: 037a/01.

ç. ol- Yırtılmak: 110a/07.

çal- 1. Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek: 063a/09; 2. Vurarak, sürterek veya üfleyerek ses çıkarmak: 054b/12, 055b/03, 102b/09, 102b/12; 3. Bir şeyi öfkeyle geri vermek: 049a/13; 4. Vurmak: 006a/02, 014a/11, 059b/07.

çaldır- Bir müzik aletinden ses çıkarttırmak: 062b/03.

çalın- Bir müzik aletinden ses çıkartılmak: 005a/06, 111b/12, 113b/09, 114b/02, 119a/12, 120a/15, 122b/02.

çalış- Bir şey oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak: 075b/12.

çalışan- Sallanmak, sarsıla sarsıla yürümek: 122b/08.

çāpūk (f) Çabuk, seri, hızlı: 044b/04, 112a/02.

çāre (f) Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu, tedavi yolu, derman: 025a/11, 041a/12, 068a/13, 081b/10, 100a/12, 126a/15, 131a/02, 134b/01.

ç. gör- Çıkar yol bulmak: 041a/12.

çarḥ (f) Devreden, dönen: 058b/05.

ç. ur- Dönmek: 058b/05.

çarp- Hızla değmek, vurmak: 096b/11, 110a/13, 110b/04, 124b/03.

çarşu (f) Dükkanların bulunduğu alışveriş yeri, çarşı: 051a/01.

çārta (f) Dört telli tambur ve kemençe: 054b/11, 055a/01, 055b/03.

çāsūs (a) Bir devlet veya kuruluşun gizli maçları için çalışan kimse, ajan: 100a/15.

çat- Üzücü, kızdırıcı veya şaşırtıcı olayla karşılaşmak: 105b/13.

çatal İki kola ayrılmış dal şekli: 037a/05.

çāvuş (f) Onbaşından sonra gelen erbaş, çavuş: 048a/02.

çay Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu: 062b/15

çayır Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer: 063b/15, 073b/09.

çaylak Tavuk büyüklüğünde bir kuş: 042a/01.

çek- 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek: 005b/06, 011b/04, 011b/06, 011b/07, 011b/10, 012a/15, 015a/05, 027a/09, 049a/12, 054b/08, 055a/07, 066a/15, 103b/15; 2. Ceza olarak bağlamak: 016b/05, 016b/10, 126a/01; 3. Bir duyguyu içinde yaşatmak: 008b/11, 023b/04, 033b/12, 037b/06, 037b/14, 051a/03, 052a/09, 052b/14, 055a/03, 057a/04, 062a/01, 089b/03, 091b/11, 094a/12, 100a/10, 106b/08; 4. Saklamak, gizlemek: 130b/11; 5. Güç durumlara dayanmak, katlanmak: 040a/05, 121a/12; 6. Asmak: 103b/02, 103b/04, 103b/08; 7. Bir şeyi yapmaktan vazgeçmek: 109b/13; 8. Boy uzunluğunu belirtmek: 101a/12; 9. Çağırıp bir yere gelmesini istemek, gelmeye mecbur etmek: 028b/15, 040b/14, 070b/08, 071a/10, 101b/06; 10. Kuvvetle tutup asılmak: 037a/06; 11. Sıraya girmek, düzenlemek: 108b/05; 12. Üzerinde bulunan bir silahla saldırmak: 129a/15.

ç.egör- Çek- fiilinin sürerlik hali: 011b/07.

çekil- 1. Asılmak: 053a/08; 2. Bulunduğu yerden uzaklaşıp gitmek: 077b/06.

çekme Kirpik diplerine sürülen siyah boya: 101a/13.

çelebi Eskiden efendi, ağa, bey yerine kullanılan unvan: 057a/09.

çenber Çember: 059a/01.

çeñe Üzerinde dişler bulunan , kemik parçası ile etrafındaki yumuşak kısımlardan meydana gelen ağzın alt kısmı, yüzün hareketli olan uç kısmı: 006b/13.

çengâl (f) Çengel: 097a/09.

çeşni Bir şeyin tadı: 029a/02.

çevir- 1. Bir şeyin yönünü değiştirmek: 047b/14, 064b/02, 064b/15, 065a/04; 2. Bir nesneyi daire şeklinde hareket ettirmek, döndürmek: 006b/05, 012a/12, 097a/11, 124b/02; 3. Bir amaçla durdurmak: 115a/06.

ç.egetür- Çevir- fiilinin sürerlik hali: 006b/05.

çık- 1. İçeriden dışarıya varmak, gitmek: 002a/08, 005b/04, 009a/02, 010a/13, 016a/13, 026a/01, 028a/12, 031a/11, 035b/01, 042b/05, 060a/02, 073a/04, 086b/08, 087a/08, 090a/15, 093b/14, 111a/08, 130a/02; 2. Beklenmedik bir zamanda gelmek: 006a/07, 034b/14, 035b/04, 076a/12, 078b/02, 085b/02; 3. Karaya ayak basmak: 004b/09; 4. Ulaşmak, erişmek: 004a/11,

007a/08; 5. Meydana gelmek: 047b/12; 6. Görünür duruma gelmek: 068b/04; 7. Bir yere gelmek, orada bulunmak: 042b/14; 8. Gücünün daha üstün olduğunu göstermek, gücü yetmek: 109b/02; 9. Bir şeyin üstüne basmak, binmek: 004b/07, 006b/13; 10. Birinin acı çektiği görülmek: 013b/01, 111b/04; 11. Birinin karşısına gelmek, karşısında bulunmak: 028b/06, 039b/06; 12. Kaçmak, kurtulmak: 058a/10, 059b/11, 081a/05.

çıkār- 1. Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak: 008a/05, 008a/06, 013b/08, 018a/03, 022a/03, 030b/04, 030b/05, 031a/14, 036a/08, 036a/09, 042a/05, 047b/07, 048a/04, 048b/03, 048b/05, 049a/06, 049a/07, 049a/10, 049a/15, 058b/01, 063b/06, 067b/02, 081b/14, 130b/13; 2. Giysi, ayakkabı vb. vücuttan ayırmak, soymak: 007b/08, 007b/10, 008a/05, 014b/05, 067a/05, 067b/11, 067b/12, 067b/15, 068a/03, 068a/05, 068a/10, 068a/15, 068b/03, 112b/01; 3. Kaçmak zorunda bırakmak, kaçmasına engel olamamak: 098b/04; 4. Değerini kaybetmek: 104a/12.

çıkıl- Gücü yetmeme işine konu olmak: 029b/02.

çin bkz. çinī

çingır Yansıma ses olarak kullanılan sözcük: 048a/05.

çingıraç İçindeki tanelerin hareketiyle ses çıkaran metal nesne: 044a/06, 047b/06, 047b/15, 048a/04, 048a/05.

çinī, çin (f) Çini, sırlı kap: 118b/13, 124b/09.

çınkırak bkz. çingıraç

Çipür Şāh Özel isim: 096a/14.

çirān bkz. cīrān

çift Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan: 018a/05.

ç. koş- Toprağı sürmek: 018a/05.

çiger bkz. ciger

çigne- Çiğnemek, ayakla üstüne basmak: 063b/15.

çignet- Çiğnetmek, ezilmesine sebep olmak: 061a/11, 076a/14, 088b/13.

çil Tüylerinde küçük benekler bulunan: 101a/12.

çingāne (y) Çingene: 037a/14.

çoçuk Çocuk: 050b/09.

çok Sayı, nicelik, değer, güç bakımından fazla olan, az karşıtı: 003b/15, 014a/02, 025a/11, 029a/07, 029a/10, 030b/10, 032a/10, 038a/02, 038a/13, 038b/05, 042b/10, 056a/02, 057b/04, 059a/10, 061a/07, 064b/14, 068a/14, 070b/14, 072a/03, 075b/12, 077a/03, 084a/15, 090b/07, 091a/08, 092b/15, 101b/10, 119b/05, 122a/03.

çokdan Çok zaman önce, çok zamandan beri: 019a/05, 032a/09, 058a/01, 126b/02.

çokluk 1. Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu: 014a/14, 100b/10; 2. Sık sık, çokça, çok kez: 040a/02, 100b/10.

çomak Ucu topuzlu değnek: 097b/12.

ç.- vārī Değnek gibi: 097b/12.

çöker- Çökmesine neden olmak: 066b/06.

çüb, çüp (f) Ağaç, değnek, sopa: 012a/14, 028a/13, 028b/01, 118b/07.

çüp bkz. çüb

çuğur Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer: 037a/13.

çül (a) Genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma: 044a/05.

çūval (f) Pamuk, keten veya sentetik ipten yapılmış büyük torba: 050b/05.

çün bkz. çünkü

çünkü, çün (f) Şundan dolayı, şu sebeple, çünkü, zira: 002b/13, 003b/04, 009b/09, 010b/02, 010b/12, 014b/13, 015b/10, 018b/08, 020a/07, 025b/02, 026b/07, 027a/03, 030a/08, 030b/02, 034b/06, 040b/05, 042a/14, 050a/12, 052a/07, 056a/03, 056a/14, 061b/07, 064b/01, 078b/01, 082a/07, 082b/15, 088b/15, 092a/08, 093a/04, 097a/03, 098a/12, 098b/06, 100b/14, 101a/01, 105a/04, 108a/12, 113b/07, 114b/04, 122a/06, 132b/10.

-D-

da Da/de (Bağlaç), dahi: 004a/02, 007a/03, 007b/10, 011b/13, 016a/11, 019b/06, 019b/10, 025a/15, 029a/01, 034a/14, 037a/09, 038a/01, 038b/12, 041b/11, 045b/10, 049a/11, 058a/13, 059a/04, 061b/02, 064a/09, 064b/08, 068a/02, 068a/09, 068a/10, 068b/03, 069a/06, 069a/12, 069b/15, 071b/10, 079b/12, 081b/11, 089b/12, 090a/14, 091a/10, 093a/02, 096a/09, 096b/15, 097a/01, 097b/08, 098a/02, 098b/02, 100a/05, 100b/01, 100b/02, 102b/14, 102b/15, 103a/08,

104a/13, 105a/03, 105a/10, 105b/06, 106a/02, 107a/08, 107b/09, 107b/15, 109a/02, 110b/05, 111a/15, 111b/01, 113a/06, 113a/07, 114b/15, 115a/13, 115a/15, 115b/02, 116a/11, 117a/12, 118a/05, 120b/10, 121a/03, 121a/09, 122b/12, 123b/08, 125a/13, 126a/14, 126b/09, 127b/07, 133b/01, 133b/02.

dād (f) Adalet, doğruluk: 008b/01, 020a/10.

d. ü feryād Feryat, eyvah: 008b/01, 020a/10.

dağ Dağ, yüksek toprak veya kaya kütlesi: 095a/03.

dağıl- 1. Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak: 028b/03, 120a/04, 127b/03; 2. Parçalanarak yayılmak, ufalanmak: 118b/13, 124b/10.

dağıt- Yenilgiye uğratmak: 003b/01.

Daḥḥāk Özel isim: 005b/15, 006b/05, 006a/10, 006b/03, 013b/07.

daḥı Da/de (Bağlaç), dahi, bile: 002a/14, 002b/14, 003a/10, 003a/15, 004a/04, 004a/09, 004a/11, 005a/04, 005b/03, 006a/08, 007a/06, 007a/14, 007b/12, 007b/14, 007b/15, 008a/03, 008a/07, 008b/12, 008b/13, 008b/15, 009a/04, 009a/07, 009a/10, 009a/11, 009a/13, 009b/05, 009b/11, 010a/07, 010a/09, 012a/01, 013a/12, 013a/13, 013a/14, 013b/07, 013b/14, 014b/10, 015b/03, 015b/12, 016a/07, 016b/03, 016b/06, 017a/06, 017a/07, 017a/10, 017b/15, 018a/07, 018b/07, 019b/10, 020a/13, 021a/03, 021a/10, 021b/04, 021b/05, 021b/14, 022b/10, 023a/01, 023a/04, 023b/01, 023b/13, 024a/14, 024b/02, 025a/09, 025b/06, 025b/07, 025b/11, 026b/05, 026b/06, 026b/14, 027a/08, 027b/14, 028a/02, 028a/10, 028b/11, 029a/01, 029a/06, 029b/03, 029b/08, 029b/15, 030a/01, 031a/12, 031b/05, 031b/07, 032a/08, 032a/12, 032b/02, 032b/06, 033a/13, 033a/14, 033a/15, 033b/02, 033b/08, 033b/12, 034a/01, 034a/08, 034a/15, 034b/14, 035a/14, 035a/15, 035b/02, 035b/05, 035b/15, 036a/03, 036a/10, 036b/03, 036b/14, 037a/08, 038a/06, 038b/09, 039a/04, 039a/06, 039b/04, 041b/05, 041b/13, 042b/08, 042b/10, 042b/14, 043a/05, 043a/09, 043b/12, 044b/10, 044b/12, 045a/13, 045b/02, 045b/04, 045b/05, 045b/09, 045b/11, 045b/12, 045b/13, 046b/02, 046b/05, 046b/15, 047b/06, 047b/13, 049a/10, 049b/03, 050b/08, 050b/11, 052a/01, 052a/03, 052a/12, 052a/13, 053a/01, 053a/04, 053a/11, 053b/02, 054a/10, 055a/04, 056a/12, 057a/15, 057b/05, 057b/08, 057b/12, 058a/08, 058a/11, 058a/15, 058b/03, 059b/06, 059b/10, 060a/06, 061b/09, 061b/12, 061b/13, 062b/05, 062b/06, 063b/08, 063b/10, 063b/12, 064a/06, 065a/03, 065a/04, 065a/10, 065b/06, 065b/07, 066a/07, 066a/09, 066b/04, 067a/03, 067a/09, 067a/14, 067b/07, 067b/10, 067b/11, 067b/12, 067b/14, 068a/04, 068a/06, 068a/08, 068b/01, 068b/07, 068b/08, 068b/13, 069a/04, 069a/05, 069b/01, 069b/11, 070a/14, 070b/10, 071a/04, 071a/11, 071a/13, 071b/11, 072a/14, 072a/15, 072b/04, 072b/06, 072b/10, 072b/11, 073a/03, 073a/04, 074a/01, 074a/08, 074a/12, 074b/08, 074b/14, 075a/02, 075b/03, 075b/06, 075b/10, 075b/11, 076a/06, 076b/03, 076b/04, 077a/04, 077b/06, 077b/11,

078a/01, 078a/04, 078b/07, 078b/15, 079a/05, 079b/13, 080b/07, 080b/11, 081a/10, 081b/02, 081b/07, 081b/12, 081b/14, 083a/04, 083b/09, 084a/09, 084a/10, 084b/01, 084b/06, 085a/02, 085b/08, 086a/06, 086a/08, 086a/15, 086b/05, 086b/07, 086b/08, 086b/14, 087a/15, 088a/14, 088b/01, 088b/14, 089b/14, 090a/02, 090a/03, 090b/03, 090b/14, 091a/05, 091a/08, 091a/15, 091b/08, 092a/01, 092a/04, 092a/13, 092a/15, 093a/01, 093a/06, 093a/08, 093a/09, 094a/06, 095a/05, 096b/14, 096b/15, 097b/05, 098a/09, 098a/15, 099a/05, 099a/07, 099a/09, 099a/14, 099b/04, 100b/10, 102a/10, 102b/03, 102b/06, 105a/08, 105a/14, 107a/07, 108a/08, 109a/05, 110b/03, 110b/04, 111a/05, 111a/12, 112b/09, 113b/02, 113b/03, 114a/05, 114b/11, 115b/06, 115b/09, 115b/14, 116a/03, 116a/09, 117a/07, 118a/04, 120a/06, 121a/01, 122b/12, 123b/06, 124b/08, 124b/15, 125b/03, 125b/12, 126a/04, 127a/01, 127a/05, 127b/10, 130a/12, 132a/04, 132a/07, 133a/07, 134a/01, 134b/11, 135a/01, 135a/14.

dāḥil (a) İç, içinde, içeride: 007b/07.

d. ol- Girmek, katılmak: 007b/07.

daḥme bkz. daḥme

daḥme, daḥme (f) Mezar, kabir: 031a/14, 109a/08.

dā'im (a) Devamlı, sürekli: 040a/01, 041a/08, 076b/10.

dal Halk ağzında “çıplak, yalın” anlamında kullanılan bir kelime: 049b/06, 066a/14, 079b/15, 115a/08, 124b/13.

d. ḥançer (ol-) Hançerle hücum etmek: 049b/06, 079b/15.

d. kılıc ol- Kılıçla hücum etmek: 066a/14.

d. tığ ol- Kılıçla hücum etmek: 115a/08, 124b/13.

ḍalālet (a) Doğru yoldan sapma: 112a/03.

dāmād (f) Evlenmekte olan bir erkeğe, evlenme töreni sırasında verilen ad: 043a/15, 046b/07, 062a/05, 064a/06, 120b/09, 120b/11.

dāmen (f) Etek: 101a/05.

dānā (f) Alim, bilgin, bilgili kimse: 001b/08, 018b/13, 025a/03, 027b/08, 030a/13, 103a/15.

dāne (f) Tane, adet: 013a/02, 063a/09, 064a/15, 101a/07, 101a/09, 103b/07.

dār (f) Darağacı, ağaç, direk: 017b/05.

dārāt (f) Şan, heybet, büyüklük: 104b/14.

dārū (f) İlaç: 070b/04, 083b/06.

dāstān (f) Destan, hikaye, masal: 002b/12, 030a/01, 043b/08.

da' vā (a) Dava, mesele, sorun: 047a/08, 090a/09, 091b/09, 099b/15, 109b/03.

da' vācī Dava eden, şikayetçi olan kimse: 106b/10.

da' vet (a) Çağırma, çağrı: 008b/13, 021b/15, 022b/08, 039a/09, 043a/14, 095b/05, 108b/14, 113b/02, 126b/15.

d. it- Çağırma: 021b/15, 022b/08, 113b/02, 126b/15.

d. eyle- Çağırma: 039a/09, 043a/14, 095b/05, 108b/14.

Dāvud İsrail oğullarının bir hükümdarı ve peygamber: 065b/09.

dayan- Birinden, bir şeyden güç almak, güvenmek: 038b/04.

de- bkz. di-

de De/da (Bağlaç), dahi: 004a/02, 010a/11, 015a/02, 016a/13, 025b/05, 025b/12, 026b/04, 027a/02, 028b/14, 043b/09, 047a/15, 054b/11, 055b/15, 056b/13, 057b/13, 058a/04, 058b/09, 061a/14, 061b/01, 062a/15, 064b/12, 067a/06, 070b/01, 070b/12, 073a/07, 074a/10, 075b/01, 076a/08, 076b/10, 077b/02, 077b/10, 078a/13, 079b/05, 079b/10, 080b/04, 084b/09, 084b/12, 085a/02, 087a/12, 087a/13, 089a/09, 090b/08, 091b/04, 091b/14, 093a/01, 093a/07, 096a/02, 096a/05, 096a/12, 096a/15, 097a/04, 098b/11, 098b/15, 099b/02, 101a/01, 102a/05, 107a/09, 107b/02, 107b/04, 107b/10, 108a/02, 109b/11, 115b/14, 116b/09, 118a/13, 118b/04, 123a/03, 123b/07, 124a/07, 128b/07.

def' (a) Öteye itme, uzaklaştırma: 023a/01, 126a/11.

d. it- Kovmak, uzaklaştırmak: 023a/01.

d. -i ğam it- Derdi, belayı uzaklaştırmak: 126a/11.

def' a (a) Kere, kez: 090b/08.

deg- Ulaşmak, erişmek: 057a/03, 057a/10.

deger Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, bedel: 048a/11.

degin Dek, -e kadar: 022a/02, 060a/06.

değiştir- bkz. **değiştir-**

değişdür-, değişdir- Başka bir biçime sokmak, değişikliğe uğratmak: 044a/04, 048b/14, 050a/11.

değül Olumsuzluk anlamış taşıyan kelime, değil: 011a/15, 019a/09, 029b/03, 032a/08, 035a/01, 051b/06, 057b/04, 059b/14, 060a/09, 067b/01, 090b/11, 091a/01, 107a/02, 128a/02, 128a/04, 129a/05, 038a/02, 050b/02, 073a/14, 074b/13, 082a/14, 097b/10, 101b/04, 104a/06, 107a/03, 112a/04, 119b/04, 124b/06, 128b/08, 070b/01, 090a/06, 124a/03.

dek Kadar, değin: 028b/15, 037b/07, 040a/09.

del- Delik açmak, delik duruma getirmek: 066b/03.

deli Aklını yitirmiş olan, akli dengeli bozuk olan: 056b/10, 069a/12.

dellâl (a) Tellal: 072a/13.

delükanlı Çocukluk çağından çıkmış olan erkek, sözünün eri: 038b/04.

dem (f) Zaman, an: 009b/14, 030a/09, 041a/09, 055a/07, 066b/08.

demed (r) Aynı şeyin bir küme teşkil edecek tarzda bir araya gelmiş şekli: 130b/08.

demin Az önce: 037b/12.

deñiz Yeryüzünün belli bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi: 098b/02.

deñlü “Kadar” anlamında üstünlük derecesini belirten söz: 075a/06.

depere Birdenbire, ani: 006a/01.

depe Başın üst, kafatasının iki kulak arasında kalan bölümü: 006a/13, 013b/03.

depme Tekme, ayakla vuruş: 006b/12, 101b/12.

derd (f) Dert, gam, keder, acı: 030a/04, 040a/05.

derd-mend, derdimend (f) Dert sahibi, tasalı, kaygılı: 030a/03, 065b/04.

deri İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten: 011b/11.

dernek Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan topluluk, cemiyet: 084b/04, 092a/11.

de- bkz. di-

deryâ (f) Deniz: 004a/13, 092a/04, 093b/01, 093b/09, 094b/12

deste (f) 1. Demet, tutam, takım: 013b/12; 2. Tutacak yer, kabza, sap: 012a/14, 028a/13, 028b/01, 118b/06.

deste-çüb (f) Değnek, sopa: 012a/14, 028a/13, 028b/01, 118b/06.

destlik Çabuk olma, hızlı davranma, el çabukluğu: 066b/10.

destür (f) İzin, müsaade: 040a/14.

d. ol- İzin olmak: 040a/14.

devlet (a) Bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluk: 009b/02, 091b/05, 095a/09.

devletlü Büyük rütbe sahiplerine verilen unvan: 010a/04.

devr (a) Dönme, dönüp dolaşma, bir şeyin etrafını dolaşma: 124a/12, 125b/14.

d. it- Döndürmek: 124a/12, 125b/14.

di-, de- Demek, söylemek: 005a/10, 007a/01, 008b/04, 009b/11, 010a/03, 010a/08, 010a/12, 011a/05, 011a/09, 011b/03, 011b/05, 011b/06, 015a/02, 016b/09, 017a/10, 017b/01, 017b/12, 017b/14, 018b/08, 019a/01, 019a/08, 019a/11, 020a/05, 020b/12, 021a/01, 021a/10, 021b/06, 022a/11, 023a/01, 023a/13, 023b/11, 024a/02, 024b/12, 025a/12, 025b/15, 026b/06, 030a/08, 030a/11, 030a/15, 030b/06, 032a/07, 032a/13, 032b/02, 032b/15, 033a/10, 033b/03, 033b/08, 033b/11, 035b/08, 035b/12, 038b/03, 038b/06, 038b/09, 040a/08, 040b/15, 041a/05, 041a/12, 041b/13, 042a/04, 042a/06, 042b/04, 043a/08, 043b/01, 045b/04, 047a/05, 047a/12, 047b/03, 048a/04, 048a/09, 048a/14, 048b/03, 048b/11, 048b/15, 049a/04, 049a/07, 050a/07, 050b/02, 051b/02, 051b/06, 052a/03, 054a/03, 054a/09, 055a/06, 055a/11, 055a/12, 055a/13, 055b/11, 055b/12, 056a/03, 056a/05, 056a/09, 056b/05, 056b/09, 056b/12, 056b/15, 057a/02, 057a/04, 057a/11, 057a/14, 057a/15, 057b/09, 057b/10, 057b/14, 057b/15, 058a/04, 058a/10, 058b/04, 059a/07, 059a/13, 059b/13, 060b/03, 060b/08, 060b/15, 061a/08, 061a/12, 061b/07, 062a/01, 062a/11, 064a/02, 064a/10, 064b/09, 064b/13, 065b/07, 066a/12, 067a/04, 067a/07, 067a/11, 067a/13, 067b/15, 068a/02, 068a/11, 068b/07, 069a/07, 070a/12, 070b/14, 071a/07, 072a/03, 072a/06, 072b/06, 072b/15, 073a/14, 073a/15, 073b/06, 074a/01, 074a/11, 074b/02, 074b/06, 074b/07, 074b/08, 075a/02, 075a/06, 075a/11, 075b/04, 075b/07, 075b/08, 075b/12, 076b/01, 076b/03, 077a/10, 077a/12, 077a/14, 077a/15, 078b/01, 077b/05, 078a/06, 078a/15, 078b/09, 078b/11, 080a/14, 081a/13, 081b/03, 082a/12, 082b/04, 082b/11, 082b/13, 083a/10, 084a/05, 084b/01, 086a/08, 086a/11, 086b/07, 087a/02, 087a/03, 087a/10, 087a/15, 087b/01, 087b/03, 087b/07, 087b/09, 087b/10, 089b/05, 089b/09, 090a/03, 091b/10, 091b/15, 092b/10, 094a/06, 094a/15, 094b/05, 094b/07, 096a/10, 096b/08, 097a/06, 098a/06, 099a/03, 101b/03, 101b/13, 101b/16, 102a/03, 102a/06, 103a/11, 104a/03, 104a/14, 105a/13, 105b/03, 107a/09, 107a/14,

107b/13, 107b/15, 108a/08, 108a/11, 108b/13, 109b/06, 109b/11, 110a/02, 111a/08, 112a/01, 112a/07, 112b/08, 113b/07, 114a/11, 114b/05, 114b/11, 115b/11, 116a/13, 119b/01, 119b/03, 119b/06, 119b/14, 120b/10, 120b/15, 121b/13, 123a/04, 123a/07, 123a/12, 123a/14, 124a/01, 124a/02, 124a/04, 124a/05, 126a/15, 128a/05, 128a/11, 129a/01, 129a/04, 130a/14, 131a/14, 131b/08, 131b/12, 132a/11, 133a/04, 134a/12, 004b/02, 008b/02, 008b/14, 014b/04, 016a/06, 017a/06, 023b/09, 023b/14, 024b/08, 025a/08, 026b/10, 028a/01, 029b/06, 029b/07, 031b/06, 033a/15, 035b/02, 038a/09, 044a/11, 051b/09, 057a/08, 060a/01, 070a/07, 071b/12, 072b/10, 074a/03, 074a/15, 076a/01, 081a/01, 081a/03, 081a/07, 081b/01, 082a/15, 082b/08, 083a/06, 083b/01, 083b/07, 083b/15, 089b/02, 093b/08, 095a/02, 100b/02, 107b/09, 112b/06, 113b/03, 127a/04, 131a/12, 131b/09, 132b/03, 009a/15, 009b/09, 010b/13, 013a/10, 013b/05, 019b/04, 019b/11, 020a/03, 021a/03, 021b/04, 022a/01, 025a/04, 028a/07, 028a/10, 028b/12, 028b/13, 032a/12, 035a/06, 035a/09, 036a/02, 036b/15, 037b/09, 038a/07, 038b/02, 045a/01, 048b/01, 051b/15, 052b/03, 052b/09, 054b/02, 054b/08, 054b/14, 055b/02, 060a/08, 067b/03, 067b/04, 068b/01, 068b/12, 068a/09, 068b/10, 069a/09, 076b/11, 079a/08, 080b/09, 081b/04, 082a/13, 082b/09, 088a/13, 088a/04, 089a/12, 089b/09, 090b/04, 091b/06, 096a/03, 096a/04, 096a/08, 096b/01, 100a/09, 103a/03, 103a/06, 105a/08, 105b/09, 106a/10, 106b/03, 107b/12, 108a/02, 109b/08, 110a/03, 113a/02, 117a/04, 118a/03, 119b/02, 119b/10, 123a/05, 128a/01, 128b/06, 128b/14, 131b/04, 133a/06, 003a/09, 003a/12, 003b/04, 009b/03, 016a/11, 016a/15, 034b/13, 035b/15, 036b/05, 040a/11, 042b/02, 044b/06, 047a/10, 047b/11, 051a/11, 077b/10, 079b/09, 084b/09, 091b/04, 105a/03, 134b/02, 010b/08, 049b/09, 076a/11, 103a/12, 108b/08, 118a/04, 120b/04, 041b/11, 045a/05, 064a/14, 064b/09, 070b/02, 078b/10, 094a/15, 095b/01, 101b/11, 103b/03, 121b/09, 020b/08, 021a/02, 041a/06, 056a/08, 074a/11, 075a/10, 078a/03, 082b/09, 109b/01, 131b/04, 002b/10, 003b/11, 004a/05, 004a/07, 005a/12, 005b/01, 005b/14, 006a/08, 006a/10, 006a/15, 006b/02, 006b/03, 007a/14, 007b/06, 008b/07, 008b/09, 010a/13, 010b/01, 011b/02, 011b/09, 012a/10, 017b/03, 017b/15, 018b/06, 018b/07, 019a/12, 019b/07, 020a/02, 020a/11, 020b/05, 021b/09, 021b/14, 023a/02, 023a/05, 023b/05, 023b/14, 024a/10, 024b/03, 024b/13, 025a/02, 026a/01, 026a/08, 026a/10, 026b/04, 026b/12, 027b/06, 027b/12, 028a/03, 029a/02, 030b/12, 031a/04, 032b/14, 033a/03, 034b/04, 035a/13, 036b/12, 038a/02, 042b/05, 043b/09, 044a/11, 044a/14, 045b/05, 046a/14, 046b/04, 046b/08, 047a/01, 047a/13, 049a/11, 049b/06, 049b/13, 049b/15, 050a/14, 050b/14, 052b/15, 053b/06, 056a/13, 057b/02, 057b/06, 058a/15, 058b/06, 059a/11, 060a/14, 061b/03, 062a/12, 062b/04, 063b/02, 064b/15, 065a/02, 065a/03, 066a/03, 066a/14, 067b/05, 067b/07, 068b/13, 068b/15, 069a/03, 069a/05, 069a/11, 069b/04, 069b/09, 070a/01, 070b/09, 070b/15, 071a/05, 071a/09, 071b/02, 072a/07, 072b/01, 072b/03, 072b/07, 072b/10, 073a/02, 073a/08, 076b/03, 076b/09, 076b/14, 078b/04, 079a/02, 079b/03, 080a/03, 081b/08, 083b/11, 085a/12, 085b/11, 086a/02, 086a/08, 087a/07, 088a/01, 090a/13, 091a/05, 093a/01, 093a/12, 093b/13, 094a/11, 094b/08, 096b/03, 097a/07, 097b/02, 098b/05, 099a/03, 099a/11, 100a/13, 101b/09, 103a/09, 104a/07, 105a/14, 105b/11, 105b/15, 106a/14, 106b/03, 106b/15, 107a/11, 107a/14, 107b/03, 108a/05, 110a/09, 112a/12, 113a/04,

113a/08, 114a/14, 114b/09, 115a/09, 115a/14, 116b/02, 118a/11, 119a/04, 119b/07, 120b/11, 122a/01, 122a/04, 122b/06, 124a/07, 124a/12, 125a/10, 125a/13, 125b/09, 125b/10, 126b/14, 127a/09, 127b/01, 129a/10, 129b/02, 129b/06, 130a/07, 130b/02, 131a/02, 131a/07, 131b/02, 131b/12, 132b/05, 132b/15, 133a/08, 133b/12, 134a/04, 134a/09, 134b/05, 134b/13, 135a/05.

d.yegördi De- fiilinin sürerlik hali: 050b/02.

dībā (f) Renkli dokuma motiflerle süslü, bir çeşit ipek kumaş: 104b/08, 104b/09.

d.-yı zībā Süslü kumaş: 104b/08, 104b/09.

dībācesi (a) Başlangıç, önsöz: 042a/02.

dīde (f) Göz: 027a/01.

didükle- Cinsel ilişkide bulunmak: 024a/08.

dik- Beklemek için birini bir şeyin başına getirmek: 031b/03.

dikdir- Dikme işini yaptırmak: 017b/05.

dikil- Varmak, ulaşmak, erişmek: 123b/11.

dikḳat (a) Duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplama, uyanıklık, ilgi, özen: 049b/15.

dil¹ İnsanların duyduklarını ve düşündüklerini bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptığı anlaşma, lisan: 046a/14.

dil² Tat alma organı: 019b/07, 030a/01, 076b/08, 082a/01, 082a/02, 089b/13, 090a/01.

d. uzat- Bir kimse veya bir şey için kötü söylemek: 090a/01.

d.den dile düş- Herkes tarafından sürekli tekrar edilir olmak: 082a/01.

d.ine geleni söyle- Nezaket dışına çıkarak ağır ve kırıcı sözler söylemek: 019b/07, 089b/13.

d.lerde dāstān Herkes tarafından konuşulan: 030a/01.

dīl bkz. dil

dīl, dīl³ (f) Gönül, yürek, kalp: 073b/02.

dil-āver (f) Yiğit, yürekli, cesur: 003a/14, 013a/03, 014a/05, 015b/05, 021a/13, 031a/07, 033b/09, 034a/03, 036a/14, 053b/06, 056b/12, 073b/02, 094a/09, 094a/13, 102a/12, 102b/06, 103b/01, 104a/12, 107a/13, 109a/14, 109b/12, 112a/01, 115b/09, 115b/12, 117a/03, 119a/03, 131a/04, 132b/01, 134a/03.

dil-ber (f) Gönlü kendisine çeken, güzel: 007b/04.

dile- Bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek, dilekte bulunmak: 006b/14, 007a/02, 017a/07, 019a/01, 021b/02, 021b/13, 029b/05, 029b/14, 034a/08, 036a/04, 052b/10, 108b/09, 110a/01, 121b/01, 123a/10.

dil-güşā (f) Gönül açan, iç açan, kalbe ferahlık veren: 062b/15.

dil-teng (f) Kederli, sıkıntılı: 114a/08.

dīmāġ (a) Beyin, akıl, şuur: 111b/05.

Dimişķ Şam şehri: 079b/07.

Dimyād bkz. Dimyāt

Dimyāt, Dimyād Özel isim: 003a/03, 008a/12.

dīn (a) Allah'a inanma ve bağlanma: 010a/11, 017b/03, 019a/14, 046b/02, 095b/05, 112a/05.

d.-i İslām İslam dini: 112a/05.

d.den dön- İslam'dan bilinçli bir şekilde çıkmak: 017b/03.

dīñdir- Bir şeyin dinmesini sağlamak: 114b/03, 122b/02.

dīñle- 1. İşitmek için kulak vermek: 001b/07, 004a/15018a/11, 022a/15, 034b/05, 037b/12, 050b/03, 056a/10, 061a/13, 064a/04, 075b/09, 087b/02, 089a/14, 092a/07, 093a/13, 099a/13
2. Birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak:

dip Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı: 004a/11, 011a/12, 013a/09.

dīraħt (f) Ağaç: 015a/07.

dirāz (f) Uzun: 013a/01, 121b/03.

d. it Uzatmak: 013a/01, 121b/03.

direk Sütun: 034b/12.

diri Yaşamakta olan, canlı, ölü karşıtı: 038a/08, 093b/11, 094b/04, 099a/02, 100a/01.

dirīġ (f) 1. Esirgeme: 104a/14; 2. eyvah, vah, yazık: 004b/01.

d. eyle- Esirgemek: 104a/14.

diş Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri: 015b/04, 127b/08.

ditre- Korkmak, korkuya kapılmak: 056b/07

ditreş- Beraber titremek: 055a/03.

dīv (f) Dev: 037b/06.

dīvān (a) Büyük meclis: 018b/09, 042b/15, 044a/15, 044b/01, 044b/07, 048a/06, 055a/15, 055b/04, 082a/08, 105a/06, 106a/06, 126a/07.

d. it Meclisi toplamak, toplanmak: 018b/09, 126a/07.

d. eyle Meclisi toplamak, toplanmak: 044a/15.

divāne (f) Akılla ilgisini kesmiş olan, çılgın, deli: 008a/10.

dīvān-ḥāne (f) Saray ve konaklarda büyük sofa, salon: 032b/01, 032b/03, 037b/03.

dīvār (f) Duvar: 015a/11.

diyār (a) Memleket, ülke: 009b/07, 040a/14, 040b/03, 040b/12, 043b/11, 058a/06, 071a/15, 088a/11, 093a/15, 096a/13, 096a/15, 098a/06, 099a/10, 100b/12, 100b/15, 102a/05, 116a/10.

d.-1 ḥarāb Harap olmuş ülke: 040b/12.

d.-1 Zāvil Zavil ülkesi: 043b/11.

d.-1 Hindistān Hindistan ülkesi: 058a/06.

d.-1 Ḥūrzem Hurzem ülkesi: 099a/10.

diyū Diye, diyerek: 004b/05, 023a/14, 023b/07, 027b/09, 029b/04, 031a/10, 038b/15, 041a/01, 042a/12, 045b/08, 047b/09, 049b/10, 052a/02, 057a/10, 062b/12, 069a/15, 073b/14, 074b/01, 075a/03, 077a/03, 078b/14, 081b/12, 082a/14, 084b/14, 093a/08, 095a/10, 121b/06, 134a/08.

diz Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer: 037a/07.

d.lerin dög- Pişman olmak: 037a/07.

doğrı 1. Karşı yönünce: 015a/05, 018a/13; 2. Bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen, düz: 023a/07.

doğur- Bir kimseyi, birinin yanına getirmek, huzuruna çıkarmak: 018b/12.

doğun- 1. Değmek, temas etmek: 066b/02, 066b/05, 110b/13, 116b/11, 117b/04, 118b/12; 2. (İyilik, kötülük, zarar gibi kavramlarla kullanıldığında) olmak: 057b/05.

dola- Sarmak, kavuşturmak: 031a/09.

dolaşdır- Dolaşma işini yaptırmak: 051a/13.

don Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysi: 067b/14,

dost (f) Sevilen, güvenilen yakın arkadaş: 025b/09, 026a/07, 091b/02, 091b/03, 111a/07, 111a/09, 121a/06.

dög- Tokat, yumruk, tekme vurarak canını acıtmak: 037a/08, 119b/12.

dögin- Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendini dövmek: 038a/03.

dök- Saldırmak, hücum etmek: 128b/05.

dökil- 1. Salınmak, serbest bırakılmak: 101a/14; 2. Çok yorgun olmak: 063a/13.

döñ- bkz. dön-

dön-, döñ- 1. Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek: 044b/04, 058b/05, 058b/07; 2. Bir tarafa doğru yönelmek: 007b/02, 019a/13, 038a/15, 047a/02, 073a/11, 097b/05, 105a/03, 109a/13, 111b/13, 112a/12, 112b/12, 115b/03, 119a/13, 121b/10, 122a/01, 125a/02; 3. Geri gelmek, geri gitmek: 071a/02, 084a/01, 084a/06, 084a/07, 084a/08, 084a/10, 085b/08, 087b/06, 094a/14, 126a/05, 132a/08; 4. Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek: 037a/14, 049b/02, 054a/15, 055b/06, 125a/08; 5. Caymak, vazgeçmek: 026b/04, 091b/02; 6. İnanç, din veya düşüncesini değiştirmek: 017b/03.

dönder- bkz. döndür-

döndür-, dönder- 1. ... bir duruma getirmek: 017b/08, 118a/11 2. Birine kötülük etmek: 089a/04.

dört Üçten sonra gelen sayının adı: 002a/10, 005b/03, 006a/01, 006a/12, 006a/13, 006b/08, 007a/12, 009a/04, 014a/11, 015b/01, 020b/10, 034b/03, 059b/01, 079a/01, 092b/01, 094a/07, 102b/01, 102b/07, 107a/06, 107b/07, 107b/14, 108a/10, 108a/12, 110b/09, 135a/01.

döşen- Bir yer bir şeyle kaplanmak: 111b/11; 2. Uzanmak, yatmak: 094b/13.

du' ā (a) Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını isteme: 008a/09, 009a/12, 014b/03, 025a/01, 034a/06, 036a/01, 036b/15, 039b/05, 043a/03, 045a/01, 084b/01, 085b/04, 086b/15, 087b/13, 094a/08, 094b/08, 099b/08, 099b/11, 100a/08, 105b/05, 107b/04, 107b/11.

d. al- Kendisi için iyi dilekte bulunulmak: 039b/05.

d. eyle- Allah'a yalvarmak: 008a/09, 087b/13, 099b/08, 105b/05, 107b/11.

d. it- Allah'a yalvarmak: 009a/12, 014b/03, 025a/01, 034a/06, 036a/01, 036b/15, 043a/03, 045a/01, 084b/01, 085b/04, 086b/15, 094a/08, 107b/04.

dudış- Korkmak, korkuya kapılmak: 004a/11.

dur- Yapmakta olduğu hareketi kesmek: 069a/10.

dür (f) Uzak: 093a/07.

d. eyle- Uzak tutmak, uzaklaştırmak: 093a/07.

dur- 1. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak: 007b/15, 011b/05, 013a/08, 036b/15, 044b/02, 058b/13, 066a/07, 066a/12, 076a/08, 081b/09, 097a/08, 104a/06, 110a/02, 123a/11, 123a/14; 2. Ayakta beklemek, dikilmek: 018b/14, 044b/08, 079a/04, 095a/06, 111b/08, 122b/14; 3. Direnmek, dayanmak: 014a/13, 026a/06, 035b/08, 116a/08, 127b/01, 128a/03; 4. Bir iş, bir şey yapmaya başlamak: 016b/01, 027b/13; 5. Toplanmak, bir araya gelmek: 105a/06; 6. Sabretmek: 038a/10; 7. Bir yerde belli bir süre kalmak, beklemek: 089a/01.

durıl- Durma işi yapılmak: 016a/01.

dürust (f) Doğru, düzgün, sağlam: 124b/01.

düşmān bkz. düşmen

dut- Elde bulundurmak, ele almak: 006a/13.

dutul- Yakalanmak, ele geçirilmek: 004a/04.

duy- 1. Bilgi almak, öğrenmek, haber almak: 070b/12; 2. İşitmek: 057a/15.

düğün Evlenme dolayısıyla yapılan tören, eğlence: 033b/06, 033b/13, 034a/12, 047a/09, 084b/02, 091a/15.

dümen (itl) Hava ve deniz taşıtlarında, taşıta istenilen yönü vermeye ve belli bir doğrultuda götürmeye yarayan hareketli parça: 117a/12.

dün Bugünden bir önceki gün: 001b/06, 076a/06, 076a/14, 076b/01, 081b/12, 091b/09, 123a/05.

dünbelek Ağzına deri gerilmiş, çanak biçiminde, darbukaya benzer bir tür çalgı: 102b/10.

dünyâ (a) İçinde yaşadığımız alem: 029b/01, 041b/12, 046b/03, 045a/10, 045b/15, 059b/07, 115b/11, 128b/11.

dürli bkz. dürlü

dürlü, dürli Çeşit, çeşit, çeşitli: 005b/11, 014a/13, 015a/10, 017a/14, 017a/15, 046a/13, 051a/10, 090b/07, 102b/11.

dürr (a) İnci: 015a/10.

düş- 1. Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek: 037a/13, 048a/13; 2. Yere devrilmek, yere serilmek: 037a/02, 059b/08, 066b/05, 097b/15, 132b/07; 3. Bir kimsenin veya bir şeyin gittiği yoldan gitmek, onu takip etmek: 028a/03, 044a/15, 050b/10, 053a/13, 063a/12, 063a/15, 087b/11, 097b/06, 100a/07, 132a/03, 132b/06, 132b/07; 4. Rastlamak, tesadüf etmek: 028b/05, 029a/08, 064b/12; 5. Savaşta ölmek: 003b/15; 6. Herhangi bir duyguyu hissetmek: 012a/05, 024a/11, 041a/03, 075a/03; 7. Bir yere geçmek, orada bulunmak: 015a/12; 8. Üzerine çıkmak, binmek: 100a/04; 126a/01; 9. Varmak, ulaşmak: 003a/03, 014b/09, 029a/10, 093b/03, 130a/14; 10. Görev yetkisi içinde bulunmak: 089a/05; 11. Eğilmek, çömelmek: 030b/09; 12. Herkes tarafından konuşulmak: 082a/02; 13. Sığınmak, destek almak: 097b/09.

d. ol- Rastlamak: 064b/12.

d.eyaz- “Düş-“ fiilinin yaklaşma hali: 066b/05.

düşmen, düşmân (f) Birinin kötülüğünü isteyen kimse, düşman: 018b/03, 021a/13, 026a/07, 035a/07, 091b/03, 111a/07, 111a/09, 121a/06.

düşnâm (f) Sövme, sövüp sayma: 003b/11, 017b/01.

d. it- Sövmek: 003b/11.

d. vir- Sövmek: 017b/01.

düşün- Aklından geçirmek: 009a/06.

düz- 1. Düzene koymak, sıralamak: 095a/04; 2. Bir araya getirmek: 108b/08; 3. Sunmak: 024b/10, 042a/09.

düzen Tertip, düzen: 049a/08.

ebr (f) Bulut: 124b/01.

Ebu'l-Me'ānī Özel isim: 002a/04.

ecel (a) Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi: 010b/07, 135b/03.

edā (a) Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme: 024a/01.

e. eyle- Borç ödemek: 024a/01.

edeb (a) İyi terbiye, zariflik, naziklik: 047b/07.

edebāne (f) Edepli, nazik, kibar: 115b/15.

efendi (r) Sahip, malik, sözü geçen kimse: 028a/09, 049a/01, 064b/03, 067b/06, 068b/15, 077a/01, 103a/07, 105b/10.

efkār (a) Endişe, kaygı, tasa, keder, üzüntü: 075a/03.

eger¹ (f) Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime: 021a/08, 022b/14, 025a/15, 025b/14, 026a/04, 026a/06, 028a/01, 035b/10, 056b/02, 057b/12, 058a/03, 063b/01, 065b/01, 066b/05, 078a/04, 078a/07, 078a/09, 084a/03, 094a/13, 097a/05, 099b/01, 106a/14, 109b/15, 115b/14, 116a/01, 116a/04, 125a/12, 128a/07.

eger² Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne: 065a/08, 073a/09, 073a/13.

eglen- Bir yerde durmak, beklemek: 072a/03, 084a/15.

egri Yanlış bir biçimde: 049a/03.

ehl (a) Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar: 004a/10, 005a/13, 015b/02, 015b/03, 017b/06, 029b/01, 036a/04, 039b/06, 048a/05, 090a/08, 092b/07.

e.-i İslām İslam'ı kabul eden kimse, Müslüman: 004a/10, 005a/13, 017b/06.

e.-i vilāyet Şehir halkı: 015b/02, 029b/01, 036a/04, 090a/08.

e.-i Mekke Mekke halkı: 039b/06, 092b/07.

e.-i dīvān Mecliste bulunan kişiler: 048a/05.

e.-i 'ıyāl Bir kişinin geçindirmek zorunda olduğu kimseler: 015b/03.

ejder bkz. ejderhā

ejderhā, ejder (f) Korkunç, hayali bir hayvan: 103a/15, 103b/01, 108a/04.

ek- 1. Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek: 009b/06, 018a/07, 032b/09, 037b/04; 2. Çocuk yapmak: 036b/08.

ekābir (a) Rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar, ileri gelenler: 100b/05.

e.-i 'āyān-ı vüzerā Vezirlerin ileri gelenleri: 100b/05.

ekdir- Ekme işini yaptırmak: 022b/02.

eksik Olması gerekenden daha az, noksan: 018b/03, 073a/01.

eksiklik Eksik olma durumu, hata, kusur: 030a/07.

e. it- Hata yapmak: 030a/07.

el Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü: 011b/04, 012a/10, 013a/05, 025b/01, 029a/14, 030b/12, 032b/03, 033a/09, 052a/09, 056b/07, 064a/09, 065a/12, 067b/05, 070a/11, 076b/14, 078b/06, 088b/04, 090b/15, 095b/02, 096b/12, 097a/02, 098b/04, 099a/01, 106a/09, 109b/13, 110a/09, 110b/10, 111a/15, 118a/08, 118b/05, 121a/04, 121a/09, 122a/13, 123b/01, 125a/04, 002a/11, 003a/08, 005a/12, 019a/01, 031a/05, 043b/15, 045b/06, 052b/06, 058a/14, 077b/09, 100a/01, 112b/07, 117a/03, 127a/13, 127a/14, 132b/04, 132b/14, 006a/09, 006a/15, 012b/03, 026a/09, 026a/10, 028a/15, 042a/03, 045b/08, 064b/15, 075b/14, 078a/15, 118b/07, 125b/06, 130b/02, 008b/02, 011b/10, 012a/15, 012b/06, 020a/10, 049a/09, 055b/15, 104a/13, 105a/02, 108a/03, 115a/01, 119b/05, 122a/02, 124b/07, 009a/09, 009a/14, 021a/07, 027a/08, 040a/06, 040a/08, 049a/10, 050b/08, 052a/06, 056b/01, 057a/02, 064b/03, 064b/15, 065b/08, 070a/08, 070a/14, 073a/08, 079b/04, 086a/05, 098b/12, 105a/09, 105a/12, 105b/07, 106a/02, 116b/06, 117a/11, 127a/01, 005b/06, 006b/13, 009a/08, 011b/11, 014b/12, 017a/09, 021b/12, 026a/05, 030b/05, 031a/10, 039a/05, 048a/01, 048a/02, 048a/12, 048b/05, 056b/03, 057a/02, 060b/07, 062a/06, 111b/15, 112a/11, 121b/14.

e. ur- Dokunmak, bir şeyi el ile tutmak: 012a/10, 013a/05, 065a/12, 095b/02, 096b/12, 097a/02, 110a/09, 110b/10, 111a/15, 118a/08, 118b/05, 121a/04, 122a/13, 123b/01.

e. uzandırma- Dokundurmamak: 029a/14.

e. uzat- Almaya, dokunmaya kalkışmak: 032b/03, 088b/04.

e. şapan it Sapanı tutmak: 067b/05, 076b/14.

e. it- Birini çağırarak: 070a/11.

e. altından Gizlice: 078b/06, 090b/15.

e. çek- Vazgeçmek: 109b/13.

e.den ne gelir Çaresizlik durumunu bildiren söz: 052a/09.

e.den çıkar- Gitmek, kaçmak zorunda bırakmak: 098b/04.

e.e getir- Ele geçirmek: 002a/11, 003a/08, 043b/15, 045b/06, 058a/14, 078a/15, 100a/01, 112b/07, 117a/03, 127a/13, 127a/14.

e.e gir- Ele geçmek, elde edilmek: 005a/12, 019a/01.

e.e al- Bir konuyu görüşmek: 031a/05.

e.e vir- Ortaya çıkarmak: 077b/09.

e.e koy- Korumak, kollamak: 132b/04.

e.i ayağı ditre- Korku, sinir vb. sebeplerle heyecanlanmak: 056b/07

el-amân (a) Yardım ve şikayet olarak “aman, medet” anlamındadır: 006b/15, 077a/01.

elbet, elbetde (a) Şüphesiz, muhakkak, mutlaka: 003a/15, 011b/01, 023b/05, 038b/07, 041a/08, 056a/02, 061b/05, 107b/02, 134b/01.

elbetde bkz. elbet

elçi Bir uzlaşmak sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse: 042a/10, 043a/02, 044a/10, 084b/06, 084b/12, 105b/02.

elçilik Elçi olma durumu, elçinin yaptığı iş: 043a/06, 084b/15, 107a/02.

elem (a) Keder, gam, üzüntü: 008b/11, 023b/04, 024a/10 033b/12, 037b/10, 041b/01, 051a/03, 052a/09, 052b/14, 055a/03, 057a/04, 062a/01, 089b/03, 091b/11, 094a/12, 100a/10, 106b/08, 134a/07.

e. çek- Dert çekmek: 008b/11, 023b/04, 033b/12, 051a/03, 052a/09, 052b/14, 055a/03, 057a/04, 062a/01, 089b/03, 091b/11, 094a/12, 100a/10, 106b/08.

e.e düş- Sıkıntı çekmek: 024a/10.

e. vir- Sıkıntı vermek: 041b/01.

e. ol- Bir kimseye dert olmak: 134a/07.

el-ḥamdü lillāh (a) Allah’a hamd olsun, Allah’a şükür: 040a/05.

el-hāşıl (a) Sonuç olarak, netice itibariyle, hasılı: 100b/09.

el-kışşa (a) Sözün kıyası, sözden anlaşıldığına göre, hulasa: 006a/05, 014a/06, 018b/08, 020b/03, 023a/13, 029a/09, 029b/01, 034a/05, 039a/06, 043b/14, 046a/01, 061b/07, 062b/13, 063a/07, 076b/04, 077b/03, 078b/01, 082b/15, 090a/15, 101a/01, 103b/05, 109a/12, 127b/07.

elli Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı: 034a/03.

elma Kabuğu parlak, sert, kırmızı, sarı ve yeşil renkte olan, tadı ekşi veya tatlı bir meyve: 125b/12.

em- Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek: 111b/04.

emir bkz. emr

Emîr Özel isim: 005a/05, 017a/11, 034a/07, 114a/11.

Emîr-i ‘Arab Özel isim: 015b/10, 031b/12.

Emîr-i Cihân Özel isim: 108b/01.

Emîr-i Hamza Özel isim: 024b/07.

Emîr-i Merdân Özel isim: 005b/05, 007a/09, 009a/08, 013a/02, 013b/06, 022b/01, 030b/13, 042a/14, 086a/13, 100b/08.

emlāk (a) Ev, arsa, bahçe vb. taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı: 035a/03.

emr, emir (a) Bir şeyin yapılması ya da yapılmaması konusunda bildirilen kesin hüküm: 002a/07, 003b/13, 009b/15, 017b/04, 018a/01, 018a/04, 021a/11, 021b/10, 023a/02, 024a/13, 029a/13, 031b/12, 032a/11, 033a/03, 034b/08, 038b/15, 039a/08, 050b/04, 053a/02, 072a/08, 082b/13, 086a/02, 087a/02, 095a/05, 098b/06, 099b/11, 100b/03, 108a/09.

e. eyle- Buyurmak, emretmek: 003b/13, 009b/15, 017b/04, 018a/01, 018a/04, 021b/10, 024a/13, 031b/12, 038b/15, 039a/08, 050b/04, 053a/02, 072a/08, 082b/13, 086a/02, 095a/05, 098b/06, 100b/03, 108a/09.

e. it- Buyurmak, emretmek: 032a/11, 034b/08.

e. vir- Buyurmak, buyruk vermek: 021a/07.

emşāl (a) Eşler, benzer olanlar: 040b/03, 047a/09, 077a/02.

eñ Başına geldiği sıfatların tün derecede olduğunu gösteren kelime: 090a/09, 127a/11.

end-bend (f) Mahcup, utanmış: 068a/12.

e. ol- Mahcup olmak, utanmak: 068a/12.

endām (f) Beden, boy, vücut: 102a/03.

eñse Boynun arka kısmı: 060a/07, 060a/11, 079b/07, 079b/10, 080a/09, 080b/08, 080b/11, 097b/13.

entāri Kadınların genellikle evde ve yatakta, erkeklerin eskiden evde veya sokakta giydikleri kollu, çoğunlukla bol ve uzun giyecek: 067b/11.

er 1. Rütbesiz asker: 010b/13, 012a/06, 013a/08, 022a/13, 114b/05 **2.** Kahraman, yiğit: 015a/02, 036b/06, 036b/07, 041b/06, 041b/11, 056a/04, 088b/15, 089a/08, 094b/05, 094b/06, 097a/05, 121a/15.

erbāb (a) Sahipler: 055b/04.

e.-ı dīvān Mecliste olanlar: 055b/04.

Erdeşir Özel isim: 022a/12.

eren Hakk’a yakın olan ve velilik derecesine ulaşanlar: 002a/01, 015a/15, 075a/10, 123a/14, 132a/04.

eri- Katı bir cisim sıvı duruma gelmek: 031a/08.

erken Sabahın ilk saatlerinde: 018b/09.

erlik Erkeklik, yiğitlik: 003b/11, 010a/08, 054b/01, 085b/14, 120b/15, 128a/02.

e. it- Yiğitlik yapmak: 054b/01, 120b/15.

esbāb (a) “Esvab” kelimesinin halk ağzındaki şekli, elbise: 008a/04, 052b/01, 068b/10, 069a/01, 072b/04, 083a/09, 130a/11.

Esed-i Mār-gir Özel isim: 102b/02.

Esed-i Mışri Özel isim: 012a/07, 012b/01.

esen Sağ salim, sıhhatli: 005a/02.

eşer (a) İz, nişan, işaret: 003b/03, 004a/03, 072a/01.

eşir (a) Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak: 002b/08, 004a/07, 017a/05, 021b/12, 029a/05, 029a/07, 029a/11, 030b/15, 036a/11, 036a/14, 037b/04, 045b/13, 088b/05.

e. al- Tutsak etmek: 029a/07, 029a/11.

e. eyle- Tutsak durumuna getirmek: 036a/14.

e. it- Tutsak durumuna getirmek: 029a/05, 036a/11, 037b/04, 088b/05.

e. ol- Tutsak olmak: 002b/08, 004a/07, 017a/05.

eski Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan: 057a/13.

eşna (a) Ara, aralık, vakit, sıra: 018a/15.

e.-yı muşâhabet Sohbet sırası: 018a/15.

Estefanos-ı Yunânî Özel isim: 102b/04.

Esved-i Şahrâ-nişîn Özel isim: 064a/14, 064b/08.

eş Birbirinin aynısı olan veya birbirine çok benzeyen iki şeyden her biri, benzeri: 064a/10.

eşek Atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep: 037a/05, 050b/07, 102b/12.

eşrâf (a) Şeref ve itibar sahibi kimseler, ileri gelenler: 039b/01.

eşyâ (a) Nesnelere, mevcut olan şeyler: 032b/12, 069b/11, 100a/03, 131a/06.

etbâ' (a) Birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar: 104b/05.

Etfâl-i Hindî Özel isim: 098a/10.

etrâf (a) Yanlar, uçlar, kıyıları: 009b/11, 039a/08, 050b/09, 054b/12, 063a/07, 104b/08, 131a/04.

ev Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane: 017a/09, 029b/05, 029b/08, 031b/14, 032b/05, 071b/10.

evkâr (a) Kuş yuvaları: 072a/05.

evlâd (a) Bir anne veya baba için kendi oğulları veya kızları: 043a/05, 045b/09, 045b/13.

evlü Evi olan: 029b/08.

evvel (a) Önce, ilk, geçmiş: 005b/08, 031b/13, 039a/14, 042a/14, 046b/09, 077b/02, 123a/03, 124a/01, 124a/02, 125a/09.

evvelâ (a) İlk önce, ilk olarak: 006b/03, 009a/14, 047b/05, 102a/02.

evzâ' (a) Durumlar, duruşlar, haller, vaziyetler: 091b/08.

e. it- Herhangi bir durumda bulunmak: 091b/08.

ey Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlatımı güçlendirmek için kullanılan seslenme sözü: 005a/14, 005b/13, 007b/04, 008b/01, 008b/11, 009b/14, 010a/04, 016b/08, 017a/03, 017a/12, 017b/02, 017b/10, 018a/15, 019a/13, 019b/05, 019b/15, 021a/02, 021b/07, 025a/03, 026b/05, 027b/14, 028a/06, 028b/06, 030a/09, 030a/12, 030b/01, 030b/09, 031a/03, 032a/05, 033b/03, 034b/15, 035a/07, 036a/03, 036b/01, 036b/06, 037b/01, 038b/01, 038b/07, 041a/01, 041a/05, 041a/15, 043a/04, 044b/05, 044b/14, 045a/02, 047a/02, 047a/06, 047b/01, 048a/08, 048b/02, 048b/12, 050a/09, 051a/15, 051b/02, 052b/03, 052b/11, 053b/06, 054a/09, 056b/12, 057b/07, 057b/11, 060b/04, 062a/01, 066a/02, 067a/08, 067a/11, 072a/02, 073a/12, 073a/14, 073b/01, 074b/10, 075a/04, 075a/12, 075b/10, 076a/12, 076b/01, 078b/08, 079a/08, 082a/09, 084a/13, 084b/01, 085b/04, 087a/01, 087a/11, 087b/13, 089b/04, 090b/04, 092b/05, 094a/09, 094a/13, 095b/15, 097a/02, 101b/14, 106a/06, 107a/10, 107a/12, 109a/14, 109b/12, 113a/01, 114a/12, 114b/03, 114b/07, 115a/08, 115b/12, 118a/08, 119b/09, 121b/11, 121b/14, 126b/01, 129a/09, 131b/03, 131b/09, 132b/10, 133a/01, 134a/11.

eydür “Der ki” anlamına gelen bir söz: 003a/12, 004b/02, 008a/12, 018a/14, 022a/15, 026b/07, 033a/07, 051a/04, 053b/11, 057a/05, 063b/11, 069b/07, 069b/15, 113b/04, 122a/02, 127a/09, 127a/14.

eyit- Söylemek, konuşmak, demek: 004b/15, 005a/08, 005a/11, 005a/14, 005b/12, 009b/14, 010a/04, 010a/09, 010b/11, 011a/02, 011a/05, 011a/14, 011b/03, 011b/05, 011b/08, 012a/08, 013a/07, 014b/15, 016b/07, 017a/11, 017b/02, 017b/10, 017b/13, 018a/15, 018b/14, 019a/02, 019a/08, 019a/13, 019b/05, 020b/08, 020b/12, 021a/01, 021a/04, 021b/06, 022b/09, 023a/11, 023b/04, 023b/10, 023b/15, 024a/03, 024b/11, 024b/15, 025a/02, 025a/05, 025a/13, 026a/03, 026a/09, 026b/05, 028a/02, 028a/06, 029b/12, 030a/09, 030a/12, 030a/15, 030b/09, 031a/03, 032a/05, 032a/08, 032a/14, 033b/01, 033b/03, 033b/09, 035a/06, 035a/11, 035b/06, 035b/08, 035b/13, 036a/01, 038b/01, 038b/03, 038b/07, 040a/04, 040a/08, 040b/09, 040b/15, 041a/05, 042a/15, 043a/03, 043a/13, 043b/03, 044a/11, 044b/13, 045a/01, 046a/06, 047a/02, 047a/06, 047a/12, 047b/01, 048a/01, 048a/10, 048a/15, 048b/02, 048b/12, 048b/15, 049a/04, 049b/04, 050a/04, 050a/08, 050b/01, 051a/15, 051b/10, 052b/11, 053b/05, 054a/02, 054a/09, 054b/13, 055a/04, 055a/09, 055a/12, 055a/13, 055b/10, 055b/11, 055b/13, 056a/03, 056a/06, 056b/02, 056b/08, 056b/10, 056b/12, 057a/01, 057a/03, 057a/08, 057a/14, 057b/03, 057b/07, 057b/11, 057b/14, 057b/15, 058a/04, 058a/05, 058a/12, 058b/02, 059a/04, 059a/07, 059b/12, 060a/07, 060a/12, 060a/15, 060b/03, 060b/08, 060b/15, 061a/08, 061b/05, 061b/09, 062a/01, 062a/11, 063b/13, 064a/02, 064a/11, 064b/10, 064b/14, 065b/05, 066a/01, 066a/10, 067a/02, 067a/05, 067a/08, 067a/11, 067b/04, 067b/06, 067b/10, 067b/14, 067b/15, 068a/02, 068a/06, 068a/07, 068a/09, 068b/06, 068b/08, 068b/09, 068b/11, 068b/14, 068b/15, 069a/04, 069a/05, 069a/08, 069b/02, 070a/15, 071a/08, 072a/04, 072a/07, 072b/05, 072b/14, 072b/15, 073a/06, 073a/12, 073a/14, 073b/01, 073b/07, 074a/06, 074a/15, 074b/03, 075a/04, 075a/12, 075a/15, 075b/05, 075b/07, 075b/10, 076a/12, 076b/01, 076b/05, 076b/12, 077a/01, 077a/04, 077a/11, 077a/12,

077b/04, 077b/07, 078a/02, 078a/07, 078b/08, 078b/09, 078b/12, 079a/08, 079a/15, 080b/05, 081a/11, 081b/01, 081b/03, 082a/03, 082a/13, 082b/10, 083a/07, 083b/08, 083b/15, 084a/13, 084b/01, 085a/07, 085a/08, 085b/14, 086a/05, 086b/15, 087a/09, 087a/11, 087b/01, 087b/04, 087b/07, 087b/13, 089b/04, 089b/09, 090a/05, 090a/14, 091b/07, 091b/10, 092b/04, 092b/10, 093a/06, 094a/05, 094a/12, 094b/05, 095b/15, 096a/10, 096b/02, 097a/02, 098b/13, 101b/03, 101b/14, 101b/16, 103a/05, 103a/06, 103a/10, 103a/11, 104a/02, 104a/04, 105a/12, 105b/08, 105b/10, 106b/07, 107a/04, 107a/12, 107a/15, 107b/12, 108a/07, 108b/12, 109a/14, 109b/07, 109b/10, 111b/14, 112a/01, 112b/04, 112b/06, 112b/15, 113a/02, 114a/09, 114a/12, 114b/03, 115b/09, 115b/12, 116a/13, 117a/02, 119a/03, 119a/15, 119b/02, 119b/06, 119b/11, 120b/07, 121b/11, 121b/13, 122b/04, 123a/05, 123a/08, 123b/14, 124a/02, 124a/03, 124a/04, 124a/05, 125a/08, 126a/13, 126a/15, 128a/01, 128a/05, 129a/02, 130a/06, 130a/13, 131a/12, 131b/05, 131b/10, 132a/10, 133a/01, 133a/05, 134a/01, 134a/02, 134a/10, 134a/13, 134b/11, 004a/14, 008b/04, 008b/11, 015b/15, 017a/03, 019b/14, 020a/02, 023b/08, 023b/11, 024b/07, 027b/14, 029b/05, 033a/12, 034b/15, 035a/09, 035a/14, 036a/03, 038a/04, 050b/11, 051b/08, 057a/11, 059b/13, 070a/04, 072a/15, 072b/02, 072b/08, 074a/01, 074a/12, 080a/13, 081a/02, 081a/14, 082a/04, 082a/09, 083b/04, 084b/13, 085b/04, 093b/05, 113b/03, 119b/09, 127a/01, 130b/15, 131a/10, 132a/12, 132b/09.

eyitdir- Söyletmek, konuşturmak: 026a/12.

eyle- Etmek, yapmak: 002b/05, 003a/12, 009b/15, 011a/05, 011a/06, 017b/13, 019a/15, 025b/03, 025b/12, 029b/13, 043a/14, 061a/03, 061b/09, 064b/12, 068b/10, 077a/09, 077a/10, 077a/15, 078a/13, 091a/14, 096a/04, 096a/09, 096b/07, 097a/06, 108a/08, 110a/01, 110a/02, 123a/11, 123a/14, 005a/05, 006a/09, 006a/14, 006b/01, 007a/02, 008a/07, 009a/03, 009a/11, 010a/02, 011a/10, 011a/13, 012a/13, 012b/08, 012b/12, 013a/04, 013a/14, 014a/12, 014b/02, 017a/01, 017a/02, 017b/04, 018a/01, 018a/04, 018a/08, 018b/07, 018b/10, 020a/13, 021b/10, 023b/02, 024a/09, 024a/13, 025a/08, 025a/11, 025b/06, 026a/03, 027a/09, 028a/11, 028a/14, 029a/03, 030a/05, 031b/04, 031b/13, 031b/15, 033a/05, 036a/06, 036a/07, 036b/03, 036b/14, 037b/12, 045a/13, 045a/15, 046b/10, 038b/13, 038b/15, 039a/08, 039a/15, 041a/14, 042a/05, 045a/04, 045b/05, 046a/04, 046a/06, 046a/15, 047b/11, 048b/07, 049b/15, 050a/07, 050b/04, 052b/02, 052b/09, 053a/02, 053a/09, 055a/10, 058a/03, 059a/01, 061b/05, 063b/10, 065a/05, 065a/09, 065a/14, 065b/05, 065b/10, 068a/05, 068b/11, 071b/06, 071b/14, 072a/08, 073a/09, 074a/04, 074a/06, 074b/09, 075b/15, 077a/03, 077b/03, 077b/14, 081b/09, 082b/13, 083b/10, 084a/13, 085a/06, 086a/02, 085a/12, 086b/04, 086b/12, 088a/03, 089a/15, 089b/11, 093a/08, 094a/13, 095a/05, 095b/05, 095b/09, 096b/10, 096b/11, 096b/15, 097b/14, 098b/07, 099a/05, 099b/08, 100b/03, 101a/06, 101b/09, 101b/10, 104b/04, 104b/12, 105b/05, 105b/07, 107b/02, 107b/05, 107b/11, 108a/09, 108b/14, 109a/01, 109a/13, 110a/13, 110b/04, 110b/05, 110b/07, 110b/08, 111a/09, 111b/01, 111b/02, 112a/08, 113a/05, 113a/08, 103b/07, 109b/11, 104a/14, 114b/09, 114b/10, 114b/12, 114b/13, 116b/02, 116b/13, 117a/08, 117a/09, 118a/06, 118a/07,

118a/13, 118b/03, 118b/04, 120b/06, 121a/14, 122a/05, 122a/14, 123a/15, 123b/02, 123b/04, 123b/06, 123b/07, 123b/08, 124b/14, 125a/03, 125a/11, 125a/15, 125b/03, 129a/05, 129b/07, 133b/01, 133b/14, 134a/09, 134a/10, 134b/14, 003b/13, 003b/15, 008a/09, 008a/15, 008b/07, 009a/07, 015a/03, 015a/04, 015b/05, 025b/10, 028b/13, 030b/02, 027a/12, 027b/02, 028b/04, 029a/05, 035a/12, 041a/02, 036a/14, 037b/07, 053b/15, 038b/06, 039b/10, 040a/01, 040b/07, 041a/10, 045b/02, 051b/03, 053a/15, 053b/02, 053b/10, 056b/04, 062a/04, 074a/15, 089b/15, 126b/04, 062a/06, 070b/10, 071b/03, 073b/10, 077a/03, 093a/07, 078a/01, 081b/14, 083b/12, 084a/02, 088a/14, 088b/01, 089b/02, 090b/07, 096a/02, 098b/05, 098b/08, 099b/06, 099b/07, 099b/14, 104a/05, 105a/04, 105b/04, 108a/02, 108a/03, 109b/14, 111b/08, 113a/09, 113b/15, 114a/03, 114b/12, 119a/06, 120a/03, 121b/07, 129a/04, 129a/15, 133a/10, 003a/02, 012b/10, 013a/14, 023a/04, 024a/01, 025a/07, 029a/10, 031b/02, 031b/11, 039a/09, 043a/12, 044a/15, 045a/10, 046a/02, 052a/14, 078a/01, 078a/12, 087b/13, 088a/13, 095b/04, 114b/01, 119a/14, 134b/03.

eyü İyi: 016a/09, 020a/04, 025a/14, 025b/14, 028a/09, 033b/13, 043b/08, 044a/04, 044b/05, 069b/03, 077b/07, 078b/13, 079b/11, 096b/13, 101b/02, 108a/01, 117a/01, 122b/12.

eyülük İyilik: 058a/03, 090b/09, 090b/10, 106a/12, 108a/02.

eyvâh (f) Beklenmedik, kötü, hoş gitmeyen bir olay ya da haber karşısında duyulan acınma, üzülmeye sözü: 026b/10.

ezincānib Hemen sonra, daha sonra: 002b/11, 008a/12, 018a/11, 022a/14, 034b/05, 040b/05, 135a/08.

-F-

fā'ide (a) Fayda, menfaat: 024a/11, 047a/04, 107a/02.

faḳad (a) Ama, lakin, ancak: 067b/13.

fāl (a) Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla oyun kağıdı, kahve telvesi vb.ne bakarak anlam çıkarma: 063a/15.

faşıl (a) Bölüm, kısım: 015a/04, 132a/05.

fedā (a) Gözden çıkarma: 030a/05.

felek (a) 1. Gökyüzü, sema: 123b/11; 2. Talih, baht: 059a/01.

fenā (a) Kötü, hoş gitmeyen, rahatsız edici: 007a/09, 083a/02.

f.(ya) vir- Rahatsız etmek: 007a/09, 083a/02.

fenāca Kötü gibi olan, kötüye benzeyen: 063a/09.

ferāgat (a) Hakkından kendi isteğiyle vazgeçme: 007a/02, 017a/06, 025b/10, 030b/02, 091a/13.

f. eyle Hakkından kendi isteğiyle vazgeçmek: 007a/02, 025b/10, 030b/02.

f. it- Hakkından kendi isteğiyle vazgeçmek: 017a/06, 091a/13.

Ferahzād-ı Mısrī Özel isim: 012b/14.

Ferīdūn-abād Özel isim: 002b/01, 004b/04, 020a/12, 046a/04.

Ferīdūn Şāh Özel isim: 027a/04, 031a/13, 086b/09, 103b/06, 104a/15, 116b/09, 117a/10, 122a/10.

ferrāş (a) Hizmetçi: 002a/02, 010a/05.

feryād (f) Yardım istemek için çıkarılan yüksek ses, bağırma, çağırma: 007a/08, 008a/15, 013b/13, 019b/13, 020a/09, 020a/10, 034b/15, 037a/15, 051b/02, 083b/04.

f. eyle- Bağırma, çağırma: 008a/15.

f. it- Bağırma, çağırma: 020a/09, 037a/15, 051b/02, 083b/04.

f. figān it- Bağırma, çağırma: 034b/15.

feryādcı Yardım istemek için yüksek sesle bağırma kişisi: 019b/15, 082b/05.

fesād (a) Fitne, kötülük, fenalık: 024a/05.

f. it- Kötülük yapmak: 024a/05.

feth (a) Açma, açılma: 015a/01, 099b/05, 099b/12, 100b/12, 100b/15, 109a/08.

f. it- Bir yeri savaşarak almak, ülke açmak: 015a/01, 100b/12, 100b/15, 109a/08.

f.-i müyesser Kolay olan fetih: 099b/12.

feyz (a) Gürlük, fazlalık, çokluk: 101a/02.

fezā (a) Ucu bucağı bulunmayan boşluk: 124b/01.

fır-ā-fır Fırıl fırıl dönmek: 044b/03.

fırla- Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak: 115a/01.

fırlat- Hızla atmak: 065b/03, 124b/07.

fil (a) Fil, bilinen büyük hayvan: 028a/13, 095a/07, 095b/08, 097a/08, 097a/10, 097b/10, 108a/14.

Firūz-ı Mıṣrī Özel isim: 012b/12.

fiḡān (a) Izdırıp ile bağıırıp çağırma, inleme: 034b/15.

fikir bkz. fikr

fikr, fikir (a) Fikir, düşünce: 024a/12, 026a/08, 028b/07, 079a/02, 084b/14

f. it- Düşünmek: 024a/12, 028b/07, 079a/02, 084b/14.

f.e var- Düşünülen şey hakkında bir karara ulaşmak: 026a/08.

fi'l-cümle (a) Nihayette, sonunda: 031b/09.

fi'l-hāl (a) Hemen, şimdi: 014a/11, 094b/09.

firār (a) Kaçma, izinsiz veya nizamsız olarak ortadan kaybolma: 007b/11, 018a/13, 098a/15.

f. it- Kaçmak, ortadan kaybolmak: 007b/11, 018a/13, 098a/15.

fit Birini başkasına karşı kışkırtmak için söylenen söz: 060a/06.

fitne (a) Bela, sıkıntı, karışıklık, fesat: 046a/06, 052b/13, 074b/05, 102a/03.

f. it- Karışıklık çıkarmak: 052b/13, 074b/05.

f. kopar- Fesat çıkarmak, sıkıntı vermek: 102a/03.

fuṣṣant (a) Uygun zaman, elverişli durum: 005a/12, 022a/02, 051a/09, 062b/06, 079b/06, 091a/04, 116a/04, 127b/09, 128a/09.

f. bul- Uygun zaman bulmak: 022a/02, 051a/09, 079b/06, 091a/04, 127b/09.

f. ele gir- Uygun zaman bulmak: 005a/12.

f. gözet- Uygun zamanı beklemek: 062b/06.

f. vir- Bir işi yapmak için uygun şartı sağlamak: 116a/04.

fuzūlluḡ Haddini bilmeme: 040a/11.

fūlān (a) Belirsiz bir şey, filan: 023b/10, 042a/10, 088a/03.

-G-

ġāfīl (a) Çevresinden habersiz olan, dalgın, dikkatsiz, düşüncesiz: 074b/14, 124a/12, 125b/08, 128a/10, 132b/03.

ġaflet (a) Boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik: 127b/04.

ġāh (f) Bazen: 006a/03, 013b/09, 013b/10, 037a/14, 037a/15, 085a/09, 085a/10, 089a/14, 119a/05, 119a/06.

ġā'ib (a) Görünmeyen, yok olan, kayıp: 004a/03, 065a/11.

ġ. ol- Kaybolmak, görünmemek: 004a/03, 065a/11.

ġalebe (a) Galip gelme, yenme: 109b/15, 116a/02, 116a/05, 116a/10, 118a/09, 123a/10, 126b/05.

ġ. it- Galip gelmek, yenmek: 109b/15, 116a/02, 116a/05, 116a/10, 118a/09, 123a/10, 126b/05.

ġālib (a) Üstün gelen, yenen, kazanan: 041a/10, 109b/14, 112a/09, 116a/15.

ġ. ol- Kazanmak: 041a/10, 116a/15.

ġam (a) Dert, keder, kaygı, tasa: 126a/11, 129a/04.

ġam-ġīn (f) Kederli, hüznü: 083b/07.

ġam-nāk (f) Gamlı, kaygılı, tasalı: 027a/01.

ġanī (a) Zengin, varlıklı: 008a/08.

ġ. ol- Zengin olmak: 008a/08.

ġar (a) Mağara, in: 042a/15, 084a/13.

ġaret (a) Çapul, yağma, akın: 083b/10.

ġ. eyle- Yağmalamak: 083b/10.

ġarīm (a) Alacaklı: 046a/08, 051a/08.

ğ. ol- Haram olmak: 046a/08, 051a/08.

ğark (a) Suya batma, batma, batırma: 122b/13.

ğ. ol- Giymek, kuşanmak: 122b/13.

Ğaşmaşam-ı Hicāzī Özel isim: 102a/14.

ğayğa (f) Kavga, dövüş, harp, savaş: 021b/06, 080a/07, 091a/13.

ğāyet (a) Son derece, çok, fazla: 004a/01, 033b/12, 041b/11, 051a/02, 052a/08, 061a/05, 080b/13, 089b/02.

ğayret (a) Çalışma, çabalama, mücadele etme: 003b/12, 038a/08, 041a/11, 056a/11, 066a/13, 070a/13, 071b/12, 081b/08, 086a/01, 133b/05, 134a/14.

ğ.e gel- Bir işi yapmaya veya bitirmeye özen göstermek: 070a/13.

ğ.e getir- Birini bir iş yapmaya özendirmek: 003b/12.

ğ. it- Çalışmak, çaba göstermek: 066a/13, 071b/12.

ğayretlü Çalışkan, çaba gösteren: 077a/05.

ğayretsiz Çalışmayan, çaba göstermeyen: 096b/03.

ğayrı (a) 1. Artık: 123b/12, 126b/14, 127a/15; 2. Başka, diğer: 009b/07, 016a/13, 023a/06, 023b/11, 024b/03, 025a/13, 025b/09, 025b/13, 029b/07, 032a/06, 033b/02, 048b/01, 055b/14, 056b/11, 060a/03, 060a/10, 062a/02, 063a/11, 073a/04, 074b/12, 081a/03, 081a/08, 081b/10, 090a/10, 090b/12, 091a/07, 093a/13, 099b/01.

ğazab bkz. ğazab

ğazab, ğazab (a) Aşırı hiddet, kızgınlık, öfke: 019a/11, 029b/13, 035b/09, 048a/07, 048b/10, 049b/01, 050a/03, 050b/03, 052a/03, 054b/13, 055a/04, 085b/13, 089b/03, 133a/11.

ğ. it- Öfkelenmek: 052a/03.

ğ.a gel- Kızmak, sinirlenmek: 019a/11, 048a/07, 049b/01, 055a/04, 085b/13, 133a/11.

ğazā (a) İslam dini uğruna yapılan savaş, cihat: 014b/03, 096a/15.

geç bkz. geç

geç Erken karşıtı: 030a/15, 072a/06.

geç- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek: 016a/11, 016a/03, 016b/11, 044b/10, 053b/08, 066b/13, 066b/14, 077b/14, 084a/12, 087b/13, 102a/07, 102a/13, 102b/01, 102b/03, 102b/06, 105b/07, 111a/02, 112b/14, 118b/14; 2. Bir yerin veya bir şeyin yakınından gitmek: 036b/05, 065a/12, 066b/05, 117a/01; 3. Konu olmak: 046a/07; 4. Beğenilmek: 047b/03; 5. Deneyim kazanmış olmak: 059a/02; 6. Bir yandan girip öbür yandan çıkmak: 117b/05; 7. Taslamak: 102a/06; 8. Zamanı aşmak, geride bırakmak: 004a/08, 105a/05; 9. Bir kimseyi veya bir yeri geride bırakmak: 004a/09, 015a/08.

geçin- Taslamak: 012a/11, 047a/07.

geçir- bkz. geçür-

geçür-, geçir-1. Kendinden geçmesini sağlamak, bayıltmak, öldürmek: 083b/06; 2. Üzülerek derin soluk almak: 104a/07; 3. İstedigini yaptırmak: 075b/13; 4. Bir şeyi incelemek: 105a/10.

gel- 1. Varmak, ulaşmak: 002a/09, 004b/03, 004b/06, 004b/07, 005a/02, 009a/05, 014a/09, 018b/04, 020a/01, 020a/06, 020a/08, 023a/14, 023b/10, 024b/06, 028a/03, 028b/02, 029b/10, 030b/03, 031a/13, 035a/08, 035b/02, 035b/10, 037b/13, 041b/14, 042b/13, 042b/15, 043a/14, 044a/09, 044a/10, 044b/07, 045a/01, 045b/02, 048a/09, 051a/06, 051a/07, 052b/01, 053a/08, 056a/07, 056b/03, 056b/12, 057a/01, 058b/04, 065a/14, 070a/12, 070a/03, 071a/03, 071a/04, 071a/08, 071a/12, 072a/06, 072b/06, 072b/08, 072b/11, 073a/06, 075b/11, 076a/08, 076a/09, 076a/15, 076b/02, 077b/09, 077b/10, 077b/11, 078a/04, 078a/09, 078a/13, 078b/11, 079b/04, 079b/15, 082a/08, 082b/06, 083a/04, 083a/15, 085a/07, 086a/13, 086b/01, 086b/05, 086b/07, 087a/02, 087a/04, 087a/10, 089a/12, 091b/11, 092a/10, 094a/11, 095a/01, 095a/09, 097a/06, 101a/15, 103b/02, 103b/12, 103b/14, 104b/01, 105b/03, 105b/09, 107a/02, 108b/01, 108b/12, 109b/11, 113b/11, 115a/07, 115b/13, 116b/08, 119a/14, 119b/08, 122b/04, 123a/02, 125a/01, 129a/01, 130b/03, 131b/13, 133b/02, 135a/10, 003b/06, 004b/06, 004b/13, 005a/04, 007b/03, 007b/07, 007b/09, 007b/13, 007b/14, 008a/14, 009a/07, 009a/10, 009b/01, 010a/14, 010b/05, 011a/01, 014b/03, 016b/02, 016b/07, 016b/11, 018a/08, 020b/02, 021b/13, 023b/05, 024b/05, 024b/08, 024b/14, 025a/07, 026a/02, 026b/02, 026b/14, 027b/07, 027b/14, 028b/07, 029b/12, 030a/10, 030b/08, 031b/03, 031b/06, 031b/09, 033a/08, 035a/09, 036a/01, 038a/12, 038b/09, 038b/10, 038b/15, 039a/15, 039b/09, 042b/06, 042b/12, 046b/14, 050b/11, 052a/13, 052b/08, 053b/03, 053b/13, 056b/07, 059a/15, 060a/03, 060a/04, 062b/14, 063b/12, 070a/09, 070b/04, 071a/06, 071a/13, 071b/04, 071b/08, 071b/14, 072a/12, 072b/02, 072b/07, 077b/12, 077b/13, 078a/02, 078b/07, 081a/12, 083b/04, 084a/11, 085b/03, 086b/11, 086b/12, 086b/15, 087b/06, 088b/04, 090a/07, 092a/03, 092a/13, 093b/05, 094a/02, 098a/04, 098b/02, 102b/15, 105a/04, 105a/15, 105b/01, 107b/11, 112b/13, 113b/15, 120b/02, 120b/06, 122a/08, 122a/13, 126a/08, 127a/10, 130a/04, 130b/14, 131a/05, 131a/10, 132a/08, 133a/01, 133a/14, 133b/14, 134a/07, 135a/12; 2. Gittiği yerden geri dönmek: 070b/14, 071b/09, 071b/10, 085b/09, 094b/07, 100a/09, 101b/05; 3. Daha önce üzerinde durulmuş olan konuya yeniden dönmek: 002b/12; 4.

İstek bildiren cümlelerin başında “Haydi direnme, kabul et” anlamında kullanılır: 017b/11, 019a/14, 021a/14, 077a/02, 077a/06, 083b/15, 091a/12, 096a/10, 109b/03, 112a/04, 120b/14; 5. Bir başkasından sonra sıra birinin olmak: 011a/08, 065a/07, 110b/06, 111a/15, 115a/15, 117a/10, 118a/07, 124a/07, 125b/08; 6. Getirilmek, gönderilmek: 003a/07, 004a/15, 005a/09, 019a/06, 045b/09, 052a/07, 092a/05, 093b/01, 099b/01, 109b/10; 7. –mez, -mezlik ile birlikte yapmacık anlatan deyimler yapar: 047b/13; 8. İkrâm edilmek: 044b/11, 053b/01, 053b/10, 053b/11, 054a/04, 126a/09; 9. Rastlamak, tesadüf etmek: 025a/13, 045b/11, 054b/06, 063a/15, 070a/01, 107a/08; 10. –e uğramak, olmak: 019a/11, 070b/02, 076b/09; 11. Gerekmek: 062a/11, 092a/11; 12. Akmak, fişkırmak: 123b/05; 13. İlgili olmamak: 008b/04; 14. Olduğundan farklı görünmek: 019b/09; 15. (Hoş, sefa sözcüğüyle birlikte) Selamlama sözü: 044a/14, 044b/14, 053b/06, 072a/02, 078b/04, 084a/14, 087a/09; 16. Bir yere yaklaşmak, gelmek üzere olmak: 011a/11, 039a/13, 043b/14, 053a/10, 070a/15, 078a/12, 093b/04, 093b/07, 097b/03, 100a/15, 101a/04, 103b/05, 109a/01; 17. Gerçekleşmek, gerçek olmak: 030b/06, 031a/10, 032b/10, 122a/04; 18. Uygun olmak: 075a/05; 19. Yenmek, zor bir durumla başa çıkmak: 003b/10, 015a/02, 021b/13, 025b/07, 046b/14, 052a/02, 052b/08, 062a/09, 090a/13, 096b/08, 099b/03, 100a/09; 20. Katılmak, girmek, iştirak etmek: 041b/11, 061a/06, 061b/12, 121b/05; 21. Beklenmedik bir durumla karşılaşmak: 039b/07, 069b/10; 22. Söylemek: 019b/07, 089b/13; 23. Ses, koku vb. duyulmak: 129a/12; 24. Yapabilmek: 039a/05, 052a/09, 055b/15, 104a/14, 119b/06, 122a/03; 25. Belli bir süre doldurmak: 046a/01, 056a/09, 119a/11, 123b/11; 25. Oluşmak, meydana gelmek: 020b/09; 26. Doğmak: 054a/14; 27. Toplanmak, bir arada bulunmak: 002b/06, 019a/03, 058a/09, 083b/12, 128a/03; 28. Sinirlenmek, kızmak: 010a/15, 019a/11, 048a/07, 049b/01, 055a/04, 085b/13, 133a/11; 29. Kendisine yapılan davranışı iyi karşılamak: 059a/14; 30. İzlemek, takip etmek: 063b/11; 31. Olgunlaşmak, olmak: 034a/14; 32. Akıllıca davranmak: 037a/14, 060a/06, 080a/07, 095a/12; 33. Biriyle birlikte gitmek: 052b/12; 34. Bir iş yapmaya özenmek: 070a/14; 35. Acımak, merhamet etmek: 077a/04; 36. İsalet etmek: 133a/13.

geliş Gelme işi: 065a/15, 117b/01.

gemi Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt: 002b/09, 004a/13, 004b/04, 004b/06, 005b/03, 008a/04, 092a/04, 093a/15, 093b/09, 098a/04, 098a/13, 098a/15, 099a/07, 099a/10, 100a/04.

gemici Gemide çalışan veya gemi işleten kimse: 093b/04.

gene Yine, tekrar: 012a/15, 021a/15, 021b/11, 048a/04, 051a/14, 058a/14, 060b/12, 064b/05, 068a/05, 068b/06, 069a/03, 069a/09, 074a/10, 074b/05, 077b/03, 091b/01, 092a/10, 111b/15, 132a/05.

gerçe bkz. gerçi

gerçek Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat: 057b/07, 074a/02, 074a/03, 084a/09, 090b/04, 101b/16.

gerçi, gerçe (f) Aslına bakılırsa, aslında: 080b/12, 086a/09, 099b/11, 110b/08, 111b/02.

gerdân (f) Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü: 129b/15.

gerden-keşân (f) İnatçılar, kibirliler: 046a/08.

gerek Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, icap: 008b/09, 011b/01, 020b/12, 026b/10, 028a/02, 029a/11, 041a/09, 042a/03, 051b/12, 054a/12, 056a/13, 057a/02, 057b/02, 057b/15, 060b/12, 061b/04, 064a/07, 078b/12, 079a/02, 082a/06, 082b/10, 087b/10, 092b/04, 093b/07, 096a/07, 103b/04, 106b/14, 107b/01, 109a/11, 109b/02, 118a/03, 126b/08, 127b/05.

gereksiz Gereği olmayan, yararsız, lüzumsuz: 041a/10, 042a/12.

gergedân (f) Burnunun üzerinde bir veya iki boynuzu bulunan kalın derili, saldırgan bir hayvan: 108a/15, 116b/07, 117a/06, 122b/10, 122b/15.

geri bkz. girü

gerü bkz. girü

getür- 1. Gelmesini sağlamak: 002a/11, 003a/09, 003b/01, 004b/08, 005a/02, 005a/06, 016b/15, 018b/10, 020a/05, 020a/06, 022b/05, 024a/02, 028a/13, 036a/10, 036a/12, 037b/07, 039b/12, 043a/12, 043b/15, 044a/03, 044a/12, 044b/01, 045b/04, 045b/06, 045b/07, 045b/13, 047b/01, 051a/15, 053a/13, 056b/08, 058a/14, 060a/11, 070b/11, 072a/11, 073a/07, 074a/07, 074a/10, 078a/05, 078a/15, 078b/05, 080b/02, 087a/02, 087b/07, 087b/11, 094b/04, 099a/02, 100a/01, 104b/02, 104b/11, 108a/05, 108a/06, 112a/15, 112b/07, 117a/03, 118a/12, 119b/01, 126a/03, 126b/11, 127a/04, 127a/13, 127a/15, 129a/05, 129a/06, 131b/11, 134b/12; 2. Eriştirmek, ulaştırmak: 086a/07, 087a/14, 087a/15, 105a/13; 3. (Yardımcı fiil olarak) ... etmesini sağlamak, ... durumuna gelmesine sebep olmak: 003b/12, 026b/15, 037a/03, 037b/08, 041b/12, 079b/10, 097b/04, 125b/05; 4. (Tekbir sözcüğüyle kullanıldığında) Müslümanlıkta Allah'ın büyüklüğünü anmak için söylenen söz: 012a/03, 013b/15; 5. (Baş sözcüğüyle kullanıldığında) Konuşmak: 044b/13, 072a/02 6. (Taban sözcüğüyle kullanıldığında) Yürümek: 086a/12; 7. (Acz sözcüğüyle kullanıldığında) Güçsüz görmek: 036b/13.

g.ebil- "Getir-" fiilinin yeterlik hali: 003a/09, 037b/08, 078a/05, 100a/01, 112b/07, 119b/01.

gezdür- bkz. gezdür-

gezdür-, gezdir- 1. Bir kimseyi insan içine çıkarmak, ortada dolaştırmak: 051a/01, 051a/14, 072a/14, 2. Taşımak: 058a/08.

gılâf (a) Kılıf, kın: 006a/03, 007b/01, 013b/07, 049a/10, 049a/12, 067b/02.

gibi Benzetme edatı olarak kullanılan bir sözcük: 004b/02, 004b/13, 009b/04, 015a/02, 015b/10, 018b/12, 019b/02, 022a/06, 023b/13, 025b/06, 028a/05, 028b/10, 031a/01, 031a/08, 036b/07, 037a/05, 037b/02, 037b/06, 040b/11, 041b/15, 042a/01, 043a/05, 054a/15, 054b/08, 055a/15, 058a/13, 058b/14, 058b/15, 059a/04, 066a/11, 066b/11, 069a/02, 069a/13, 070a/06, 076b/15, 079b/08, 088b/01, 092b/07, 094b/06, 095a/08, 096b/03, 097b/10, 100a/02, 108a/03, 108a/04, 115a/04, 116a/10, 117b/05, 118b/13, 124a/14, 124b/01, 124b/10, 125b/11, 125b/12, 127a/12, 129b/02, 130b/07, 134a/12.

gice Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman: 003a/05, 004a/08, 027b/01, 031b/10, 034a/02, 043b/14, 044a/02, 061a/07, 063a/08, 076a/02, 081a/12, 082b/04, 082b/06, 083a/01, 083a/10, 083b/05, 083b/10, 094b/10, 113a/12, 120a/10, 126b/11, 128a/09.

gider- Ortadan kaldırmak, yok etmek: 075b/14, 088a/02, 106a/01.

gīdī (f) Ahlıksız: 077a/05.

gir- 1. Dışarıdan içeriye geçmek, girmek: 009a/12, 015b/11, 015b/13, 016b/07, 019b/14, 027a/15, 028a/04, 029b/05, 029b/09, 036a/06, 060a/04, 082b/07, 083a/12, 105b/05; 2. Araba, gemi, tren vb. taşıta binmek: 002b/09, 004b/04, 098a/15, 093a/15, 098a/13, 098b/01, 099a/10; 3. Bürünmek: 043b/12, 044a/01, 046a/13, 057b/08, 057b/13, 058b/03, 058b/09, 073a/05; 4. Hücum etmek, saldırmak: 005b/15; 5. İçinde yer almak, dahil olmak: 010b/07, 012a/07, 012b/05, 012b/09, 012b/13, 012b/14, 012b/15, 013a/06, 013a/11, 095b/01, 095b/10, 108b/08, 108b/09, 111a/04, 120b/04; 6. Sahip olmak, ele geçirmek: 005a/12, 019a/01, 025b/01, 040a/06, 040a/08, 106a/09; 7. Belli bir iş yapmak için o işle ilgili yerde bulunmak: 112b/11, 113a/11, 120a/05, 127b/03; 8. Bir inancı veya fikri benimsemek: 010a/11, 019a/14; 9. (Uyku sözcüğüyle kullanıldığında) Uyuyamamak: 026b/13; 10. Bir topluluğa veya kuruluşa katılmak: 042b/15; 11. Kavgaya tutuşmak: 080a/02.

girdek (f) Gelin ve damadın düğün gecesi baş başa kalmaları ve ilk kez birlikte olmaları: 033a/15, 033b/05, 033b/11, 034a/03, 040a/06, 047a/10.

g. ol- Gelinle damat düğün gecesi bir araya gelmek: 033a/15, 033b/05, 033b/11, 034a/03, 040a/06, 047a/10.

girbān (f) Elbise yakası: 101a/05.

giriftār (f) Tutulmuş, yakalanmış, esir: 071b/01.

g. ol- Esir olmak, yakalanmak: 071b/01.

girü, geri, gerü Bir şeyin sona gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı: 008b/08, 016a/01, 035b/15, 043a/15, 047a/04, 059a/12, 059b/03, 086b/01, 094a/13, 097b/02, 100a/09, 131a/05, 132b/01, 134a/05.

git- 1. Bir yere doğru yönelmek: 003b/04, 004a/03, 007a/14, 008a/11, 009b/07, 010a/13, 014b/12, 017a/11, 018a/14, 022a/14, 022b/09, 023b/08, 023b/11, 023b/14, 024a/02, 025a/10, 025a/14, 025b/12, 026a/01, 027b/06, 034b/04, 035b/14, 036b/04, 040a/03, 040b/02, 042b/05, 043a/07, 043b/06, 043b/13, 045b/11, 047a/03, 047a/07, 051b/14, 059b/11, 059b/15, 060a/01, 060b/03, 061a/15, 061b/08, 062b/06, 062b/11, 063a/07, 063a/13, 065a/12, 067a/06, 067b/03, 067b/09, 068a/06, 068a/07, 068b/06, 068b/07, 069a/03, 069a/07, 069b/05, 075a/11, 075b/06, 076b/11, 077a/10, 077b/06, 080b/06, 081a/06, 081a/10, 082b/04, 082b/12, 083a/05, 083b/01, 083b/14, 084a/06, 085a/03, 085a/10, 085b/08, 086a/11, 086b/01, 089a/01, 090a/15, 092a/11, 093a/04, 093b/06, 093b/12, 094b/11, 097b/03, 098a/06, 099a/02, 099a/15, 099b/02, 100a/05, 100a/12, 109a/07, 111a/02, 113a/11, 113b/07, 117a/01, 119a/01, 126a/03, 127a/09, 130a/15, 131a/02, 132a/06, 132a/11, 132b/08, 132b/12, 134a/04, 134a/06; 2. Yok olmak, elden çıkmak: 008b/02, 083a/04, 083a/05, 083a/14, 083a/15; 3. Götürülmek, gönderilmek: 004b/12; 4. Kovma sözü olarak kullanılır: 057a/07; 5. Bir şeyin gerçekleştiğini veya kabul edildiğini bildirir: 006a/06, 091a/13; 6. Bilincini kaybetmek: 037a/15; 7. Herhangi bir durumda olmak: 048a/14; 8. Çok şaşırmaq, çok korkmaq: 009b/11, 020b/07, 035a/06, 079b/14, 104b/15, 105a/01, 117b/14, 118b/09; 9. Acımaq, acı vermek: 011b/11; 10. Bitmek, tükenmek, kalmamak: 021b/08, 126a/12; 11. Bir şeyi yitirmek: 029b/03, 035a/02; 12. Ölmek: 007b/01; 13. Gitgide: 016b/13, 101a/03; 14. Bir meselenin kapanması için bahsi geçen işin yapılmasını tavsiye eden söz anlamında kullanılır: 018b/02, 081b/02.

g.ebil- “Git-” fiilinin yeterlik hali: 083b/01.

g.ecek ol- Gitmek: 085a/10.

giy- Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuda geçirmek: 007b/08, 007b/11, 014b/06, 047b/11, 060a/11, 072a/11, 081a/08, 101a/11, 112b/02, 128a/13.

giydür-, giyir-, giyür- Giyme işini yaptırmak: 018a/02, 048a/02, 050b/06, 062a/13, 090a/04, 107b/06, 108a/07, 112b/15, 120a/01.

giyin- Giymek, kuşanmak: 004b/10, 027a/06, 071b/03.

giyir- bkz. giydür-

giyür- bkz. giydür-

göbek Yağ bağlamış karın: 110a/13.

göc- bkz. göç-

göç-, göc- Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek: 008a/09, 023a/05, 034b/02, 038a/11, 062b/02, 082a/05, 082a/07, 082b/14, 083a/03, 083a/13, 093a/11.

g. it- Oturduğu yerden başka bir yere gidip yerleşmek, göçmek: 023a/05, 034b/02, 062b/02, 093a/11.

göğüs Vücudun ön tarafı, sırt karşıtı: 006b/12, 011b/14, 049b/10, 065a/08, 066b/04, 066b/06, 097a/14, 104a/07.

gömgök Masmavi: 069b/14.

gömlük Vücudun üst kısmına giyilen kollu veya yarım kollu, yakalı giysi: 067b/13, 067b/14, 068a/01, 068a/04.

gönder- Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak: 002b/14, 002b/15, 009a/10, 009b/09, 010b/13, 013a/08, 017b/14, 022b/13, 022b/14, 025a/04, 032b/11, 032b/13, 032b/14, 042a/10, 044a/14, 047b/01, 048b/08, 052a/07, 052a/12, 053a/12, 061b/11, 071a/13, 071b/06, 073b/13, 084b/06, 084b/12, 085a/02, 085a/09, 086a/11, 088a/09, 092a/08, 092a/12, 107b/03, 114b/05, 002a/15, 003a/11, 003a/15, 021b/02, 033a/05, 035a/10, 044a/12, 053a/03, 078b/06, 086b/03, 087b/15, 089a/03, 090b/15, 091a/01, 092a/09, 099a/14.

g.ecek ol- Göndermek: 085a/09.

gönül Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatırlama vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı: 024a/03, 033b/10, 043b/03, 058a/12, 059a/03, 075b/10, 077b/07, 087a/04, 117a/02.

g.li bulan- İçine üzüntü çökmek, tasalanmak: 024a/03, 087a/04.

g.li rahat ol- Kaygılanacak bir konu bulunmadığını öğrenerek ferahlamak: 033b/10.

gör- 1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek: 007a/02, 007a/15, 007b/05, 011a/04, 013a/10, 017a/01, 017a/12, 017b/11, 017b/12, 020a/05, 022a/11, 023a/09, 032a/04, 033a/10, 033b/12, 035b/07, 039b/14, 041a/13, 041b/06, 042a/06, 042b/06, 042b/11, 042b/13, 042b/15, 043b/04, 047b/11, 049a/06, 049a/08, 049a/10, 049a/12, 049b/13, 049b/15, 051b/09, 051b/10, 052a/15, 054a/01, 054b/06, 055a/08, 055b/08, 056a/11, 056b/14, 058b/03, 060a/05, 060a/12, 060b/02, 060b/07, 061a/10, 063b/05, 065a/08, 065a/15, 067a/01, 067a/15, 067b/12, 068a/13, 069b/01, 070b/05, 071b/11, 071b/15, 072b/04, 072b/13, 073a/07, 073a/10, 073b/05, 074a/04, 074a/09, 075b/02, 076a/09, 078b/03, 079a/11, 080b/04, 080b/03, 080b/08, 080b/15, 081a/14, 081b/09, 083b/08, 084a/09, 084b/10, 084b/14, 086a/13, 086b/05, 087a/06, 089a/08, 091b/07, 094a/14, 094b/06, 094b/12, 095b/12, 097a/12, 097b/08, 098b/03, 098b/04, 099b/01, 102a/02, 102a/05, 103b/13, 105a/01, 105a/07, 105b/14, 107a/01, 107a/08, 108b/13, 109a/02,

112a/02, 112b/05, 113a/01, 114b/10, 115a/13, 115b/12, 116b/04, 117a/05, 117b/14, 118b/06, 118b/08, 119a/02, 119a/08, 119b/06, 119b/10, 122a/15, 123a/15, 124a/08, 124b/06, 125b/06, 128b/10, 131b/11, 132a/06, 133b/09, 003a/02, 004a/13, 009a/05, 016b/14, 028a/04, 029b/02, 034b/11, 035b/03, 038a/12, 042a/16, 047b/13, 056a/05, 056b/06, 055b/09, 056a/15, 058a/12, 058b/09, 060a/08, 062b/14, 071a/03, 080a/07, 080b/10, 080b/12, 081a/02, 082a/08, 083a/08, 084b/13, 101a/02, 103b/05, 113a/13, 116a/08, 128a/10, 130b/14, 131b/13, 132a/12, 134a/14, 006a/14, 006b/15, 007a/12, 013b/04, 014a/09, 024b/06, 026b/02, 027b/04, 028a/08, 034a/07, 034b/07, 039a/02, 048b/07, 059a/03, 065a/09, 070a/03, 071a/14, 072a/15, 078b/07, 079a/15, 093b/15, 095a/13, 095b/09, 097b/07, 103a/04, 104a/08, 104b/13, 105b/14, 109a/13, 110b/01, 111a/10, 111a/11, 114a/01, 114a/08, 115b/05, 117b/07, 121a/09, 127b/13, 130a/05, 131b/06, 131b/07, 132b/07, 135a/13; 2. Bir olaya veya duruma şahit olmak: 051b/01, 069b/03, 128b/07; 3. Anlamak, kavramak, sezmek: 010a/07, 019a/10, 019a/12, 024b/11, 052b/06, 056a/09, 064b/12, 064b/13, 087a/03, 087a/15, 095a/09, 123a/11, 124a/05; 4. Yapmak, etmek, bulmak: 035b/12, 041a/12, 042a/06, 043b/10, 053b/14, 092a/06, 093a/10, 098a/05, 134a/15; 5. Karşılıklı gelip konuşmak: 042b/01, 042b/02; 6. Göndermek: 128b/14; 7. (İyi durumlar için) erişmek, nail olmak; (kötü durumlar için) maruz kalmak: 002a/13, 028b/12, 077b/15, 084a/07, 117a/02, 133a/06.

g.mezlikden gel- Görmemiş gibi davranmak: 047b/13.

göri- 1. Görme işine konu olmak, algılanmak, seçilmek: 130b/07; 2. Bir şeyin bulunduğu anlaşılma: 128a/02; 3. Yapılmak, edilmek: 060b/13.

göri- Görülür duruma gelmek: 068b/05.

göri- Buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek: 023b/01, 024b/15, 031b/07, 031b/10, 038b/12, 039b/07, 044b/10, 053a/13, 053b/05, 114a/13, 127b/14.

göster- Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek, göstermek: 016a/05, 047b/15, 055a/14, 065a/03, 070a/04, 072b/01, 072b/03, 078b/04, 116a/14; 2. (Yardımcı fiil olarak) Etmek: 010b/10, 114a/04 3. Herhangi bir biçimde karşılık vermek: 047a/13, 055b/01, 075b/04, 079b/02.

göt-â-göt Teke tek: 111b/07, 119a/05.

götür- 1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak: 012a/02, 034a/11, 043a/08, 095a/02, 105a/13, 129b/08, 130a/05, 130a/07, 133b/07, 135a/14; 2. Bir kimseyle beraber gitmek, bir kimseyi beraberinde götürmek: 093a/07, 093a/09, 132b/11; 3. Ölmek, çok kan dökülmek: 007a/08, 014a/01.

gövde İnsan bedeninde baş, kol ve bacaklar dışında kalan bölüm: 007a/07, 014a/01, 068b/01.

göz Görme organı: 005b/05, 013b/01, 026b/13, 030a/05, 031a/02, 037a/04, 037a/06, 037a/11, 037a/12, 040a/04, 050b/06, 054b/06, 058b/07, 058b/08, 058b/14, 060a/01, 060b/02, 060b/07, 070a/08, 072a/01, 072a/05, 072b/12, 079b/11, 090b/12, 104a/12, 105a/10, 110b/09, 111a/06, 133b/10.

g.den çıkar- Maddi veya manevi varlığın elden çıkarılmasını kabul etmek: 104a/12.

g.den geçür- Okumak: 105a/10.

g.i kırk- Daha önce geçirdiği kötü bir denemeden sonra birinden veya bir şeyden zarar gelebileceği kanısına varmak: 133b/10.

g.leri kamaş- Güzellik, görkem vb. dolayısıyla büyülenmek, hayran kalmak: 058b/07.

g.lerin eline al- Korkmak, şaşırarak: 070a/08.

g.lerinden âteşler çık- Acı çekmek: 013b/01, 031a/02.

g.lerinden âteşler saçıl- Acı çekmek: 079b/11.

g.lerini dört birden aç- Aldanmamak için çok uyanık davranmak: 110b/09.

gülm (a) Köle, kul, esir: 044b/05, 047b/01, 050a/06, 050b/02, 051b/04, 051b/05, 051b/06, 051b/07, 051b/09, 083b/06.

gün-a-gün (f) Türlü türlü, çeşit çeşit: 086a/14

güşe (f) Köşe: 025a/03, 079a/12.

güyâ (f) Sözde, sanki: 077b/02.

güzâr (f) Geçme, geçiş: 117b/05.

g. it- Geçirmek: 117b/05.

güc bkz. güç

güç, güc¹ 1. Yapılması zor olan, kolay karşıtı: 018b/06, 020b/04, 061a/05; 2. Gayret ve kuvvet sarf ederek, zorla: 058a/03.

g. ol- Zor olmak: 018b/06.

g. belâ Zorlukla, güçlük çekerek: 057b/06, 080a/12.

güç, güc² Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor: 058a/05, 089a/06.

g.ü yet- Bir meselenin üstesinden gelmek: 058a/05, 089a/06.

gül- İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak: 050a/02, 055b/05, 080b/05, 103a/04, 106a/01, 109b/07, 109b/12, 119b/02, 123a/12.

gümân (f) Zan, şüphe: 074b/11.

g. olma- Şüphe olmamak: 074b/11.

gümle- “Güm” diye ses çıkmak: 129b/13

gün Gündüz, ortalığın aydınlık olduğu zaman aralığı: 004b/10, 008a/13, 009a/03, 013a/02, 014a/03, 018a/14, 018b/04, 019a/06, 022a/02, 022a/13, 022b/04, 023a/03, 023a/08, 024b/04, 031b/10, 033a/07, 034a/13, 034b/01, 034b/02, 038a/12, 040a/03, 042a/11, 042b/06, 045a/14, 046a/13, 051b/08, 052a/13, 053a/05, 053a/08, 053a/09, 062b/02, 062b/13, 063a/01, 068a/15, 078b/13, 083b/11, 084a/11, 085b/02, 086a/12, 090b/01, 092a/13, 093a/11, 094a/08, 099b/03, 100a/14, 100b/08, 105a/05, 105a/08, 107a/06, 107b/07, 107b/14, 108a/10, 108a/12, 112a/10, 121a/13, 121b/06, 121b/10, 121b/12, 122a/01, 122b/09, 122b/13, 123b/09, 123b/11, 135a/04, 135a/09.

günâh-kâr (f) Günah işleyen, günah işlemiş: 049b/09.

g. ol- Günaha girmek, günah işlemek: 049b/09.

gündüz Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü: 003a/05, 094b/11.

güneş Gezegenlere ve yer yuvarlağına ısı ve ışık veren büyük gök cismi: 120a/11.

gürle- Kalın ve gür ses çıkarmak: 122b/07.

gürüldü Aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bütünü, patırtı, şamata: 097a/14.

gürz (f) Silah olarak kullanılan ağır topuz: 012a/15, 012b/01, 012b/11, 013b/10, 015a/09, 027a/14, 054a/13, 065a/14, 065a/15, 065b/03, 095b/03, 095b/07, 096b/13, 097a/04, 097a/14, 097b/12, 110b/11, 110b/12, 111a/12, 114b/14, 114b/15, 115a/01, 115a/15, 118a/10, 118a/12, 118a/14, 118b/01, 118b/05, 118b/10, 119a/05, 121a/10, 123b/08, 124b/02, 124b/04, 133a/12, 065a/13, 095b/02, 096b/12, 097a/01, 097b/11, 110b/10, 111a/01, 111a/13, 111a/15, 118a/08, 118a/14, 118b/05, 121a/05, 123b/01, 123b/03, 124b/01, 012a/11, 027a/08, 058a/07, 097a/10, 110b/12, 111b/01, 118b/06, 118b/14, 124a/09, 124b/03, 124b/07.

güşâd (f) Açma, açılma, açılış: 063b/06, 066b/01.

g. vir- Açmak, fırlatmak: 063b/06, 066b/01.

güzâf (f) Boş söz, lakırdı: 047a/14, 054a/06, 106b/15.

güzel Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı: 033a/11, 065b/06.

-H-

ha 1. Uyarmak için kullanılan bir söz: 068a/10; **2.** Kabulenmişlik bildiren bir söz: 030a/06.

hâb (f) Uyku: 112b/11, 113a/11, 113a/15, 120a/04, 127b/03.

haber (a) Bir olay veya bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık: 003a/06, 005a/04, 008b/05, 015b/13, 020b/06, 023a/14, 023b/02, 023b/07, 025a/06, 026a/03, 026b/03, 026b/07, 028b/11, 032b/11, 033a/01, 037b/09, 037b/11, 044a/10, 045b/09, 049b/08, 051a/07, 053a/03, 053a/10, 053b/15, 055a/10, 061b/04, 061b/11, 071a/07, 071a/10, 073b/08, 078a/05, 078a/12, 082a/01, 082a/03, 084a/14, 085a/05, 087a/03, 087a/14, 092a/12, 094a/06, 094a/11, 094b/15, 099b/01, 100a/10, 100b/01, 105b/09, 107b/12, 135a/11.

h. al- Kendisine bildirilmek: 008b/05, 051a/07, 073b/08, 082a/03.

h. gel- Biri tarafından bilgi verilmek: 003a/06, 045b/09.

h. eyle- Bilgi vermek: 005a/04, 053b/15, 078a/12.

h. ol- Biri tarafından bilgi verilmek: 015b/13, 023a/14, 044a/10, 053a/10, 094b/15, 135a/11.

h. vir- Bildirmek, haber ulaştırmak: 023b/02, 026b/03, 061b/04, 071a/10, 085a/05, 094a/06, 094a/11, 100b/01.

h. şor- Bilgi edinmek amacıyla soru sormak: 023b/07.

h. gönder- Herhangi bir araçla bildirmek: 032b/11, 053a/03, 061b/11, 092a/12.

h. var- Bilgi ulaştırmak: 033a/01.

h. it- Bilgi vermek: 037b/09, 037b/11, 078a/05.

h. getir- Öğrenilen bilgiyi başkasına iletmek: 087a/14.

haber-dâr (a) Haberi olan: 026a/13.

Hâce bkz. Hâce

Ḥāce, Ḥāce (f) Hoca, efendi: 002b/03, 018b/13, 019a/08, 027b/08, 028b/10, 029b/11, 029b/15, 036a/06, 037b/05, 038b/03, 040b/15, 046a/03, 078b/10, 101b/16, 131b/03, 131b/04, 131b/09, 134b/09.

ḥacīl (a) Utanmış, utancından yüzü kızarmış: 077a/03

ḥ. eyle- Utanmak: 077a/03.

ḥadd (a) Sınır: 042b/09.

ḥādīm bkz. ḥādīm

ḥādīm, ḥādīm (a) Hizmet eden, hizmetçi: 033a/04, 039b/11, 046a/12, 104b/06.

ḥādīse (a) Olan, ortaya çıkan, olay: 044a/07, 049b/10.

ḥāk (f) Toprak: 009b/02, 038a/14, 097b/01.

ḥ.-i pāy Ayak topağı: 009b/02.

ḥākān (f) Türk imparatorlarına verilen unvan: 124a/08.

ḥākāret (a) Hakirlik, hor görme, küçük düşürme: 051a/13, 052b/09, 053b/12, 085a/04.

ḥ. ol- Hakarete uğramak, küçük düşürülmek: 085a/04.

ḥ. vir- Küçük düşürmek, hor görmek: 053b/12.

ḥakīm (a) Alim, bilgin, her şeyi bilen: 045a/07.

ḥakīr (a) İtibarsız, değersiz, bayağı: 031a/01.

ḥ. it- Küçük düşürmek: 031a/01.

ḥakḳ (a) 1. Allah: 004a/12, 007b/04, 040a/12, 058a/05, 058a/09, 092b/12, 099b/11, 135b/04;
2. Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç, pay, hisse: 003b/10, 015a/02, 021b/05, 021b/12, 025b/07, 046b/14, 052b/08, 059a/13, 062a/09, 090a/13, 096b/07, 099b/03, 100a/09

Ḥ. Te‘ālā Yüce Allah: 004a/12, 007b/04, 040a/12, 058a/05, 058a/09, 092b/12, 099b/11, 135b/04.

ḥ.indan gel- Bir kimseyi yenmek, bir işin üstesinden gelmek: 003b/10, 015a/02, 021b/12, 025b/07, 046b/14, 052b/08 062a/09, 090a/13, 096b/07, 099b/03, 100a/09.

ḥakla- Bozmak, perişan etmek, yenmek: 081b/06.

hāl bkz. hāl

hāl, hāl (a) Durum, vaziyet: 004a/02, 008b/08, 014b/13, 019b/09, 026a/04, 027a/02, 031b/08, 039a/02, 050a/05, 060a/10, 065a/05, 070a/09, 070b/02, 070b/06, 071a/14, 071b/01, 071b/12, 078b/03, 080a/12, 084a/03, 099b/01, 104b/10, 115a/10, 118a/05, 120a/10, 121b/03, 129a/01, 130a/05, 135a/13, 006a/14, 006b/15, 007a/12, 013b/04, 014a/09, 017b/10, 024b/05, 026b/11, 027b/04, 028a/07, 030a/06, 032a/04, 050b/14, 059a/02, 065a/09, 079a/15, 079b/01, 082a/11, 090b/06, 095b/09, 097b/07, 103a/04, 104a/08, 105b/14, 109a/12, 111a/11, 114a/08, 115b/05, 117b/07, 121a/09, 126a/13.

hālā (a) Şimdi, henüz: 045a/04, 047a/06, 067a/09, 084b/04, 096a/13.

halāş bkz. halāş

halāş, halāş (a) Kurtulma, kurtuluş: 002b/05, 005b/14, 008b/06, 019a/08, 020a/13, 028a/01, 035a/15, 035b/10, 036b/10, 046a/04, 058a/10, 126b/10, 127a/03, 127b/10, 129a/10.

h. it- Kurtarmak: 005b/14, 008b/06, 028a/01, 035a/15, 126b/10, 127a/03, 127b/10, 129a/10.

h. eyle- Kurtarmak: 002b/05, 020a/13, 046a/04.

h. bul- Kurtulmak: 019a/08, 035b/10.

h. ol- Kurtulmak: 036b/10, 058a/10.

hālāt (a) Haller, suretler: 104b/13.

Haleb Yer ismi: 045a/12.

halef (a) Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse: 055a/06.

hāliyā (a) Şimdiki zamanda, hala, şimdi: 047a/11, 126b/03.

hāliyen (a) Şimdi, hala: 116a/12.

halk (a) Bir milleti meydana getiren insan topluluğu: 024b/05, 070a/03.

halka (a) Ortası boş, yuvarlak şekil, daire biçiminde olan şey: 117b/10.

halt (a) Uygunsuz söz söyleme, uygunsuz iş yapma: 011b/02, 089b/13.

h. it- Uygunsuz söz söylemek, uygunsuz iş yapmak: 011b/02.

h.-ı kelām Uygunsuz söz: 089b/13.

hām (f) Eğri, bükülmüş: 059a/07.

ḥamīde (f) Eğrilmiş, bükülmüş, kamburlaşmış: 101a/15, 104a/01.

ḥamīr (a) Hamur: 118a/10.

ḥamle (a) İleri atılma, saldırma: 011a/06, 028b/01, 064b/12, 065a/04, 095b/04, 096a/04, 096a/09, 096b/06, 096b/10, 097a/04, 097a/05, 110a/02, 110a/03, 110b/07, 111b/01, 114b/09, 116b/03, 117a/06, 117a/09, 118a/06, 118b/04, 123a/03, 123a/11, 123a/13, 123a/14, 123b/06, 125a/03, 129a/15, 129b/03, 129b/07, 133b/01.

ḥ. it- Saldırmak: 028b/01, 097a/05.

ḥ. eyle- Saldırmak: 011a/06, 064b/12, 065a/04, 096a/04, 096a/09, 096b/06, 096b/10, 110a/02, 110b/07, 111b/01, 114b/09, 123a/11, 123a/14, 125a/03, 129a/15, 129b/07, 133b/01.

ḥ. ur- Saldırmak: 097a/04.

ḥammāl (a) Para karşılığında yük taşıyan adam: 051b/15.

ḥammām (a) Yıkılacak yer: 101b/05.

Ḥamza Özel isim: 001b/01, 002a/04, 002b/13, 004a/02, 005a/15, 005b/08, 005b/12, 006a/07, 007a/05, 007a/14, 007b/15, 008b/03, 011a/05, 011b/05, 011b/08, 012a/07, 013a/06, 013b/07, 014a/10, 015a/05, 015a/07, 016a/08, 016a/11, 016b/06, 016b/09, 017a/07, 017b/15, 019a/04, 019b/03, 020a/13, 021a/02, 021a/04, 021b/04, 021b/07, 021b/13, 022b/05, 023b/07, 024b/07, 024b/11, 025a/02, 025a/07, 025a/12, 026a/06, 026a/09, 026b/03, 027a/13, 027b/02, 028a/09, 029b/08, 030a/08, 030a/15, 031b/04, 032a/04, 032b/10, 033a/14, 033b/03, 033b/11, 034a/15, 034b/02, 035a/09, 035a/11, 036a/03, 036a/05, 036a/08, 038b/01, 038b/03, 039a/12, 039b/07, 040a/01, 040a/08, 041b/01, 041b/12, 045a/05, 045b/02, 045b/05, 045b/08, 045b/14, 046b/13, 047a/03, 047a/05, 047a/06, 054a/03, 054a/09, 062b/04, 084a/13, 086b/08, 087a/02, 090a/03, 093b/10, 094b/05, 094b/10, 101b/02, 101b/04, 101b/11, 101b/12, 106a/04, 107b/11, 108b/12, 108b/13, 109a/02, 110b/11, 111b/14, 114a/04, 117a/01, 118a/04, 118b/13, 119a/03, 119b/06, 120b/14, 123a/02, 124a/02, 126b/05, 126b/06, 130b/02, 132b/10, 133b/08, 134b/01, 020a/02, 020b/15, 022a/15, 023b/01, 027b/06, 033a/02, 038b/08, 052b/14, 054a/06, 061b/13, 092a/06, 095a/01, 101b/09, 103b/13, 131b/14, 008b/01, 009b/09, 014a/02, 014a/04, 016b/15, 020a/10, 020b/14, 021a/06, 022b/06, 026a/02, 026b/11, 030b/08, 031b/08, 032b/10, 035b/08, 039a/15, 039b/12, 042a/02, 054a/01, 060b/14, 062a/09, 084b/08, 088a/01, 088a/05, 090b/02, 092a/15, 093a/04, 096a/13, 100b/10, 102a/01, 103a/11, 103a/13, 104b/13, 105a/02, 112a/08, 114a/02, 125a/13, 130a/02, 131b/05, 131b/10, 132b/13, 134b/12, 135a/10, 006a/09, 009a/15, 010a/10, 010a/13, 011a/02, 012a/13, 013a/12, 013a/13, 017b/01, 021b/01, 024b/14, 024b/15, 026a/04, 026b/02, 026b/14, 029b/12, 033a/05, 033b/01, 034a/06, 039a/03, 039b/06, 040a/03, 040a/12, 041a/03, 041a/10, 045a/09, 045b/02, 045b/11, 045b/14, 053b/15, 061b/04, 081b/07, 086a/01,

086a/03, 086a/06, 086b/15, 087a/13, 087b/08, 087b/11, 094a/06, 094a/08, 095a/02, 106a/02, 107a/05, 107a/15, 110b/06, 111a/14, 117a/10, 122b/15, 126b/13, 128a/07, 134a/07, 027b/12, 033a/13, 039a/10, 045a/08, 046a/03, 104a/10, 109a/12, 113a/01, 120b/08, 130a/01, 130a/07, 130a/09, 131a/10, 131a/12, 133b/06, 134a/03.

ḥancer, ḥançer (a) Ucu sivri, iki yanı keskin bıçak, hançer: 043a/11, 044a/06, 049a/15, 049b/03, 049b/05, 049b/06, 049b/09, 049b/14, 050a/11, 052a/11, 063b/08, 079b/04, 079b/15, 085a/01.

ḥançer bkz. **ḥancer**

ḥandek bkz. **ḥandek**

ḥandek, ḥandek (a) Geçmeye engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur: 003a/04, 004a/09, 015a/08.

Ḥander bin Nu' mān Özel isim: 008a/02.

ḥāne (f) Ev, mesken: 017a/10.

ḥānmān (f) Ev bark, ocak: 024a/06, 035a/03.

ḥapis bkz. **ḥaps**

ḥapishāne (f) Hapsolunan yer, cezaevi: 126a/02.

ḥaps, ḥapis (a) Bir yere kapatıp salıvermeme: 002a/12, 002b/01, 002b/14, 008b/04, 019a/05, 021b/11, 028a/01, 033a/13.

ḥ. it- Bir yere kapatıp salıvermemek: 002b/01, 021b/11.

ḥ. ol- Bulunduğu yerden dışarı çıkamamak: 002a/12, 019a/05, 028a/01.

ḥarāb (a) Yıkık, viran: 023a/10, 023b/13, 024a/06, 025b/05, 025b/06, 029b/01, 034b/07, 035a/04, 038a/13, 040b/12, 040b/13, 076a/14, 088b/01.

ḥ. eyle- Harap duruma getirmek: 025b/05, 088b/01.

ḥ. it- Harap duruma getirmek: 023b/13, 024a/06, 025b/06, 040b/12, 040b/13, 076a/14.

ḥ. ol- Harap duruma gelmek, perişan olmak: 023a/10, 035a/04, 038a/13.

ḥ.a vir- Harap duruma getirmek: 029b/01.

ḥarāc (a) Vaktiyle Müslüman olmayanlardan alınan vergi: 002a/08, 017b/14, 021a/08, 022b/13, 046a/01, 048a/11, 088a/09, 088a/11, 088a/12, 088a/15, 090b/14, 091a/01.

haram-zāde (f) Nikahsız birleşmeden doğan çocuk, piç: 020b/08, 048b/02, 051a/15, 130b/10.

h̄arb bkz. h̄arb

h̄arb, h̄arb (a) Cenk, savaş, kavga: 008a/06, 027a/06, 067b/08, 068b/04, 076a/03, 108b/02.

h̄arbī (a) Harple ilgili, harbe mensup: 113b/08, 114b/02, 120a/15, 122b/02.

h̄arec (a) Darlık, zorluk, sıkıntı: 014a/03.

h̄.e süril- Zorluk çektirmek: 014a/03.

h̄areket (a) 1. Vücudu oynatma, kıpırdatma: 058b/14; 2. Davranış: 115b/15.

h̄. it- 1. Vücudu oynatmak, kıpırdatmak: 058b/14; 2. Davranış göstermek: 115b/15.

h̄arem bkz. h̄arem

h̄arem, h̄arem (a) Saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm: 014b/12, 028b/09, 029b/10, 029b/13, 032a/15, 036a/05 104b/04.

h̄arīf bkz. h̄arīf

h̄arīf, h̄arīf (a) Güven vermeyen kimse, adam: 037b/13, 048b/08, 057a/06, 067a/01, 070b/15, 072b/14, 073b/08, 073b/11, 073b/13, 074a/09, 077b/07, 078a/05, 079a/06, 080b/07, 081a/03, 089b/13, 106b/14.

h̄arīc (a) Dış, dışarı, dışarıda kalmak üzere: 102a/01.

Hārūn-ı Mısrī, Hārūn Özel isim: 003a/13, 003b/05, 004a/08, 005a/07, 006b/14, 007a/03, 007b/14, 007b/15, 010a/05, 017b/12, 022b/07.

h̄ased (a) Kıskançlık, çekememezlik: 037b/06.

h̄. çek- Kıskanmak: 037b/06.

h̄āşıl (a) Olan, ortaya çıkan, görünen: 058b/02.

h̄. ol- Ortaya çıkmak: 058b/02.

h̄aşım bkz. h̄aşm

h̄aşm, h̄aşım (a) Düşman: 046b/13, 052b/06, 054a/15, 060a/13, 060b/05, 064b/12, 065b/13, 107a/08.

h̄.-ı kavī Güçlü düşman: 052b/06.

h̄āşş bkz. h̄āşş

hāṣṣ, hāṣṣ (a) 1. İyi nitelikleri kendinde toplamış olan kimse: 044b/14, 103a/13; 2. Hükümdara özgü olan: 029b/09.

hasūd (a) Hasetçi, kıskanç: 104a/11.

hāṣ (f) Kırıntı, döküntü: 115a/02.

haṭā bkz. haṭā

haṭā, haṭā (a) Hata, yanlışlık: 052b/11, 076b/06.

h. it- Yanlışlık yapmak: 052b/11, 076b/06.

hāṭır (a) 1. Durum, keyif, hal: 031b/08; 2. Birine veya bir şeye karşı duyulan saygı, sevgi: 015b/03, 026b/15, 030a/01, 030b/01, 032a/14, 082a/06, 100b/03; 3. Gönül, kalp: 027a/01, 031a/04, 112b/04.

hātā (a) Üstelik, ayrıca: 072a/05, 121b/07.

hātūn bkz. hātūn

hātūn, hātūn (f) Kadın, eş: 027b/08, 027b/09, 028b/05, 028b/11, 029b/11, 030a/11, 030a/13, 036a/06, 036b/02, 036b/05, 037b/05, 037b/08, 038b/11, 038b/12, 039b/03.

havāle (a) Yollama, atma, gönderme: 006a/09, 006b/01, 011a/10, 012a/13, 013a/14, 065a/14, 089a/07, 089b/02, 091b/13, 118a/12.

h. eyle- Yollamak, atmak, göndermek: 006a/09, 006b/01, 011a/10, 012a/13, 013a/14, 065a/14, 089b/02, 118a/12.

h. it- Yollamak, göndermek: 089a/07, 091b/13.

havā (a) Çevreyi kuşatan boşluk, hava: 006a/02, 034b/12, 124a/10.

havf (a) Korku: 033a/02, 035b/01, 086a/12, 092b/11, 127a/08, 127b/08.

h. it- Korkmak: 033a/02, 035b/01.

havl (a) Güç, kuvvet: 012b/02, 117b/08.

havlu Bahçe, avlu: 020a/15.

hay İyi dilek, azarlama, şaşma, sevinç bildirmede kullanılan bir söz: Server H. 006a/09, 006b/01, 006b/06, 020b/05, 023a/12, 028a/08, 028b/14, 049b/07, 051a/07, 057a/15, 059b/03, 065a/01, 065a/03, 074b/13, 079a/15, 097b/01, 110a/07, 115a/14, 118a/02, 129b/01, 132b/03.

hāy hūy (f) Her ağızdan bir ses çıkmasından meydana gelen gürültü, patırtı: 080a/07, 128b/10.

ḥayf bkz. ḥayf

ḥayf, ḥayf (a) Eyvah, yazık, heyhat: 003b/10, 073b/05, 087a/06, 098b/04.

ḥayır “Yok, öyle değil, olmaz” anlamlarında onamama, inkar bildiren bir söz: 048a/10, 072a/04.

ḥaykır- Telaş, şikayet vb. sebeplerle yüksek sesle bağırarak: 011a/14, 063b/13, 076a/12, 132b/15.

ḥayli (f) Oldukça, fazla, epey, çokça: 041b/08, 112b/06.

ḥayr (a) İyi, faydalı, hayırlı: 100a/08.

ḥayrān (a) Şaşmış, şaşkın: 020b/07, 038a/15, 039b/14, 042b/11, 047b/09, 048a/06, 050a/01, 060a/14, 069b/10, 071a/14, 074a/14, 078b/03, 083b/01, 095a/13, 103b/13, 104b/14, 111b/09.

ḥ. ol- Şaşırmak: 020b/07, 038a/15, 042b/11, 047b/09, 048a/06, 050a/01, 060a/14, 069b/10, 071a/14, 078b/03, 083b/01, 095a/13, 103b/13, 104b/14, 111b/09.

ḥ. ḳal- Şaşırmak: 039b/14, 074a/14.

ḥayvān (a) Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık: 063b/03, 063b/07, 070a/06, 104a/05.

ḥazer (a) Sakınma, kaçınma: 118a/02.

ḥāzır (a) Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan: 009b/03, 010b/01, 026b/05, 030b/07, 042a/11, 056a/01, 079a/04, 085a/11, 090a/06, 092a/14, 093a/10, 097a/07, 107a/07, 108a/01.

ḥ. āmāde ol- Hazır durumda bulunmak: 010b/01.

ḥ. bulın- Bir yerde var olmak, kendi bulunmak: 056a/01.

ḥ. it- Hemen kullanılabilir duruma getirmek: 079a/04.

ḥ. ol- Hazır durumda bulunmak: 009b/03, 026b/05, 042a/11, 085a/11, 090a/06, 092a/14, 093a/10, 097a/07, 107a/07.

ḥ. ṭur- Hazır durumda beklemek: 030b/07.

ḥāzırıla- Bir şeyi kullanılacak duruma getirmek: 026a/14, 053b/03, 071a/12, 078a/14.

ḥāzırılan- Kendini hazırlamak: 016a/07, 026a/15, 035b/13, 084b/02.

hazîne (a) 1. Altın, gümüş, mücevher vb. değerli eşya yığını: 035a/03, 083b/14; 2. Değerli şeylerin saklandığı yer: 083b/05.

hazîne-dâr (f) Bir hazineyi korumak ve yönetmekle görevli kimse: 043b/15, 047a/15, 048a/12, 048b/13, 049a/05, 049b/02, 050a/06, 050a/07, 052b/13, 071a/06, 071a/11, 083a/02, 083a/11, 083b/03, 083b/06, 083b/09, 085a/02, 098b/07, 099b/06.

hazret bkz hazret

hazret, hazret (a) Saygı saymak üzere büyüklere verilen unvan: 001b/01, 002a/02, 002a/04, 004b/03, 065b/07, 065b/09, 092a/06, 101a/08, 102b/01.

hazz (a) Hoşlanma, sevinç, memnunluk: 017a/01, 036b/03, 036b/14, 037b/12, 052b/02, 084a/10, 134b/03.

h. it- Hoşlanmak: 084a/10.

h. eyle- Hoşlanmak, memnun olmak: 017a/01, 036b/03, 036b/14, 037b/12, 052b/02, 134b/03.

heb (f) Hiçbiri dışarıda tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak: 023a/12, 052b/01, 061a/13, 074b/09, 090b/10, 104a/09, 109a/05.

hecîn (a) Arkasında iki hörgücü olan ve çok hızlı giden bir cins deve: 094a/07.

hedâyâ (a) Hediyeler, armağanlar: 043a/13, 085a/03.

hediye (a) Hediye, armağan: 052a/14.

heft (a) Yedi sayısı: 046b/07.

helâk bkz. helâk

helâk, helâk (a) 006a/05, 010a/01, 011a/05, 011b/01, 012b/13, 012b/14, 012b/15, 013a/01, 013a/04, 017a/15, 020b/11, 028b/02, 035b/11, 041a/12, 045b/08, 049b/06, 050a/03, 055b/07, 061a/12, 065b/10, 066a/05, 066a/11, 066b/07, 067a/02, 069b/14, 079b/05, 080a/05, 081a/05, 081b/08, 091a/02, 091a/04, 091a/06, 096a/01, 096a/02, 116b/01, 121a/14, 122a/01, 131a/13.

h. eyle- Öldürmek, ortadan kaldırmak: 010a/01, 011a/05, 013a/04, 065b/10, 096a/01, 116b/01, 121a/14.

h. it- Öldürmek, ortadan kaldırmak: 006a/05, 011b/01, 017a/15, 028b/02, 035b/11, 041a/12, 049b/06, 050a/03, 055b/07, 061a/12, 066a/11, 067a/02, 079b/05, 081a/05, 081b/08, 091a/04, 096a/02, 122a/01, 131a/13.

h. ol- Ölmek, yok olmak: 012b/13, 012b/14, 012b/15, 013a/01, 020b/11, 045b/08, 066a/05, 066b/07, 080a/05, 091a/02, 091a/06.

helâl (a) Dini bakımdan yasaklanmamış olan, haram olmayan: 051b/03, 068b/10, 069a/02.

h. eyle- Üzerinde hiçbir hak iddia etmeksizin bağışlamak: 068b/10.

h. olsun “Hakkımı helal ediyorum” anlamında kullanılan bir söz: 051b/03, 069a/02.

hele (f) Uyarma anlamında kullanılan bir söz, sonunda, bilhassa, özellikle: 010a/06, 019b/01, 020b/13, 021b/11, 024a/05, 025b/07, 028a/09, 030a/05, 036b/09, 044b/07, 049a/06, 053a/05, 054a/15, 060a/10, 060b/12, 061a/10, 065a/05, 070a/08, 071b/03, 071b/12, 073b/14, 074a/03, 074a/14, 074b/06, 074b/14, 077b/09, 077b/11, 078b/03, 080a/12, 085a/10, 086a/11, 098a/03, 106a/01, 107a/09, 109b/03, 112a/09, 115a/10, 117a/08, 118a/06, 119b/06, 123b/06.

hem (f) Bir kimseyi uyararak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için “özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki” anlamlarında kullanılan bir söz: 033a/11, 037b/09, 043b/06, 043b/07, 046a/10, 046a/11, 046b/02, 046b/03, 046b/06, 046b/07, 050a/10, 050a/12, 051a/04, 051b/13, 055b/14, 058a/14, 061a/04, 062a/10, 069a/13, 069b/05, 069b/06, 073b/04, 080b/14, 081a/12, 090a/14, 093b/10, 104a/06, 113b/07, 127b/07, 128a/02, 132b/13, 133a/03.

hemân (f) Hemen, derhal, çabucak, böylece: 005a/02, 005b/01, 007b/02, 009b/01, 009b/08, 009b/12, 010b/08, 010b/14, 011a/10, 011b/06, 013a/11, 015a/08, 016a/02, 018b/13, 019a/02, 019a/06, 019b/06, 024a/12, 025b/10, 026a/11, 027b/02, 027b/04, 029a/02, 030b/06, 030b/07, 032a/11, 035b/12, 037a/04, 040a/06, 041a/14, 042a/07, 047b/04, 048b/01, 049b/02, 050a/15, 050b/04, 052b/07, 054b/05, 054b/10, 058a/15, 058b/04, 058b/10, 059a/05, 060b/13, 061a/01, 063b/02, 063b/12, 064a/08, 065b/02, 065b/07, 073b/07, 075b/05, 076b/14, 080b/04, 081a/04, 082b/11, 084a/07, 087a/12, 087b/04, 089a/08, 089a/10, 090a/05, 091a/02, 091b/12, 092a/08, 093b/08, 094a/15, 094b/08, 095a/06, 097b/11, 098a/04, 100a/12, 106a/12, 110a/02, 113b/11, 114b/05, 117a/10, 118a/08, 118b/08, 119b/04, 120b/05, 120b/12, 122a/09, 124a/08, 124b/12, 129b/14, 130a/04, 132b/05.

hem-ân-dem (f) Hemen, çabucak: 020a/08, 056a/15, 056b/05, 094b/13, 108b/14.

hemîşe (f) Daima, her zaman: 092b/12.

hengâme (f) Kavga, gürültü: 001b/09.

her (f) Hep, bütün: 004a/05, 005a/11, 012b/09, 017b/14, 021a/10, 021b/12, 024a/05, 028b/02, 029a/09, 030b/01, 034a/01, 036a/14, 042a/09, 062a/08, 063a/04, 065b/13, 077b/01, 079a/04, 079a/11, 084a/05, 084b/08, 089b/07, 102b/11, 103a/01, 106b/02, 130b/06, 134b/11.

hercâi (f) Hiçbir konuda kararlı olmayan, kararsız: 030b/03.

hercâilik Kararsızlık: 026b/15.

herkes (f) İnsanların bütünü: 007b/13, 014b/04, 017a/08, 018a/08, 026a/13, 034a/05, 055b/03, 058a/04, 058b/06, 063a/02, 073b/04, 075b/15, 103a/03, 108a/11, 112b/10, 113a/10.

herze (f) Boş söz, lakırdı: 017b/03, 037b/13.

hevâs (f) Arzu, istek: 021b/08.

h. git- İsteği kalmamak: 021b/08.

hey Seslenmek veya ilgi ve dikkat çekmek için kullanılan bir söz: 004a/15, 063b/13, 064a/11, 064b/10, 080b/05.

heybet (a) Korku ile saygı duygularını birden uyandıran hal veya gösteriş: 011b/15, 012a/05, 095a/12, 101a/15.

hezâr (f) Bin: 036b/07, 086a/11.

hıfz (a) Koruma, saklama, muhafaza etme: 029a/13.

h. it- Korumak, muhafaza etmek: 029a/13.

hınzîr (a) Hain, gaddar, kurnaz, pis olan kimse: 066a/02, 068b/11, 134a/12.

hırâm (a) Salına salına, naz ve eda ile yürüme: 030b/08.

hırş (a) Öke, kırgınlık: 078a/11.

hırsız Başkasının malını çalan, uğru: 082b/07.

hışm (f) Kırgınlık, öfke: 010a/15, 069b/07, 075a/01, 096b/09, 101b/04.

h.a gel- Kızmak, öfkelenmek: 010a/15.

h.ina uğra- Birinden zulüm görmek: 069b/07, 075a/01, 101b/04.

hışm-gîn (f) Öfkeli, kırgın: 097a/10.

hıyânetlik Hain olma durumu, ihanet: 048b/14, 050a/12, 050b/13.

h. it- Hainlik yapmak: 048b/14, 050b/13.

h. sez- Hainlik yapılacağını anlamak: 050a/12.

hıyre (f) Karmaşık, donuk, fersiz (göz): 058b/10.

Ḥızır İçenlere ölümsüzlük veren ab-ı hayatı içmiş bulunan ve kul sıkıştığı zaman imdadına yetişmekle meşhur olan peygamber: 002a/01.

hiç (f) Asla, hiç: 028b/07, 028b/08, 038b/02, 048b/10, 049a/01, 064a/01, 074b/10, 075a/06, 077b/08, 080b/04, 087b/01.

ḥicāb (a) Utanma, sıkılma: 070a/10, 100a/06, 126a/12

ḥ. it- Utanmak: 100a/06

ḥ. git- Sıkılmamak: 126a/12.

Ḥicāz Yer ismi: 015a/15, 102a/14.

ḥicbir Bir isimden önce getirilerek o ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz: 067b/01, 082a/10, 082a/13.

hidāyet (a) Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu: 089b/12.

ḥikāyāt (a) Hikayeler: 023b/02.

ḥikāyet (a) Anlatma: 001b/13, 035a/14, 039b/08, 078a/01, 085b/12.

ḥ. eyle: Anlatmak: 078a/01.

ḥ. it- Anlatmak: 001b/13, 035a/14, 039b/08, 085b/12.

ḥikmet (a) Gizli sebep: 028b/04, 063a/12.

ḥ.-i Ḥudā Allah'ın hikmeti: 028b/04.

ḥilāf (a) Aykırı, karşıt, ters, zıtlık: 093b/05.

ḥil'at (a) Eskiden padişah veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen, kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan: 010a/09, 018a/01, 021b/02, 043a/10, 044a/04, 048b/03, 050a/11, 052a/11, 053a/01, 062a/13, 085a/01, 090a/04, 107b/06, 108a/07, 112b/15, 120a/01.

ḥile (a) Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, oyun: 002a/11, 005a/10, 061a/07, 106a/09.

ḥile-kār (f) Hileci, düzenbaz: 046a/09, 085b/06, 089a/07, 091b/13, 105b/15.

himmet (a) Gayret, emek, çalışma, çabalama: 011a/01, 120b/06.

Hind Hindistan: 015a/15, 019b/02, 045b/05, 116a/09.

Hindī Hindistan halkından olan kimse: 019b/09, 095b/15, 098a/10.

Hindistān Yer ismi, Hindistan: 018b/10, 028a/07, 032a/05, 045a/15, 058a/06, 096a/12.

h̄ink (a) Kır at: 005a/05, 005b/05, 027a/07, 103b/09, 108b/02, 117a/14, 124a/13, 129a/06, 129b/07.

h̄.-i İshāk İshak atı: 005a/05, 005b/05, 027a/07, 103b/09, 108b/02, 117a/14, 124a/13, 129a/06, 129b/07.

h̄isāb (a) Hesap: 077a/08, 077a/09, 077a/15, 081b/13.

h̄. eyle- Hesap yapmak: 077a/08, 077a/15.

h̄iṣār (a) Bir yerin korunması için yapılan yüksek duvarlı ve kuleli, çevresinde hendekler bulunan küçük kale: 015b/11.

Hiṣṣām Özel isim: 007b/06, 090b/09, 092b/07, 104b/11, 108a/03, 112a/15.

h̄izmet (a) Birinin işini görme veya irine yarayan bir işi yapma: 024a/01, 044b/02, 044b/15, 046b/01, 052a/01, 087a/10, 088a/10, 090b/11, 091b/02, 096a/14, 100b/12, 116a/02, 116a/12.

h̄izmet-kār (f) Hizmet eden kimse, hizmetçi: 031b/01, 039b/11, 043b/12, 070a/01.

H̄oca Özel isim, öğüt veren kimse: 021a/01, 021a/02, 021a/04, 021b/07, 022a/09, 022a/12, 024b/10, 025a/10, 029a/13, 030a/13, 032b/04, 035b/03, 036b/01, 038b/01, 038b/07, 041a/05, 041a/13, 042b/01, 047a/02, 048a/08, 050a/09, 052b/11, 055a/07, 055a/13, 055b/08, 055b/09, 055b/12, 056a/06, 056a/10, 056a/14, 057a/08, 057a/14, 060b/15, 103a/14, 104a/07, 106a/01, 106a/02, 107a/11.

h̄öd (f) Kendi: 007a/09, 016b/09, 030a/03, 030a/12, 073a/12, 094b/05

h̄öd-b̄in (f) Kendini beğenmiş: 089b/12.

h̄or (f) Değersiz, bayağı: 031a/01.

h̄oş (f) Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren: 023b/09, 026b/03, 044a/13, 044b/14, 053b/05, 072a/02, 078b/03, 084a/14, 087a/09, 102a/04.

h̄oşca bkz. h̄oşca

h̄oşca, h̄oşca Hoş bir biçimde olan, güzelce: 022a/11, 022b/12, 038b/08, 043a/07, 074b/15, 075b/09, 079b/01, 116a/01.

h̄oṣnūd (f) Bir kimseden veya bir durumdan memnun olan, razı: 036b/14.

H̄udā (f) Allah: 028b/04, 050a/14.

huddām (a) Hizmetçiler, uşaklar: 016b/01, 024b/13, 027b/04.

hukūk (a) Haklar, hakikatler: 091a/09.

hürd (f) Kırık, parça: 059a/06, 065b/01, 065b/05, 115a/02, 133a/13.

h. eyle- Kırmak, parçalamak: 012b/12, 065b/05.

h. u hāş Kırık dökük, paramparça: 012b/04, 115a/02.

h. ı hām Kırık dökük, paramparça: 059a/06.

h. ol- Parçalanmak, kırılmak: 065b/01, 133a/13.

Hürzem Yer ismi: 041b/08, 041b/10, 092a/03, 093a/14, 094a/09, 095a/15, 099a/10.

huşūş (a) Konu, iş: 021a/05, 052b/04.

huşūşa bkz. huşūşa

huşūşa, huşūşa (a) Ayrıca, bilhassa, özellikle: 029a/12, 090b/0, 104b/15.

huzūr (a) Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer: 085b/03, 087b/02, 098b/15, 099b/14 100a/05, 107b/11.

hucūm (a) Saldırış, saldırma: 079a/14.

h. it- Saldırmak: 079a/14.

hükümet (a) Bir memleketi idare eden vekiller heyeti: 022b/12.

h. it- Bir memleketi idare etmek, yönetmek: 022b/12.

hüküm (a) Emir, karar, yargı: 022b/12, 109b/14.

hüner (f) Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, maharet: 010b/10, 059a/09, 114b/01.

Hürmüz Özel isim: 022a/08, 024b/06, 024b/08, 025a/01, 025a/04, 025b/03, 026a/02, 026a/03, 027b/04, 035a/08, 035a/10, 035b/03, 035b/08, 062a/13, 062b/08, 063a/01, 063a/05, 071b/08, 071b/13, 071b/14, 072a/07, 072b/11, 073a/06, 073a/09, 073b/01, 074a/01, 077b/13, 077b/15, 082a/02, 082b/06, 082b/08, 082b/13, 083a/04, 083a/06, 083a/11, 083a/14, 083b/01, 083b/08, 083b/15, 085a/15, 087b/05, 131b/07, 134b/07.

hüsn (a) Güzel, iyi: 039b/13.

h.-i cemāl Yüz güzelliği: 039b/13.

Hüsrev Özel isim: 018b/10, 101a/13.

Hüveydân-ı Mısrî Özel isim: 010b/15, 011a/09, 011a/13, 011b/06, 011b/10, 011b/11, 012a/01.

-I-

ıdııl (a) Doğru yoldan çıkarma, dalalete düşürme, saptırma: 018b/06.

1. **eyle-** Dalalete düşürmek, saptırmak: 018b/06.

ıklım (a) Memleket, diyar, ülke: 002a/07, 002a/09, 002b/10, 019b/15, 040b/10, 041a/06, 045a/02, 046b/07, 109b/01.

ılğar (m) İhtiyat askeri, müfreze: 135a/09.

ırak Uzak: 040b/03, 070a/03, 100a/12.

ırz (a) Namus, şeref: 040b/15, 077a/10, 082a/12, 085b/10, 089a/04, 107a/13, 115b/10.

ışmarla- 1. Bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korumasını birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek: 022a/10, 050a/14, 115b/11; 2. Bir işin yapılmasını söylemek: 079a/03.

ıyâl (a) Bir kimsenin bakmak zorunda olduğu kimseler, çoluk çocuk, eş: 015b/03.

-İ-

ıbn (a) Oğul: 005b/12, 046b/11.

ic bkz. iç

icâzet (a) İzin, müsaade: 009a/11, 042b/04, 043a/09, 091a/15, 105b/04, 108b/10.

i. **al-** İzin almak: 108b/10.

i. **ol-** İzni olmak: 042b/04, 105b/04.

i. **vir-** İzin vermek: 009a/11, 043a/09, 091a/15.

ıç 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dahil, dış karşıtı: 005b/03, 015b/02, 015b/06, 015b/10, 026a/12, 029b/14, 034a/11, 047a/09, 070a/13,

072a/12, 074a/11, 077a/02, 077b/08, 080a/08, 081a/01, 096a/07, 099b/09, 101a/06, 104b/07, 106a/03, 108a/09, 111a/03, 112a/03.

iç- 1. Bir sıvıyı ağza alıp yutmak: 053b/11, 105b/08; 2. Yemek içmek, eğlenmek: 018a/10, 054a/04.

içeri, içerü İç bölüm, iç yüzey, dışarı karşıtı: 009a/12, 015a/04, 015a/14, 015b/13, 019b/14, 020a/06, 027a/11, 027a/15, 028a/04, 036a/05, 060a/04, 066b/06, 087b/11, 105b/05.

içerü bkz. içeri

içil- İçme işi yapılmak: 044b/12.

içinde Süresince, zarfında: 053a/05, 092a/13.

içir-, içür- İçmesine yol açmak, içmesini sağlamak: 120a/09, 135b/02.

içün Amacıyla, maksadıyla: 015b/03, 017a/04, 030b/01, 032a/14, 040a/05, 041a/02, 049b/08, 056b/13, 060a/05, 073a/05, 082a/06, 089b/15, 100b/03, 126b/04.

içür- bkz. içir-

idi Görülen geçmiş zaman ek fiili: 001b/07, 002b/07, 003a/05, 003a/10, 003a/12, 003b/04, 004a/12, 004b/03, 004b/05, 004b/06, 004b/11, 004b/12, 004b/13, 004b/15, 006b/09, 009b/14, 013b/12, 014a/06, 015b/15, 016a/12, 022a/07, 023a/07, 023b/12, 024b/04, 025a/15, 025b/01, 026b/01, 027a/02, 027b/09, 027b/11, 028b/11, 029a/15, 029b/01, 030b/07, 034a/13, 037a/15, 037b/13, 039b/14, 040a/03, 040a/12, 040a/13, 041b/14, 042b/11, 043a/02, 044b/04, 044b/06, 045a/11, 045a/13, 045a/15, 047b/07, 047b/09, 047b/11, 048a/11, 049b/02, 051a/11, 056a/10, 060b/12, 062b/07, 062b/13, 063b/11, 065b/11, 065b/15, 066b/06, 066b/07, 069a/14, 069b/10, 073a/10, 073b/01, 074a/08, 075b/09, 077b/10, 078a/10, 078b/11, 079a/02, 079a/03, 079a/08, 081a/02, 082a/06, 082a/15, 085a/08, 086b/08, 091a/08, 093b/07, 095a/15, 100b/11, 104a/03, 104a/11, 105a/03, 107b/01, 117a/04, 120a/08, 120a/10, 121a/10, 121a/12, 121b/01, 121b/05, 121b/09, 125b/06, 128b/02, 132a/06, 133b/07, 133b/08, 134b/02.

ifāde bkz. ifāde

ifāde, ifāde (a) Anlatma, anlatış: 003b/02, 026a/02, 028b/13, 070b/09.

iftihār (a) Övünme: 046b/08.

iftirā (a) Birine aslı olmayan bir suç yükleme: 050a/12.

igne Dikiş dikmeye yarayan, ince, ucu sivri, bir ucunda iplik geçecek deliği bulunan çelik araç: 117b/04.

ihfā (a) Gizleme, saklama: 130b/11.

i.ya çek- Gizlemek, saklamak: 130b/11.

ihsān (a) İyilik, iyilik etme, bağışlama: 053a/02, 070b/14, 088a/07, 090b/05.

i.(lar) it- İyilik yapmak, bağışlamak: 070b/14, 088a/07, 090b/05.

i.lar eyle İyilikler yapmak: 053a/02.

ihtimāl (a) Mümkün olma durumu, bir şeyin olabilmesi: 005a/09, 019a/04, 035b/10.

ihtiyār (a) Seçme, seçilme: 116a/03

i. it- Seçmek: 116a/03.

ikdām (a) Gayretle ve sebatla çalışma, devamlı çalışma: 003a/09, 015b/07, 032a/06, 114b/11, 119a/09, 121a/08, 121a/10, 121a/13, 123a/03, 123b/02.

i. eyle- Gayretle ve devamlı çalışmak: 114b/11.

i. it- Gayretle ve devamlı çalışmak: 003a/09, 032a/06, 119a/09, 121a/08, 121a/13.

i. ol- Gayretle çalışmış olmak: 015b/07.

iken Zarf fiil eki: 005a/03, 005a/12, 006a/06, 016a/08, 016a/11, 016a/14, 016a/15, 018a/15, 024a/04, 034b/13, 035b/15, 061b/04, 071a/15, 074a/13, 079b/10, 083b/03, 084b/14, 092a/01, 093b/02, 095a/03, 101b/07, 116a/09, 116a/10, 129b/04.

iki 1. Birden sonra gelen sayının adı: 003b/15, 006a/04, 006b/04, 006b/06, 010b/02, 010b/04, 012b/08, 015b/06, 016b/04, 019a/03, 022a/04, 022a/12, 046a/13, 046a/14, 048b/05, 049a/14, 053a/07, 062a/03, 065b/11, 092a/14, 092a/15, 101a/06, 102b/04, 103a/13, 105a/05, 108a/13, 110b/12, 111b/08, 111b/13, 113b/05, 113b/08, 113b/09, 114b/02, 119a/07, 119a/12, 120a/14, 120a/15, 122a/06, 122a/07, 122b/01, 122b/07, 124b/04, 125b/02; **2.** Birden bir artık: 080b/11.

ikinci İki sayısının sırasını bildirir: 015a/12.

ikişer İki sayısının üleştirme şekli: 016b/12, 130a/15.

ikrār (a) Açıkça söyleme, bildirme, onaylama: 045b/05, 058a/02, 071b/05, 074a/06, 106a/11, 134b/14.

i. eyle- Açıkça söylemek, onaylamak: 045b/05, 058a/02, 074a/06, 134b/14.

i. it- Açıkça söylemek, onaylamak: 071b/05, 106a/11.

iktizā (a) Lazım gelme, gerekme, gereklilik: 085a/11.

i. it- Gerekmek: 085a/11.

il¹ Vilayet, yurt, memleket: 035a/02, 035a/04.

il² Yabancı kimse, el: 081b/04.

‘ilāc (a) Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde, deva: 037a/03.

‘i. it- İlaç içirmek: 037a/03.

i‘lām (a) Bildirme, anlatma: 046a/15, 084a/02, 085a/06, 085b/11.

i‘. it- Bildirmek, anlatmak: 085b/11.

i‘. eyle- Bildirmek, anlatmak: 046a/15, 084a/02, 085a/06.

ile Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz: 002a/11, 002b/09, 002b/13, 003b/06, 003b/07, 005a/01, 005b/02, 005b/04, 008b/13, 009a/05, 010b/12, 012a/01, 012b/06, 013a/04, 013b/09, 013b/10, 015b/07, 016a/14, 016b/14, 016b/15, 017a/15, 018a/07, 019a/07, 020b/04, 021a/11, 021b/07, 021b/10, 022a/12, 022a/13, 022b/02, 022b/07, 023a/09, 024b/13, 025b/08, 026a/15, 027b/05, 028a/13, 028b/01, 029b/02, 030a/06, 030a/07, 030b/08, 030b/12, 031a/06, 031b/04, 031b/10, 031b/11, 033b/05, 033b/07, 034a/09, 034a/12, 034a/13, 038a/09, 038b/11, 039a/13, 039b/06, 039b/11, 040a/02, 040a/07, 040a/10, 040a/11, 042a/10, 042b/07, 043a/08, 045a/08, 047b/07, 049b/05, 050a/02, 052a/12, 052b/12, 053a/06, 053a/07, 053a/09, 053a/11, 053b/04, 054a/08, 055b/05, 057a/05, 057b/06, 058a/03, 060a/08, 061a/02, 061a/05, 061a/07, 061a/15, 062b/10, 063a/04, 063b/09, 064b/01, 065a/01, 065b/06, 070b/11, 071a/11, 072b/13, 073b/09, 076b/08, 077a/06, 079b/04, 080a/06, 080a/09, 080a/13, 080b/14, 081a/03, 082a/10, 084a/03, 085b/02, 086a/12, 086b/02, 087a/01, 087a/07, 087b/05, 089b/03, 091a/03, 091b/05, 092a/02, 092a/04, 092b/03, 093b/01, 093b/12, 093b/14, 094a/10, 094b/10, 095b/02, 096b/09, 096b/11, 097a/05, 097a/10, 099a/04, 099b/01, 101b/11, 101b/12, 102b/02, 103b/09, 103b/11, 104a/10, 104b/02, 104b/08, 104b/11, 106a/12, 106a/13, 106a/14, 107a/02, 109b/04, 109b/12, 110b/03, 114a/13, 115a/11, 115b/08, 118a/09, 118a/10, 119a/05, 119a/06, 120a/13, 122a/05, 122b/03, 123b/02, 126a/02, 126b/13, 127a/08, 127b/13, 127b/15, 128a/02, 128a/06, 129b/06, 129b/09, 131a/01, 133b/08, 134a/02, 134b/10, 135a/15.

ileri, ilerü Herhangi bir şeye göre daha ötede olan, geri karşıtı: 016b/02, 020b/09, 028a/05, 039a/14, 056b/07, 059a/15, 063b/12, 070a/14, 118b/09, 124b/08, 129b/09, 133b/06.

ilerü bkz. ileri

ilet- Götürmek, ulaştırmak, nakletmek: 064b/04.

iltifāt (a) Birine güler yüz gösterme, hatırını sorma, tatlı davranma: 023a/12 045a/09, 134b/05.

i.lar eyle Birine güler yüz göstermek, hatırını sormak, tatlı davranmak: 045a/09.

i.lar it- Birine güler yüz göstermek, hatırını sormak, tatlı davranmak: 134b/05.

iltiyām (a) Yara kapanma, iyileşme: 019b/10, 031a/06.

i. it- İyileşmek: 019b/10, 031a/06.

īmān (a) İnanma, inanç: 121b/05.

ī.a gel- İnanmak, Müslümanlığı kabul etmek: 121b/05.

imdi Şimdi, buna göre, artık: 004a/06, 009b/07, 010a/10, 010b/13, 011a/06, 017a/13, 017b/11, 019a/12, 021a/14, 024b/11, 025b/02, 025b/08, 026b/04, 027a/03, 029a/01, 030a/13, 030b/02, 032b/12, 033b/06, 038a/07, 041a/09, 042a/05, 043a/13, 043b/05, 046a/15, 047a/10, 047a/12, 050a/14, 051b/01, 051b/04, 051b/14, 052b/05, 054a/12, 056a/06, 056a/12, 057a/01, 058b/03, 059a/12, 064b/01, 064b/12, 067a/05, 068b/09, 069b/03, 070b/07, 071a/08, 072b/05, 072b/07, 074b/07, 074b/15, 075a/15, 077a/04, 078a/11, 078b/12, 079b/01, 086a/05, 087b/08, 088b/08, 089a/07, 090a/09, 091a/07, 091a/12, 092a/10, 096a/02, 096a/09, 096a/11, 098b/13, 100a/07, 102a/04, 106a/11, 107a/05, 109b/04, 113b/04, 123a/11, 123b/15, 124a/06, 125a/10, 126b/08, 127a/02, 131b/10.

imiş Öğrenilen geçmiş zaman ek fiili: 044b/05, 054a/10, 054b/03, 061b/03, 069b/08, 073b/13, 077b/02, 081a/15, 082a/03, 082a/04, 092a/12, 118a/03, 132b/02.

in- 1. Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek: 075b/14, 095a/03; 2. Bir taşıt veya binek hayvanından yere basmak: 006b/11, 063b/08, 064b/02, 123b/14, 124a/02, 124a/03, 125a/01; 3. Vurmak: 006b/07, 006b/10, 065a/08, 065b/04, 118b/08, 129b/10.

‘**inād (a)** İsrar, ayak direme, dediğinden vazgeçmeme: 025b/14, 026b/09, 075b/15, 106a/15, 123a/15.

‘**i. eyle** İsrar etmek, ayak diremek: 075b/15, 123a/15.

‘**i. it-** İsrar etmek, ayak diremek: 025b/14, 026b/09, 106a/15.

inan- Bir şeyi doğru olarak benimsemek, kabul etmek: 033a/15, 057b/10, 060b/06, 075a/03, 087b/10, 101b/13.

‘**ināyet (a)** İyilik, ihsan, lütuf: 077a/01.

‘**i. it-** İyilik etmek: 077a/01.

incit- Zarar vermek: 032a/15.

indür- Bir taşıt veya binek hayvanından aşağı almak: 124a/05, 124a/06.

inkār (a) Yaptığını saklama, gizleme, yapmadım deme: 074a/04.

i. it- Yaptığını saklamak, yapmadım demek: 074a/04.

iñle- Gür, uğultulu, yankılı ses çıkarmak: 129a/09.

inşāf (a) Merhamete, vicdana, mantığa dayanan adalet: 030a/08, 112a/04, 116a/11.

i. it- Acımak: 116a/11.

insān (a) İnsan, Ademoğlu: 081a/06.

İnşā'allah (a) "Eğer Allah dilerse, Allah nasip ederse" anlamına gelen bir söz: 040a/08, 054a/02, 100a/08, 109a/11, 121b/12, 135a/06.

intikām (a) Öç alma: 006b/02, 010a/02, 020b/15, 023b/04, 038b/08, 038b/14, 041a/11, 052b/15, 061a/04, 075b/03, 076b/03, 082a/11, 107b/02.

i. al- Öç almak: 020b/15, 038b/14, 041a/11, 052b/15, 061a/04, 075b/03, 076b/03, 082a/11.

iriş- 1. Bir yere varmak, ulaşmak: 004b/06, 004b/13, 005b/01, 005b/09, 013b/13, 014a/11, 015a/09, 016a/09, 027b/07, 096b/13, 111a/11, 115a/08, 124a/14, 132a/03, 132b/08, 133b/03;
2. Zamanı gelip çatmak: 119a/11.

irsāl (a) Gönderme, yollama: 099a/05.

i. eyle- Göndermek, yollamak: 099a/05.

irşād (a) Doğru yolu gösterme, uyarma: 114a/01.

i. ol- Doğru yolu bulmak: 114a/01.

irtesi Bir günün, haftanın, ayın, yılın, mevsimin ardından gelen (gün, hafta, ay, yıl, mevsim): 009a/07, 031b/11, 044a/15, 053b/02, 063a/03, 076a/02, 078b/01, 082a/05, 094b/12, 105a/05.

işbāt (a) Şahit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma: 056a/13.

i. it- Bir şeyi kanıtlamak, doğrusunu ortaya çıkarmak: 056a/13.

ise Olunca, olursa, olsa da, -ince, -diği için, -diği vakit: 003a/06, 003b/02, 004b/03, 004b/07, 005a/11, 009b/03, 011b/06, 013b/12, 014a/03, 015a/06, 021a/08, 021b/12, 022a/05, 022b/15, 024a/05, 024a/11, 025b/14, 026a/05, 026a/06, 026a/10, 027b/10, 029a/04, 029a/15, 030b/02,

031a/05, 031b/15, 032b/13, 032b/14, 034a/10, 040a/01, 040a/12, 041a/03, 042b/10, 043a/02, 044b/02, 044b/04, 044b/08, 047b/10, 050b/01, 050b/03, 051a/02, 051a/11, 055a/02, 055b/05, 056a/02, 056a/04, 056a/10, 056b/03, 057a/05, 057b/08, 058a/03, 059a/13, 060a/02, 060a/10, 061a/12, 061a/15, 062a/10, 063a/08, 063b/02, 063b/04, 065a/06, 065b/01, 066b/14, 067b/08, 069b/11, 069b/12, 070a/09, 070a/10, 071a/01, 071b/12, 074a/03, 078a/04, 080a/09, 080a/12, 080a/14, 081a/06, 082a/15, 082b/08, 083a/06, 084a/03, 084b/08, 085a/11, 086a/07, 087a/14, 088b/14, 089a/08, 090a/01, 090a/12, 091a/03, 091b/04, 092b/02, 093b/03, 093b/10, 097a/05, 104b/09, 107a/01, 115a/11, 118a/05, 121a/07, 124a/04, 127a/05, 130b/01, 131a/13, 133b/04, 133b/08, 134b/02, 134b/12.

İsfendiyâr Özel isim: 020b/01.

İshāk Özel isim: 005a/05, 005b/05, 027a/07, 103b/09, 108b/03, 117a/14, 124a/13, 129a/06, 129b/08.

iskele Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer: 004b/07, 005a/03, 005a/06, 093b/03.

İslām (a) Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammet tarafından bildirilen din, Müslümanlık: 003a/01, 003a/11, 003b/14, 004a/10, 005a/13, 008a/07, 009a/04, 012a/03, 017b/06, 112a/05, 113a/14, 113b/15, 114a/03, 117a/04, 127a/08, 128b/04, 132a/03, 135a/08.

isim (a) Ad: 041b/10, 056a/01, 073b/03.

iste- 1. İstek duymak, arzulamak: 004b/01, 021b/14, 028b/14, 030a/02, 032a/09, 038b/02, 040a/12, 040a/13, 056b/13, 057a/09, 061b/08, 067b/09, 068a/02, 068a/06, 068b/06, 069a/03, 075b/11, 088a/01, 088a/13, 096a/05, 106a/10; 2. Bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek: 078b/11; 3. Görmek istediğini bildirmek: 002a/13, 020a/03, 072b/09.

İstefenos Özel isim: 040b/02.

istikbāl (a) Birini karşılama: 112a/14.

i. it- Birini karşılamak: 112a/14.

‘iṣyān (a) İtaatsizlik, emre boyun eğmeme: 109a/15.

‘i. it- İtaatsizlik etmek: 109a/15.

iş Çalışma, uğraşma, olay, durum: 017a/13, 018b/08, 021a/14, 021a/15, 029b/07, 032a/10, 035a/08, 037b/02, 038a/05, 041b/14, 042a/06, 049a/02, 051a/02, 051a/04, 051a/09, 054b/14, 055a/10, 055b/14, 060a/14, 061a/07, 061a/08, 074a/10, 074a/14, 074b/11, 074b/12, 075b/04, 081b/12, 089a/04, 089b/08, 091a/08, 091b/12, 096a/05, 104a/09, 109b/14, 112a/11, 114a/14, 119b/05, 122a/03, 126b/14, 128a/08, 132a/07.

i. eyle- Birini aldatmak: 109b/14.

i. it- Birine beklemediği bir davranışta bulunarak onu zarara sokmak: 032a/10, 038a/05, 049a/02, 051a/04, 051a/09, 054b/14, 061a/08, 074a/10, 074b/11, 075b/04, 081b/12, 089b/05, 089b/08, 091a/08, 091b/12, 132a/07.

i. gör- İş yapmak: 042a/06.

işâret (a) El, yüz hareketleriyle gösterme: 016b/09, 057b/02.

i. it- El, yüz hareketleriyle göstermek: 016b/09, 057b/02.

işit- Kulakla algılamak, duymak, haber almak: 009b/10, 019b/05, 019b/08, 020b/07, 026a/03, 028b/11, 030a/09, 033a/01, 043a/08, 043b/02, 045a/06, 046b/05, 057a/09, 074b/03, 074b/10, 075b/07, 087a/04, 091b/07, 100a/10, 130a/03.

işitdir- İşitmesini sağlamak, duyurmak: 089b/06.

işkâr (f) Av, avlanma: 061a/06.

işkil (f) Şüphe, kuşku, kuruntu: 048b/12, 048b/13.

i. al- Şüphelenmek: 048b/12.

işle- 1. Bir şeyi emek vererek daha elverişli duruma getirmek: 110b/14, 118b/08, 124b/05; 2. Etki etmek: 049b/14.

işlet- Etki etmesini sağlamak: 011b/07.

‘işret (a) İçki, içki içme, eğlenme: 014b/08, 018a/09, 035a/01, 040a/02, 112b/02, 112b/09, 113a/09, 119b/07, 120a/02, 126a/11, 126b/07, 127a/13, 127b/02.

‘i. eyle- İçki içmek, eğlenmek: 113a/09, 120a/02.

‘i. it- İçki içmek, eğlenmek: 112b/09, 126a/11, 126b/07, 127a/13, 127b/02.

işte Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha: 001b/13, 002a/06, 002b/02, 004b/05, 005a/02, 005a/15, 008a/11, 011b/08, 017a/04, 017b/10, 018a/12, 019b/15, 021a/11, 022a/15, 022b/09, 024b/01, 024b/07, 025b/03, 027a/02, 034a/13, 034b/06, 035b/02, 039a/11, 040a/14, 041a/01, 041b/03, 041b/15, 042a/13, 045a/03, 046b/12, 057a/08, 057b/04, 058b/02, 062b/08, 070b/08, 071a/07, 073b/03, 073b/12, 076a/10, 080a/15, 083b/09, 085a/14, 085b/08, 085b/09, 086b/03, 086b/10, 087a/15, 091b/04, 092a/05, 092a/07, 093a/14, 099a/13, 103a/06, 104a/12, 111b/05, 115b/12, 120a/10, 127a/14, 128a/05, 134a/08, 134b/14, 135a/03, 135b/06.

it- Etmek, eylemek, yapmak: 003b/08, 004b/01, 006a/11, 006a/12, 008b/06, 008b/07, 008b/10, 010a/06, 010b/08, 010b/12, 011b/02, 011b/07, 012a/09, 015b/15, 017a/13, 019b/10, 020a/01, 021a/11, 021a/14, 024a/02, 024a/05, 024a/12, 024a/14, 026b/09, 026b/15, 027b/07, 028b/07, 030a/07, 031a/01, 031a/06, 036b/02, 037b/04, 037b/11, 038a/05, 041a/08, 040b/12, 042a/12, 045b/14, 046a/09, 046b/13, 047a/05, 047a/10, 050b/13, 051b/11, 052b/05, 052b/11, 052b/13, 054b/01, 055b/07, 055b/12, 056a/08, 056a/13, 057a/07, 063b/01, 064b/02, 067a/02, 071b/05, 071b/11, 074a/10, 075b/04, 075b/12, 076a/09, 076a/11, 076a/14, 077b/01, 078a/09, 081b/07, 083b/13, 084a/03, 084b/02, 084b/07, 084b/08, 085b/11, 086b/04, 088b/14, 089b/08, 090b/05, 090b/09, 091a/09, 091a/10, 091b/14, 092b/04, 092b/07, 092b/15, 095b/05, 096a/03, 097a/03, 098a/07, 099b/05, 099b/15, 100b/13, 100b/15, 103a/09, 104a/11, 105b/11, 105b/12, 106b/04, 106a/09, 106b/12, 107b/01, 115a/13, 116a/11, 119b/04, 130b/10, 131b/08, 134b/05, 003b/12, 005a/07, 011b/01, 014a/07, 020b/04, 021a/10, 021b/11, 023a/03, 032a/11, 034a/07, 035a/14, 035a/15, 035b/06, 036a/01, 039a/05, 039b/13, 050a/08, 061b/07, 079a/14, 082a/05, 085b/12, 087b/07, 096a/01, 100b/07, 108a/09, 111a/10, 113b/07, 114b/08, 115a/09, 116b/04, 119a/08, 121a/07, 122a/15, 126a/09, 126b/15, 132a/09, 013a/01, 020b/09, 027b/09, 027b/12, 028a/01, 040b/10, 043b/07, 051a/09, 061b/10, 062b/12, 071b/11, 072a/04, 074a/04, 077a/07, 078a/14, 081a/15, 083b/12, 100b/02, 118a/09, 120b/15, 121b/03, 125b/03, 132a/07, 134a/12, 001b/09, 007b/11, 023a/13, 050b/14, 051a/04, 054b/14, 055a/05, 055a/11, 074b/05, 074b/11, 082b/09, 130a/12, 130b/12, 002a/06, 014a/06, 024b/02, 025a/01, 025b/01, 025b/14, 026a/05, 036b/15, 037b/09, 041a/12, 049a/02, 052a/03, 054a/01, 054a/03, 058b/14, 058b/15, 063b/01, 064b/05, 064b/07, 072a/14, 079a/02, 081b/08, 081b/12, 084b/14, 085a/11, 086a/07, 087a/14, 091a/08, 091b/08, 091b/10, 096a/15, 097b/02, 104b/10, 105a/08, 126b/05, 126b/08, 131a/13, 133b/05, 006a/03, 006a/05, 032a/04, 035b/11, 050a/03, 086b/10, 119a/09, 121a/08, 127b/02, 028b/04, 039b/08, 042b/12, 045a/08, 079b/05, 103b/12, 001b/13, 003a/05, 004a/12, 024a/05, 024a/06, 034b/10, 043a/02, 061a/08, 106a/11, 115b/15, 116a/02, 116a/05, 106a/15, 109b/15, 120a/09, 132a/14, 132b/02, 005b/14, 012a/09, 017a/04, 028b/08, 032a/06, 035a/05, 040a/06, 050a/10, 050a/12, 054b/04, 088b/09, 089a/07, 096b/03, 106b/07, 110a/03, 123a/04, 129a/10, 003a/09, 009b/05, 013a/09, 017a/15, 018b/08, 022b/12, 023a/01, 023b/13, 025b/06, 032a/11, 033b/08, 040a/09, 046b/02, 056b/15, 064a/10, 064b/05, 066a/12, 075b/08, 079a/07, 081b/05, 088b/07, 091a/04, 092b/10, 119b/14, 122a/01, 123a/10, 003b/02, 011a/08, 012a/07, 019b/01, 020b/14, 025b/02, 032a/13, 044b/06, 049b/06, 051b/12, 054b/04, 061a/12, 067b/05, 068b/14, 070b/07, 070b/14, 075b/01, 076b/14, 077b/10, 078a/05, 078a/15, 084a/15, 088b/15, 089a/01, 091b/12, 092b/08, 097a/05, 109b/05, 112b/08, 116a/03, 119b/01, 128a/10, 130a/07, 002b/01, 003a/01, 003b/08, 004a/09, 005a/10, 005b/15, 006a/02, 006a/10, 007a/12, 008a/01, 008a/10, 008b/12, 009a/02, 009a/12, 009a/15, 010a/06, 010b/10, 011a/01, 011b/04, 011b/09, 012a/02, 013a/11, 013b/11, 014a/12, 014b/03, 015a/01, 015a/13, 016a/06, 016b/10, 017a/03, 017a/07, 018a/13, 018b/09, 020a/09, 020b/02, 020b/05, 021b/15, 022a/05, 022a/14, 022b/08, 022b/11, 023a/05, 023b/03, 024a/01, 025a/10, 028b/01, 028b/02, 028b/13, 029a/05, 029a/07, 029a/13,

029b/10, 031a/06, 033a/02, 033a/09, 033b/05, 033b/07, 033b/13, 033b/14, 034a/12, 034b/03, 034b/08, 034b/15, 035b/01, 036a/11, 037a/01, 037a/03, 037b/01, 037b/10, 038a/11, 039b/02, 040a/02, 040b/08, 040b/13, 042b/03, 043a/03, 044a/01, 044b/03, 045a/01, 045a/03, 045a/14, 045b/15, 047a/09, 047b/12, 048b/14, 050a/10, 050b/11, 050b/13, 051a/11, 051b/02, 052a/01, 052b/07, 055b/08, 056a/11, 057b/03, 059b/10, 062a/14, 062b/02, 063a/01, 063a/02, 063b/15, 065a/06, 066a/13, 066b/03, 066b/10, 069b/09, 070a/11, 071b/13, 073b/10, 074a/05, 076a/02, 076b/06, 076b/15, 077a/02, 078a/06, 079a/04, 079a/13, 079b/05, 081a/05, 083b/03, 083b/04, 083b/11, 084a/10, 084a/11, 084b/01, 084b/06, 084b/15, 085a/04, 085b/04, 085b/06, 085b/07, 085b/10, 085b/12, 085b/14, 086b/15, 087b/14, 088a/07, 088a/11, 088a/15, 088b/05, 089b/05, 089b/08, 091a/11, 091a/14, 091b/01, 092b/08, 093a/05, 093a/11, 093b/10, 094a/08, 098a/15, 099b/10, 099b/13, 100a/06, 100a/14, 100b/01, 100b/09, 101b/02, 105a/01, 106a/08, 106a/12, 107b/04, 108b/11, 109a/09, 109a/15, 110b/09, 111a/02, 112a/14, 112b/09, 113b/02, 116a/11, 116b/14, 117a/12, 117b/06, 117b/13, 118b/14, 119b/13, 120a/11, 120b/03, 120b/09, 121a/13, 122a/12, 124a/12, 125b/14, 126a/07, 126a/11, 126b/02, 126b/10, 127a/03, 127a/13, 127b/10, 128a/14, 130a/08, 130a/13, 130b/09, 130b/12, 132a/02, 132a/05, 132a/10, 134b/07, 135a/04.

i.egör- “Et-” yardımcı fiilinin sürerlik hali: 011b/07.

idin- Kendini bir şeye sahip kılmak, kendine sağlamak, elde etmek: 021b/03, 045a/10, 045b/15, 062a/05,

‘**itāb (a)** Azarlama, tersleme, paylama: 085b/13.

‘**i. it-** Azarlamak, terslemek: 085b/13.

i’tibār (a) Şeref, haysiyet: 040b/14.

i’tikād (a) İnanma, inanç, gönülden tasdik ederek inanma: 022a/07, 123a/09.

i’timād (a) Güven, güvenç, emniyet: 051b/11, 078a/08.

i. it- Güvenmek: 051b/11.

i. ol- Güvenmek, güveni olmak: 078a/08.

ittifāk (a) 1. Birleşme, anlaşma, uyuşma: 078b/15, 085b/03; 2. Tesadüf, rast gelme: 130a/02.

iz Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare: 134a/06.

izin, izīn, īzīn bkz. izīn

izīn, izin, izīn, īzīn (a) Bir şey yapmak için verilen veya alınan özgürlük, müsaade, icazet: 034a/11, 040a/10, 047a/08, 058a/10, 069a/03, 069a/04, 069a/07, 069b/04, 106a/13.

i. vir- Birine bir şey yapması için müsaade etmek: 047a/08, 106a/13.

i. iste- Bir şey yapmak için onay almaya kalkmak: 069a/03.

-J-

jīve (f) Cıva: 058b/14.

-K-

ķaba Özensiz, gelişigüzel: 054b/11.

ķabāhat (a) Suç, kusur: 048b/02, 048b/09, 055a/05, 088b/02, 113a/14.

ķ. it- Kusur sayılacak bir iş yapmak: 055a/05.

ķabar- 1. Böbürlenmek, gururlanmak: 046b/06; 2. Artmak, fazlalaşmak: 101a/04.

ķābil (a) Olabilir, mümkün: 042b/02.

ķābil Yer ismi: 041b/06, 041b/07, 092a/02, 108b/06, 108b/07, 108b/10, 109b/09, 113a/13, 114a/12.

ķabūl (a) Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma: 019a/15, 023a/03, 095b/05, 097a/03.

ķ. eyle- Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olmak: 019a/15.

ķ. it- Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olmak: 023a/03, 095b/05, 097a/03.

ķaç- 1. Hızla koşmak: 005b/01, 007a/13, 008a/13, 014a/14, 051b/13, 063b/03, 063b/04, 065b/13, 079a/04, 097b/05; 2. Hızla koşup bir yere saklanmak: 020b/04, 100a/03; 3. Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, görünmeden gitmek, firar etmek: 005a/10, 016a/07, 016a/13, 016a/15, 016b/09, 017a/01, 018a/13, 021b/12, 027b/06, 035b/01, 070b/07, 098a/14, 098b/03, 098b/15; 4. Korkup çekinmek, göze alamamak: 035b/07, 089a/01, 089a/08, 094a/14; 5. Geçip gitmek: 036b/04.

ķaçır-, ķaçur- Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına imkan yaratmak: 014a/02, 080b/02, 098a/04; 2. Sakınmak, korumaya çalışmak: 110b/14.

kaçur- bkz. kaçır-

kad̄ar (a) Ölçüsünde, derecesinde: 003b/09, 004b/08, 005a/09, 008b/02, 014a/14, 029a/04, 029b/13, 030a/07, 032b/12, 034a/05, 038a/05, 040a/04, 040a/05, 042b/09, 042b/10, 044b/06, 046a/05, 046a/06, 051b/12, 051b/13, 058a/06, 059a/08, 060a/10, 060b/01, 060b/02, 060b/05, 063a/13, 064b/01, 067a/09, 067b/08, 068a/01, 069a/01, 069b/05, 071b/11, 077a/07, 077b/08, 079a/11, 080a/10, 081a/05, 081a/14, 083a/05, 083a/15, 084a/14, 085b/01, 085b/05, 088a/07, 088b/02, 088b/05, 088b/11, 090b/04, 096a/07, 098b/09, 099b/06, 101b/06, 104b/05, 104b/06, 104b/14, 106a/06, 106a/08, 106b/14, 111b/06, 116a/09, 121a/07, 122a/14, 123b/09, 129b/11, 132a/11.

kad̄d (a) Boy: 054a/11, 054b/02, 095b/02, 101a/12, 101a/15, 102a/01, 103b/09, 104a/01, 119a/01.

ķ.-i ħamīde Eğilmiş boy: 101a/15, 104a/01.

kad̄em (a) Ayak: 007a/04.

kad̄ir (a) Kuvvetli, güçlü, kudretli: 011b/06, 019a/09, 074b/13, 089b/01, 090a/12, 090b/13, 092b/14, 092b/15, 095b/10, 124a/04.

ķ. ol- Gücü yetmek: 089b/01, 090a/12, 090b/13, 092b/14, 092b/15, 095b/10.

ķaf Anka kuşunun yaşadığı ve yeryüzünü ĉepeĉevre kuşattığı kabul edilen efsanevi dağ: 109a/07, 120a/12.

ķafā (a) Kafa, baş: 066a/05.

ķafā-dar (f) Fikir ve davranışları birbirine uyanlardan her biri, kafa dengi: 098a/11.

ķ. ol- Çok iyi anlamak, kafa dengi olmak: 098a/11.

ķafes (f) Demir veya ahşap ĉubuklarla yapılmış taşınabilir bölme: 045b/07.

kāfir (a) Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan kimse: 003b/07, 004a/15, 005b/02, 007a/07, 007a/12, 007b/11, 008a/13, 012a/05, 013b/11, 013b/12, 014a/07, 040b/06, 083a/02, 133a/04.

ķaftan ĉoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisi: 067b/10, 085a/01.

ķağan Hakan, han: 018b/11, 130b/06.

ķāhire Yer ismi: 002b/10.

ķahķahā (a) Yüksek sesle çok gülmek: 050a/02, 055b/04.

Ḳaḥṭān-ı Yemenī Özel isim: 102a/11.

ḳā'ide (a) Kural: 123a/07.

ḳā'il (a) Rız olmuş, kabul etmiş: 033b/09, 090a/06.

ḳ. ol- Rız olmak, kabul etmek: 033b/09.

ḳaḳı- Öfkelenmek, kızmak: 011a/09, 106b/05.

ḳal- 1. Konaklamak: 040b/04, 082b/04; 2. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak: 004b/08, 059b/01; 3. Bir şeyle kaplanmak, bir şeye bulanmak: 111a/04; 4. Vakit geçirmek, oyalanmak: 071a/05; 5. Herhangi bir durumda bulunmak: 039b/14, 042b/11, 049b/12, 063a/14, 067b/14, 069b/06, 074a/14, 076b/04, 080b/15, 101b/01, 104a/01, 112a/03, 132b/01, 134a/06; 6. Yetinmek: 010a/10, 017b/02, 019b/06, 097a/07, 106b/09, 107a/06; 7. Düünden bugüne miras, yadigar, pay olarak birinden diğesine geçmek: 042a/01, 058a/14 8. Var olmak, bulunmak: 007a/15, 014a/14, 023a/11, 038a/10, 040b/15, 054b/09, 068a/09, 080a/11; 9. Bir iş –e kadar uzamak: 014a/15, 058b/15, 078b/13, 094b/10 10. Öç almamak: 012a/09, 088b/08.

ḳal'a (a) Kale, hisar: 002a/08, 002a/09, 014b/09, 014b/10, 015a/01, 015a/03, 015a/09, 015b/06, 018a/08, 020a/12, 021a/08, 027a/09, 027a/13, 090b/15.

ḳaldır-, ḳaldur- 1. Bulunduğı yerden almak: 012a/02, 021b/10, 037a/09, 053b/08, 058a/07, 059a/05, 098a/03, 125b/01; 2. Yukarı doğru hareket ettirmek: 031a/02, 114b/01, 122b/01, 124a/15; 3. Yok etmek, ortadan kaldırmak: 039a/10, 040b/09, 041a/15; 4. Birlikte gitmek, beraberinde götürmek: 023a/04; 5. Toplamak, toparlamak: 132a/13; 6. (Tabiat olayı olarak) Doğmak, görünür olmak: 120a/12.

ḳaldur- bkz. ḳaldır-

ḳalender (f) Gösterişsiz, sade yaşamaktan yana olan: 058b/10.

ḳalk- 1. Gitme, bulunduğu yerden ayrılmak: 009b/07, 022a/13, 082b/12, 100a/14; 2. Doğrulmak, dik duruma gelmek: 066b/14, 080a/11, 104a/03, 106a/03; 3. Toplanmak, toparlanmak: 044b/12.

ḳ.agör- “Kalk-” fiilinin sürerlik hali: 066b/14.

ḳalkān Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korumalık: 063a/10, 067b/07.

ḳamaş- Fazla ışıktan dolayı gözler göremez olmak: 058b/07.

ḳāmet (a) Boy, endam: 114b/13.

kan 1. Atardamarların ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini yapan, plazma ve yuvarlardan oluşan kırmızı renkli sıvı: 007a/07, 013b/02, 014a/01, 015b/08, 015b/09, 036b/11, 037a/12, 037a/13, 115a/03, 115b/02, 120a/08, 129b/13;
2. Soy: 046b/10, 106a/04.

ķ. gövdeyi götür- Çok kan dökülmek: 007a/07, 014a/01.

ķ. revān ol- Her tarafı kana bulanmak: 013b/02.

ķ. kuş- Çok eziyet çekmek: 120a/08.

ķ.a bulan- Kan içinde kalmak: 037a/12.

ķanaķ Uçmayı sağlayan organ: 020b/14, 059b/15, 084a/04.

ķanda Nerede, nereye: 002b/10, 005b/14, 007a/14, 027b/05, 027b/15, 034b/04, 048a/14, 056b/02, 071a/06, 084a/15, 093a/11, 096a/08, 129a/10.

ķanķı Hangisi: 055b/11, 090b/13, 131a/11.

ķanı Hani: 030b/03, 030b/14, 047b/01, 049a/06, 051b/04, 055a/14, 086a/01, 103a/10.

ķānūn (a) Kural: 022b/10.

ķap- Birdenbire yakalayarak, çekerek almak: 006a/04, 012a/12, 029a/03, 059b/02, 059b/10, 079b/15, 081a/05, 102b/14, 103a/01, 115a/11, 125b/07, 125b/10, 125b/12.

ķapa- Bir açıklıķı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek: 014b/10, 026a/11, 029b/06.

ķapan- **1.** Dışarı ile ilişini kesmek: 029b/08; **2.** Yüzü, gövdesi yere gelecek şekilde düşmek: 079b/09, 079b/13.

ķapu 1. Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer: 015a/13, 016a/03, 016a/11, 016a/13, 027b/05, 035b/01, 086b/11; **2.** Giriş çıkışı sağlamak için bir yere yerleştirilen, tahta veya demirden iki veya tek kanatlı açılır kapanır düzen: 014b/10, 015a/05, 015a/09, 015a/11, 015b/12, 016a/08, 027a/13, 026a/11, 027a/14, 028a/04, 029b/05, 036a/05; **3.** Gelir, geçim, kısmet sağlayan yer, kaynak veya imkan: 035a/01, 050a/13; **4.** Etraf, çevre: 019b/12.

ķapucıbaşı Saraylarda kapıcıların amiri durumunda olan kimse: 086b/13.

ķār (f) Yarar, fayda: 041a/13.

k. eyleme- Faydası olmamak: 041a/13.

ķara¹ Esmer: 018b/01, 019a/07, 019b/09.

ķara² (a) Toprak parçası: 091b/15.

ķaraca Rengi karaya yakın olan, esmer: 058b/10, 059a/08.

ķarār (a) Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı: 001b/06, 009a/03, 009a/07, 018a/08, 039b/10, 040a/01, 053a/15, 053b/10, 054b/09, 071b/14, 077b/14, 084a/12, 086b/10, 098b/05, 100b/07, 105a/04, 105b/07, 122a/05, 126a/08.

ķ. it- Durmak: 086b/10, 100b/07, 126a/08.

ķ. eyle- Durmak: 009a/03, 009a/07, 018a/08, 039b/10, 040a/01, 053a/15, 053b/10, 071b/14, 077b/14, 084a/12, 098b/05, 105a/04, 105b/07, 122a/05.

ķ.1 ķalma- Tahammülü kalmamak: 054b/09.

ķaravela (itl) Büyük deniz teknesi: 010b/03.

ķaravul (m) Güvenliği sağlamak, nöbet tutmak, düşmanın ani baskınlarına karşı uyanık olmak gibi amaçlarla dolaştırılan piyade ve süvari askeri, nöbetçi, gözcü: 128b/02

ķ. bekle- Gözcülük yapmak, nöbet tutmak: 128b/02.

ķarı Bir erkeğın evlenmiş olduğu kadın, eş: 036a/11.

ķarın İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi: 024a/07, 079b/15.

ķarındaş Kardeş: 002a/03, 009b/13, 010a/01, 010b/14, 011a/03, 011a/06, 011a/08, 017b/11, 026b/08, 039b/01, 041b/05, 045b/15, 053a/03, 053a/05, 053b/04, 053b/09, 062a/03, 076b/02, 076b/07, 096a/12, 101a/09, 101b/11, 102a/06, 112a/05, 116a/07, 122b/11, 135a/11.

ķarış- 1. Düzeni, tertibi bozulmak: 122b/08; 2. Kendini katmak, dahil olmak: 043b/13, 044a/02, 062b/05; 3. Huzur ve sükunu bozulmak, karışıklık hakim olmak: 133b/03.

ķarīb (a) Yakın olan, uzak olmayan: 135a/07.

ķarşu 1. Ön, kat, huzur: 009a/07, 016b/07, 018b/12, 020a/08, 020b/13, 023a/15, 028b/06, 029b/12, 036a/07, 039b/06, 070a/09, 087b/12, 135a/12; 2. Karşılık olarak: 006b/03, 117b/02, 125a/04; 3. Direnmek, dayanmak: 026a/06, 127b/01, 128a/03; 4. Karşıt, zıt, muhalif: 030a/10, 116a/07, 133a/01; 5. –e doğru: 048b/06.

ķ. çık- Birini karşılamak: 028b/06, 039b/06.

ķ.sında doğur- Huzuruna çıkarmak: 018b/12.

ķ. dur- Direnmek, dayanmak: 026a/06, 116a/07, 127b/01, 128a/03.

ķ. gel- 1. Başkaldırmak, itiraz etmek: 030a/10, 133a/01; 2. Birini karşılamak: 016b/07, 029b/12, 070a/09, 135a/12.

ķ.larına ķon- Yanlarına gelmek: 009a/07.

ķ. var- Birini karşılamak: 023a/15, 036a/07.

ķ. vir- Karşılık vermek: 117b/02, 125a/04.

ķarřula- Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak: 005a/14, 031b/07, 053a/12, 087a/08, 101a/05, 104b/02, 132a/04.

ķarřulat- Karşılama işini yaptırmak: 044a/12.

ķārūn-ı Mıřrī Özel isim: 006a/14, 006a/15, 006b/04, 007a/10, 010a/03, 013a/10, 013a/13, 014a/01, 016b/07, 016b/10, 017a/05, 017b/09, 017b/13, 018a/01, 022b/07, 023a/13, 023a/14, 023b/01, 029a/08.

ķasāvet (a) ŐzŐntũ, gam, keder, tasa: 037b/14.

ķ. ķek- Őzũlmek, tasalanmak: 037b/14.

ķařd (a) 1. Amaķ, istek, maksat: 059a/01, 062b/03, 099a/11; 2. Őldũrmeyi, yaralamayı veya zarar vermeyi isteme, kũtũ niyet: 028b/04, 028b/08, 031a/04, 124b/14.

ķ. eyle- 1. Amaķlamak, istemek: 059a/01; 2. Zarar vermeyi istemek: 028b/04, 028b/08, 124b/14.

ķařķ (fr) Başı darbelerden korumak iķin sertleştirilmiş sentetik maddelerden yapılmış sağlam başlık: 080a/01.

ķař Gũzlerin ũzerinde kemerli bir ķizgi oluşturan kısa kıllar: 101a/14, 105b/13, 129b/10.

ķ. ķat- Öfkelenmek, kızmak: 105b/13.

ķařķi (f) Keşke, dilek cũmlerinin başına getirilerek “ne olurdu” gibi pişmanlık veya Özlem anlamları katar: 092b/07.

ķat 1. Kez, defa, misil: 113a/03; 2. Giyeceklerde takım: 070b/10; 3. Őŕmelmek, eğilmek: 121a/11.

ķat- 1. Beraberinde gŕtũrmek: 113b/14; 2. (Ön sŕzcũęũyle kullanıldığında) Önden yũrũtũp kendisi ardı sıra gitmek: 130b/08; 3. (Gece gũndũz sŕzcũkleriyle kullanıldığında) Bũyũk ķaba gŕstermek: 094b/11.

ķař‘ (a) Sona erdirme, bitirme: 100a/14.

ķ.-i menāzil it- Menziller geķmek, menziller aŗmak: 100a/14.

ķať ā (a) Asla, hiķbir zaman: 021a/05.

ķatı Hoŗgōrōsōz, acımasız, merhametsiz: 031a/07.

ķatır Atgillerden, kısrak ile erkek eŗeēin ķiftleŗmesinden doēan melez hayvan: 047b/06, 048b/04, 098b/11.

ķatl (a) Őldōrme: 013a/09, 020b/14, 025a/07, 025b/01, 026a/05, 035a/11, 054a/03, 055a/05, 078a/15, 088a/13, 106a/08, 119b/04, 120b/09.

ķ. eyle- Őldōrmek: 025a/07, 035a/11, 088a/13.

ķ. it- Őldōrmek: 013a/09, 020b/14, 025b/01, 026a/05, 054a/03, 078a/15, 119b/04, 120b/09.

ķ. ol- Ölmek: 055a/05.

ķavī (a) Kuvvetli, gōçlō: 052b/06, 107a/07.

ķavl (a) 1. Sōz, kelam: 009b/12; 2. Anlaŗma, sōzleŗme: 077a/06, 077a/14.

ķ. it- Anlaŗma yapmak: 077a/06.

ķavm (a) İnsan topluluēu: 005a/15, 005b/13, 017a/03, 093b/15, 131b/07.

ķ.-i melā' īn Lanetlenmiŗ kiŗiler: 005a/15.

ķ.-i melā' yān Lanetlenmiŗ kiŗiler: 005b/13.

ķay- Dōz, ıslak, donmuŗ veya kaygan bir yōzey ũzerinde sōrtōnerek kolayca yer deēiŗtirmek: 118b/01.

ķavra- 1. Bir nesne veya dōŗōnceyi her yōnōyle anlamak: 060b/10; 2. Elle sıkıcı tutmak: 013a/15, 058a/13.

ķaysi'bin-i Nu' mān Özel isim: 008a/02, 040b/01, 102a/11.

ķayťān-ı Yemenī Őzel isim: 102a/11.

ķaz- Herhangi bir araēla topraēı aēmak, oymak: 003a/04.

ķazā (a) 1. Kimsenin kastı olmadan ortaya ķıkan, zarara veya can kaybına sebep olan hadise: 019a/07; 2. Kaymakamlık, ilēe: 091b/15.

ķazan- Edinmek, sahip olmak: 052b/07.

kebāb (a) Ateşte veya susuz olarak bir kap içinde pişirilen et yemeği: 072a/09.

kec-rev (f) Eğri giden: 127b/02.

k. kı1- Bir şeyi eğri takmak: 127b/02.

keçe Yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş: 047b/05.

keder (a) Acı, üzüntü, dert, sıkıntı: 122a/05.

kelām (a) Söz: 046a/12, 089b/14, 093a/03.

kelb (a) Köpek: 049b/02, 055b/06.

k.-i ‘akur Kudurmuş köpek: 049b/02.

kelle (f) Baş, kafa: 112b/03, 133a/12.

kemāl (a) 1. Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması, tamlık: 029a/15; 2. Eder, tutar: 068a/01.

kemān (f) 1. Çene altına dayanıp sol kol üzerine yatırılarak sağ eldeki yayla çalınan dört telli çalgı: 102b/10; 2. Yay: 063b/06.

kemend (f) Uzaktaki bir kimseyi veya bir şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmikli ip: 079a/03, 079a/06, 079a/12.

kemend-endāz (f) Kement atan: 078a/13.

kemer (f) Bele dolanarak toka ile tutturulan, kumaş, deri veya metalden yapılan bel bağı: 006a/04, 012b/03, 012b/07, 043a/11, 052a/11, 085a/01, 123b/15, 124a/01, 125b/06, 125a/10, 125a/14, 125b/10.

kemhā (f) İpek kumaş: 104b/08.

kenār (f) Kıyı, çevre, yan: 004b/09, 047b/04, 069b/15, 070a/02, 093b/09, 094b/12, 098b/02, 120b/02.

kendi bkz. kendü

kendü, kendi İyelik eklerini alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri: 004b/09, 005b/06, 010a/06, 012a/15, 012b/06, 013a/04, 013a/05, 017a/09, 018b/04, 024a/14, 026a/05, 027a/05, 035b/14, 036a/12, 036b/11, 038a/06, 045a/13, 051a/02, 052b/06, 057a/01, 057a/02, 057b/13, 058b/08, 060a/05, 061a/02, 065a/06, 067a/01, 069b/06, 069b/07, 069b/09, 072b/13, 073a/12, 073b/03, 078a/07, 088a/10, 090b/06, 094b/02, 096b/02, 099a/14, 099b/02,

105a/15, 115a/15, 116b/01, 118a/07, 124a/07, 003a/01, 006a/13, 006b/07, 009a/08, 009a/10, 013b/08, 014b/11, 017a/08, 017a/12, 018a/10, 021a/13, 021b/09, 022a/07, 022b/02, 024a/06, 030b/12, 032a/07, 034a/08, 034b/09, 036b/11, 037a/10, 037b/15, 041a/15, 050a/03, 052a/15, 055b/06, 056a/04, 057a/11, 057b/04, 057b/08, 058a/11, 060a/03, 063a/04, 065b/02, 066b/07, 072a/10, 072b/04, 073a/11, 076b/08, 079b/02, 081b/15, 083a/09, 083b/03, 084a/02, 085a/10, 085a/13, 086b/12, 087b/09, 088a/10, 088a/14, 088a/15, 089b/01, 089b/14, 098b/09, 099a/09, 100a/11, 103a/01, 104b/15, 105a/14, 105b/02, 108b/13, 109b/05, 109b/09, 128b/03, 129a/10, 129b/08, 130b/11, 131b/07.

kerata (r) Karısı tarafından aldatılan erkek: 064b/14, 067b/04.

kere bkz. kerre

kerem (a) Lütuf, iyilik, merhamet, ihsan, güzellik: 054a/08, 054b/04, 070b/07, 077a/01, 106b/06, 112b/03.

k. it- Cömert davranmak, merhamet etmek, lütufta bulunmak: 054b/04, 070b/07, 077a/01.

k. ol- Sarhoş olmak: 054a/08, 106b/06, 112b/03.

kerime (a) Kız evlat: 062a/05.

kerre (a) Defa, kez, sefer: 011a/11, 011a/13, 011b/09, 022a/04, 027a/04, 027b/02, 030a/05, 030a/06, 051b/06, 055b/15, 062a/05, 065b/15, 070a/12, 092b/03, 124a/11.

kes- 1. Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak: 127b/15; 2. Ucunu almak: 120b/12; 3. Başı gövdeden ayırmak, öldürmek: 006b/14, 019a/07, 045b/04, 048b/11, 062a/09, 081a/12, 084b/08, 093b/11, 100a/02, 106b/02, 119b/14; 4. (Haraç sözcüğüyle kullanıldığında) Bir kimseden zorla para almak: 017b/14, 088a/15.

k.ebil- “Kes-” fiilinin yeterlik hali: 100a/02.

kesil- Bitmek, sona ermek: 013a/06.

keş-â-keş (f) Çekişme, münakaşa, mücadele: 131b/02.

k. ol- Çekişmek, mücadele etmek: 131b/02.

keşân (f) Çeken, zorla götüreren: 018b/11.

k. ber keşân zorla, sürükleye sürükleye götürerek: 018b/11.

ket-ḥüdâ (f) Devlet adamlarının, zenginlerin işlerini gören kimse, kahya: 104b/05.

kevākib (a) Yıldızlar: 117b/11.

Keykāvus Özel isim: 041b/04, 042a/03, 043a/05, 048a/07, 084b/12.

Keykubād Özel isim: 046b/11.

Keyvānī (f) Keyvan'a ait, Keyvan ile ilgili: 064b/11.

kez Defa, kere, sefer: 005b/14, 008b/15, 010a/07, 019a/11, 020a/04, 032b/02, 036b/15, 037a/06, 051b/10, 052a/15, 054b/05, 054b/12, 058a/11, 059a/01, 061a/10, 067a/07, 095a/11, 095b/09, 096b/05, 097b/03, 098a/01, 098a/07, 102a/06, 104a/14, 105a/03, 106b/04, 111a/02, 112a/07, 112a/13, 113a/15, 114a/05, 115a/12, 117b/12, 118b/13, 119a/11, 121b/02.

kezzāb (a) Çok yalan söyleyen kimse: 050b/11.

ķiç Kuyruk sokum bölümü, vücudun geri kısmı: 004a/10, 097b/02.

ķ.in ķiçın Geri geri, arka arka: 004a/10, 097b/02.

ķıl İnsan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı: 031a/04, 068b/05, 106b/02.

ķıl- Etmek, yapmak: 007b/12, 037a/01, 119a/01, 127b/02.

ķılıc bkz. ķılıç

ķılıç, ķılıc Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah: 006a/09, 006b/01, 007b/01, 013b/15, 014a/02, 032b/15, 049a/06, 049a/08, 049a/09, 052a/11, 063a/10, 066a/14, 079a/04, 079a/13, 085a/01, 098a/12, 126b/03, 131a/01.

ķılıcla- bkz. ķılıçla-

ķılıçla-, ķılıcla- Kılıçla yaralamak: 012b/05, 014b/02, 016b/11, 115a/10.

ķımıl-da- Yerinde hafifçe hareketlenmek: 066a/10.

ķır- 1. Öldürmek, yok olmasına sebep olmak: 003a/08, 004b/02, 007a/06, 007a/07, 013b/12, 014a/08, 015b/06, 098a/02, 098a/09, 128b/04, 130b/09; 2. Vücut kemiklerinden birini parçalamak: 065b/05; 3. Kargaşada esnasında birbirine girmek: 080b/06.

ķırıl- Kırma işine konu olmak: 020b/14, 115a/05, 124b/11.

ķırķ Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı: 013a/02, 022b/04, 034a/03, 034a/13, 080a/05, 092a/02, 095b/01, 103b/01, 113b/13, 121b/12, 131a/04, 134a/03.

kışkan- Sevgide veya kendisiyle ilişkili şeylerde bir başkasının ortaklığına, üstün durumda görünmesine dayanamamak: 135a/02.

kışsa (a) Ders çıkarılması gereken anlatı, kısa hikaye: 001b/06, 001b/07, 001b/09, 002b/12, 013a/01, 018a/11, 020a/04, 022a/14, 034b/05, 043a/09, 046a/01, 046a/10, 047b/12, 073a/15, 074a/02, 078b/15, 085b/11, 090b/10, 090b/14, 092a/06, 093a/13, 099a/12, 121b/03, 135a/07.

kıy- 1. Acımayıp öldürmek, kötülük etmek: 007a/01, 036b/11, 049b/07, 064b/06.

kıyâfet (a) Giysi: 050a/08.

kıyâmet (a) Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, mahşer günü: 128b/05.

ķ. kıp- Bir yerde çok gürültü ve telaş olmak: 128b/05.

kıyâs (a) Karşılaştırma, mukayese etme: 012a/09, 017a/02, 074a/04, 088b/08, 096b/03, 106b/12, 117b/13.

ķ. eyle- Karşılaştırmak, mukayese etmek: 017a/02, 074a/04.

ķ. it- Karşılaştırmak, mukayese etmek: 012a/09, 088b/08, 096b/03, 106b/12, 117b/13.

ķız Dişi çocuk: 019b/06, 019a/15, 019b/04, 028b/14, 033a/08, 033a/12, 033b/01, 033b/15, 036a/11, 036a/13, 036a/15, 037b/04, 040b/13, 043a/14, 045b/03, 045b/09, 045b/10, 046b/15, 084b/09, 088b/05, 088b/06, 101b/05, 101b/05, 106a/06.

ķızar- Utanç, öfke vb. duyguların etkisiyle, kanın yüze hücumu sonucu yüz kırmızı bir renk almak: 089a/14.

ķızıl Parlak kırmızı renk: 059b/15.

ķızođlanķız Bakire: 047a/11.

ķi (f) Anlam bakımından birbiriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz: 001b/02, 001b/13, 002a/06, 002a/09, 002b/07, 003a/07, 003a/12, 004a/13, 004b/02, 004b/03, 004b/06, 004b/08, 004b/11, 005a/01, 005b/10, 006a/12, 006b/06, 006b/14, 007a/07, 007b/05, 009a/15, 010a/07, 011a/04, 011b/13, 012b/01, 012b/07, 013b/15, 014b/15, 015a/10, 016a/02, 016a/03, 016a/05, 016a/12, 016a/13, 019a/04, 019a/10, 019b/03, 021a/14, 022a/15, 023a/10, 024b/02, 025a/04, 025b/05, 026b/07, 029a/14, 030a/03, 030a/10, 030a/14, 032a/02, 032b/10, 033a/12, 034b/11, 035a/08, 035b/09, 036b/05, 041a/10, 041b/01, 041b/10, 042a/02, 042b/03, 042b/09, 043a/06, 043b/05, 043b/08, 045a/04, 045a/06, 046a/06, 046b/01, 046b/02, 046b/10, 046b/11, 046b/13, 047a/08, 047b/05, 049b/01, 049b/15, 052b/03, 052b/06, 054a/14, 054b/03, 055b/03, 055b/10, 055b/15, 057a/04, 057a/05, 057a/09, 058a/06, 059a/06, 059b/07, 060a/05, 060b/01,

061a/03, 061b/02, 063b/01, 063b/14, 064a/08, 065b/10, 066b/13, 068a/02, 068a/09, 068b/04, 069b/07, 069b/15, 071b/05, 071b/06, 073b/14, 074a/06, 074b/01, 075a/05, 075b/08, 076a/10, 076b/02, 077a/05, 077b/01, 078a/11, 078b/15, 079a/03, 079a/11, 080a/07, 080a/08, 081b/02, 081b/05, 082b/03, 082b/06, 084b/08, 085b/05, 086b/05, 088a/04, 088a/06, 088b/03, 089a/09, 090b/04, 091b/12, 095a/01, 095b/08, 099a/15, 101a/02, 101b/15, 102b/08, 102b/11, 103a/01, 103a/03, 103a/14, 103b/13, 104a/04, 104a/06, 104b/04, 106a/04, 106b/01, 106b/05, 106b/08, 107b/13, 108a/01, 108b/09, 110a/06, 111b/08, 111b/11, 114a/10, 114b/15, 115b/01, 116a/14, 117a/03, 117b/03, 118b/12, 119a/07, 121a/08, 121b/14, 122a/15, 122b/06, 123a/07, 123a/11, 123b/10, 124a/03, 124b/03, 125a/15, 125b/15, 126b/08, 126b/12, 127a/14, 127b/05, 128a/02, 128b/06, 128b/12, 129a/08, 129b/13, 132a/14, 133a/09, 134a/06.

kim “ki” bağlacı: 007a/13, 007b/07, 013b/01, 021a/06, 030b/10, 031a/04, 035b/03, 040a/10, 044a/10, 048a/11, 050b/02, 051a/04, 053b/13, 056b/06, 062b/07, 063a/13, 065a/08, 066a/05, 067a/01, 067a/15, 069a/14, 075a/05, 078a/15, 079b/03, 079b/07, 079b/11, 085b/15, 089b/05, 095a/10, 112b/07, 119a/15.

kim “Hangi kişi?” anlamında cümlede özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz: 010b/07, 017a/03, 020a/02, 024a/05, 028b/09, 029b/14, 030a/10, 033a/10, 040a/07, 041b/01, 047a/04, 048b/11, 050a/07, 050b/03, 051a/07, 054b/13, 055a/04, 055a/12, 057a/05, 059b/04, 059b/05, 062a/08, 064a/03, 067a/03, 071b/02, 072b/05, 073b/06, 075a/05, 078b/08, 079b/05, 079b/15, 080a/01, 080a/04, 082a/03, 082b/09, 082b/10, 084b/08, 088a/11, 088a/13, 088a/14, 089b/05, 095a/09, 102b/08, 102b/09, 102b/10, 102b/11, 102b/12, 102b/13, 103a/05, 108b/08, 120b/04, 127a/15, 131a/13, 134b/11

kimesne Kimse: 014a/03, 035b/15, 041b/02, 041b/08, 058a/02, 063b/14, 064a/02, 064b/06, 070b/12, 074a/07, 074b/13, 083a/04, 083a/14, 131b/14.

kimse Herhangi bir kişi: 013a/06, 013a/11, 025b/13, 029a/14, 031a/01, 034b/13, 036a/15, 055b/14, 070b/12, 071b/07, 088a/14, 091a/07, 095b/10, 105b/12, 106a/10.

kīn (f) Birine karşı duyulan öç alma isteği: 039a/04.

kināye (a) Düşünüleni dolaylı olarak anlatan söz: 052a/01.

k. it- Düşünüleni dolaylı olarak anlatmak: 052a/01.

ķirāt (a) Seviye, bölüm, kısım: 124a/09.

ķirpi Sırtı dikenlerle kaplı, memeli hayvan: 017b/08.

ķise (f) Cepte taşınan, içine para, tütün vb. konulan, kumaştan veya örgüden yapılan küçük torba: 056a/07.

kişi Kadın veya erkeğe verilen genel ad: 049a/01, 068a/08.

kitāb (a) Ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kağıt yaprakların bütünü: 042a/01.

ko- 1. Elde tutulan bir şeyi tutmaz olmak, koymak, bırakmak: 013b/05, 025a/02, 044a/06, 044a/07, 046b/04, 047b/03, 047b/05, 056a/07, 059b/03, 079b/09, 088a/02, 091b/11, 105b/06; 2. Birini bir işe yerleştirmek, tayin etmek: 022a/09; 3. (Miras, yadigar, pay vb. olarak) Birinden diğerine geçmek: 027a/05; 4. Birine görev vermek, görevlendirmek: 107b/06; 5. Bitmek, tükenmek, yok etmek: 038a/06, 082a/12, 084a/05; 6. Öç almak: 010a/02, 023b/05, 038b/09, 066a/03, 107b/02; 7. Serbest bırakmak: 090b/06; 8. İzin vermek, müsaade etmek: 108b/10; 9. Başka bir şekle bürünmek: 103a/02; 10. Katmak, eklemek: 057b/13.

koça Yaşlı, ihtiyar, pir, ulu, yüce: 056b/06, 056b/10, 057a/12, 058b/06.

kol İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm: 006a/02, 011a/11, 020b/03, 029a/03, 031a/09, 059a/05, 084a/04, 114b/01, 116b/12, 122b/01, 124a/15, 125b/05, 125b/13.

kolay Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, emeksiz, zahmetsiz, zor karşıtı: 079b/10.

koltuk Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer: 017b/06, 054b/10, 059b/04, 117b/12.

kon- Bir yerde kalmak, konaklamak: 009a/07, 023b/06, 024b/05, 024b/08, 035a/10, 038b/10, 039b/15, 062b/14, 083a/01, 093b/15, 111b/13, 112a/13, 119a/13.

konak Konaklanılan yer: 039b/08.

kondu- Yerleştirmek: 044a/13, 104b/02, 104b/12, 114a/05.

kop- 1. Gürültülü veya tehlikeli olaylar, birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak: 019b/12, 128b/06; 2. Yükselmek: 034b/12.

kopar- 1. Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak: 054b/08, 125a/13; 2. Tehlikeli olayları başlatmak: 102a/03.

korę- Korku duymak, ürmek, endişe etmek: 018b/03, 021a/03, 021a/04, 024a/04, 028b/09, 038b/02, 041a/01, 048b/10, 048b/13, 049a/02, 052a/02, 054b/14, 056b/04, 057b/02, 061b/15, 064b/05, 070a/12, 070b/01, 074b/04, 078a/03, 086a/10, 092b/06, 094a/14, 113a/05, 122a/03, 127a/05, 133a/08.

koręu Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü: 081b/11.

koru Bakımlı küçük orman, kır: 076a/13.

korucu Orman veya kır bekçisi: 073b/09, 073b/13, 074b/04.

koş-¹ Adım atışlarını hızlandırarak ileri doğru hızla gitmek: 052a/10

koş-² 1. Birlikte iş görmesi için bir şeyi, bir kimseyi başka birinin yanına katmak, arkadaş olarak vermek: 062a/15, 062b/01, 071a/13, 134b/10; 2. Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb.ne bağlamak: 018a/05.

koşıl- Birlikte iş görmek için bir şey, bir kimse başka birinin yanına katılmak: 043b/06.

kov- 1. Bir yerden sürüp çıkarmak, kovalamak: 015b/06, 063b/03, 128b/04; 2. İşine son vermek, görevinden atmak: 020b/01.

koy- 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek: 006a/03, 007b/01, 011a/14, 011b/03, 043a/12, 044a/05, 045b/07, 050b/06, 058b/02, 063b/06, 066a/01, 066a/09, 066b/11, 125a/02, 125b/07; 2. Bir kimseye görev vermek, görevlendirmek: 014b/11; 3. Bir yerden sürüp çıkarmak, kovalamak: 015b/06; 4. Öldürmek, yok etmek: 060b/15; 5. Hapsetmek: 021b/11; 6. Bırakmak: 021b/01, 031a/15, 045b/12, 061a/15, 080b/01, 080b/07, 080b/09; 7. Başka bir şekle bürünmek: 060a/04; 8. (El sözcüğüyle kullanıldığında) Korumak, kollamak: 132b/04; 9. (Baş sözcüğüyle kullanıldığında) Baş eğmek: 007a/04, 035b/05, 053b/04, 112b/13; 10. (Acı- sözcüğüyle kullanıldığında) Acımamak, merhamet etmemek: 072a/08, 072b/14.

kuvir- “Koy-” fiilinin tezlik hali: 011a/14, 011b/03, 021b/01, 045b/12, 061a/15, 080b/01, 080b/07, 080b/09, 125b/07.

koyul- Bir yere girmek: 015b/02, 027b/01.

köklü Kökü olan: 125a/12.

kömür Karbonlu maddelerin kapalı ve havasız yerlerde için için yanmasından veya çok uzun süre derin toprak katmanları altında kalıp birtakım kimyasal değişimlere uğramasından oluşan, siyah renkli, bitkisel kaynaklı, içinde yüksek oranda karbon bulunan katı yakıt: 050b/07.

köpek 1. Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik veya avcılık işleri için beslenen memeli hayvan: 037a/1, 129b/01; 2. Aşağılık niyetlerle yaltaklanan veya davranışları kötü olan kimse için kullanılan bir sövgü sözü: 064a/15.

kös kös Baş önde, sağa sola bakmadan, yorgun, üzgün, düşünceli bir durumda: 069b/05.

ķubbe (a) Gōkyüzü: 123b/11.

ķuç- Kucaklamak: 129b/15.

ķudur- Çok kızmak, öfkelenmek: 055b/06.

kūh (f) Dağ: 109a/04, 109a/07.

k.-i Ķaf Kafdağı: 109a/07.

k.-pāre Dağ parçası: 109a/04.

ķul Köle: 007a/01, 010a/06, 019a/14, 029a/04, 043a/07, 049a/01, 073b/13, 088a/15, 090b/13, 094b/02, 100a/05, 113a/06, 116a/05, 134a/14.

ķ. it- Boyun eğdirmek, köle yapmak: 010a/06, 088a/15.

ķ. ol- Boyun eğmek, köle olmak: 113a/06, 116a/05.

kūlāh bkz. kūlāh

ķulak Başın her iki yanında bulunan işitme organı: 050b/03.

ķ. ur- Önem vermek, dinlemek: 050b/03.

ķulan Düz renkli, görünüşü at ile eşek arası olan, Orta Asya menşeli yabani at: 005b/06

ķullan- Amacına ulaşmak için birinden veya bir şeyden yararlanmak, onu amacına alet etmek, istismar etmek: 029a/01, 101b/06.

ķulle (a) Dağ tepesi, doruk, zirve: 120a/12.

ķ.-yi Ķaf Kafdağı'nın zirvesi: 120a/12.

ķumandan (fr) Komutan: 045a/03.

ķur- 1. Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek ütün durumuna getirmek, monte etmek: 009a/03, 039b/09, 053a/15, 086a/14, 093b/14, 100b/04, 102a/08; 2. Hazırlamak: 014b/07, 112b/02, 120a/02, 126a/10.

kūr (f) Görme engelli, kör: 036b/09, 049a/01, 049b/04.

ķurdır- bkz. ķurdur-

ķurdur-, ķurdır- Kurma işini yaptırmak: 022a/04, 086b/09.

ķurıl- Kurma işi yapılmak: 042b/08.

ķurtar- 1. Bir canlıyı felaketten, zor durumdan, tehlikeden uzaklaştırmak: 079a/01, 112a/12; 2. Kurtulmasını sağlamak: 018b/05, 033a/13; 3. Bir Şeye zarar gelmesini önlemek: 077a/10.

ķurtul- 1. Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak: 017a/02, 018b/04, 020b/05, 090b/08, 097b/09, 111b/15, 112a/11, 132b/14; 2. İstenmeyen, sıkıntı veren, hoşlanılmayan bir kimseden, bir yerden, bir durumdan uzaklaşmak: 018b/02, 021b/06, 074b/14, 081b/02, 082b/13.

ķuř- (Kan sözcüğüyle kullanıldığında) Çok eziyet çekmek, sıkıntı çekmek: 120a/08.

ķuř Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı: 059b/14.

ķuřan- Beline kuşak, kılıç, kemer vb. Şeyler bağlamak: 027a/06, 071b/03.

ķuřk (f) Bahęe içinde yapılmış süslü ev: 032a/03, 038a/14.

kūtek (f) Dayak: 069b/06

k. yi- Dövmek: 069b/06.

ķuvvet (a) Fiziksel güç, takat: 038b/04, 058a/06, 106b/14, 113a/04, 118a/11, 119b/11, 128a/01.

ķuvvetlü Gücü çok olan: 116a/09.

kūy (f) Köy: 062a/07, 129b/01.

ķuyruķ Hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ: 037a/05, 050b/08.

ķuzęun Tüyleri siyah renkte olup mavi renkte parlayan bir tür kuş, karakarga: 042a/01.

kūçük 1. Yaşı daha az olan: 002b/08, 053a/05; 2. Eskiden beri: 134b/04.

kūffār (a) Müslüman olmayanlar, kafirler: 005b/08, 007a/05, 007a/15, 011b/15, 013b/05, 013b/09, 112a/06, 129a/11, 130b/03, 130b/07, 132a/06.

kūfr (a) Allah'ın varlıęını, birlięini kabul etmeme: 112a/03, 113a/14.

kūfte-ķhor (f) Sevgiyle karıřık bir azarlama sözü: 043b/03.

kūlāh, kūlāh (f) Erkeklerin giydięi genellikle keęeden, ucu sivri veya yüksek bařlık: 044a/06, 047b/05, 048a/02, 048a/14, 050b/06, 102b/13, 102b/14, 102b/15.

kūngüre (f) Kubbenin en yüksek yeri, tepesi: 048a/03.

Küstehm Özel isim: 021b/14, 022a/12, 029a/06, 033b/15, 036a/13, 037a/15, 038b/05, 039a/01, 053a/11, 063a/06, 091a/10, 106b/11, 134b/10.

küşende (f) Öldüren, öldürücü: 130b/02.

kütür kütür Ses taklidi bir söz: 018a/05, 026a/11, 032a/03, 124b/11.

kütürdi Çatışma, karmaşa, arbede: 019b/12, 019b/13, 097a/13, 103a/02, 128b/06.

-L-

lâf (f) Bir düşünce anlatan kelime veya kelime dizisi, söz, lakırdı: 047a/14, 054a/06, 106b/15.

l. ü güzâf Boş lakırdı, yersiz söz: 047a/14, 054a/06, 106b/15.

la‘în (a) Lanetli, lanetlenmiş: 006a/11, 011b/12, 017b/04, 017b/08, 019b/05, 022a/02, 032a/10, 037a/04, 041a/15, 042a/06, 043b/07, 049a/01, 049b/04, 053a/06, 054a/02, 060a/15, 063a/15, 063b/05, 063b/08, 064a/13, 065a/03, 066a/07, 066a/10, 066a/13, 066b/04, 067b/11, 068a/05, 068b/02, 068b/05, 068b/06, 068b/07, 068b/13, 069a/10, 069b/02, 069b/03, 069b/04, 079a/15, 095b/05, 096b/02, 096b/08, 097b/04, 097b/13, 098a/04, 098b/04, 114b/10, 114b/13, 115a/14, 118b/06, 124b/12, 125a/01, 133a/01, 133a/07, 134a/11, 134a/12, 134b/06, 135a/01.

lâkin (a) Ama, fakat, ancak: 021a/05, 082a/15.

lâlâ (f) Çocuğun bakım, eğitim ve öğretimiyle görevli kimse: 027b/14.

la‘net (a) Allah’ın merhametinden, rahmetinden yoksun olma: 019b/05.

laţîfe (a) Güldürmek, eğlendirmek amacıyla söylenen söz, şaka: 011a/15.

lâyık (a) Uygun, münasip, yaraşır: 104a/06, 112a/03, 133a/04.

lâzım (a) Gerek, gerekli: 043a/06, 057b/04, 062a/10, 092a/11, 096b/08, 098b/09, 133b/12.

l. gel- Gerekmek: 062a/10, 092a/11.

l. ol- Gerekmek: 043a/06, 096b/08, 098b/09.

Lehrâseb Özel isim: 041b/06, 053a/04, 062b/09, 063a/06, 100b/06, 108b/06, 115a/07, 115b/06, 120a/07, 122b/11, 128a/15, 129a/13, 131a/09, 132b/06, 133b/02, 134b/09.

leme‘ân (a) Parlama, parlaklık: 104b/10.

1. it- Parlamak: 104b/10.

Lendühā Özel isim: 002a/13, 002a/14, 002b/14, 018b/01, 018b/10, 019a/13, 019b/04, 019b/08, 020b/13, 021b/01, 021b/03, 021b/10, 027b/13, 027b/15, 028a/04, 028a/07, 028a/11, 028a/14, 029a/14 031b/06, 031b/09, 031b/15, 032a/04, 032a/08, 035a/15, 038b/08, 039a/10, 039b/15, 040b/02, 045b/01, 045b/06, 045b/08, 045b/12, 045b/14, 058a/07, 060b/15, 061b/13, 090b/14, 092b/01, 094a/12, 094a/15, 094b/05, 094b/08, 094b/15, 095a/03, 095a/06, 095a/12, 095b/02, 095b/04, 095b/06, 095b/07, 095b/14, 096a/04, 096a/10, 096b/04, 096b/09, 096b/10, 096b/14, 096b/15, 097a/01, 097a/08, 097b/03, 097b/05, 097b/08, 097a/13, 098a/01, 098a/02, 098a/08, 098a/11, 098b/02, 098b/06, 098b/08, 099a/06, 099a/13, 099a/15, 099b/03, 099b/05, 099b/08, 100a/11, 106b/12, 108a/04, 116a/08.

lenger (f) Gemileri durduğu yerde tutabilmek için denize atılan demir ve ucundaki çapa, gemi demiri: 125b/01, 125b/04.

1. vir- Ağırliğini vermek, güç vermek: 125b/01, 125b/04.

leş (f) Ölü, ölmüş olan: 015b/08, 076a/09, 080a/08, 081a/09.

leşker (f) Asker: 003a/07, 003a/10, 003a/14, 003b/06, 003b/14, 004a/01, 005b/08, 008b/02, 008b/15, 009a/06, 010b/04, 013b/05, 081a/09.

levni (a) Renk: 008b/03.

Leys-i Bedevī Özel isim: 005a/04.

lezzet (a) Ağız yoluyla alınan tat: 111b/05

1. vir- Tat vermek: 111b/05.

libās (a) Elbise: 004b/10, 007b/07, 007b/10, 007b/11, 014a/05, 014b/05, 014b/06, 067a/05, 068a/01, 070a/06, 070b/10, 071a/12, 072a/11, 073b/12, 077a/07, 078a/10, 101a/11, 112b/01.

lu‘b (a) Oyun: 012b/10.

luṭf (a) İyilik, ihsan, yardım, merhamet, bağışlama: 017b/13, 029b/12, 052b/07, 114a/04.

1. eyle- Merhamet etmek, iyilik yapmak, bağışlamak: 017b/13, 029b/12.

1. göster- İyilik yapmak: 114a/04.

1. it- Merhamet etmek, iyilik yapmak, bağışlamak: 052b/07.

-M-

mā (a) “O ki, o şey ki, şu nesne ki” vb. anlamlarla bazı Arapça kelimelerin başına gelen bir ön ek: 020b/03, 034a/05, 042a/15, 084a/14, 098b/10, 100b/15, 106b/01, 134b/03.

mā-‘adā (a) –den başka, -den gayrı: 034a/05, 098b/10.

ma‘āzallah (a) Allah korusun, Allah esirgesin: 031a/03.

mā-beyn (a) İki şeyin arası, ara: 100b/15

m. ol- Araları iyi olmak, iyi anlaşmak: 100b/15.

mā-cerā (a) Cereyan eden, geçen, olup biten şey: 020b/03.

mā-dāmki (a) Madem, çünkü, değil mi ki: 106b/01.

māder (f) Ana, anne: 030a/09, 030b/01, 111b/04.

mağāre (a) Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu: 095a/07.

mağlūb (a) Yenik düşmüş, yenilmiş: 041a/07, 075a/06, 106b/13, 112a/09, 124a/03.

m. ol- Yenilmek: 041a/07, 075a/06, 106b/13.

mağrūr (a) Kendini beğenen, gurulu, kibirli: 088b/02, 089b/12, 093a/02, 099b/10, 126b/06, 127a/10.

m. ol- Kibirleşmek, gururlanmak, kendini beğenmek: 088b/02, 093a/02, 099b/10, 127a/10.

mağrūr-āne (a) Kendini beğenerek, gururla, kibirle: 090a/13, 093a/03.

māh (f) Ay, kamer: 002a/01.

maḥabbet (a) Sevgi: 045a/09, 045b/14.

maḥal (a) Yer, mekan, mevki: 003b/05, 009b/12, 016a/08, 018b/13, 023b/06, 030b/06, 035b/02, 043a/01, 043a/03, 054a/07, 076a/10, 079a/08, 086b/10, 100a/11.

maḥallī (a) Bir yere ait veya bir yere mahsus olan: 107a/01.

maḥşūş (a) Başkasında bulunmayan,, yalnız bir kimseye ait olan: 048a/10, 073b/04.

ma‘hūd (a) Bilinen, adı geçen, malum: 050b/05.

maḥv (a) Yok olma, yok etme: 031a/08.

m. ol- Uğradığı maddi veya manevi zarar sebebiyle çok kötü bir duruma düşmek: 031a/08.

mā'ī (a) Mavi: 059b/14.

maḳām (a) Yer, mevki: 076a/07, 076a/13.

maḳbūl (a) Kabul edilen, beğenilen: 047b/03.

m.e geç- Çok beğenilmek, hoş gitmek: 047b/03.

maḳtūl (a) Öldürülmüş, katledilmiş kimse: 009b/12.

m. ol- Öldürülmek, katledilmek: 009b/12.

ma'ḳūl (a) Akla uygun gelen, mantıklı olan: 002a/13, 062a/12, 107b/15.

m. gör- Akla uygun bulmak: 002a/13.

māl (a) Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyetinde bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü: 003b/01, 008a/06, 008b/02, 015b/03, 015b/08, 015b/09, 018a/02, 022b/08, 024a/01, 029a/05, 029a/07, 029a/10, 029a/11, 031b/14, 032b/03, 032b/06, 035a/03, 042b/07, 051b/13, 073a/13, 081a/11, 081a/13, 083a/03, 083a/05, 083a/12, 083a/14, 083a/15, 083b/09, 083b/13, 088b/07, 099a/04, 099b/06, 099b/14, 101b/08, 130a/10.

mālik (a) Bir şeye sahip olan kimse, sahip: 059a/09, 060a/13, 102a/02, 109a/06, 109a/09, 109a/10, 119b/12.

m. ol- Sahip olmak: 059a/09, 060a/13, 109a/06, 109a/09, 109a/10.

ma'lūm (a) Herkes tarafından bilinen, belli: 046b/13, 047a/11, 052a/08, 085b/05, 088a/06, 106a/15.

m. ol- Bilinmek, belli olmak: 046b/13, 047a/11, 052a/08, 085b/05, 088a/06, 106a/15.

ma'mūr (a) Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş: 024a/13, 035a/05, 040b/07, 043a/01.

m. eyle- Geliştirip güzelleştirmek, bayındır duruma getirmek: 040b/07.

m. it- Geliştirip güzelleştirmek, bayındır duruma getirmek: 024a/13, 035a/05.

m. ol- Gelişip güzelleşmek, bayındır duruma gelmek: 043a/01.

ma'nā (a) Anlatılmak istenen veya ondan anlaşılan şey, anlam: 029b/03.

ma'nen (a) Kişinin iç dünyası yönünden, manevi bakımdan: 020b/15.

mār-ḥūrd (f) Yılan yiyen: 114b/08.

ma'reke (a) Savaş alanı, harp meydanı: 016a/09, 076a/11.

m. it- Savaş alanından savaşmak: 076a/11.

mashāra (a) Maskara, soytarı: 050b/13, 081b/07.

m. it- Bir kimseyi gülünç duruma düşürmek: 050b/13, 081b/07

mashāralık Soytarılık: 048a/08

maşlahat (a) İş, mesele, husus: 062a/07, 068b/08, 069a/05.

ma'sūḳ (a) Aşkla sevilen, aşık olunan: 030a/01.

mecāl (a) Güç, kuvvet, derman, takat: 038a/10, 080a/11.

m.i ḳalma- Gücü kalmamak: 038a/10, 080a/11.

meclis (a) Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı: 014b/07, 072b/02, 074a/01, 112b/02, 112b/13, 113a/10, 120a/01, 120a/04, 126a/10.

m. ḳur- Birkaç kişi konuşmak veya eğlenmek için toplanmak: 014b/07, 112b/02, 120a/01, 126a/10.

Mecūsī (a) Zerdüşt dinine e ateşe tapan kimse: 019a/14.

meḏā mā meḏā (a) “Olan oldu, geçen geçti” anlamında kullanılan bir söz: 030a/06

Medāyin Yer ismi, Sasanî devletinin başşehri, Slesifon. Yedi şehirden oluştuğu için “şehirler” anlamına gelir: 002a/14, 002b/15, 023a/05, 023b/08, 023b/12, 024b/03, 024b/04, 025b/06, 034a/14, 034b/02, 034b/11, 035a/10, 036a/03, 038a/11, 038a/12, 042a/10, 042b/06, 051a/12, 053a/08, 053a/09, 053b/13, 084a/01, 084a/06, 084a/08, 084b/10, 085b/02, 086b/06, 088b/03, 090a/11, 090b/01, 092a/10, 093a/12, 092b/14, 100a/15.

meded (a) Yardım, imdat: 024a/04, 060a/07, 067b/06, 131a/01, 132b/03.

medḥ bkz. medḥ

medḥ, medḥ (a) Bir kimsenin üstün niteliklerini, iyiliklerini söyleyerek yüceltme, övme, övgü: 103b/11, 113a/04, 113a/08, 119a/14.

m. eyle- Övmek, yüceltmek: 113a/04, 113a/08, 119a/14.

m. ü senā it- Övmek, yüceltmek: 103b/11.

meger (f) Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki: 004b/02, 004b/13, 016a/11, 030b/07, 061a/05, 063a/15, 063b/11, 073a/09, 075b/08, 079a/02, 082a/04, 086a/15, 095a/13, 128b/02, 132a/14.

mekān (a) Yer, bulunulan yer: 088b/04.

mekkārī (a) Hilekarlık, hile: 061a/05.

Mekke, Mekke-i mükەرreme Yer ismi, Hicaz'da Hz. Muhammet'in doğduğu ve Kabe'nin bulunduğu şehir: 002a/02, 010a/04, 017b/14, 022b/14, 033b/06, 034b/04, 039a/13, 039b/01, 039b/06, 040b/04, 040b/11, 045a/04, 053b/14, 060b/13, 061a/15, 061b/03, 062b/03, 062b/11, 079a/10, 082b/14, 084a/04, 084a/11, 086a/09, 086a/13, 088a/04, 089a/01, 090a/07, 092b/07, 093a/11, 093b/03, 093b/07, 094a/02, 130a/07, 130a/13, 131a/02, 131a/07, 134a/04, 135a/05, 135a/09.

mektüb (a) Bir şeyi haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kağıt, name: 098b/12.

melā' in (a) Lanetlenmiş kimseler: 005a/15, 031b/14.

melālet (a) Bıkma, usanma, usanç: 071b/15.

melā' yān (a) Lanetlenmiş kimseler: 005b/13.

Melik Şāh Özel isim: 041b/07, 092a/01, 103b/03, 108b/06, 108b/09, 109a/12, 109b/09, 110a/02, 110a/06, 110a/15, 110b/07, 111a/01, 111a/10, 111b/13, 112a/07, 112b/05, 112b/12, 112b/15, 113a/02, 113a/12, 113b/11, 114a/09, 118a/13, 130b/04.

mellāh (a) Denizci, gemici, kaptan: 020b/01.

melūl (a) Boynu bükük, üzgün: 034b/08, 126a/05.

m. ol- Üzülmek: 034b/08, 126a/05.

mel'ūn (a) Allah'ın lanetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lanetlenmiş, lanetli: 011b/08, 017a/12, 022a/10, 035a/07, 036b/09, 036b/10, 037b/10, 039a/02, 041b/05, 054a/03, 061a/14, 067b/10, 068a/10, 096b/07, 104a/11, 115a/14, 119b/05, 121a/15, 129a/03, 129a/09, 129b/01.

men' (a) Engelleme, önleme: 006a/11, 012b/10, 013a/14, 025a/11, 027b/12, 041a/02, 065a/06, 065a/09, 067a/15, 075b/12, 095b/04, 096b/11, 096b/15, 097a/06, 110a/13, 110b/04,

110b/05, 110b/08, 111b/02, 114b/10, 115a/13, 117a/08, 117a/09, 118a/06, 118a/07, 118b/03, 118b/04, 123b/03, 123b/07, 123b/08.

m. eyle- Engellemek, önlemek: 012b/10, 013a/14, 025a/11, 041a/02, 065a/09, 095b/04, 096b/11, 096b/15, 097a/06, 110a/13, 110b/04, 110b/05, 110b/08, 111b/02, 114b/10, 117a/08, 117a/09, 118a/06, 118a/07, 118b/03, 118b/04, 123b/03, 123b/07, 123b/08.

m. it- Engellemek, önlemek: 006a/11, 027b/12, 065a/06, 075b/12, 115a/13.

menāzil (a) Konaklama yerleri, menziller: 100a/14

Mendiz bin Nu‘mān-ı Yemenī Özel isim: 102a/12.

menzil (a) 1. Mesafe: 062b/10; 2. Derece, aşama, evre: 069b/02.

Merdī Efken-i Yemenī Özel isim: 102a/09.

merhabā (a) “Selam, iyi günler, günaydın” anlamında kullanılan bir selamlaşma sözü: 028a/08, 028b/14.

merhamet (a) Bir kimsenin veya başka bir canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma: 077a/04.

merhametsiz Acıması olmayan, katı yürekli, taş kalpli: 069b/08.

mertebe (a) Derece, kademe: 054b/04, 055b/07, 069b/14.

Merzübān Özel isim: 045b/10.

meşel (a) Örnek, benzer, misal: 078b/13.

mest (f) Sarhoş: 126b/06.

meşgūl (a) Bir şey yapmakta olan, bir şeyle uğraşan: 008b/15, 018a/09, 022b/03, 024a/15, 040b/04, 060a/12, 082a/01, 085a/14, 100b/13, 135b/03.

m. ol- Uğraşmak, oyalanmak: 008b/15, 018a/09, 022b/03, 024a/15, 040b/04, 060a/12, 082a/01, 085a/14, 100b/13, 135b/03.

meşhūr (a) Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli: 039a/08, 078b/13.

m. ol- Ün kazanmak, tanınmak: 039a/08.

meydān (a) Alan, yarışma veya karşılaşma yeri: 010a/07, 010a/12, 010b/04, 010b/13, 013a/11, 017b/05, 061a/10, 065a/13, 069a/01, 075a/10, 095a/09, 096b/09, 097a/09, 097a/15,

107a/09, 108b/11, 108b/15, 110a/10, 110a/15, 114a/11, 114b/05, 115b/09, 116b/07, 117a/14, 120b/01, 120b/03, 120b/14, 122a/08, 123a/13, 123b/10, 010b/07, 010b/09, 012a/07, 013a/06, 013a/08, 013a/10, 068b/04, 078b/04, 095a/07, 095b/01, 095b/10, 095b/13, 108a/15, 108b/08, 108b/09, 108b/13, 113b/11, 113b/12, 114a/15, 114b/06, 115a/11, 115b/07, 115b/13, 120b/04, 120b/13, 122a/08, 122a/12, 122b/04, 123a/02.

m. vir- Meydana doğru gitmek, meydana gelmek: 096b/09, 097a/09, 110a/10, 116b/07, 117a/14.

meyl (a) Eğilme, eğiklik: 116b/13

m. eyle Eğilmek: 116b/13.

meymūn (a) Dört ayaklı, iki ayağı üzerinde de yürüyebilen, ormanda toplu olarak yaşayan, kuyruklu hayvan: 069a/13.

mezād (a) Alıcıların toplu olarak bulunduğu bir yerde arttırma yoluyla yapılan satış: 072a/13, 072a/14.

m. it- Arttırma yoluyla satmak: 072a/14.

m.a vir- Arttırma yoluyla satışa çıkarmak: 072a/13.

mezbūr (a) Adı geçen, sözü edilmiş olan: 128a/13.

mezelet- Aşağılamak, küçük düşürmek: 048a/09.

mı, mi, mu, mü Soru edatı: 003a/08, 004a/04, 010a/02, 011a/06, 012a/09, 017a/13, 019a/12, 021a/03, 024b/12, 025a/04, 025a/12, 026b/13, 028b/08, 028b/09, 030a/02, 030a/08, 033b/02, 035a/08, 037b/12, 038b/03, 048b/08, 048b/09, 048b/10, 049a/03, 049a/04, 055a/12, 057a/09, 064a/01, 066a/03, 067a/03, 067b/04, 068b/01, 068b/08, 068b/12, 072b/03, 073b/02, 074a/02, 075a/02, 075a/07, 075a/13, 079a/15, 080a/14, 080b/08, 082a/03, 086b/07, 087b/02, 088b/08, 089a/07, 089a/11, 089a/12, 089b/09, 096b/01, 101b/02, 104a/06, 109b/02, 115b/11, 116a/06, 123a/09, 133a/08, 003a/09, 018b/15, 030a/12, 035b/07, 037b/09, 042b/02, 047a/12, 047b/03, 048a/09, 049a/02, 051b/10, 058a/01, 058a/05, 059a/14, 059b/12, 060a/12, 064b/11, 067a/13, 075a/11, 077b/08, 078a/04, 081a/14, 082a/13, 083b/08, 085a/07, 086b/06, 087b/02, 089a/06, 090b/10, 090b/11, 091b/07, 096b/03, 121b/09, 121b/14, 134a/01, 134a/14.

mıkrame (a) Nakışlı eşarp, mendil, havlu: 056b/01, 058b/01, 059b/02.

mīl (fr) Karada 1609, denizde 1852 metre olarak kabul edilen bir uzaklık ölçü birimi: 004b/08.

MıŖır Yer ismi: 002a/09, 002b/10, 002b/12, 004b/05, 005a/08, 006a/08, 006a/14, 006a/15, 007a/14, 007b/14, 008a/10, 008a/11, 008a/14, 008b/12, 009a/05, 009b/05, 014b/15, 015b/02, 015b/08, 016a/15, 019b/15, 020b/02, 022a/01, 022a/13, 022b/01, 023a/09, 023b/13, 024a/13, 024a/14, 025a/08, 025a/10, 025b/05, 027b/06, 034b/06, 038a/11, 040b/11, 045a/12, 088b/01, 092b/13.

MıŖrī Mısır halkından olan, Mısırlı: 002a/10, 003a/13, 003a/14, 003b/05, 003b/06, 004a/09, 006a/06, 009b/13, 010b/14, 010b/15, 011a/09, 012a/07, 012b/01, 012b/04, 012b/12, 012b/13, 012b/14, 012b/15, 013a/10, 014a/01, 016b/03.

Mıhr-i Nıgār Özel isim: 019a/15, 021b/05, 025b/11, 030b/15, 031a/12, 031a/15, 031b/04, 032a/15, 033a/08, 034a/06, 036a/08, 043a/15, 045b/09, 045b/13, 046b/15, 047a/03, 047a/07, 062a/08, 063b/02, 084b/09, 091a/15, 093a/08, 093b/11, 105a/01, 105a/02, 106a/06, 130a/09, 131a/03, 131a/11, 132b/04, 132b/11, 132b/12, 133b/06, 134a/03, 026b/07, 026b/10, 027b/10, 030a/02, 030a/13, 032b/11, 033a/03, 039a/13, 039b/10, 040a/01, 042b/03, 062a/05, 093a/05, 104b/07, 133b/08, 135a/01, 135b/02, 027a/02, 030b/07, 031a/01, 032a/14, 032b/12, 032b/15, 033a/09, 033a/15, 033b/09, 033b/12, 036a/08, 039b/13, 040a/04, 040a/12, 047a/10, 062a/10, 093a/09, 104b/03, 104b/09, 106a/09, 106a/13, 116a/03, 106b/01, 122b/05, 131a/13, 133a/03, 134a/01, 134b/13.

Mıhrāb-ı Kābılı Özel isim: 108b/07, 111a/05, 113a/12, 113b/01, 113b/04, 113b/13, 130b/05.

Mıhrān-ı Kābılı Özel isim: 041b/07, 092a/02.

mıkdār (a) Bir Ŗeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik, ölçü: 002a/10, 008b/14, 015b/01, 021b/08, 021b/09, 025b/11, 035b/14, 062b/08, 075b/06, 078a/12, 090a/02, 093a/02, 100a/10, 110b/06, 115b/14, 116b/14, 118a/01, 127a/10.

mi' mār (a) Yapıların planını hazırlayıp unların gerçekteŖmesini sağlayan kimse: 038b/15.

minnet (a) Yapılan bir iyiliğe karŖı kendini borçlu sayma, gönül borcu: 058a/01

minnetsiz Minnet duygusu olmayan: 032b/14.

misāfir (a) Konuk: 078b/08.

miŖāl (a) Örnek olarak alınabilen, gösterilen Ŗey, örnek: 006b/11, 080a/10, 115b/03, 117b/11.

miŖl (a) EŖ, benzer: 046a/07.

mıŖe (f) Orman, ağaçlık, meŖe ormanı: 101a/02.

mızān (a) Terazî, ölçü aleti: 116b/08.

mu‘allāk (a) Bir yere veya bir şeye asılmış olan, asılı, havada duran: 013b/03, 059b/02.

mu‘areke (a) Kavga, vuruşma, savaş, muharebe: 073b/10, 084b/07.

m. eyle- Kavga etmek, savaşmak, vuruşmak: 073b/10

m. it- Kavga etmek, savaşmak, vuruşmak: 084b/07.

mu‘cizāt (a) Mucizeler: 065b/12.

muḥaddiṣān (a) Hadisçiler, hadis bilginleri: 001b/12

m.-ı rūzigār Zamanın hadis bilginleri: 001b/12.

muḥāfaẓa (a) Saklama, koruyup kollama: 022a/08.

muḥālif (a) Karşı çıkan, karşı koyan: 061a/04, 093b/02.

m. ol- Karşı çıkmak, karşı koymak: 093b/02.

Muḥammed Özel isim, peygamberlerin sonuncusu ve en büyüğü olan İslam peygamberinin adı: 036b/08.

muḥarrif (a) Bozan, silen, hilecilik yapan: 006a/02.

muḥaṣṣal (a) Sözün kıyası, hasılı: 036a/14.

m.-ı kelām Sözün kıyası: 036a/14.

muḥkem (a) Sağlam, sağlamlaştırılmış, güçlü, kuvvetli: 117b/02, 126a/01

mu‘īn (a) Yardım eden, yardımda bulunan: 088b/12.

m. ol- Yardımcı olmak: 088b/12.

muḳābele (a) Karşı: 009a/05.

muḳābil (a) Karşı karşıya gelen, bir şeyin karşısında bulunan: 011a/02, 013a/12, 095b/02, 095b/14, 115b/06, 121a/02, 123a/01.

m. ol- Karşı karşıya gelmek, karşısında bulunmak: 011a/02, 013a/12, 095b/02, 095b/14, 115b/06, 121a/02, 123a/01.

muḳaddem (a) Zaman bakımından daha eski olan, önce, evvel, önceki: 073a/10, 088a/06.

muḳaddemā (a) Bundan önce, evvelce, önceden: 026b/14.

muḳarrer (a) Olacağı veya yapılacağı kesin olan, şüphesiz, muhakkak: 006b/09, 065b/02, 066b/07, 067a/02, 093a/04.

muḳayyed (a) Bir şeye veya bir kimseye maddi veya manevi yönden bağlanmış olan, bağlı: 061a/01, 063a/11, 133b/08.

m. ol- Bağlanmak: 061a/01, 063a/11.

Muḳbil-i Pelenkpūş Özel isim: 102a/10.

Muḳbil-i Zerrin Kemer Özel isim: 016a/14, 016a/15, 016b/14, 031a/15, 031b/02, 033a/14, 033b/04, 033b/10, 033b/14, 086b/14, 087a/07, 102a/10, 104b/04, 126a/02, 130a/06, 130b/05, 134a/02.

mumyā (f) Her türlü derde deva olduğu rivayet olunan bir masal ilacı: 120a/09.

Munzuri'bin-i Nu'mān Özel isim: 040b/01.

murād (a) Olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç: 014b/15, 024b/12, 034a/10, 036a/06, 041a/08, 053b/13, 056a/05, 056b/11, 056b/13, 058b/02, 059a/15, 067a/03, 079b/01, 084b/07, 086b/04, 091a/01, 094a/01, 105a/08.

m. eyle- Dilemek, istemek: 036a/06, 086b/04.

m. it- Dilemek, istemek: 041a/08.

muraşşā' (a) İnci, elmas, yakut vb. taşlarla süslenmiş, bezenmiş: 048a/03, 052b/01, 109a/05.

Mūsā Hem Yahudilik ve Hristiyanlığa hem de İslam'a göre büyük bir peygamber ve İsrailoğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir: 065b/07.

muşāḥabet (a) Karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet: 018a/15, 078b/14.

muşta (f) Yumruk: 125a/02, 125a/05.

muvāfiḳ (a) Uygun, münasip: 002b/09.

mübārek (a) Çok saygıdeğer, hürmete layık, muhterem: gördük 007b/05, 014b/04, 018a/06, 030a/05, 030b/11, 030b/12, 130a/01, 135a/15.

m. olsun "Hayırlı, uğurlu olsun" anlamında kullanılan bir söz: 014b/04.

mübārek-bād (f) "Mübarek olsun, kutlu olsun" anlamına gelen bir söz: 031b/05.

mübāriz (a) Eski savaşlarda meydana çıkarak düşmanıya teke tek dövüşen kimse: 112b/07.

mücādele (a) Bir mesele üzerine karşılıklı tartışma, uğraşma: 075b/09.

mücevher (a) Değerli süs eşyası: 043a/11.

müferri^c (a) Dal budak salan: 062b/14.

müferrih (a) Ferahlık veren, iç açan: 034b/10.

müfsid (a) Arabozan, bozgunluluk yapan: 090b/06.

müft (f) Bedava, parasız: 056a/06, 057b/11.

m. ol- Bedava olmak: 057b/11.

mühendis (a) Mesleği mühendislik olan kimse: 001b/08.

mühür (a) Bir kimsenin, bir kuruluşun adının veya unvanının tersine kazılı bulunduğu, metal, lastik vb.den yapılmış araç, damga, kaşe: 042a/04, 088a/02, 105a/11, 106a/01.

mühürle- Mühür basmak: 009a/09, 052a/06.

mühürlet- Mühürleme işini yaptırmak: 086a/04.

müjde (f) Sevinmeye yol açan, sevindirici haber, muştı: 004b/11, 004b/12, 039a/15, 039b/02, 099b/05, 131a/10.

m. eyle- Sevindirici haber vermek: 039a/15, 099b/05.

m. it- Sevindirici haber vermek: 039b/02.

müjde-gānī (f) Müjdeye karşılık verilen bahşiş: 004b/15.

mükemmel (a) Kusursuz, eksiksiz, tam: 134b/10.

mükerreme (a) Saygıdeğer, hürmete layık, yüce, aziz: 022b/14, 034b/04, 084a/11, 088a/04, 135a/05, 135a/09.

mülāyim (a) Uygun, münasip: 075a/05.

mülk (a) Dükkan, ev, arsa vb. taşınmaz mal: 099b/14.

mümkın (a) Olması, gerçekleşmesi muhtemel olan, olabilir, olası: 041a/08, 067b/01, 083b/15, 124b/06, 128a/04.

münācāt (a) Yalvarma, yakarış: 004a/12.

m. it- Yalvarmak, yakarmak: 004a/12.

münādī (a) Bir haberi yüksek sesle duyuran kişi, tellal: 017a/02, 050b/10, 107b/06.

münakkaş (a) Nakışlı, süslü, süslenmiş: 032a/02.

münâsebet (a) Gerekçe, sebep: 057a/12.

münevver (a) Aydınlanmış, aydınlık, ışıklı: 120a/13.

müntehâ (a) Bir işin varabileceği son nokta: 058a/07.

Mürdû Özel isim: 041b/15.

mürûr (a) Geçip gitme, bitme, sona erme: 120a/11

m. it- Bitmek, sona ermek: 120a/11.

mürüvvetlü İnsaniyeti olan, iyiliksever: 064b/06.

Müslimân (a) İslam dininden olan: 007a/04, 009b/02, 010a/06, 017a/14, 017b/11, 017b/12, 032b/05, 088a/11, 088a/12, 096a/11, 116a/06, 133a/03.

müstagrağ (a) Gark olmuş, dalmış, girmiş: 076a/03, 108b/02, 122a/11.

m. it- Bir elbisenin içine girmek: 122a/11.

m. ol- Savaş aletlerini kuşanmak: 076a/03, 108b/02.

müşâvere (a) Önemli bir konu üzerinde iki veya daha çok kimse arasında yapılan fikir alışverişi, istişare, danışma: 040b/08, 083b/12.

m. eyle- Fikir alışverişi yapmak: 083b/12.

müşkil (a) Zor, güç, çetin: 127a/06.

müşrik (a) Allah'a ortak koşan kimse: 090a/07.

mütâla'a (a) Düşünerek, anlayarak okuma: 088a/03.

m. eyle- Düşünerek, anlayarak okumak: 088a/03.

müte'ayyin (a) 1. Belli bir bölgenin belli başlı kimselerinden olan, tanınmış: 036a/15, 053a/11; 2. Meydanda olan, meydana çıkan: 102a/08.

müteğayyir (a) Başka bir şekle giren, başka bir hal alan, değişen: 008b/03.

müyesser (a) Kolaylıkla olan, kolaylıkla yapılan, nasip olmuş: 099b/12.

müzâyaka (a) Darlık, sıkıntı: 090a/08.

müzeyyen (a) Süslenmiş, bezenmiş: 048b/04.

m. ol- Süslenmek, bezenmek: 048b/04.

-N-

nā (f) Kelimelerin başına gelerek “olmayan, değil” gibi anlamlar katar: 003a/15, 004a/12, 006a/06, 010a/01, 011a/03, 013b/05, 014a/08, 017b/02, 019b/09, 019b/11, 023a/12, 026a/10, 028b/06, 032a/12, 038b/14, 041b/15, 043b/03, 043b/04, 051a/07, 052a/10, 052b/05, 055a/08, 055a/09, 057b/01, 057b/04, 061b/04, 063a/14, 063b/13, 064a/11, 064b/10, 066a/02, 066a/13, 067a/03, 067a/12, 067b/01, 068b/03, 071a/02, 074a/07, 074b/13, 075b/02, 075b/10, 076a/12, 076b/01, 078a/03, 081b/10, 089b/06, 095b/13, 096b/02, 097a/02, 097b/01, 105b/15, 110a/08, 113a/03, 114b/07, 115a/08, 118a/09, 121b/14, 127a/06, 132b/10.

nā-bekār (f) İşe yaramaz, haylaz, hayırsız: 003a/15, 010a/01, 011a/03, 013b/05, 017b/02, 019b/09, 019b/11, 023a/12, 028b/06, 032a/12, 038b/14, 043b/03, 043b/04, 051a/07, 057b/01, 063b/13, 064a/11, 066a/02, 066a/13, 067a/03, 067a/12, 074a/07, 074b/13, 075b/02, 075b/10, 076a/12, 076b/01, 078a/03, 096b/02, 097a/02, 097b/01, 105b/15, 110a/08, 113a/03, 114b/07, 115a/08, 118a/09, 121b/14, 132b/10.

nā-çār (f) Çaresiz: 052a/10, 067b/01, 068b/03, 071a/02, 081b/10, 095b/13, 127a/06.

nā-dān (f) Cahil, bilgisiz: 064b/10.

nā-gāh (f) Zamansız, vakitsiz, birdenbire: 004a/12, 006a/06, 014a/08, 063a/14.

nā-ḥaber (a) Habersiz: 057b/04, 061b/04.

nā-ḥaḫḫ (a) Haksız: 026a/10, 052b/05, 055a/08, 055a/09.

nā'il (a) İsteddiği şeye erişen, muradına eren: 122b/06.

n. ol- Erişmek, ulaşmak, kavuşmak: 122b/06.

naḫare (f) Davul, dümbelek: 062b/03.

nākilān (a) Nakledenler, aktaranlar, rivayet edenler: 001b/11.

n.-ı āṣār Eserleri nakledenler: 001b/11.

naql (a) Bir yerden bir yere aktarma, taşıma, geçirme: 001b/02, 002a/05, 002b/05, 008b/07, 028a/11, 035b/06, 046a/02, 109a/11, 132a/09, 133b/14, 134a/09, 135a/07.

n. eyle- Bir yerden bir yere aktarmak, geçirmek, taşımak: 008b/07, 028a/11, 046a/02, 133b/14, 134a/09.

n. it- Bir yerden bir yere aktarmak, geçirmek, taşımak: 002a/05, 035b/06, 132a/09.

n. olun- Bir yerden bir yere geçirilmek, aktarılmak, taşınmak: 001b/02, 002b/05, 109a/11, 135a/07.

nām (f) 1. İsim, ad: 002b/04, 045b/01, 046b/14, 109b/08; 2. Ün, şöhret, şan: 003a/13, 003a/14, 009b/01, 010b/12, 088a/05, 106a/05.

nām-dār (f) Namlı, ünlü, meşhur: 014a/10, 061b/11, 061b/13, 063a/04, 088a/08.

nāme (f) Mektup: 009a/08, 009a/12, 009a/13, 009b/10, 042a/02, 042a/08, 046b/04, 046b/09, 046b/12, 052a/05, 052a/07, 052a/11, 052a/15, 052b/02, 086a/03, 086a/06, 087a/01, 087a/12, 087a/13, 087b/01, 087b/08, 087b/15, 088a/01, 089a/13, 090a/04, 090b/02, 091a/01, 099b/07, 099b/09, 105a/07, 105a/09, 105a/14, 105b/03, 105b/09, 105b/11, 109b/10.

nāmūs (a) Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet, haya: 038a/06, 074a/05, 082a/12, 085b/07.

nā-pāk (f) Pis, temiz olmayan: 041b/15.

Nār-ı Nūr Devlet ismi: 046b/01, 046b/09, 049b/08, 069b/07, 075a/01, 082b/01, 088a/03, 101b/04, 116a/14, 120b/07.

na're (a) Haykırma, bağırma: 005b/09, 010b/11, 012a/06, 013a/07, 013b/08, 027b/02, 028a/15, 095a/10, 108b/12, 114b/03, 120b/13, 122b/03, 122b/06, 125b/11, 129a/07, 129a/12, 129a/14, 129b/05, 129b/12, 130a/03, 130b/01, 132b/09.

n.(ler) ur- Haykırmak, bağırmak: 010b/11, 012a/06, 013a/07, 013b/08, 027b/02, 028a/15, 095a/10, 108b/12, 114b/03, 120b/13, 122b/03, 122b/06, 125b/11, 129a/07, 129a/14, 129b/05, 129b/12, 130b/01, 132b/09.

nā-sezā (f) Yakışmayan, yakışmaz: 089b/06.

naşīb (a) Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey: 055b/13, 065b/11, 073b/15, 117a/04.

n. al- Faydalanmak: 055b/13.

n. ol- Fırsat düşmek, elvermek: 065b/11, 073b/15, 117a/04.

naşihat (a) Bir kimseye doğru yolu göstermek için söylenen söz, öğüt: 041a/13, 114b/12.

n. eyle- Öğüt vermek: 114b/12.

naşıl Nasıl, ne şekilde: 002b/04, 012b/10, 020a/13, 035a/07, 041b/04, 047a/03, 060a/13, 063b/14, 064a/01, 069a/08, 074a/07, 133a/11.

nāz (f) Kendini beğendirmek amacıyla takınılan edalı tavır, cilve: 031a/05.

naẓar (a) 1. Bakış, bakma, göz atma: 120b/03; 2. Ön, kat, huzur: 007b/15, 047b/03.

nāzenīn (f) Nazlı, cilveli, genç ve güzel kadın: 031a/03, 033b/03, 040a/07.

ne Hangi, hangi şey, ne: 004a/14, 005a/11, 008b/09, 009b/11, 011b/02, 011b/05, 013a/01, 013a/07, 019a/10, 019b/03, 020b/08, 021a/02, 021a/10, 023b/09, 023b/15, 024a/09, 024a/11, 024b/07, 025b/04, 028a/10, 029a/04, 030b/01, 032b/12, 035a/01, 035a/07, 036a/02, 037b/01, 037b/13, 038a/04, 038a/07, 038b/01, 039a/05, 040a/05, 040a/06, 041b/06, 042a/16, 042b/02, 044a/10, 044b/15, 048a/11, 048a/14, 048b/15, 051a/06, 051a/08, 052a/09, 052b/12, 054a/12, 055b/12, 057a/04, 057a/06, 057a/12, 057b/01, 057b/03, 060a/05, 060a/10, 060b/08, 060b/14, 060b/15, 064a/03, 064a/07, 064a/11, 064b/10, 064b/12, 065a/05, 067b/08, 068a/12, 069a/01, 069b/08, 070a/09, 071a/07, 071b/11, 071b/12, 072a/02, 072a/03, 073b/05, 074a/11, 075b/08, 076a/13, 077a/07, 077a/11, 078a/03, 080a/12, 080b/14, 082b/07, 082b/09, 083a/06, 083b/02, 083b/10, 084a/14, 084a/15, 084b/13, 085a/11, 086a/06, 087a/03, 087a/06, 087a/10, 087a/12, 087a/14, 087b/01, 089a/09, 091a/03, 091b/08, 093b/07, 094a/01, 099b/01, 100a/01, 100a/12, 102a/03, 104a/02, 105a/02, 105a/08, 105b/09, 106a/10, 106b/05, 106b/14, 107b/12, 109b/08, 115a/10, 118a/05, 121b/03, 124a/06, 127a/02, 128b/07, 131b/04, 131b/06, 132a/10, 133a/04, 133a/07, 134a/15, 003b/08, 019b/13, 020a/01, 024b/12, 028a/07, 029b/13, 033b/01, 034b/13, 047b/09, 048a/01, 048a/07, 048a/08, 048b/08, 054b/03, 057b/14, 060b/01, 061a/10, 067a/03, 068a/02, 074a/02, 081b/05, 087a/02, 095b/15, 106b/08, 106b/10, 110a/07, 114b/08, 115a/09, 115b/09, 123a/01, 126a/15, 127a/15, 129a/01, 134a/11.

n.ye uğradığıñ bilme- Ansızın üzücü, sıkıcı, neşeli, güzel veya hoş bir durumla karşılaşmak: 068a/12.

neden Bir olayı doğuran başka bir olay sormak için kullanılan bir söz, niçin: 095a/11.

nefer (a) Kişi, kimse, şahıs: 034a/03, 053a/06.

nekbet (a) Uğursuz, kötü: 077a/05.

nekbetī (f) Uğursuz, talihsiz: 087a/09.

nerede Hangi yerde: 033b/01, 071a/04.

nereden Hangi yerden: 008b/04, 056b/11.

nereye Hangi yere: 068a/07, 068b/07, 132b/11.

nerm (f) Yumuşak: 112b/04.

n. ol- Yumuşamak: 112b/04.

nerre (f) Erkek: 006b/01.

nesne 1. Her türlü cansız varlık, şey: 025b/09, 071b/05, 081a/03; **2.** Hiçbir şey: 021b/04, 125b/03.

nevāht (f) Okşama: 023b/03.

n. it- Okşamak: 023b/03.

nevbet (f) Nöbet, sıra: 011a/07, 065a/06, 110b/05, 111a/14, 115a/14, 117a/09, 118a/07, 124a/07, 125b/07.

n.iñ şav- Sırayla yapılan bir işte sıra kendine geldiğinde gereğini yapmak: 011a/07.

Nevşādır-ı tūr-endāz Özel isim: 012b/08.

ney (f) Klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan yapılmış, üflemlili bir çalgı: 102b/09.

neyt- Ne yapmak, ne etmek: 126a/06.

neyle- Ne yapmak, ne etmek, ne eylemek: 018b/15, 019a/01, 029b/15, 034a/09, 052a/09, 058b/06, 062a/03, 067b/11, 074b/04, 083a/10, 086a/10, 089b/10, 091a/10, 091a/12, 094a/03, 109b/01, 111a/05, 114a/09, 123a/12, 130a/06.

nezr (a) Adak, adama: 056a/08, 056b/04.

n. it- Adamak: 056a/08.

n. eyle- Adamak: 056b/04.

nışf (a) Yarım, yarı: 120a/02, 120a/03.

n.ü'l-leyl Gece yarısı: 120a/02, 120a/03.

nice Kaç, ne kadar, birçok, nasıl: 003a/07, 004a/02, 008b/10, 010a/08, 011a/05, 015b/14, 017a/12, 018b/01, 020b/09, 023b/07, 026a/04, 026b/11, 026b/12, 027b/09, 035b/07, 035b/08, 037b/08, 037b/11, 040b/10, 041a/05, 041a/08, 049a/06, 051b/01, 051b/04, 051b/15, 052b/06, 056a/09, 056a/12, 059b/12, 061b/02, 062a/07, 062b/10, 067a/11, 072b/15, 074b/07, 079a/09, 079b/03, 080a/13, 080a/14, 080b/14, 081a/15, 082a/11, 083a/05, 083b/01, 083b/12, 083b/15,

084a/02, 084b/05, 085a/04, 090b/07, 094a/13, 096b/04, 100b/15, 106b/02, 109a/10, 110a/01, 112b/05, 113a/01, 117b/03, 119b/10, 126a/13, 127b/15, 133a/02, 134a/11.

niçün Hangi amaçla, hangi sebeple, neden: 011a/03, 032a/06, 035b/06, 041b/01, 049a/03, 049b/14, 050a/09, 050a/13, 060b/06, 062a/02, 068b/12, 071b/08, 074a/12, 076a/13, 080b/06, 083a/09, 088b/15, 106b/07, 109a/14.

nidā (a) Seslenme, bağırma, çağırma: 017a/03, 026a/12, 042a/12, 050b/11, 108a/09.

n. it- Seslenmek, bağırmak: 017a/03, 050b/11.

n. itdür- Bağdırtmak: 042a/12, 108a/09.

niğār (f) Resim gibi güzel kadın: 026b/08, 026b/10, 027b/10, 030a/02, 030a/14, 031a/05, 031a/09, 032b/11, 033a/04, 033b/04, 039a/13, 039b/10, 040a/02, 042b/03, 062a/05, 093a/05, 104b/07, 130a/10.

nihāl (f) Fidan: 109a/03.

nihāyet (a) Sonunda, en sonunda: 024a/01, 030b/03, 032b/01, 033b/04, 109b/15.

nikāh (a) Bir erkekle bir kadının evlilik birliğı kurmasını sağlayacak yasal işlem, evlilik akdi: 033b/05, 033b/14, 042b/03, 047a/09.

n. it- Biriyle evlenmek: 033b/05, 033b/14, 042b/03, 047a/09.

NİL (a) Mısır'dan geçen, Akdeniz'e dökülen meşhur nehir: 018a/06.

ni' met (a) İyilik, ihsan, bağış: 024b/14, 035a/10, 044a/14, 053b/01.

nişān (a) İşaret, iz, belirti, alamet: 116b/06, 132a/01.

nitekim Gerçekten, hakikaten, sonuç olarak: 116a/08.

niyāz (f) Bir dileğın yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma: 077a/03, 093a/08, 100b/01, 114a/10.

n. eyle- Yalvarmak, yakarmak: 077a/03, 093a/08.

n. it- Yalvarmak, yakarmak: 100b/01.

niye Niçin, neden: 076a/15, 105b/09.

niyet (a) Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat: 023b/12, 063a/08.

nize (f) Mızrak, süngü: 011a/10, 011a/11, 011a/12, 011a/14, 011b/08, 011b/13, 012a/01, 013b/10, 063a/10, 064b/15, 065a/01, 065a/07, 065a/10, 065a/11, 096b/10, 110a/09, 110a/12,

110b/02, 114b/09, 116b/06, 116b/08, 116b/10, 116b/15, 117a/07, 117a/11, 117a/15, 117b/02, 117b/09, 118a/04, 118a/09, 119a/06, 121a/02, 121a/04, 124a/01, 125a/09.

noḥud (f) Nohut: 058b/11.

n’ol- Ne olmak: 010a/12, 017b/15, 018b/07, 020b/12, 023a/01, 024b/13, 025b/15, 026b/03, 044a/11, 045b/04, 062a/11, 070b/15, 072b/07, 072b/10, 073a/02, 076b/03, 078b/12, 086a/08, 096a/13, 105a/14, 107a/10, 107a/14, 131b/12.

n’ola “Tamam, pekala” anlamına gelen bir söz: 010a/12, 017b/15, 018b/07, 023a/01, 024b/13, 025b/15, 026b/03, 044a/11, 045b/04, 062a/11, 070b/15, 072b/07, 072b/10, 073a/02, 076b/03, 078b/12, 086a/08, 105a/14, 107a/10, 107a/14, 131b/12.

Nu‘mān Özel isim: 008a/02, 040b/01, 102a/11, 102a/12.

nūr (a) Aydınlık, ışık, parlıltı: 040a/04, 120a/13.

nuşret (a) Yardım: 046b/02, 092b/12.

n. it- Yardım etmek: 046b/02.

nūş (f) İçme, içiş, yiyip içme: 010b/07, 024a/15, 033a/06, 034b/10, 072a/08, 085a/14.

Nūşî’r-revān Özel isim: 002a/07, 002a/11, 002a/12, 002b/15, 003a/06, 016a/03, 018a/11, 018a/13, 019b/07, 020a/03, 020a/07, 020b/06, 022b/14, 023a/06, 023a/11, 023b/03, 023b/14, 024a/11, 025a/03, 029b/08, 032a/11, 034a/09, 034a/10, 034b/05, 034b/06, 035a/11, 035b/06, 035b/12, 038a/09, 040b/05, 040b/09, 042a/04, 042a/16, 042b/14, 043a/09, 044a/10, 044b/15, 046b/06, 046b/10, 053b/05, 054a/06, 061b/08, 064a/04, 064a/06, 067a/10, 079a/05, 079a/10, 084b/10, 085a/07, 086b/03, 087a/01, 088b/14, 092b/05, 092b/11, 100b/05, 100b/11, 106a/05, 106b/04, 112b/13, 114a/07.

nümāyān (f) Görünen, meydana olan: 102b/08.

n. ol- Görünmek: 102b/08.

nūzūl (a) Yukarıdan aşağıya inme: 024b/14, 035a/10, 044a/14, 053b/01.

-O-

oḡışdur- Eli birbirine sürtmek: 011b/12, 014b/12.

oğlan Erkek çocuk: 017b/02, 019b/03, 023a/12, 041a/07, 054a/10, 054b/03, 059a/08, 060b/01, 061a/09, 075a/13, 091b/08, 091b/09, 106b/13.

oğlancuğ Oğullara sevgiyle yaklaşıldığını belirten bir söz: 049b/12, 058b/12.

oğul Erkek evlat: 003a/13, 006a/10, 006b/02, 010a/03, 010a/05, 017a/05, 019b/02, 022a/07, 022a/12, 029b/13 037b/02, 040b/11, 041b/07, 045a/05, 045a/10, 051b/15, 066a/02, 077a/05, 088a/05, 092a/02, 094a/06, 104a/10, 106b/08, 106b/10, 108b/07, 113a/12, 113b/01, 113b/12, 131b/06, 134b/07.

oğşa- Sevgi, şekfat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak: 031a/11.

oğ Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk: 012b/09, 017b/07, 063a/10, 063b/06.

o.a tüt- Fazlaca ok atmak: 017b/07.

oğu- Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlmek veya seslendirmek: 009a/14, 046b/09, 052b/02, 090b/03, 099b/09, 106a/03.

oğun- Okuma işine konu olmak: 087b/02.

ol 1. O gösterme sıfatı: 003b/05, 004a/08, 004a/10, 004b/10, 005b/11, 006b/14, 008a/09, 009b/12, 009b/14, 010a/01, 013a/02, 014a/03, 016a/08, 018a/06, 018b/13, 019b/03, 019b/13, 022b/05, 023a/07, 024a/07, 024b/05, 024b/13, 030a/03, 030a/09, 030a/11, 030b/06, 030b/14, 031a/07, 031b/10, 032a/01, 032a/02, 032b/07, 033b/03, 033b/13, 034a/02, 034a/15, 036b/10, 037a/05, 037b/13, 039a/02, 040a/07, 040a/09, 042b/08, 043a/01, 043a/03, 046a/05, 046a/06, 047b/04, 047b/05, 048a/01, 048a/13, 048a/14, 048b/04, 050b/05, 051b/04, 051b/05, 051b/08, 051b/11, 051b/13, 052a/13, 052b/03, 052b/12, 052b/14, 053a/01, 053b/12, 054a/07, 054b/06, 054b/07, 055a/07, 056a/01, 056a/06, 056a/09, 057a/08, 058a/01, 058a/05, 058a/07, 058b/01, 061b/01, 063a/01, 063a/13, 065a/04, 065b/04, 065b/12, 065b/14, 066b/08, 071a/05, 071a/08, 071a/12, 071b/05, 073b/08, 073b/10, 073b/13, 074a/06, 074b/05, 075b/02, 076a/02, 076a/04, 076a/07, 079a/08, 079a/14, 081a/02, 081b/13, 082a/05, 082a/13, 082b/04, 082b/10, 082b/14, 083a/01, 083a/03, 083a/13, 083b/11, 086b/10, 089a/02, 090a/06, 090a/12, 091b/13, 091b/14, 092a/07, 095b/01, 096a/01, 097a/15, 098b/05, 099a/04, 099a/07, 100a/13, 100b/06, 100b/08, 102a/03, 104a/11, 105a/05, 110a/01, 111a/11, 113a/12, 115b/04, 116b/01, 117b/03, 117b/07, 119a/08, 119b/05, 120a/10, 121a/07, 121a/13, 121b/10, 122a/05, 122a/14, 122b/09, 122b/12, 123a/02, 123a/09, 123b/09, 126b/12, 128a/13, 129b/06, 130a/01, 130a/05, 135a/12; **2.** O gösterme zamiri: 004a/04, 004b/06, 006a/08, 008a/12, 008b/04, 011a/07, 011b/13, 016a/04, 021a/10, 025b/07, 030b/03, 035b/02, 037b/11, 038a/01, 041b/11, 041b/14, 043b/05, 045b/10, 045b/11, 049a/06, 050a/06, 051a/05, 051b/14, 054a/15, 055b/12, 056a/03, 059b/13, 073a/14,

073a/15, 074a/08, 074a/12, 075b/06, 075b/11, 077b/08, 078b/06, 079b/12, 080a/03, 080b/06, 081a/06, 081b/02, 096a/11, 103a/08, 103a/11, 104a/13, 105a/10, 105b/06, 106a/11, 107a/08, 108a/02, 109a/02, 109b/13, 111a/15, 111b/01, 114b/15, 116a/11, 121a/09, 123b/08, 126b/09.

ol- Meydana, gelmek, vuku bulmak, varlık kazanmak, olmak: 003b/14, 014a/07, 015b/11, 017a/14, 017b/11, 047a/01, 094b/06, 077a/12, 096b/06, 104a/09, 106b/01, 109b/06, 112a/06, 122b/06, 002a/03, 002a/05, 002b/08, 002b/12, 003b/07, 005b/03, 006a/15, 008b/10, 009b/12, 016b/01, 020b/03, 023b/02, 023b/06, 027a/12, 027b/01, 028a/10, 028b/01, 031b/13, 035a/13, 035b/05, 038b/12, 039a/09, 040a/14, 043a/06, 045a/07, 045a/11, 046a/02, 048a/01, 050a/06, 056b/03, 064b/15, 073b/11, 076a/10, 079a/06, 085b/11, 086b/13, 088b/03, 091a/12, 092a/09, 095b/13, 106b/13, 110b/15, 111b/10, 114b/06, 118b/02, 118b/11, 124a/13, 124b/09, 132a/08, 003a/07, 003b/13, 004a/01, 004a/04, 004a/08, 004a/14, 007a/04, 008b/03, 009a/01, 010b/02, 012b/04, 012b/13, 012b/14, 012b/15, 013a/01, 013a/12, 014b/14, 015b/14, 016a/10, 017b/12, 018b/09, 019a/05, 020b/07, 023a/14, 023b/07, 024a/10, 025a/06, 025a/15, 025b/02, 027a/03, 030b/01, 030b/14, 034a/04, 034b/08, 035a/04, 035a/08, 037a/02, 039a/11, 042a/14, 043b/11, 044a/02, 044a/10, 045b/08, 049a/07, 049a/14, 051a/12, 051b/04, 051b/05, 053a/10, 055b/09, 056a/15, 058a/02, 058b/03, 059a/13, 059b/09, 059b/12, 060a/12, 060a/14, 065a/11, 066a/06, 069b/01, 070b/15, 071b/09, 072a/06, 072b/09, 073b/15, 074b/07, 076a/05, 076b/05, 077b/07, 078a/03, 078b/01, 078b/03, 079b/13, 080a/02, 080a/05, 080a/13, 080b/15, 083a/01, 085a/14, 086a/09, 090b/13, 091a/12, 092a/03, 092a/14, 093a/04, 093a/09, 093a/10, 093b/06, 094b/15, 095b/02, 096b/08, 097a/13, 097b/15, 098a/12, 098b/06, 099b/12, 100b/14, 100b/15, 101a/01, 101a/03, 102b/08, 103a/14, 104a/13, 107a/04, 108a/13, 111b/12, 113b/03, 113b/08, 115a/05, 115b/06, 116a/12, 120a/05, 120a/11, 120a/14, 122a/06, 123b/12, 124b/12, 126a/04, 127b/05, 135a/11, 135b/10, 002b/11, 007b/07, 008a/11, 010b/02, 014a/15, 014b/07, 016b/12, 017a/06, 020b/11, 023a/06, 024b/01, 029a/12, 031b/05, 040b/05, 062b/04, 063a/03, 071a/15, 082a/01, 082b/15, 084a/07, 084a/09, 092b/14, 093a/12, 095a/13, 098a/07, 098b/02, 099a/06, 099a/12, 103b/13, 107b/10, 108a/12, 111b/09, 114a/08, 120a/07, 131a/08, 131b/02, 135a/06, 135b/03, 003a/03, 004b/12, 021b/09, 025a/05, 025b/14, 033b/10, 037b/01, 038a/04, 038b/07, 046a/06, 046a/07, 047b/12, 055b/08, 056b/05, 057b/11, 063b/05, 064a/07, 066b/15, 067a/15, 067b/10, 067b/12, 070b/02, 074a/10, 076b/12, 080a/08, 085b/09, 088a/12, 089b/08, 095b/06, 095b/12, 096b/01, 099a/03, 103a/03, 116b/04, 121a/08, 123b/01, 125b/07, 127b/05, 128b/06, 128b/12, 131b/09, 132a/07, 133b/09, 133b/11, 134b/02, 005a/01, 005a/11, 007b/05, 008b/14, 009b/15, 010a/07, 010b/01, 014b/04, 018b/03, 022a/01, 036b/07, 038b/13, 051b/03, 055a/06, 059a/07, 061a/13, 064a/03, 064b/07, 064b/09, 069a/02, 090a/06, 100a/13, 106a/15, 107a/07, 107a/09, 110a/08, 114a/11, 116a/03, 119a/04, 120b/08, 005b/04, 005b/07, 006b/04, 006b/06, 007a/05, 007a/14, 008a/08, 008b/08, 011a/02, 012a/08, 012b/03, 013b/03, 014a/04, 015b/09, 017b/15, 018a/10, 022b/03, 026a/13, 027a/01, 027a/07, 028a/15, 030a/04, 033a/06, 034a/02, 034a/06, 038a/15, 040a/15, 041a/07, 041a/11, 042a/07, 042b/11, 046a/03, 048a/06, 049b/06, 050a/01, 051b/12, 052b/10, 052b/13, 054a/05, 054a/08, 058a/12, 060b/09, 062a/08, 062b/02, 063b/10,

066a/08, 066a/14, 067b/01, 068a/12, 068b/02, 071a/02, 071b/04, 076a/04, 077a/14, 077b/12, 081b/11, 083a/13, 083b/02, 083b/08, 085a/03, 093a/02, 093b/02, 094a/07, 095b/14, 096a/04, 096b/06, 097a/07, 098a/11, 099b/08, 103b/04, 104b/15, 106a/08, 106b/06, 108a/15, 108b/02, 108b/03, 109a/10, 110a/04, 111a/01, 112b/08, 113b/10, 114a/06, 115a/03, 115a/08, 115b/01, 116a/05, 116a/07, 118b/02, 118b/07, 119b/15, 120b/12, 121a/02, 121a/11, 121a/15, 122b/10, 122b/13, 123a/01, 124b/05, 124b/13, 125a/06, 125a/11, 126a/06, 127a/07, 127a/11, 127b/14, 128a/12, 129a/07, 133a/14, 133b/04, 135a/02, 003b/09, 004a/02, 005a/11, 007a/01, 008b/11, 009b/03, 009b/04, 010a/08, 016a/02, 018b/06, 022b/15, 025a/14, 026a/04, 026b/11, 030b/07, 033a/11, 035a/07, 035b/07, 040b/03, 040b/10, 041a/05, 042b/04, 046a/08, 046a/10, 046a/11, 046a/12, 046b/07, 047a/04, 049a/05, 051a/02, 051b/05, 055a/08, 057a/06, 057b/10, 058a/13, 059a/04, 059a/09, 060a/13, 063a/13, 064a/05, 064a/06, 067a/10, 069b/10, 072a/07, 074a/01, 074b/06, 075a/07, 082a/11, 083b/09, 085a/04, 085a/09, 085a/10, 088b/12, 090a/12, 090a/14, 091a/03, 091a/06, 091a/15, 091b/01, 092b/06, 094a/01, 095a/10, 095b/06, 096a/12, 098b/09, 100a/07, 106a/13, 110a/07, 112a/10, 113a/06, 113a/07, 116a/01, 116a/06, 116a/15, 121b/12, 121b/15, 123b/13, 124a/06, 126a/13, 126b/14, 127b/07, 128a/08, 002a/13, 004a/07, 006b/08, 010b/03, 013a/13, 015b/07, 019a/03, 022b/04, 025a/11, 028a/02, 030a/15, 033a/15, 033b/05, 033b/07, 033b/09, 033b/11, 034a/08, 034b/12, 036b/06, 036b/10, 037a/09, 040a/09, 041a/09, 044a/03, 045a/08, 046b/07, 047a/10, 052a/08, 057a/12, 062a/07, 062a/10, 063a/11, 064b/02, 064b/13, 065b/02, 065b/13, 066b/07, 068a/07, 073b/15, 074b/11, 074b/15, 075a/06, 075b/13, 078a/08, 079a/07, 082b/05, 083b/14, 088a/06, 088a/08, 088b/03, 088b/15, 089b/01, 091a/02, 091a/06, 093a/01, 095b/11, 100b/12, 104a/09, 105b/04, 109a/06, 112a/06, 112a/10, 112b/04, 113b/01, 113b/06, 114a/02, 114b/11, 120a/02, 120a/03, 120b/11, 121b/02, 121b/09, 125b/09, 128a/01, 132a/12, 134a/07, 134b/03, 135b/04, 135b/06, 004a/14, 004b/05, 010a/05, 015a/02, 020b/15, 023a/10, 024b/04, 026b/05, 026b/10, 028a/01, 031a/04, 033a/14, 035b/11, 036b/12, 036b/14, 038a/01, 038a/07, 038a/13, 038a/14, 039a/12, 041a/01, 041b/12, 042a/03, 042a/11, 042b/07, 042b/09, 043a/01, 043b/09, 046b/03, 046b/13, 047a/12, 047b/09, 048b/04, 049b/09, 051a/05, 051a/08, 054a/11, 054a/12, 054b/07, 055b/11, 056a/01, 058a/10, 059a/10, 061a/06, 064a/03, 064a/07, 064a/12, 064b/08, 065b/11, 070b/09, 071b/01, 075a/14, 075a/15, 076a/01, 078a/09, 082b/10, 085a/11, 085b/05, 088a/06, 091a/07, 091b/03, 091b/06, 092b/15, 096b/01, 099b/02, 099b/10, 101a/10, 101a/13, 103b/10, 106b/14, 109a/11, 109b/08, 116a/15, 117a/04, 120b/10, 121b/13, 122b/12, 123a/06, 125a/12, 128a/06

o.ayaz- “Ol-” fiilinin yaklaşma hali: 110a/07.

ola Acaba, belki, ihtimal, -mi acaba: 042b/02, 071b/02, 078a/14, 082b/03, 112b/07, 117a/02, 119a/15, 126b/12.

olın- Olma işine konu olmak: 001b/03, 002b/06, 042a/07, 046b/01, 090a/09, 109a/11, 135a/07.

oluk Bir şeyin akmasına yarayan üst yanı açık boru: 110b/15, 115a/02, 118b/02.

omuz Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm: 004b/11, 006b/09, 037a/08, 127b/11.

on Dokuzdan sonra gelen sayının adı: 004a/13, 031a/15, 054a/09, 054a/11, 082b/05, 083a/01, 092a/14, 092a/15, 103a/13, 103b/08, 109a/07.

onun bkz. anuñ

ora O yer: 010a/12, 024a/12, 116a/13.

ordı bkz. ordu

ordu, ordı Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü: 073b/14, 074a/10, 077b/12, 127a/08.

orta Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer: 016b/04, 039a/10, 066b/02, 106a/07, 117b/03, 131a/03.

o.dan kaldır- Öldürmek: 039a/10.

ortak Birlikte iş yapan, ortaklaşa yararlarla birbirine bağlı kimselerden her biri: 022b/11, 038a/01.

ortalık Bulunulan yer, çevre: 082a/08.

ot Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler: 062b/15.

otağ, otağ Büyük çadır: 014a/08, 022a/03, 042b/08, 042b/13, 053a/14.

otağ bkz. otağ

otur- 1. Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek: 007b/13, 016b/11, 018a/14, 044b/10, 053b/08, 053b/09, 076b/09, 078b/07, 079a/09, 085a/06, 085a/12, 086a/14, 112b/14; **2.** Bir iş yapmaya başlamak, o işe girişmek: 024a/14, 035a/02, 040b/08, 072a/09, 112b/03, 113a/08, 119b/07, 126b/07; **3.** Bir mevkiye geçmek, orada kalmak: 091a/11; **4.** Bir yerde sürekli olarak kalmak, ikamet etmek: 022b/10, 034a/14, 035a/05.

oturak Oturulacak yer veya şey: 063a/01, 083b/11.

o. it- Bir yerde oturmak, konaklamak: 063a/01, 083b/11.

otuz Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı: 080a/05, 101a/11, 121b/06.

oyalandır- Bekletmek: 078b/05.

oyna- Dans etmek, hoplamak, zıplamak: 069a/08, 069a/09, 069a/11, 069a/12.

oynat- Dans ettirmek, hoplatmak, zıplatmak: 075a/09.

oyul- Oyma işi yapılmak: 118a/01.

-Ö-

öfke Engelleme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap: 029a/15, 050a/02, 055b/05, 080b/05.

ögin- Kendi kendini övmek: 061b/01.

ökçe Topuğun arka bölümü: 125a/15, 125b/02.

öksüz Anası veya hem anası hem babası ölmüş olan (çocuk), kimsesiz: 049b/12.

öl- 1. Yaşamaz olmak, can vermek, hayatı sona ermek: 011b/14, 026a/09, 026a/10, 038a/09, 075b/01, 117b/09, 131b/05, 132b/11, 134b/01; 2. Bazı sebeplerle çok sıkıntı veya acı çekmek: 005a/03.

öldür- Bir canlının hayatına son vermek: 011a/03, 014a/04, 018b/02, 019a/02, 019a/06, 019a/09, 019a/12, 029b/14, 030a/02, 030b/12, 064b/04, 066a/03, 067a/07, 067a/12, 067a/13, 121b/01, 131a/11, 131b/01.

ölü Ölmüş insan, mevta: 131b/11.

ölüm Bir insan, bir hayvan veya bir bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahret yolculuğu, vefat: 090b/08, 121a/15.

‘**Ömer-i ‘Ayyār** Özel isim: 004a/02, 004b/07, 005a/04, 005b/07, 007a/06, 009a/10, 009a/12, 010a/12, 013b/13, 014a/03, 016a/13, 016b/14, 018b/04, 022b/02, 024a/07, 028a/02, 028a/05, 028a/10, 028b/04, 028b/13, 036a/10, 036b/02, 036b/04, 036b/13, 037b/05, 037b/11, 038a/02, 039a/13, 039b/15, 040a/15, 042a/15, 043a/08, 043b/14, 048a/04, 048a/15, 049a/07, 050a/08, 051a/11, 052a/10, 054a/02, 056a/08, 056a/10, 056b/02, 056b/12, 057a/03, 057a/11, 057a/12, 057b/04, 057b/07, 057b/10, 057b/11, 057b/15, 058a/05, 059a/13, 060a/02, 060b/05, 061a/12, 063a/08, 064a/11, 065a/04, 065a/07, 065a/10, 065a/15, 065b/05, 065b/14, 066a/09, 067a/04, 067a/11, 067b/04, 067b/10, 067b/14, 068a/02, 068a/06, 068a/09, 068a/14, 068b/06, 068b/09, 068b/11, 069a/04, 069a/09, 069b/01, 069b/02, 069b/11, 072b/10, 072b/15, 073a/03, 075a/02,

075b/08, 076a/05, 076b/03, 076b/10, 076b/12, 077a/04, 077a/12, 077b/11, 078b/15, 079a/11, 081a/09, 081b/14, 083a/01, 084a/09, 084a/14, 084b/01, 085a/08, 086b/01, 087b/01, 087b/07, 089b/09, 101a/08, 101b/09, 101b/10, 102a/06, 103a/10, 105a/14, 105b/04, 105b/09, 106b/11, 107a/01, 107a/09, 107a/15, 107b/04, 107b/10, 108a/06, 108a/08, 108b/03, 126a/02, 127b/05, 128b/07, 129a/01, 130a/02, 130b/04, 132b/15, 133a/07, 133a/11, 133b/04, 133b/07, 133b/12, 134a/02, 134a/04, 002b/07, 002b/02, 003a/08, 003b/02, 004b/15, 008b/05, 016b/02, 018b/15, 020a/11, 042b/04, 043b/01, 043b/11, 044b/01, 046a/02, 046a/05, 048b/04, 049b/03, 050b/02, 053b/12, 054a/07, 054b/02, 054b/15, 055b/13, 061b/02, 062b/04, 063b/11, 064b/13, 074b/12, 078b/02, 081a/15, 082a/04, 087a/03, 103a/07, 103b/10, 119b/01, 127a/05, 133b/10, 026a/15, 028a/13, 047b/03, 047b/14, 049a/14, 051a/05, 055b/02, 057a/15, 058b/05, 058b/08, 059b/03, 059b/09, 065a/02, 066b/01, 073b/07, 076a/11, 077a/15, 078b/14, 079b/14, 082b/11, 084a/10, 130b/11, 010a/09, 016a/12, 027b/14, 039a/04, 042a/15, 047a/15, 050a/08, 056b/09, 057a/10, 057b/07, 059a/11, 061a/01, 065a/07, 065a/14, 065b/10, 067b/02, 067b/09, 067b/13, 068a/05, 073a/02, 078b/04, 080b/04, 081b/14, 107a/04, 107a/14, 107b/03, 051b/06, 055b/09, 056a/15, 056b/14, 057a/04, 059a/03, 060b/14, 072b/08, 078b/02, 078b/05, 078b/07, 128b/13, 002a/03, 009a/09, 042b/10, 049a/09, 054b/09, 058b/07, 059a/02, 065a/09, 066a/15, 066b/09, 069a/13, 079a/13, 081a/01, 086a/10, 089b/03, 094a/04, 105a/11, 105b/14, 107a/12.

‘**ömr** (a) Yaşam, hayat: 074a/09.

öñ 1. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı: 003a/04, 008a/13, 014a/08, 018a/03, 018a/09, 024b/04, 027b/11, 034b/02, 036b/05, 101a/14; 2. Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer, karşı: 008a/14, 010b/15, 016a/01, 016a/15, 016b/15, 025a/02, 028a/03, 028b/01, 029b/09, 035b/04, 035b/09, 044a/15, 046b/04, 050b/10, 053a/13, 060a/01, 079b/04, 079b/15, 087b/11, 088a/01, 098a/01, 100a/02, 100a/04, 103b/07, 104b/05, 114a/03, 114b/07, 120b/05, 130b/03.

ö.in al- Karşısına çıkmak: 016a/15, 098a/01, 114b/07.

ö.ine düş- Birinin önünden yürümek: 028a/03, 044a/15, 050b/10, 053a/13, 087b/11

ö.ine kat- 1. Önden yürütüp kendisi ardı sıra gitmek: 130b/08; 2. Beraberinde götürmek: 113b/14.

öp- Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya bir yere değdirmek: 005b/06, 031a/02, 033a/09, 109b/04.

örselen- Gücü azalmak, sarsılmak: 066a/08.

ört- Korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üzerine bir şey koymak: 104b/08.

öt- Herhangi bir nesne ses çıkarmak: 079b/08.

öte Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey, beri karşıtı: 015a/08, 016a/10, 084b/03, 103a/12, 108b/05, 110a/14, 115a/07, 115b/04, 119b/08.

ötürü Bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden: 020b/11, 072a/06, 106b/02.

öyle 1. Onun gibi olan, ona benzer: 008b/11, 021a/12, 024b/01, 040a/07, 041a/06, 056a/04, 061a/09, 072a/07, 081b/04, 084a/03, 089a/06, 096a/02, 106b/12, 107b/13, 110a/01, 113b/07, 130a/03; 2. O kadar, o derece: 005b/10, 006a/11, 006b/06, 012b/07, 023a/10, 049b/01, 066a/04, 078a/10, 115b/01, 122b/06, 129a/08, 129b/12.

öz Kendi: 035b/09.

özge Başka: 034a/01, 060b/05, 103a/02.

‘**özr (a)** Yanlış, hatalı bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş görülmesini istemek üzere öne sürülen sebep: 021b/02, 021b/13, 052b/10, 092b/08, 099b/09.

‘**ö. it-** Özrünü ileri sürerek bir iş yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek: 092b/08, 099b/09.

‘**ö. dile-** Özrünü ileri sürerek bir iş yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek: 021b/02, 021b/13, 052b/10.

-P-

pādişāh (f) Hükümdar: 043a/05, 071a/15

pādişāh-zāde (f) Padişah oğlu: 033a/11.

pahā (f) Değer, fiyat, kıymet: 077a/09, 077b/01, 077b/03.

p. eyle- Fiyat belirlemek: 077b/03.

pahādir (f) Savaşlarda gücü ve yılmazlığıyla üstünlük kazanan veya yiğitlik gösteren kimse, savaşçı, kahraman: 015a/14, 041b/05, 041b/08, 041b/11, 130b/06.

pahādirlik Yiğitlik, kahramanlık: 046a/09.

paket (fr) İçinde bir veya birçok şey bulunan, kağıda sarılarak veya kutuya konularak bağlanmış, elde taşınacak büyüklükte nesne: 076a/15.

pāre (f) Parça, kısım: 002a/08, 004a/13, 006a/01, 006a/12, 006a/13, 006b/04, 006b/06, 006b/08, 007a/12, 012b/08, 014a/11, 021a/07, 049a/13, 049a/14, 065b/10, 067a/04, 076b/06, 079a/07.

pārgāh, pārigāh (f) Sultan çadırı veya sarayı: 007b/01, 007b/06, 007b/09, 007b/12, 009a/02, 018a/03, 018a/08, 018a/09, 031a/13, 031a/14, 039b/09, 042b/07, 042b/14, 053a/14, 070b/13, 071b/04, 072b/11, 077b/13, 086a/14, 086b/09, 086b/11, 093b/14, 098b/08, 102a/08, 104b/01, 104b/11, 105a/04, 105a/15, 105b/01, 112a/15, 112b/10, 113a/10, 113b/04, 119a/13, 120a/06, 120a/07, 122a/05, 126a/03, 126b/06, 127a/10, 127b/12, 130a/10, 132a/13.

pārigāh bkz. pārgāh

parmak Eni veya boyu parmak kadar olan: 125b/01, 129b/11.

pārtāv (f) Atlama, sıçrama: 059b/10.

p. it- Atlamak, sıçramak: 059b/10.

paṭırdı Gürültülü çatışma, arbede: 103a/03.

pay Birden fazla kişi arasında bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen bölüm, hisse: 075b/12.

pāy (f) Ayak: 009b/02.

pāyān (f) Son, nihayet: 042b/09.

pāy-ı taht (f) Başşehir, başkent: 019b/01, 040b/12, 041b/09, 043b/01, 046b/06, 046b/15, 064a/05, 067a/09, 088b/03, 095a/14.

pāy-māl (f) Ayak altında kalmış, çiğnenmiş: 088b/13.

p. it- Ayaklar altına almak, perişan etmek: 088b/13.

peder (f) Baba: 092b/11, 135a/10.

pehey bkz. behey

pehlüvān (f) İri yapılı, kuvvetli kimse, cesur, kahraman: 003a/13, 005b/04, 008b/13, 019b/01, 034a/01, 039a/09, 041b/10, 041b/13, 043a/04, 043b/01, 045a/04, 045a/13, 045b/01, 047a/01, 047a/06, 047b/02, 048b/12, 049a/04, 049b/07, 050a/05, 050a/10, 051b/03, 051b/10, 052b/03, 056b/08, 057a/07, 057b/11, 060a/13, 060b/04, 061a/01, 061a/02, 061b/09, 061b/11, 061b/14, 062a/03, 071a/04, 071b/09, 072a/02, 072b/01, 072b/02, 072b/07, 072b/08, 073a/07, 073a/12, 073b/15, 074a/02, 074b/10, 076b/02, 084b/13, 089a/03, 089a/05, 095a/14, 096a/01, 101a/04, 103b/02, 107a/10, 120b/07, 123b/14, 128a/05.

pek Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok: 074a/03.

pelid (f) Pis, murdar, alçak kimse: 006a/10, 006b/02, 011b/05, 024a/03, 068a/06, 068a/14, 119b/03, 121b/04, 125b/12, 127a/12, 129a/02, 129a/12, 129b/04.

pence (f) El: 012a/14.

perişan (f) Acınacak durumda olan, zavallı: 008b/08, 027a/01, 098b/01.

p. ol- Acınacak duruma gelmek: 098b/01.

perran (f) Uçan, uçucu: 006a/03.

p. it- Uçurmak: 006a/03.

pesbellü Çok açık, apaçık, anlaşılıyor ki: 057a/10.

peşimân (f) Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen: 052b/10, 076a/01, 098a/07, 106a/07.

p. ol- Yanlış biri işin yanlış veya uygunsuz sonuç verdiğini anlayarak üzülmek: 052b/10, 076a/01, 098a/07, 106a/07.

peşkeş (f) Hediye, armağan: 024b/09, 025a/02, 042a/09, 044a/03, 053b/03.

p. düz- Hediye hazırlamak: 024b/09, 042a/09.

pey-â-pey (f) Birbiri ardınca: 013b/08.

peydâ (f) Açıkta ve meydanda olan, aşikar: 004a/14, 097a/13, 126b/03, 130a/08.

p. eyle- Ortaya çıkarmak: 126b/03.

p. it- Ortaya çıkarmak: 130a/08.

p. ol- Ortaya çıkmak, belirlemek, görünmek: 004a/14, 097a/13.

peygam-ber (f) Peygamber: 055b/13, 065b/11.

peyk (f) Haber ve mektup taşıyan kişi, haberci: 098b/12.

peyker (f) Yüz, surat, çehre: 103a/15.

pezevenk (e) Ahlaksız kimse: 049b/05, 077a/06.

pezevenklik Ahlaksızlık: 037b/15.

pîr (f) Yaşlı, koca, ihtiyar kimse: 057b/07.

piyāde (f) Yaya olarak savaşan asker, bu askerlerin oluşturduğu sınıf: 065b/06, 104b/01.

Pīzen Özel isim: 041b/05, 053a/03 062b/09, 063a/06, 075a/03, 075a/15, 075b/07, 075b/13, 076a/01, 076a/08, 076b/01, 076b/04, 076b/12, 076b/14, 077a/11, 077a/14, 077b/05, 077b/11, 077b/13, 078a/01, 078b/02, 078b/09, 079a/02, 079a/08, 079b/10, 080a/06, 081b/01, 082a/06, 082a/07, 100b/06, 105b/14, 108b/05, 111a/06, 114b/05, 115a/10, 120a/07, 122b/11, 128a/15, 129a/13, 131a/09, 132b/06, 133a/14, 134b/09.

pūlād (f) Çelik: 117b/03, 118b/12.

pūr-āteş (f) Ateş dolu, çok sinirli: 096b/06.

pūr-ğāzab (f) Çok kızgın, hırslı: 110a/04.

pūr-silāh (f) Çok silahlı: 005b/04.

pūşide (f) Örtü: 053b/07.

pūşte (f) Tepe, yığın: 100b/04.

pūr-‘aceb (f) Çok acayip, çok şaşırtıcı: 040a/13.

-R-

rāḥat (a) İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu, huzur: 033b/10, 112b/11, 120a/05, 120a/06.

r. ol- Üzüntülü, sıkıntılı veya tedirgin durumda olmamak, rahatlamak: 033b/10, 120a/05, 120a/06.

r.a var- Rahatlamak: 112b/11.

rahmet (a) Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, merhamet etme: 032a/08.

rahş bkz. rahş

rahş, rahş (f) Gösterişli, güzel at: 010b/09, 011a/01, 065b/02, 076a/04, 095b/13, 111b/10, 113b/10, 113b/11, 114a/14, 114b/06, 115a/04, 117b/08, 120b/12, 121a/01, 121a/14, 122a/12, 124b/11, 124b/14, 124b/15, 129b/15, 130a/01.

raht bkz. raht

raht, raht (f) Yolda lazım olabilecek şeyler, yol malzemesi: 072a/11, 077a/08.

ra' nā (a) Güzel, latif, hoş görünen: 001b/09.

rāst¹ (f) Rastlama, tesadüf: 023b/09, 025a/13, 045b/11, 054b/06, 063a/14, 070a/01, 107a/08, 119a/01, 133a/13.

r. gel- Rastlamak, tesadüf etmek, denk gelmek: 023b/09, 025a/13, 045b/11, 054b/06, 063a/14, 070a/01, 107a/08, 133a/13.

rāst² (f) Doğru, düz, eğri olmayan: 119a/01.

r. kı1- Doğrulamak, düzelmek: 119a/01.

rāvī (a) Rivayet eden, anlatan, aktaran: 002a/05, 003a/12, 004b/02, 008a/12, 009b/12, 024b/01, 053b/11, 063b/10.

rāviyān (a) Rivayet edenler, anlatanlar: 001b/11.

r.-1 aḥbār Rivayet edenlerin söyledikleri: 001b/11.

rāzī (a) Uygun bulan, benimseyen, isteyen, kabul eden: 017b/15, 077a/14.

r. ol- Uygun bulmak, benimsemek, kabul etmek: 017b/15, 077a/14.

recā, ricā (a) Ümit, umma, dileme, isteme: 030a/15, 046a/15, 055b/08, 064b/05, 076b/15, 093a/05.

r. it- Ummak, dilemek, istemek: 055b/08, 064b/05, 076b/15, 093a/05.

r. olın- Bir şey istenilmek: 046a/15.

redd (a) Kabul edilmeme, geri çevrilme: 030a/15.

r. ol- Kabul edilmemek, geri çevrilmek: 030a/15.

re'īs (a) Başkan, lider: 010a/04, 040b/11, 045a/04, 088a/04.

rencīde (f) İncinmiş, kalbi kırılmış: 052b/05, 055a/08, 055a/10.

r. eyle- İncitmek, kalp kırmak: 055a/10.

r. it- İncitmek, kalp kırmak: 052b/05.

r. ol- İncinmek, kalbi kırılmak: 055a/08.

reng (f) 1. Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum: 042b/07; 2. Hileli davranış, hile: 024a/09, 025b/04, 043b/08, 051a/10, 061b/06, 071b/02, 081a/15, 085b/09.

r. ol- Hile yapılmak: 024a/09.

r. vir- Hile yapmak: 025b/04, 043b/08, 051a/10, 061b/06, 071b/02, 081a/15, 085b/09.

reng-â-reng (f) Çeşit çeşit, renkli: 042b/07.

resm (a) Tarz, şekil, biçim, üslup: 001b/08, 103b/01.

revân (f) 1. Giden, yürüyen: 002b/11, 004b/05, 023a/05, 024b/03, 082b/15, 086a/09, 093a/12, 099a/11, 131a/08, 135a/05; 2. Akan: 013b/02.

r. ol- 1. Yola koyulmak, gitmek: 002b/11, 004b/05, 023a/05, 024b/03, 082b/15, 086a/09, 093a/12, 099a/11, 131a/08, 135a/05; 2. Akmak: 013b/02.

revâne (f) Giden, yürüyen: 043b/11, 044a/02, 051a/12, 062b/04, 070b/15, 076a/05, 084a/08, 099a/06, 100a/07.

r. ol- Yola koyulmak, gitmek: 043b/11, 044a/02, 051a/12, 062b/04, 070b/15, 076a/05, 084a/08, 099a/06, 100a/07.

revzen (f) Pencere: 032a/01.

rezm (f) Kavga, savaş, cenk: 014b/05, 112a/15.

ri'âyet (a) Saygı, sayma, uyma: 007b/15, 053b/01.

r. it- Saygı göstermek, saymak: 007b/15.

r. eyle- Saygı göstermek, saymak: 053b/01.

ricâ bkz. recâ

rikâb (a) 1. Üzengi: 124a/15; 2. Büyük bir kimsenin katı, huzuru, önü: 103a/12, 109b/04, 122a/09.

rivâyet (a) Nakletme, hikaye etme, söylenti: 001b/10, 001b/12, 024b/02, 053a/04.

r. it- Nakletmek, hikaye etmek, anlatmak: 001b/12, 024b/02.

rû (f) Yüz, çehre: 019a/13, 095b/15, 113b/06.

r.-be-rû Yüz yüze: 113b/06.

r. ol- Yüz yüze durmak: 113b/06.

ruḥşat (a) İzin, müsaade: 121b/05.

r. vir- İzin vermek, müsaade etmek: 121b/05.

Rûm (a) Yunan asıllı kimselere verilen isim: 048a/11.

rūzigār (f) 1. Dünyanın içinde bulunduğu devir, zaman, vakit: 001b/12; 2. Yel: 002b/09, 093b/02.

Rüstem-i Zāl Özel isim: 045a/11, 053b/07, 085a/05.

rüsvālīk Rüsva olma durumu, rezillik: 074a/03.

-S-

sa' ādet (a) Mutluluk, mutlu olma: 094b/01.

sa' ādet-mend (f) Mutlu, bahtiyar: 135b/07.

sā' at (a) Vakit, zaman, an: 054b/07, 078b/02, 116b/01.

şabā (a) Sabah yeli: 101a/05, 124a/14.

şabāh (a) Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman: 004a/08, 010b/03, 014b/14, 018b/07, 018b/09, 026a/14, 027a/03, 027a/11, 027b/01, 028b/15, 037b/07, 058b/15, 059b/08, 063a/11, 078b/01, 079b/13, 082b/05, 083a/03, 083a/12, 098b/06, 101a/01, 101b/06, 113b/08, 120a/11, 122a/06, 132a/12.

sābīk (a) Zaman bakımından geride kalan, geçmiş, önceki: 046a/07.

sābīka (a) Geçmiş bulunan şey, geçmiş bulunan olay: 091a/09.

şabır bkz. şabr

şabr, şabır (a) Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında es çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç: 040a/09, 040a/13, 054b/09, 061b/09.

ş eyle- Sabır göstermek, sabırlı davranmak: 061b/09.

ş. it- Sabır göstermek, sabırlı davranmak: 040a/09.

şaç Baş derisini kaplayan kıllar: 030b/03, 030b/15, 031a/10, 036a/08.

şaç- Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek: 039a/03.

şaçıl- 1. Saçma işi yapılmak: 079b/12, 116b/12; 2. Etrafa dağılmak, yayılmak: 117b/11.

Sa' d Vaḳkāş Özel isim: 040a/15, 102b/01, 130b/05.

şadā (a) Ses: 005b/11, 015a/10, 048a/05.

ş. **vir-** Ses çıkarmak: 005b/11, 015a/10, 048a/05.

Sa' dān-1 Şāh-1 Hind Özel isim: 019b/01, 031b/06.

şāf, bkz. şaf^f

şaf, şāf^f (a) Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra: 006a/05, 007a/10, 010b/06, 095a/06, 108b/05, 122b/08.

ş. **bağla-** Dizilmek, sıralanmak: 095a/06.

ş. **bezen-** Dizilmek, sıralanmak: 010b/06.

ş. **boz-** Dizili olan düzeni dağıtmak: 006a/05.

ş. **çek-** Dizilmek, sıralanmak: 108b/05.

ş. **sök-** Dizili olan düzeni dağıtmak: 007a/10.

şāf^o (a) Temiz, berrak, halis: 091a/14, 092b/09, 109b/05.

şafā (a) Gönül rahatlığı, eğlence, zevk, neşe: 018a/10, 022b/03 028b/13, 031b/11, 034a/05, 034a/07, 034a/13, 035a/02, 036b/02, 037b/14, 038a/06, 040a/07, 044b/14, 047a/05, 063a/02, 085a/13, 086a/15, 090a/01.

ş. **it-** Eğlenmek: 028b/13, 036b/02, 047a/05.

ş. **gel-** “Hoş geldin” anlamında kullanılan ağırlama, karşılama sözü: 044b/14.

şafālan- Eğlenmek, neşelenmek: 028b/15, 036b/01.

şafālu Şenlikli, eğlenceli: 024a/15.

şāfi (a) Temiz, halis, saf: 087b/04.

şag¹ Yaşamakta olan, sağ, esen: 005a/01, 100a/13, 110b/01, 132b/14, 133a/02.

ş. **olsun** Bir kişiye güven duyulduğu zamanlarda söylenen bir söz: 100a/13.

şag² Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı: 044b/03, 066b/13, 103b/10.

şahlık Sağ, canlı, diri olma durumu: 061a/14.

şāhib (a) Bir şeyi elinde bulunduran, malik: 064a/01, 103a/09.

şāhibkırān bkz. şāhibkırān

şāhibkırān, şāhibkırān (a) Güçlü ve üstün hükümdar: 002a/04, 004b/03, 005a/01, 005a/15, 005b/12, 006a/07, 006b/15, 007b/14, 010b/08, 016b/08, 021b/04, 022b/07, 023a/02, 024b/02, 024b/15, 029b/04, 030b/10, 033a/02, 047a/06, 047a/13, 055b/01, 084a/12, 084b/01, 089b/09, 094b/01, 096a/06, 098b/13, 098b/15, 099a/05, 099a/12, 099b/10, 102a/05, 105b/02, 105b/10, 106a/04, 107b/04, 107b/10, 107b/12, 107b/15, 108a/06, 109a/06, 109a/08, 109a/09, 110a/04, 112b/05, 114a/09, 114a/06, 123a/04, 123a/07.

şahrā (a) Çöl, kır, düz yer: 062b/15, 063a/02, 063b/14, 064a/13, 064a/14, 064b/03, 098b/01.

şahrā-nişīn (f) Çölde oturan, çölde yaşayan kimse: 064a/14, 064b/03.

sā'ī (a) Mektup ya da haber getirip götüren kimse: 052a/06.

Sa'īd-i Yemenī Özel isim: 102a/10.

Sa'īd-i Şīr-gīr Özel isim: 102b/03.

sā'ir (a) Başka, diğer, öteki, öbür: 005b/08, 007a/06, 007b/02, 013b/14, 029a/03, 030b/15, 034a/04, 038b/11, 039b/01, 039b/15, 040b/06, 051b/07, 052b/01, 098a/14, 108b/03, 113b/13, 120a/06, 127b/06, 130a/09, 130b/06, 134a/02.

şakal Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü: 037a/05.

şakīn Asla: 060a/07, 079b/09, 080b/01.

şakla- 1. Korumak, esirgemek: 135b/04; 2. Bir şeyi sonra kullanmak, değerlendirmek için ayırmak, kaldırıp muhafaza etmek: 126b/04.

şal- Sıvı olan bir şeyi dökmek, akmasını sağlamak: 032b/08; 2. Eğmek: 023a/11, 034b/07, 102a/04, 113a/05, 114b/14, 118a/01, 118b/03, 123a/08; 3. Herhangi bir durumu engellemek için bir nesneyi kullanmak: 117a/08; 4. Binek hayvanı kullanmak, sürmek: 132b/05.

şalb (a) Asarak idam etme, asma: 008b/07.

ş. it- Asarak idam etmek, asmak: 008b/07.

şalhāne (f) Hayvan kesimi yapılan yer, mezbaha: 037a/13.

şalındur- Dikkate almak: 090b/12.

şan- Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek: 008a/13, 059b/09, 064b/11, 079a/10, 079b/13.

saña Sana, “Sen” zamirinin datif hali: 009b/01, 011a/08, 011b/01, 011b/03, 016a/05, 019a/15, 019b/06, 037b/15, 046b/15, 052b/13, 056a/08, 056b/04, 056b/05, 057b/08, 057b/15, 060b/05,

064b/06, 064b/09, 067b/04, 068a/15, 068b/12, 069a/04, 069a/06, 069b/04, 070b/14, 071a/08, 073a/13, 073b/02, 078a/04, 087b/10, 088a/05, 088a/07, 088b/12, 089b/05, 089b/07, 090b/08, 091a/07, 091a/09, 091a/10, 092b/06, 097a/04, 106a/05, 111a/07, 115b/11, 116a/05, 123a/05, 123a/12, 125b/09, 128a/06.

sancak Bir devletin, bir askeri birliğin şeref ve gururunu temsil eden, kenarları saçaklı, üzerinde çeşitli şekiller ve işlenmiş yazılar bulunan, yere dikilecek şekilde yapılmış gönderli bayrak: 053a/07.

şandalye (a) Arkalıklı, kol koyacak yerleri olmayan, bir kişilik oturma eşyası: 045a/12, 053b/07, 085a/05.

şandelî (a) Sandal ağacından yapılmış iskemle: 105b/06.

şandūk (a) İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası: 043a/11, 047b/04, 048a/13.

şanki (f) Anlatılan şeyin gerçekte var olmadığını fakat öyle sanıldığını gösteren bir söz: 080b/13.

sanfūr (f) Kanuna benzeyen, tokmaklarla çalınan bir tür telli çalgı: 102b/10.

şap Bir aracı tutmaya yarayan bölüm: 097b/13.

şapan İki ucu ip, ortası örme veya meşin olan bir taş atma aracı: 066a/01, 066b/01, 065b/08, 066a/09, 066b/10, 067b/05, 072b/13, 075a/07, 076b/14.

şar- Örtmek: 081a/08.

şarıl- Bir şeyi tutmak: 012a/14, 080a/03, 080a/04.

şarşar (a) Şiddetli ve soğuk esen rüzgar: 004b/13.

şarşıl- Sallanmak, şiddetle titremek: 005b/10, 015a/11, 095a/11, 123b/10, 125b/15.

şat- Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek: 064a/13, 072b/05, 073b/12, 073b/14, 074a/08, 074a/11, 089a/09.

şataş- Bir kimseyi rahatsız edecek davranışta bulunmak: 091b/05.

şav- 1. İstenmeyen birini yanından uzaklaştırmak: 091a/02; 2. Sıkıcı bir durumu atlatmak, savuşturmak, defetmek: 096b/14, 111a/14, 121a/12, 125a/05, 129b/03; 3. Geçirmek: 011a/07.

şavāb (a) İyi ve güzel davranış karşılığında Allah tarafından verilen mükafat: 084a/06.

şavul “Çekil, bırakma, yol ver” anlamında kullanılan bir söz: 080a/15.

şay- Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için bunları birer birer elden veya gözden geçirmek: 073a/03.

ş.ıvir- “Say-” fiilinin tezlilik hali: 073a/03.

sa’y (a) Çalışma, çabalama, emek sarf etme: 079a/07, 106a/08.

s. it- Çalışmak, çabalamak, emek sarf etmek: 079a/07, 106a/08.

şayd (a) Av, avlama, avlanma: 022b/03, 040b/04.

sāye-bān (f) 1. Gölge: 100b/07; 2. Büyük çadır: 100b/04.

sāz (f) Gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı: 102b/10.

sebeb (a) Bir şeyin olmasına veya belli bir halde bulunmasına yol açan şey: 033a/13, 088a/08, 091a/06, 104a/09.

s. ol- Neden olmak, yol açmak: 033a/13, 088a/08, 091a/06, 104a/09.

sefer (a) 1. Genellikle ülke dışına yapılan askeri hareket, savaşa gitme, savaş: 022a/01, 033b/04, 042a/11, 083a/05, 083b/01, 083b/14, 085b/08, 100a/12; 2. Kez, defa: 025b/01.

s.e git- Savaşa gitmek, savaşmak: 083a/05, 083b/01, 083b/14, 085b/08, 100a/12.

s. üsti ol- Savaşa gitmek için hazırlanmak: 033b/04.

segirdiş- Yakın bir yere doğru koşuşturmak: 005a/04, 131a/09.

segirt- Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak: 024b/06, 039a/14, 094a/01, 102b/14.

seher (a) Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı: 076a/02, 108a/13

sekiz Yediden sonra gelen sayının adı: 054a/11, 103b/09, 109a/08.

sekizinci Sekiz sayısının sırasını bildirir: 124a/09.

selām (a) Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket göstergesi yapma, eslenme, merhaba: 025a/01, 025a/04, 025b/03, 028a/06, 045a/03, 077b/14, 087b/14, 101b/01, 103b/15, 104a/01, 104a/04, 105b/10, 109a/01, 115b/08, 121a/02, 123a/01.

s. al- Birinin selamlamasına karşılık vermek: 104a/01.

s. eyle- Uzakta olan birine esenlik dilemek: 025b/03.

s. it- Uzakta olan birine esenlik dilemek: 025a/01, 045a/03, 087b/14, 105b/10.

s. vir- Selamlamak: 028a/06, 077b/14, 101b/01, 103b/15, 104a/04, 109a/01, 115b/08, 121a/02, 123a/01.

selāmet (a) Sağlıklı olma, esenlik: 077b/15.

selāmla- Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket göstergesi yapmak, selam vermek, esenlemek: 071b/14, 108b/15.

Selīm Şāh Özel isim: 008b/06, 009b/04, 020a/14, 033a/07, 033a/12.

Semender Şāh Özel isim: 002a/09, 002a/14, 002b/13, 003a/10, 008a/14, 008b/03, 008b/08, 008b/14, 008b/15, 009a/06, 009a/09, 009a/10, 009a/11, 009a/13, 009a/15, 009b/09, 010a/03, 010a/08, 010a/14, 010b/11, 010b/15, 013a/07, 013b/04, 014a/08, 014a/09, 014a/12, 014b/01, 014b/09, 015a/01, 015b/13, 015b/14, 016a/06, 016a/10, 016a/12, 016b/02, 016b/08, 016b/14, 017a/05, 017a/11, 017b/01, 018a/02, 018a/04, 018a/12, 019a/05, 020a/07, 020b/02, 025a/06, 025a/07.

sen Teklik ikinci kişiyi gösteren söz: 008b/12, 009a/15, 011a/04, 011a/05, 018a/11, 019a/06, 019a/09, 019b/01, 021a/02, 022a/14, 029a/01, 030a/09, 032a/05, 033b/10, 034b/05, 035a/04, 038a/07, 041a/06, 046b/11, 049a/02, 055a/12, 056b/11, 058b/03, 059a/09, 059a/10, 060b/06, 061a/01, 061a/02, 061b/01, 061b/15, 062a/04, 062a/12, 063b/13, 064a/01, 064a/12, 064b/11, 066a/02, 067a/06, 070b/12, 074a/12, 075a/14, 075b/06, 075b/11, 075b/15, 076a/15, 076b/13, 077a/12, 077b/04, 084b/02, 088a/04, 088a/08, 089a/09, 089a/12, 090b/04, 092a/06, 093a/13, 096a/15, 099a/12, 104a/09, 106a/04, 110a/03, 114a/13, 115b/14, 116a/01, 116a/14, 119b/03, 123a/04, 123a/09, 124a/02, 131b/04, 131b/06, 134b/04.

şenā (a) Övme: 103b/12.

ş. it- Övmek: 103b/12.

sencileyin Senin gibi: 064a/15.

sende “Sen” zamirinin lokatif hali: 006b/03, 040a/04, 110a/08.

senden “Sen” zamirinin ablatif hali: 036b/12, 057b/01, 076b/02, 087b/04, 087b/06, 089b/11, 109b/10, 114a/10, 118a/02.

sendere- Dengesi bozularak düşecek gibi olmak: 066b/04.

sene (a) Yıl: 017b/14.

seng (f) Taş: 015a/07.

sengīn (f) Taştan yapılmış olan: 097a/01.

seni “Sen” zamirinin akuzatif hali: 011a/04, 011a/08, 016a/04, 017a/14, 019a/15, 026b/08, 036b/08, 042a/06, 044b/06, 049b/05, 050a/14, 061a/14, 064a/10, 064b/03, 064b/05, 064b/07, 066a/03, 066a/11, 067a/06, 067a/12, 072b/08, 077a/13, 077b/04, 088b/12, 090b/06, 094b/06, 096a/02, 096a/05, 096a/08, 109b/04, 112a/01, 112a/02, 121b/15, 128a/11.

senüñ “Sen” zamirinin genitif hali: 009b/05, 012a/08, 019b/06, 030a/03, 030b/01, 031a/03, 033b/07, 036b/01, 036b/07, 037b/02, 044b/05, 048b/02, 052b/12, 057b/10, 059a/12, 073a/12, 075b/03, 077a/06, 078a/09, 088b/08, 089a/05, 090b/11, 091b/02, 091b/05, 096a/01, 096a/11, 096b/07, 106a/14, 114b/08, 115b/15, 116a/02, 116a/06, 116a/03, 120b/14, 121b/14, 123a/06, 123a/13, 123b/15, 134a/14.

ser (f) Baş: 014a/12, 039b/07, 054a/05, 054a/13, 062a/14, 069b/09, 085a/09, 093a/06, 101b/13, 107b/05, 133b/01, 134b/07.

ser-‘asker (f) Ordu komutanı: 101b/13, 107b/05.

ser-dār (f) Kumandan, başkumandan: 062a/14, 085a/09, 134b/07.

ser-encām (f) Başa gelen hal, olay: 039b/07.

ser-firāz (f) Benzerlerinden üstün olan kimse: 093a/06.

ser-ḥoş (f) Sarhoş: 054a/05.

s. ol- Sarhoş duruma gelmek: 054a/05.

ser-māye (f) Varlık, servet: 054a/13.

ser-nigūn (f) Ters dönmüş, baş aşağı: 014a/12, 133b/01.

s. eyle- Ters döndürmek, baş aşağı çevirmek: 014a/12, 133b/01.

ser-zenīş (f) Yakınma: 003b/07, 069b/09.

s. it- Yakınmak: 003b/07, 069b/09.

serāy (f) Hükümdarların ve devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı: 009b/06, 014b/11, 016a/08, 016b/06, 017b/04, 018a/04, 020a/14, 020a/15, 022b/09, 023b/06, 025b/11, 027b/03, 027b/07, 027b/11, 028b/03, 028b/05, 028b/08, 028b/10, 029a/07, 029a/08, 029a/09, 029a/13, 029b/09, 031a/11, 032a/01, 032a/13, 032a/15, 032b/07, 035a/03, 036a/09, 038a/14, 038b/10, 039a/01, 039a/06, 039a/07, 039b/12, 040b/06, 040b/13, 042b/15, 043a/01, 044a/13, 086b/08, 088b/04, 101b/07, 135a/14.

seren Yelkenli gemilerde üzerine dört köşe yelken açmak ve işaret kaldırmak için direğe yatay olarak bağlanan gönder: 004b/07.

serhengān (f) Çavuş, bekçi, yasaqçı, kavas: 055a/02.

serv (f) Servi, sevgilinin boyu: 030b/08.

server (f) Reis, önder, lider: 006a/09, 006b/05, 006b/11, 007a/01, 008a/05, 010a/15, 011b/12, 011b/15, 012a/06, 012b/05, 012b/09, 013a/14, 014b/14, 015a/13, 016b/10, 017a/01, 017b/04, 017b/13, 018a/04, 023a/03, 025a/05, 025b/15, 031a/11, 031a/13, 031b/07, 032a/14, 033a/06, 034a/13, 074b/03, 085a/06, 086a/15, 087a/01, 088a/02, 092b/10, 093a/08, 094a/11, 099b/07, 100a/09, 103b/05, 103b/12, 104a/15, 107b/12, 108b/14, 109b/07, 109b/11, 110b/03, 111a/03, 111a/08, 111a/13, 112a/01, 112b/06, 114b/10, 114b/12, 114b/13, 115b/11, 116b/09, 116b/13, 117a/07, 117a/10, 118a/13, 118b/03, 118b/04, 119a/13, 121a/08, 121a/13, 121b/04, 121b/11, 123a/12, 123b/03, 123b/07, 123b/12, 124a/05, 124b/15, 125a/08, 125b/01, 125b/04, 127a/09, 128b/09, 129a/02, 129a/04, 129a/06, 129b/01, 129b/12, 002a/06, 002b/07, 004b/09, 005a/15, 005b/02, 009a/03, 011a/10, 012a/13, 014b/01, 027b/15, 029a/12, 030b/09, 030b/14, 033b/01, 036b/06, 087a/11, 087b/13, 089a/13, 092a/07, 093a/06, 099a/13, 102a/07, 103b/08, 105a/06, 108b/04, 109b/06, 110a/12, 112a/13, 112b/07, 112b/08, 115a/05, 115a/12, 115b/03, 120b/15, 122a/09, 125a/03, 006b/01, 008a/08, 014b/03, 093a/05, 105a/09, 110b/11, 114a/01, 114b/09, 115b/05, 115b/07, 116b/08, 121b/07, 125a/03, 125b/08, 129b/07, 135b/05, 002a/10, 002a/15, 002b/04, 012b/05, 110b/01, 115a/09, 121b/01, 130a/04, 131a/03, 135a/12, 007a/03, 007b/03, 014b/06, 034a/10, 086b/13, 087b/12, 099b/04, 110a/11, 114b/07, 116b/12, 124b/14, 125a/15, 129a/12, 129a/14, 129b/10, 130b/13, 130b/14.

ses Seda, kulağın duyabildiği titreşim: 130b/10.

s. it- Ses çıkarmak: 130b/10.

sevdā (a) Güçlü sevgi, aşk, aşırı istek: 106a/11.

sevin- Sevinç duymak: 077b/06.

Seyf-i Zü'l-yezen Özel isim: 008a/01, 040a/15, 102a/12, 105a/06, 105a/08.

seyis (a) At tımar eden kimse, at bakıcısı: 064b/07, 064b/09.

seyl (a) Sel: 015b/09.

seyr (a) Bakma, izleme: 042b/12, 043b/07, 051a/11, 054a/01, 063a/02, 073a/05, 073a/09, 100b/02.

s.eṭur- Seyretmek, izlemek, bakmak: 060a/04, 077b/12.

sez- Açık bir kanıt olmaksınız, olmuş veya olabilecek bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek: 050a/13.

şıçra- 1. Ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atlamak: 015a/08, 016b/03, 059b/06, 059b/11, 066b/15, 069a/13, 069a/15; 2. Çok sinirlenmek: 014a/10, 024b/09, 066b/08.

ş.yagör- “Sıçra-” fiilinin sürerlik hali: 066b/15.

şıra Ardı, arkası, önü ve yanı kelimelerinden sonra gelerek tamlamalar kuran ve “ardından, arkasından, önünden, yanından ve beraberinde” anlamlarında kullanılan bir söz: 054b/11, 054b/15, 104b/06.

şırmalı Sırma ile işlenmiş veya süslenmiş: 068a/11.

şıyrıl- Yaralanmak: 072a/01.

sil- Bir şeyi bastırarak başka bir şey üzerinden geçirmek: 058b/08.

silāh (a) Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç: 099a/08.

silāh-şör (f) İyi silah kullanan, savaşmakta usta olan kimse, savaşçı: 122a/14.

silk (a) İnci, boncuk vb. dizilen iplik: 047b/14.

silk- 1. Üstündeki şeyleri düşürmek veya temizlemek için bir şeyi kuvvetle sallamak, sarsmak: 032a/02; 2. Ani bir hareketle sarsmak, sallamak: 048a/04, 125b/13.

sille (f) Elin iç yüzüyle vurulan tokat: 079b/06.

simāt (a) Sofra: 044b/12.

simsiyāh Kapkara: 069b/13.

siñ- Kendini göstermemek için büzülmek, saklanmak, pusmak: 070a/11.

sīne (f) 1. Göğüs, bağır: 011a/11, 110a/11, 116b/13, 117b/06 2. Gönül, kalp, yürek: 091a/14, 092b/09, 109b/05.

s.-i sāf Temiz kalp, temiz yürek: 091a/14, 092b/09, 109b/05.

sipāhī (f) Atlı asker: 076a/06, 076b/05.

siper (f) Düşman saldırısını savuşturmak için kullanılan kılıç, kalkan vb. alet: 006a/12, 006b/06, 011b/13, 012b/02, 015a/05, 027a/09, 063a/10, 065a/02, 065a/03, 066a/14, 066b/02,

066b/05, 096b/10, 109a/05, 110a/13, 110b/03, 110b/07, 110b/15, 115a/02, 116b/10, 117a/08, 117b/01, 117b/03, 118b/02, 118b/11, 118b/12, 122b/14, 124b/09.

s. berāber vir- Siperiyle karşılık vermek, savuşturmak: 012b/02, 110b/07, 116b/10.

s. šal- Karşılık vermek, savuşturmak: 117a/08.

s. vir- Karşılık vermek, savuşturmak: 011b/13, 065a/02.

siyāh (f) En koyu renk, kara: 019a/14, 028a/05, 095b/15.

siyāhān (f) Zenciler, siyahiler: 096b/05.

Siyāvuş bin Hōca Özel isim: 022a/09, 024b/10, 024b/12, 025a/05, 025b/15, 026b/01, 035b/03, 134b/08.

siz Çokluk ikinci kişi zamiri: 010a/13, 015a/02, 017a/03, 021a/06, 022a/10, 022b/09, 023a/02, 025a/12, 026b/05, 028b/07, 028b/09, 035b/11, 036a/02, 056a/02, 060b/01, 068b/15, 079a/05, 080b/06, 082a/15, 082b/02, 083a/08, 086b/05, 094b/01, 109b/07, 133a/03

sizden Sizden, “Siz” zamirinin ablatif hali: 021a/04, 025a/05, 038b/14, 046a/15, 133a/08.

size Size, “Siz” zamirinin datif hali: 004b/15, 020a/03, 022b/15, 023b/09, 025a/01, 028b/12, 029b/15, 032a/10, 045a/02, 048a/10, 079b/01, 079b/02, 082a/13, 083a/08, 087b/14, 105b/10.

sizi Sizi, “Siz” zamirinin akuzatif hali: 041a/02, 092b/09, 095a/01.

sizin bkz. sizūñ

sizūñ, sizin Sizin, “Siz” zamirinin genitif hali: 003b/08, 003b/11, 021a/11, 023b/04, 048b/09, 048b/11, 084b/07, 085b/14.

şoḥbet (a) Dostça, arkadaşça yapılan konuşma görüşme: 071b/10.

ş. it- Dostça, arkadaşça konuşmak: 071b/10.

şoḥ- Böcek, zehirli hayvan iğnesini batırmak veya ısırarak, zehirlemek: 080b/13.

şoḥak (a) Yerleşim yerlerinde ev ve dükkanlar arasında uzanan, caddeye nispetle daha dar ve kısa yol: 015b/08, 015b/09, 050b/15.

ş.-be-şoḥak Sokak sokak: 050b/15.

şol Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı: 044b/03, 066b/13, 079b/03, 103b/10.

şolu- Sık ve kesik soluk alıp vermek: 076b/10.

şomun (r) Yuvarlak ve şişkin ekmek: 060a/09, 080a/10.

şon bkz. şoñ

şoñ, şon 1. Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan, ilk karşıtı: 090a/09, 127a/11; **2.** Bir şeyin en arkadan gelen bölümü, bitimi, nihayet, akıbet: 007b/12, 028b/07, 041a/04, 104a/13.

şoñra, şoñram Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı: 006a/11, 006a/12, 018a/03, 018b/05, 022b/12, 025b/14, 028b/11, 033b/08, 035b/07, 037a/03, 040b/12, 042a/04, 045a/15, 046b/15, 051b/08, 058b/04, 069a/06, 070b/05, 073b/10, 076a/01, 080a/06, 082b/03, 088a/04, 088b/02, 090b/13, 091b/01, 092b/06, 095a/11, 100b/14, 101b/07, 103b/02, 106a/07, 109a/07, 119a/03.

şoñram bkz. şoñra

şor- Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek: 023b/07, 073b/05, 073b/08.

şoriş- Birbirlerine sormak: 031b/08.

şoy- **1.** Birinin giysilerini çıkarmak: 014a/05, 067a/13, 072b/14, 073b/11, 078a/10; **2.** Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek: 070b/05.

şoyun- Üstündeki giysilerin bir bölümünü veya tamamını çıkarmak: 066a/12, 067a/05, 067b/05, 067b/06, 076b/11, 076b/13.

sök- Düzenli, sıralanmış olan bir şeyi bozmak, dağıtmak: 007a/10.

sökil- Sökme işine konu olmak: 015a/11.

söyle- **1.** Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak: 004a/05, 019b/07, 046a/05, 048b/15, 054b/05, 056a/14, 057a/10, 064a/03, 064a/08, 064b/10, 064b/14, 068a/03, 068b/12, 070b/12, 071a/09, 074a/13, 074b/08, 075a/04, 075a/11, 075a/13, 076b/07, 084a/05, 089b/14, 090b/02, 093a/03, 095b/06, 096b/04, 101b/15, 133a/05; **2.** Haber vermek: 010a/10, 010a/14, 051b/02, 069b/03, 098b/14, 107a/05, 107a/10, 107a/15; **3.** Önceden bildirmek, tahmin etmek: 060b/06; **4.** Dil, lisan olarak kullanmak: 046a/14; **5.** Kendi aralarında konuşmak: 060a/05.

söylen- **1.** Söyleme işi yapılmak, konuşulmak: 091b/12; **2.** Azarlamak, çıkışmak: 057b/05.

söyleş- Karşılıklı konuşmak: 062b/12, 065b/06, 071a/05, 082a/10, 116b/02, 121a/03.

söyündür- Söndürmek: 030a/11.

söz 1. Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf: 001b/08, 004a/05, 019b/08, 021a/12, 026a/02, 030a/08, 041a/09, 043b/02, 047a/03, 054b/05, 056a/10, 061a/13, 064a/07, 070b/11, 071b/07, 075a/04, 075a/11, 075b/13, 076b/07, 084a/05, 091b/06, 095a/02, 095b/06, 096b/04, 097a/03, 106b/03, 106b/04, 107a/03, 109b/12, 112a/08, 121b/08, 134b/06;
2. Bir işi yapacağını kesin olarak vadetme: 082b/01, 114b/04, 122a/03.

s. at- Laf atmak: 121b/08.

s. geçür- İsteddiğini, söylediğini yaptırmak: 075b/13.

s.iñ tamām it- Sözü bitirmek: 106b/03.

s. tüt- Verdiği sözü yerine getirmek: 082b/01, 114b/04.

Stefenus-ı Yunānī Özel isim: 040b/02, 102b/05.

su 1. Hidrojen ve oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, tatsız, kokusu madde, ab: 135a/15; **2.** Sudan oluşan kitle, deniz, akarsu: 032b/08, 062b/15.

su'āl (a) Soru: 020a/01, 033a/09, 050a/08, 078a/01, 101b/01.

s. eyle- Soru sormak: 078a/01.

s. it- Soru sormak: 020a/01, 033a/09, 050a/08, 101b/01.

şuç Yasalara, ahlak kurallarına aykırı davranış: 021a/06, 048b/11, 052b/04.

şula- Toprak, bitki, hayvan vb.ne su vermek: 018a/07.

şulh (a) Barış: 016a/06.

ş. it- Barışmak: 016a/06.

sultān (a) Buyruğu ile milletlere, memleketlere hükmeden, padişah: 002b/02, 008b/12, 027b/14, 028a/06, 032a/05, 041b/04, 041b/07, 041b/09, 045a/02, 048a/10, 048a/15, 057a/03, 064a/05, 064a/12, 064a/14, 068b/14, 069a/08, 069a/11, 077a/01, 078b/09, 083b/05, 084b/11, 102b/07, 103a/06, 103a/07, 105b/05, 107b/08, 111a/04, 113a/02, 119b/09, 122a/10, 128b/14.

şun- **1.** Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak, göndermek, takdim etmek: 009a/13, 047b/08, 049a/15, 105b/09; **2.** Herhangi bir şeyle vurmak, saldırmak: 110a/12, 110b/03, 116b/09, 117a/07; **3.** Arkasını dönmek: 118b/10.

şüret (a) **1.** Dış görünüş, biçim: 008b/05, 020a/11, 026a/15, 036b/04, 043b/12, 044a/01, 046a/13, 047a/15, 049b/03, 051b/06, 057b/01, 057b/08, 057b/13, 058a/11, 058b/03 058b/09,

059a/02, 060a/03, 073a/04, 076a/07, 077b/12, 103a/02; 2. Yüz, surat: 013a/15; 3. Tarz, yol, şekil: 054b/11, 055a/01.

süd bkz. süt

süküt (a) Susma, konuşmama, sessizlik: 041a/14, 068b/11.

s. eyle- Susmak, konuşmamak: 041a/14, 068b/11.

sür- 1. Yönetip yürütmek, kullanıp gitmesini sağlamak: 006a/15, 010b/09, 011a/01, 065a/13, 093b/08, 095a/07, 095b/14, 097a/10, 097b/11, 110b/02, 113b/12, 114a/15114b/06, 115a/07, 115b/05, 116b/07, 117a/06, 117a/15, 120b/13, 121a/01, 122a/12, 122b/15, 124a/14; 2. Bir yöne doğru gitmek: 016b/03, 042b/12, 066a/15, 066b/09, 070a/02, 071b/13, 072b/10, 105b/01, 127b/11, 129a/13; 3. Pulluk veya sabanla toprağı işlemek: 018a/06, 032b/08; 4. Dokundurmak, değdirmek: 007b/03, 009b/02; 5. Bir maddeyi bir yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek: 050b/07, 135b/01.

s.egör- “Sür-” fiilinin sürerlik hali: 097b/11.

sür^c at (a) Hızlılık, çabukluluk: 132a/02, 133b/07, 134a/04.

s. it- Hızlı olmak, acele etmek: 132a/02.

süri- bkz. sürü-

süril- 1. Sürme işine konu olmak veya sürme işi yapılmak: 125a/07; 2. Birini sıkıntılı duruma sokmak, sıkıntı çekdirmek: 014a/03.

süriş- Birbirlerini sürüklemek: 125a/06.

sürü-, süri- 1. Bir kimseyi veya bir şeyi çekerek, iterek götürmek, sürüklemek: 030b/04, 030b/15, 080b/02; 2. Bir şeyi veya bir kimseyi peşine takmak, alıp götürmek: 004a/10.

süt, süd Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı: 069a/02, 101b/11, 111b/04.

s. karındaş Süt kardeş: 101b/11.

sütün (f) Herhangi bir maddeden yapılan, zaman zaman üstünde çıkıntılı bir bölüm olan, genellikle bir altlığa, bazen doğrudan doğruya yere dayalı, silindir biçiminde düşey destek, kolon: 116b/05.

süvār (f) Ata binen kimse: 005b/07, 007a/05, 027a/07, 028a/14, 063b/10, 071b/04, 076a/04, 094a/07, 101a/12, 103b/09, 108a/15, 108b/03, 112a/02, 113b/10, 122b/10, 129a/07.

s. ol- Ata binmek: 005b/07, 007a/05, 027a/07, 028a/14, 063b/10, 071b/04, 076a/04, 094a/07, 101a/12, 103b/09, 108a/15, 108b/03, 113b/10, 122b/10, 129a/07.

Süveydân-ı Mısrî Özel isim: 003a/12, 003b/05, 005a/08, 005a/11, 006a/06, 006a/08, 009b/13, 010b/14, 011a/06.

-Ş-

şād (f) Sevinçli, neşeli: 005a/06, 031b/05, 033a/06, 042a/07, 096a/04, 099b/08, 107a/03, 112b/08, 114a/06, 119b/15, 125a/11, 127b/13, 128a/11.

ş. ol- Sevinmek, memnun ve mutlu olmak: 031b/05, 033a/06, 042a/07, 096a/04, 099b/08, 107a/03, 112b/08, 114a/06, 119b/15, 125a/11, 127b/13, 128a/11.

şād-mân (f) Mutlu, sevinçli: 005a/06, 114a/06.

şādlik Mutluluk: 005a/07, 034a/02.

ş. it- Şenlik etmek: 005a/07.

ş. ol- Şenlik olmak: 034a/02.

şāfî (a) Yeterli olan: 009b/08, 086a/07, 105a/13.

ş. cevāb Yeterli olan cevap: 009b/08, 086a/07, 105a/13.

şāh (f) Padişah: 002b/13, 003a/10, 008a/14, 009a/11, 009a/13, 009b/04, 009b/09, 009b/15, 010a/09, 010b/12, 013a/07, 013b/04, 014a/09, 014b/09, 015b/14, 016a/07, 016b/09, 017a/05, 017b/01, 018b/07, 018b/09, 018b/12, 019a/05, 019a/11, 020b/01, 021a/01, 021b/06, 023a/14, 023b/06, 023b/09, 025a/06, 025a/09, 026a/05, 031a/14, 032a/11, 035a/12, 036a/01, 036a/03, 038a/15, 038b/06, 038b/13, 040a/10, 040b/07, 041a/05, 041b/09, 042a/08, 042b/14, 043b/02, 045a/09, 045b/02, 045b/04, 045b/09, 047a/08, 052a/01, 052a/08, 053a/10, 053a/15, 053b/04, 054a/09, 055a/04, 057a/04, 060a/12, 062a/11, 084b/14, 085b/03, 086a/11, 087a/05, 087b/02, 087b/14, 088a/14, 089b/10, 090a/05, 090b/03, 090b/04, 091b/06, 092a/01, 093a/14, 093b/08, 094a/10, 095a/04, 095a/08, 095b/12, 096a/09, 096a/14, 098a/13, 098b/14, 099a/11, 099b/13, 100b/02, 103b/15, 104a/03, 104a/10, 105b/01, 105b/08, 106a/01, 106a/06, 107a/11, 107a/12, 107a/14, 107b/05, 107b/13, 109a/12, 109b/04, 110a/03, 110a/15, 110b/07, 111a/01, 111a/11, 111b/14, 112b/12, 113a/01, 113a/02, 113a/12, 113b/11, 114a/09, 116b/09, 117a/11, 119b/09, 119b/15, 120a/04, 122a/11, 126a/05, 126a/12, 127a/15, 127b/13, 130b/05, 131a/12, 131b/03, 134a/01, 134b/02, 002a/01, 002a/07, 002a/10, 008b/01, 016a/14, 016b/02, 017a/04, 019b/02,

020a/10, 020b/10, 034b/15, 035b/04, 038a/04, 038b/03, 040b/10, 040b/14, 041a/06, 041b/06, 041b/07, 042a/08, 043a/04, 044b/15, 045a/02, 046b/11, 048b/08, 055a/15, 061b/10, 067a/08, 073b/04, 080b/10, 085b/04, 089a/03, 090b/15, 092b/05, 096a/13, 108b/06, 108b/09, 109a/15, 109b/02, 109b/09, 114a/12, 114b/04, 116a/10, 126b/01, 002a/14, 003b/01, 008b/06, 008b/08, 008b/14, 009a/09, 009a/10, 009b/01, 015b/13, 016a/10, 016a/12, 016b/14, 017a/11, 018a/15, 018b/06, 020a/15, 020b/02, 022b/13, 023a/15, 025a/07, 025a/11, 025a/15, 036a/01, 038b/10, 039a/07, 041a/13, 042b/01, 043a/03, 045a/08, 045b/07, 046b/12, 047b/10, 048a/10, 052a/04, 052a/07, 053a/10, 053b/03, 055a/03, 084a/02, 084b/12, 085b/12, 086a/03, 086a/04, 086b/09, 087b/06, 090a/03, 090b/01, 092a/03, 092a/04, 092b/08, 093a/14, 093a/15, 093b/05, 093b/12, 094b/15, 098a/03, 098b/03, 100a/01, 100a/15, 100b/14, 101a/15, 103b/14, 105a/12, 105b/03, 107a/03, 109b/10, 109b/13, 112a/07, 112b/05, 112b/14, 112b/15, 119b/13, 120b/09, 120b/10, 131a/09, 133b/13, 134a/10, 134b/06, 135a/04, 008b/03, 009a/06, 010a/03, 010a/14, 010b/15, 014a/08, 014a/13, 014b/01, 015a/01, 018a/02, 018a/04, 018a/12, 018b/14, 019a/02, 020a/07, 020a/14, 020b/12, 021a/04, 021a/14, 022a/03, 022a/05, 023b/08, 023b/12, 025b/07, 025b/10, 027a/05, 027b/03, 027b/07, 027b/08, 027b/11, 032b/02, 033a/07, 033a/12, 035a/06, 042b/08, 042b/13, 045a/06, 046b/11, 047b/01, 051b/01, 053a/14, 084b/03, 089a/15, 090a/09, 091b/11, 092a/11, 092b/02, 094b/03, 095a/14, 097b/06, 098b/07, 098b/11, 103b/06, 104a/02, 104a/07, 104b/01, 106b/07, 110a/06, 119b/11, 120b/05, 127b/12, 131a/10, 131b/05, 134a/13.

şāhāne (f) Şahlara yakışacak şekilde, mükemmel, çok güzel: 101a/10.

şak Eni geniş bir şeyle vurulduğunda çıkan ses: 097b/14.

ş. eyle- “Şak” sesi çıkmak: 097b/14.

şakırdı Şakırdayan bir şeyin çıkardığı sesin adı: 059b/07, 097a/15.

şākird (f) Öğrenci, çırak: 086b/02, 102b/07, 103a/08.

şakķ (a) Yarma, yarılma, yırtılma: 101a/06.

ş. eyle- Yarılmak, yırtılmak: 101a/06.

şāl (f) Kadınların omuzlarını örtmek için kullandıkları geniş atkı: 029b/11

ş.a bürün- Şal örtmek: 029b/11.

Şām Yer ismi, Suriye’de bir şehir: 045a/12.

şart (a) Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşul: 084b/07.

ş. it- “Şart olsun” diyerek yemin etmek: 084b/07.

şaş- Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay ya da olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek: 011b/02, 015b/14, 027b/10, 065a/05, 094a/03.

şaşkın, şaşkun Ne yapacağını şaşırması kimse: 057a/12, 080b/05.

şaşkun bkz. şaşkın

şātt (a) Büyük nehir: 032b/08.

şavk (a) Işık: 104b/09, 104b/10.

ş.1 ur- Bir şeyin ışığı yansımak: 104b/10.

şāyed (f) Şart bildiren bir sözcük, eğer: 021b/13.

şāyi' (a) Herkesçe duyulmuş, bilinen: 025a/06.

ş. ol- Duyulmak, bilinmek: 025a/06.

şeb (f) Gece: 003a/01, 126b/11, 128a/10, 128b/07, 129a/04.

şeb-hün (f) Gece baskını: 003a/01, 126b/11, 128a/10, 128b/07, 129a/04.

ş. eyle- Gece baskını yapmak: 129a/04.

ş. it- Gece baskını yapmak: 003a/01, 128a/10.

şeddādī (a) Çok büyük ve sağlam yapı: 101b/15.

şedīd (a) Şiddetli: 054b/15, 110b/02, 111a/12, 124b/03.

şefā' at (a) Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma: 036a/07.

ş. ol- Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olmak: 036a/07.

şefā' atci Birisi için şefaatte bulunan, şefaate eden kimse: 021b/03

ş. idin- Bir kimseden kendisine şefaate olmasını istemek: 021b/03.

şeffi' (a) Bir kimsenin affedilmesi için aracı olan kimse: 030a/14.

ş. tut- Birini şefaate olarak görevlendirmek: 030a/14.

şehīd (a) Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse: 004a/07, 131b/08.

ş. it- Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda öldürmek: 131b/08.

ş. ol- Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölmek: 004a/07.

şehir bkz. şehir

Şehmerd-i ‘Ayyār Özel isim: 086a/04, 086a/08, 086b/11, 087a/01, 087a/04, 087a/08, 087a/11, 087b/04, 087b/09, 087b/12, 090a/04, 090a/15, 092a/08, 126b/08, 126b/15, 127a/04, 127b/07.

şehir, şehir (f) Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site: 009a/02, 009a/05, 009b/05, 016b/13, 017a/02, 022a/03, 022a/08, 022a/10, 023a/09, 024a/13, 024b/04, 025a/08, 026a/11, 026a/12, 029b/03, 034b/09, 036a/03, 038a/11, 038a/13, 042a/10, 042a/11, 044a/09, 050b/15, 051a/13, 084b/11, 088b/01, 090a/11.

Şehrezen-i Mıṣrī Özel isim: 012b/04.

şehriyār (f) Hükümdar, padişah: 008b/11, 018b/01, 019b/15, 037b/01, 037b/03, 041a/01, 041a/15, 046b/07, 050b/12, 062a/01.

ş.-ı heft iklim Yedi diyarın hükümdarı: 046b/07.

şehzāde (f) Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk: 002b/08, 008a/03, 017b/10, 023b/04, 025b/08, 035a/15, 072a/04, 073a/14, 082a/09.

şekil (a) Davranış biçimi, yol, tarz, tutum: 124a/06.

şem‘ (a) Mum: 014b/06.

şenlik Düğün, dernek, ziyafet: 005a/08.

şerbet (a) Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek: 044b/12, 053b/11, 105b/07.

şeref (a) Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur, haysiyet: 113a/14.

şerh (a) Bir metni, bir kitabı ayrıntılarına inerek açıklama, yorumlama: 042a/02.

şerik (a) Ortak: 036b/11.

ş. ol- Ortak olmak: 036b/11.

şerr (a) Kötülük, fenalık: 086a/10.

şey (a) Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz: 058a/02, 068a/08, 073b/02, 073b/04, 102b/12, 119a/10.

Şeyhi Özel isim: 052a/04.

şir (f) Aslan: 096b/05, 102b/03.

şir-gir (f) Aslan yakalayacak kadar güçlü olan kimse: 102b/03.

şir-i siyāhān (f) Siyahilerin aslanı: 096b/05.

şive (f) Güzellerin insana hoş gelen ve gönül fetheden tavrı, naz, eda: 031a/06.

şikār (f) Av: 022b/03, 031b/04, 040a/02, 040b/04, 063a/03, 063a/04, 063b/01, 063b/14, 070b/03, 071b/11, 072a/03, 072a/04, 073b/09.

ş. al- Avlamak: 072a/03.

ş. eyle- Karşı cinsin gönlünü çelmek: 031b/04.

ş. it- Avlamak: 063b/01, 063b/14, 071b/11, 072a/04.

şikāyet (a) Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma: 020a/01, 023b/02, 046a/05, 054a/07, 054b/04, 083a/04, 083a/14, 087a/05, 087b/03, 087b/05, 087b/06, 089b/11, 101b/10, 109b/11.

ş. eyle- Birinin yaptığı yanlış bir işi veya davranışı bir kimseye bildirmek, yakınmak, sızlanmak: 023b/02, 046a/05, 089b/11, 101b/10, 109b/11.

ş. it- Birinin yaptığı yanlış bir işi veya davranışı bir kimseye bildirmek, yakınmak, sızlanmak: 054b/04, 087b/06.

şikāyetci Şikayet eden kimse: 045b/01, 082b/06.

şikem (f) Karın: 111b/10.

şikest (f) Kırma, kırılma: 066b/03.

ş. it- Kırma: 066b/03.

şimden Bu andan, bundan, şimdiden: 008b/08, 016a/01, 021b/07, 022b/12, 047a/04, 059a/12, 082b/03, 100b/14, 109a/07, 119a/03.

şimden girü Bu andan sonra, bundan sonra: 008b/08, 016a/01, 021b/07, 047a/04, 059a/12.

şimden soñra Bu andan sonra, bundan sonra: 022b/12, 082b/03, 100b/14, 109a/07, 119a/03.

şimdi Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda: 011a/07, 013a/09, 017a/14, 020b/13, 025a/03, 026a/06, 026b/11, 041a/02, 041b/14, 047b/10, 048b/10, 051b/14, 055b/10, 056a/02, 057b/05,

064a/08, 066a/11, 068a/03, 069a/01, 080b/01, 083a/15, 092b/14, 097b/01, 100b/10, 103a/11, 103b/01, 106a/09, 123a/09, 126b/06, 127a/03, 134a/11.

şiş Şişmiş olan yer, şişlik, şişlik: 060a/10.

şiş- 1. Vücudun bir yeri içine yabancı bir maddenin girmesiyle veya başka bir etkiyle gerilmek, kabarmak: 080a/11, 080b/13, 130b/15; **2.** Gururlanmak, büyülenmek: 046b/06.

şol Şu, o: 002b/06, 003a/15, 013b/05, 018b/01, 036b/09, 048b/13, 049b/05, 050a/05, 050b/01, 054b/01, 055a/09, 056b/03, 057a/06, 064a/09, 073a/07, 078a/03, 078a/05, 080b/07, 091b/08, 097a/04, 105b/15, 119a/15.

şöyle Şunun gibi, şuna benzer biçimde: 001b/12, 002a/05, 004b/08, 007a/07, 007a/13, 007b/07, 011b/13, 012b/01, 013b/01, 013b/15, 015a/09, 029a/14, 030b/05, 030b/10, 032b/09, 035a/13, 040a/11, 047a/11, 047a/12, 054a/14, 059a/06, 059b/07, 062b/11, 066b/13, 068b/04, 070b/09, 071b/01, 077b/01, 079b/07, 079b/11, 080a/08, 080b/01, 085b/05, 088b/02, 095b/07, 102b/08, 102b/11, 103a/01, 104b/04, 106b/05, 111b/08, 114b/14, 118b/11, 119a/07, 125a/14, 125b/14, 133a/09, 134a/08.

şu Şu, işaret sıfatı olarak kullanılan bir sözcük: 087a/13, 087b/15, 096b/02, 098b/14, 117a/03.

şunda Şurada, “Şura” zamirinin lokatif hali: 069a/06.

şübhe (a) Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna tam olarak karar verememe durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku: 049a/05.

şükür (a) Allah’a karşı duyulan minneti dile getirme: 007b/05.

ş.ler olsun Duyulan hoşnutluğu bildirmek için kullanılan söz: 007b/05.

-T-

tâ (f) Dek, değin, kadar, vb. edatlarla kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz: 012b/03, 012b/07, 015b/06, 027a/11, 029b/13, 054b/04, 082a/02, 095b/08, 108a/01, 111b/11, 123b/10.

ta‘accüb (a) Şaşma, hayret etme: 071b/02, 078a/06, 132a/09.

t. eyle- Şaşmak, hayret etmek: 071b/02.

t. it- Şaşmak, hayret etmek: 078a/06, 132a/09.

ta' addī (a) Birinin hakkına saldırma: 022b/15.

t. ol- Saldırı olmak: 022b/15.

ta' ālā (a) “Yüksek olsun” manasına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır: 004a/12, 007b/04, 040a/13, 058a/05, 058a/09, 092b/12, 099b/11, 135a/06, 135b/04.

ta' ām (a) Yemek, aş: 044b/11, 053b/10, 126a/09.

tabaḵ (a) Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap: 118b/13, 124b/10.

taban Ayağın alt yüzü, aya: 086a/12.

ṭ. getir- Yürümek: 086a/12.

ṭabanca, ṭapanca Kısa, hafif, cepte veya belde taşınan ateşli silah: 013a/15, 060a/07, 060a/08, 079b/11, 081a/04, 108a/01.

tābi' (a) Birinin emri altında bulunan, onun hakimiyeti altında olan: 031b/13, 032b/05.

t. ol- Birinin emri altında bulunmak, kontrolüne girmek: 031b/13, 032b/05.

ṭabl (a) Davul: 005a/06, 062b/02, 111b/12, 114a/06, 119a/12, 126a/04.

ṭ.-ārām çal- Bir yerde kalmak, konaklamak, dinlenmek için davul çalmak: 111b/12, 119a/12, 126a/04.

ṭ.-ı şād-mān çal- Şenlik için davul çalmak: 005a/06, 114a/06.

ṭāc bkz. tāc

tāc, ṭāc (a) Soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık: 008a/14, 018b/15, 020a/09, 022a/08, 025a/01, 034b/14, 035b/03, 044a/05, 047b/14, 048a/03, 048a/11, 048a/13, 048a/15, 048b/03, 050a/10, 052a/11, 059b/09, 060a/11, 062b/08, 071b/08, 079b/14, 080b/14, 081a/04, 081a/08, 085a/01, 085a/15, 127b/01.

tāc-dār (f) Taç giyen, hükümdar, padişah: 022a/08, 025a/01, 035b/03, 062b/08, 071b/08, 085a/15.

tafşīl (a) Bir şeyi bütün ayrıntılarıyla açıklama: 047a/01.

ṭağ Dağ: 003a/03, 004a/11, 070b/01.

ṭ.a arḵa vir- Sırtını dağa dönmek: 003a/03.

tağıl- 1. Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak: 063a/05, 063a/07, 112b/09, 113a/10; 2. Parçalanmak: 066a/05.

taħammül (a) İnsanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma: 089a/15

t. eyle- Güç durumlara katlanmak: 089a/15.

tāħayyür (a) Hayrete düşme, şaşma: 040a/06.

t. it- Hayrete düşmek, şaşmak: 040a/06.

taħkīk (a) Mutlaka, şüphesiz: 035b/11, 051a/05, 078a/07, 087a/05.

taħsīn (a) Güzel bulup takdir etme, beğenme, övme: 110b/08, 111a/10, 119a/08, 121a/07, 122a/15, 123b/06.

t. eyle- Beğenmek, takdir etmek: 123b/06.

t. it- Beğenmek, takdir etmek: 110b/08, 111a/10, 119a/08, 121a/07, 122a/15.

taħt (f) Saltanat koltuğu, saltanat makamı: 008a/01, 014b/01, 016a/05, 016b/11, 018b/15, 019b/01, 040b/12, 041b/09, 043b/01, 044b/08, 044b/09, 046b/06, 046b/15, 047b/04, 064a/05, 067a/09, 088b/03, 091a/11, 091b/05, 095a/14, 104b/07, 108a/04, 111b/11, 130a/08.

taħte (f) Çeşitli işlerde kullanılmak üzere düz, enlice, uzun ve az kalın biçimde işlenmiş ağaç parçası: 049a/13, 066b/06.

tā'ife (a) Grup halindeki insan topluluğu, kabile, kavim: 034a/04.

tākat (a) Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hal, derman, kuvvet: 014a/13, 037b/08, 041b/12, 097b/04, 125b/05.

ṭ getir- Dayanmak, katlanmak: 037b/08, 041b/12, 097b/04, 125b/05.

ṭ.i kalma- Gücü azalmak, bitmek: 014a/13.

taħdīr (a) Beğenme, beğenip belirtme, değer verme: 077b/01.

t. it- Beğenmek, değer vermek: 077b/01

taħrīb (a) Yolunu bulma, bahane, vesile: 045b/06, 091a/03, 098b/15.

taħrīr (a) Sözle anlatma, ifade etme: 020b/04, 038b/13, 074b/09, 082a/05.

t. eyle- Anlatmak: 038b/13, 074b/09.

t. it- Anlatmak: 020b/04, 082a/05.

ṭaleb (a) İsteme, dileme, istek: 011a/01, 012a/06, 120b/06.

ṭ. eyle- 120b/06.

ṭ. it- 011a/01, 012a/06.

ta‘līmli Talim görmüş, eğitilmiş: 069a/13.

ṭālīb (a) Talep eden, isteyen kimse: 055b/09, 056a/15, 058a/12.

ṭ. ol- İstemek: 055b/09, 056a/15, 058a/12.

tama‘ (a) Açgözlülük: 050a/10.

tamām (a) Bütün, tüm, tam olarak: 002b/06, 022a/06, 022b/04, 040b/06, 044a/02, 044a/08, 053b/15, 054a/05, 083b/13, 085a/02, 106b/04, 108b/07, 121b/04, 126b/14, 128a/08, 135b/09.

t. it- Tamamlamak, bitirmek: 083b/13, 106b/04.

t. ol- Tamamlanmak, bitmek: 022b/04, 126b/14, 128a/08, 135b/09.

ṭa‘n-āmīz (f) Sövmeyle karışık, ayıplamayla karışık: 096b/04.

ṭanbūr (a) Yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli çalgı: 102b/09.

ṭapanca bkz. ṭabanaca

tār-mār bkz. tār ü mār

ṭaraf (a) 1. Yön, yan, taraf: 003a/03, 003b/04, 005b/02, 009b/07, 014b/08, 015b/07, 016b/06, 023a/06, 027b/03, 029b/10, 042a/13, 051a/12, 053a/15, 063a/05, 063a/06, 063a/07, 065a/04, 072a/10, 084a/08, 085a/15, 098a/08, 100b/08, 105a/05, 107a/11, 108a/13, 111b/08, 112b/12, 113b/08, 114b/02, 119a/07, 119a/12, 120a/14, 122a/06, 122b/01, 129a/12, 130a/02, 131a/08; 2. (İyelik ve diğer çekim ekleriyle kullanıldığında) Bahsedilen kimse veya varlığı belirtir: 053a/15, 096a/14.

Ṭārīḳ-ı ‘Ayyār Özel isim: 086b/02, 103b/11.

ta‘rīf (a) Bir şey veya kavramı, ne olduğunu ve ne olmadığını gösterecek şekilde temel unsurlarını, özelliklerini belirterek eksiksiz olarak tanımlama, açıklama: 045a/08.

t. it- Tanımlamak, açıklamak: 045a/08.

ṭarīḳ (a) Usul, sebep: 082a/10.

ṭarla Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası: 125a/07.

tār ü mār, tār-mār (f) Perişan, darmadağın: 003a/11, 007a/13, 012b/03, 014a/15, 029b/10, 099b/13.

t. eyle- Perişan etmek: 003a/11.

t. it- Perişan etmek: 029b/10, 099b/13.

t. ol- Perişan olmak: 007a/13, 012b/03, 014a/15.

tās (a) Genellikle içine sulu şeyler konulan, metal vb.nden yapılmış kap: 079b/08.

taşā (f) Üzüntü, kaygı, dert: 051a/03.

taşarruf (a) Bir kadına, kocalık muamelesinde bulunma: 037b/07.

t. eyle- Bir kadına, kocalık muamelesinde bulunmak: 037b/07.

taş Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklik gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde: 023a/10, 031a/07, 065b/12, 065b/14, 066a/01, 066a/04, 066a/07, 066a/09, 066b/01, 066b/02, 066b/11, 067a/14, 067a/15, 068a/04, 068b/01, 068b/13, 069a/10, 069a/14, 069a/15, 069b/13, 072b/14, 075a/07.

ṭ. taş üzere kalma- Baştan başa yıkıp yerle bir etmek: 023a/10.

taşak Erkeklik bezi, haya: 064a/12, 080a/04.

taş-ı Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek: 018a/03.

taşra 1. Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi: 009a/02, 022a/03, 042a/12, 093b/14; **2.** Dışarı: 004b/09, 005b/04, 015a/03, 027a/11, 028a/12, 031a/11, 060a/02, 073a/04, 080a/01, 081a/09, 081a/10, 087a/08, 104b/09, 111a/08.

ṭ. ol- Dışarı çıkmak: 080a/01.

ṭ.da kon- Şehrin dışında kalmak, konaklamak: 024b/08.

tat- Bir şeyi bütün nitelikleriyle yaşamak, hissetmek: 029a/02.

Ṭavḳ-ğarrān Özel isim: 004b/14, 005a/13, 007b/02, 029a/08, 102a/14, 128b/02.

taṣṣan Eti yenen, kemirgen, hızlı koşan, postundan yararlanan bir tür memeli: 059a/14.

ta‘yīn (a) Bir göreve yerleştirme: 031b/01, 084b/15.

t. eyle- Bir göreve yerleştirmek: 031b/01.

t. it- Bir göreve yerleştirmek: 084b/15.

taẓarruʿ (a) Yalvarma, yakarma: 077a/03.

tāze (f) Dinç görünümlü, diri, körpe: 005a/03, 109a/03.

tāzelik Dinç, diri, canlı olma durumu: 093a/01, 104b/14, 127a/11.

taʿzīm (a) Saygı gösterme, hürmet etme: 043a/07, 104b/02, 106a/02.

tebdīl (a) Değiştirme, başka şekle sokma: 026a/15, 036b/03, 050a/07, 077b/11, 085a/03.

t. it- Değiştirmek: 085a/03.

t. eyle- Değiştirmek: 050a/07.

t.-i şüret Görünüş değiştirmek, şekil değiştirmek: 026a/15, 036b/03, 077b/11.

teber (f) Balta: 004b/11.

tedārīk bkz. tedārūk

tedārūk, tedārīk (a) Hazırlama, hazırlık yapma: 016a/08, 026b/06, 035b/12, 039a/11, 042a/13, 043a/02, 043b/04, 043b/09, 053b/14, 060b/13, 092a/01, 092a/05, 093a/09, 098a/05, 107b/07, 107b/09, 108a/10, 108a/11, 126b/02, 133b/11, 134a/15.

t. it- Hazırlık yapmak: 043a/02, 126b/02.

t. gör- Hazırlık yapmak: 035b/12, 043b/09, 092a/05, 093a/09, 098a/05.

t. göril- Hazırlık yapılmak: 060b/13.

t.de ol- Hazır olmak: 039a/11.

tedbīr (a) Önlem, hazırlık: 020b/09, 041a/10, 043b/04, 053b/14, 126b/01, 134a/11.

t. eyle- Önlem almak, hazırlanmak: 041a/10.

tef (f) Zili bir kasnağa geçirilmiş kursak zarından oluşan çalgı: 102b/09.

tefāhūr (a) Övünme: 047b/11.

t. eyle- Övünmek: 047b/11.

tefārīk (a) Genellikle kırmızı, beyaz ve mor kumaştan dikilen, gömlek ve şalvardan oluşan, kol ağızları, paça kenarları ile şalvarın yanları işlenmiş kadın giysisi: 047b/02.

tefek্কür (a) Düşünme: 081b/09, 083b/03.

t. eyle- Düşünmek: 081b/09.

t. it- Düşünmek: 083b/03.

tehī-dest (f) Eli boş, zügürt: 100a/05.

tek Sadece, yalnızca: 030b/05.

tekbīr (a) İslam dininde Allah'ın büyüklüğünü belirtmek için söylenen "Allahuekber" sözü: 012a/03, 013b/15.

t. getür- İslam dininde Allah'ın büyüklüğünü belirtmek için söylenen "Allahuekber" sözünü söylemek: 012a/03, 013b/15.

teker Sarsılma: 066a/08.

teklīf (a) Yapması için birinden iş isteme: 045b/02, 062a/04, 095b/11, 116b/03.

t. eyle- Yapması için birinden iş istemek: 045b/02, 062a/04.

t. it- Yapması için birinden iş istemek: 116b/03.

tekmīl (a) Tamamlama, bitirme, bitme: 001b/02, 068a/07, 109a/05.

t. ol- Bitmek: 068a/07.

tekrār (a) Bir daha, yeniden, gene: 006b/12, 011b/03, 012a/06, 066a/07, 114a/02, 130b/11, 134b/13, 134b/14.

t.-be-tekrār Tekrar tekrar, birçok defa: 134b/13.

temāšā (f) Hoşlanarak bakma, seyretme: 051a/11, 070a/09

t.ya tūr- Bakmak, seyretmek: 070a/09.

ten (f) İnsan vücudunun dış yüzü, vücut: 106b/01.

tenbīh (a) Bir şeyin belli bir biçimde ve yolda yapılmasını söyleme, uyarma, uyarı: 071b/06, 089b/07.

t. it- Bir şeyin belli bir biçimde ve yolda yapılmasını söyleme, uyararak: 089b/07.

t. eyle- Bir şeyin belli bir biçimde ve yolda yapılmasını söyleme, uyararak: 071b/06.

teng (f) Dar, sıkıntılı şey: 133a/10.

t. eyle- Sıkıntı vermek: 133a/10.

Tengrūs Şāh Özel isim: 041b/09, 093a/14, 093b/04, 093b/08, 094a/10, 094b/03, 094b/15, 095a/04, 095a/08, 095a/13, 095b/12, 096a/03, 096a/08, 096a/10, 096b/11, 097a/06, 097a/12,

097b/01, 097b/06, 097b/08, 097b/14, 098a/03, 098a/12, 098b/03, 098b/07, 098b/10, 098b/14, 099a/11, 099b/12, 099b/15.

tenhā (f) Issız, boş, kalabalık olmayan: 060a/02, 070b/08, 071a/08, 071a/09.

t.ya çek- Boş bir yere götürmek: 070b/08, 071a/09.

tepe Başın üst kısmı: 095b/08.

tereddüd (a) Kararsızlık, karar verememe: 106b/07.

t. it- Karar verememek: 106b/07.

terk (a) Bırakma, ayrılma, ihmal etme: 074a/05, 085b/07, 091a/14, 106a/12.

t. eyle- Bırakma, ayrılma, ihmal etmek: 091a/14.

t. it- Bırakma, ayrılma, ihmal etmek: 074a/05, 085b/07, 106a/12.

terki Eyerin arka bölümü: 063b/09.

ters 1. Gidilmesi gereken yönün zıddı: 050b/07, 102b/12; **2.** Engel olma, engelleme: 089a/04.

t.ine döndür- Engel olmak, engellemek: 089a/04.

terzi (f) Giysi biçip diken kimse: 117b/04.

tesellī (a) Avunma, avuntu: 008b/14.

t. vir- Avutmak: 008b/14.

teslīm (a) Bir şeyi yeni sahibine verme, bırakma, devretme: 024a/02, 025b/12, 028a/14, 029a/03, 033a/05, 039b/13, 042a/05, 043a/12, 045b/14, 052a/14, 056b/15, 068a/05, 077a/10, 081b/14, 099b/06, 119b/13, 125a/11; **2.** “Teslim ol” veya “teslim oluyorum” sözü: 026a/04.

t. eyle- Bir şeyi yeni sahibine verme, bırakma, devretmek: 025b/12, 028a/14, 029a/03, 033a/05, 042a/05, 043a/12, 052a/14, 068a/05, 077a/10, 081b/14, 099b/06, 125a/11.

t. it- Bir şeyi yeni sahibine verme, bırakma, devretmek: 024a/02, 039b/13, 045b/14, 056b/15, 119b/13.

tetimme (a) Bir eksiği tamamlamak üzere gerekli olan şey: 001b/02, 001b/04.

tevābi^c (a) Bir kimseyle beraber bulunan, ona tabi olan kimseler: 027b/11, 038b/11, 063a/04, 071b/06.

tevāzu^c (a) Alçak gönüllülük: 104a/05.

t. eyle- Alçak gönüllü olmak: 104a/05.

te'sîr (a) Etki, intiba: 112a/08.

t. eyle- Etkilemek: 112a/08.

tılısm (a) Sihirli bir kuvvet taşıdığına inanılan şey, sihir, büyü: 008a/05.

tırmala- Tırnaklarıyla çizmek veya hırpalamak, cırmalamak: 037a/07.

tîğ (f) Kılıç: 005a/12, 005b/15, 006a/03, 006a/10, 006a/11, 006a/12, 006b/03, 006b/04, 006b/05, 006b/09, 007a/11, 012b/06, 012b/07, 013a/14, 013b/07, 013b/09, 015a/13, 043a/10, 052b/01, 067b/02, 070a/14, 109a/04, 112a/06, 115a/08, 115a/12, 116a/08, 124b/13, 125a/02, 126b/13, 128a/06, 128a/14, 129a/15, 129b/06, 128b/09, 129b/09, 130b/03, 130b/04.

tîmâr (f) Hasta veya yaraya bakma, tedavi etme: 120a/09.

t. it- Hasta veya yaraya bakmak, tedavi etmek, bakmak: 060a/11, 082a/01, 120a/09, 135b/03.

tîmur Demir: 049a/12, 098a/13.

t. al- Gemi yola çıkmak için çıpasını denizden çekmek: 098a/13.

tîr bkz. tîr

tîr, tîr (f) Ok: 012b/08, 013b/10, 016b/04, 017b/07, 063b/05, 102b/02.

tîr-endâz (f) Ok atan, okçu: 012b/08, 017b/07, 102b/02.

tîr-keş (f) Ok kabı: 063b/05.

tîryâk (a) Zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macun: 135b/01.

tîz (f) Tez, çabuk: 010a/15, 021b/15, 022a/04, 024b/09, 028a/13, 044a/12, 053a/02, 055a/05, 066a/12, 066b/10, 070b/10, 076b/11, 076b/13, 081a/11, 086a/05, 087a/14, 092a/10, 094a/05, 094b/07, 096b/06, 098a/05, 108a/06, 123a/11, 124b/12, 128b/12, 130a/08, 130a/12, 132b/12

tîzce Hızlıca, hızlı bir şekilde: 052b/07.

tîziyye bkz. tîziyye

tîziyye, tîziyye (f) Hızlıca, hızlı bir şekilde: 060a/03, 074a/15, 117b/14, 118b/09.

ţob Bazı aletlerde bulunan toparlağımsı parça: 011a/12.

ţobhâne, Tobhâne Yer ismi: 060a/09, 080a/10.

toğra- Keserek parçalamak: 011b/04.

toğru 1. Gerçek, yalan olmayan: 049a/03; **2.** Açıkçası: 059a/10.

toğur- Doğum yapmak: 036b/08.

tok Para, mal vb. yönden artık ihtiyaç duymama: 029a/12.

tokun- 1. Değmek, temas etmek: 066b/04; **2.** Etkilemek, rahatsız etmek: 025b/13, 060b/04, 090a/10.

tokuz Sekizden sonra gelen sayının adı: 121b/06.

tol- Dolu duruma gelmek: 080a/09.

ton Vücudun belden aşağısına giyilen, uzun veya kısa iç giysisi: 068a/09, 068a/10, 068b/03, 075a/09, 078a/11.

toprak 1. Toz, toprak: 039a/03; **2.** Ülke, memleket, yöre: 090a/07.

toyum Eldekinden hoşnut olma durumu: 029a/12.

toz Çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak: 034b/11, 101a/03, 111a/03, 111a/04, 111a/08.

tūğ bkz. tūğ

tūğ, tūğ (f) Tuğ: 014a/12, 053a/07.

tuḥfe (a) Hediye, armağan: 073b/05.

tuḥūm (f) Tohum: 024a/08.

tūlā (a) Daha, pek, çok: 102a/02.

Tūmār-ı Mār-gīr Özel isim: 102b/03.

tur- 1. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz durumda olmak, beklemek, durmak: 006b/11, 009b/14, 024b/07, 027a/04, 031b/12, 050a/04, 057a/14, 057b/03, 065b/01, 066a/08, 066a/13, 068b/06, 068b/14, 071b/13, 080a/13, 080b/01, 089a/08, 094a/15, 108a/14, 128a/12, 128b/08; **2.** Beklemek, dikilmek: 030b/07, 072b/12; **3.** Oyalanmak: 076b/10; **4.** “Hayır, olmaz” anlamında kullanılır: 069a/04; **5.** Devamlılık bildiren yardımcı fiil olarak kullanılır: 047b/15, 056a/13, 060a/04, 070a/10, 108b/05.

turfē (a) Değeri düşük, işe yaramaz: 024a/09.

t. eyle- Değerini düşürmek: 024a/09.

uç- Kuş, kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşmeden durmak, havada yol almak: 059b/15, 060a/01.

uçkur Şalvarı bele bağlamak veya torba, kese vb. şeylerin ağzını büzmek için bunlara geçirilen bağ: 068a/11.

uğra- Ansızın güzel, hoş, sıkıcı, üzücü bir durumla karşılaşmak: 068a/12, 069b/08, 075a/01, 101b/04.

uğrat- Uğrama işini yaptırmak, uğramasına sebep olmak: 016a/04, 091a/05.

uğrı Hırsız: 050b/01, 074b/06, 082b/11, 089a/02, 089b/04.

uğrula- Hırsızlıkla ele geçirmek, çalmak: 129a/03.

uğrun Gizli: 016a/11, 027b/05, 129b/14.

uğun- Büyük bir üzüntü veya acıdan kıvrınmak: 068b/03.

uğur Amaç, hedef, gaye: 013b/06, 013b/14, 016a/02.

uğurla- Başka bir yöne doğru gitmesini sağlamak: 117b/08.

uğurlan- Bir kimse iyi dileklerle yolcu edilmek: 130a/15.

uğurlat- Hırsıza kaptırmak, çaldırmak: 048b/03.

‘**uhde (a)** Birinin yapmakla yükümlü olduğu iş, görev, sorumluluk: 052a/02.

‘**u.sinden gel-** Başarmak: 052a/02.

ulaş- Varmak, elde etmek, erişmek: 027b/01, 081b/03, 082a/14, 082b/02, 083a/08.

ulaşdır- bkz. ulaştır-

ulaştır-, ulaştır- Ulaşmasını sağlamak: 008a/08, 056b/09, 098b/10.

ulu Yüce: 037b/02.

‘**ulüfe (a)** Askerlere üç ayda bir verilen maaş: 045a/15.

‘**u. eyle-** Maaş vermek: 045a/15.

unut- Aklında kalmamak, hatırlamamak: 073b/01, 094b/08, 100a/08, 127b/06.

ur- Vurmak: 001b/08, 005a/12, 005b/10, 006a/01, 006a/11, 006b/06, 011b/13, 012b/01, 012b/07, 012b/11, 013a/05, 013b/01, 013b/09, 013b/15, 015a/10, 019b/11, 047a/14, 050b/04, 054a/14, 059a/06, 060a/08, 060a/09, 065a/01, 065a/07, 065a/10, 065b/14, 066a/04, 066b/13,

066b/14, 072a/12, 079b/07, 079b/11, 080b/14, 081a/03, 095a/10, 095b/03, 095b/07, 096b/13, 096b/15, 097a/04, 098a/11, 106b/15, 110b/05, 110b/11, 111a/12, 112a/06, 112a/09, 114a/07, 114b/15, 115b/01, 116a/08, 117a/15, 117b/13, 118a/04, 118b/06, 121a/11, 122b/06, 123b/02, 123b/08, 125b/15, 126b/13, 128a/07, 128b/08, 129a/08, 129a/11, 129b/12, 129b/13, 130b/03, 131a/01, 133a/12, 006a/04, 006b/10, 006b/12, 007a/11, 008a/15, 010b/11, 011b/14, 012a/06, 012a/10, 013a/07, 013b/08, 016b/05, 020a/09, 027a/14, 027b/02, 028a/15, 028b/02, 034b/14, 037a/10, 058b/05, 063b/07, 065a/13, 081a/04, 094b/04, 095b/03, 096b/12, 097a/02, 097a/09, 097b/13, 104b/10, 105a/11, 108b/12, 110a/09, 110b/10, 111a/15, 114b/03, 118a/08, 118b/05, 120b/13, 121a/05, 122a/13, 122b/03, 123b/01, 125b/11, 127b/11, 128b/03, 129a/14, 129b/05, 130b/01, 132b/09.

urıl- Vurulmak: 126a/05.

urış- Vuruşmak, savaşmak, kavga etmek: 121a/06, 123b/09.

‘uryān (a) Çıplak: 005b/15, 006a/10, 015a/13, 067a/10, 069b/06, 070a/06, 079a/13.

‘u. it- Çıplak hale getirmek, kılıcı kınından çıkarmak: 005b/15, 006a/10, 079a/13, 015a/13.

‘u. kal- Çıplak kalmak: 069b/06.

uşan- Tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bezmek, bıkmak: 093b/09.

usta (f) Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse: 049a/11.

uşül (a) Bir amaca ulaşmak için izlenen yol, yöntem, metot: 044a/08, 049a/07.

utan- 1. Gülünç olacak veya onursuz sayılacak bir duruma düşmekten dolayı üzüntü duymak, mahcup olmak: 049b/01, 075a/08; 2. Çekinmek: 019b/03, 021a/03, 021a/05, 099a/01.

uy- Davranışlarını, hareket, fikir vb.ni karşısındaki kişiye veya bir şeye göre ayarlamak, ona tabi olmak: 021a/12, 083a/08; 2. Uyum sağlamak: 102b/12.

uyan- Uyku durumundan çıkmak: 128b/10.

uyandur- Uyanmasına yol açmak: 070b/05.

uyhu Uyku: 026b/13.

uyu- Uyku durumunda olmak: 070b/03, 083a/09.

uza- Uzun duruma gelmek: 125b/06.

uzandur- (El sözcüğüyle kullanıldığında) Zarar vermesine yol açmak: 029a/14.

uzat- 1. Baş, kolları veya bacakları bir yere yöneltmek: 011a/12; 2. Bir şeyi vermek için birine yöneltmek: 059a/11. 3. Konuşmayı, tartışmayı sürdürmek: 068a/15; 4. (Dil sözcüğüyle kullanıldığında) Bir kimse veya bir şey için kötü söylemek: 090a/01; 5. (El sözcüğüyle kullanıldığında) Zarar vermek: 032b/03 088b/04.

uzun Ayrıntılı: 046a/11.

-Ü-

ü (f) Ve, ile: 002a/06, 005b/10, 015b/03, 020a/10, 024a/15, 031b/11, 033a/06, 034b/10, 035a/01, 040a/02, 040a/05, 042b/09, 043b/04, 044b/03, 047a/09, 047a/14, 053b/14, 072a/08, 085a/13, 094b/04, 097b/15, 099b/13, 103b/11, 106b/15, 112a/03, 115a/05, 115b/01, 122b/07, 124b/12, 126b/06, 129a/08.

üç İki den sonra gelen sayının adı: 003b/09, 009a/01, 012b/09, 020b/10, 022a/02, 053a/06, 053b/04, 055b/15, 059b/01, 062b/01, 062b/10, 063a/01, 065b/10, 084b/04, 095b/03, 097a/03, 101a/07, 102a/07, 102a/09, 102a/13, 107a/06, 107b/07, 107b/13, 108a/10, 109a/04, 110b/06, 111b/01, 117a/08, 118a/06, 118b/04, 123b/06, 123b/07, 129b/11.

üçüncü Üç sayısının sırasını bildirir: 083a/10.

Ümeyye-yi Sārbān Özel isim: 002b/03, 039b/03, 094a/04, 094a/06.

ümiz (f) Ümit: 030a/14.

üslüb (a) Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz: 002b/03, 076a/06, 131a/06.

üstād (f) Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse: 002a/05, 018a/14, 022a/15, 026b/07, 033a/07, 127a/09.

üst 1. Vücut, beden: 068a/08; 2. Yan, nezd: 067b/08; 3. (Yüz sözcüğüyle kullanıldığında) Yüzü yere gelecek şekilde, yüzükoyun: 079b/12; 4. Öncesi: 033b/04.

üş- Üşüşmek, hep birden bir yere toplanmak: 027b/12, 034b/09, 074a/13, 080b/10.

üşüندی Toplanma, üşüşme: 078a/14.

ü. it- Toplanmak, bir araya gelmek, üşüşmek: 078a/14.

üzengi Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka: 073a/09, 073a/13.

üzere Üstüne, üzerine, şartıyla, gibi: 006b/13, 013b/03, 014b/13, 018b/14, 022b/11, 023a/10, 027a/02, 033a/03, 042a/08, 044a/08, 047a/01, 048b/06, 049a/07, 049b/11, 059b/08, 065a/10, 072b/12, 076a/06, 077a/09, 081b/06, 081b/13, 086b/08, 097a/11, 099b/11, 099b/15, 105a/09, 107b/09, 108a/11, 120a/10, 121b/03, 129b/03, 131a/07.

üzeri Üst, üzeri: 005a/13, 005b/07, 006a/07, 008a/01, 009a/01, 012a/05, 012a/12, 013b/06, 014a/05, 015a/06, 016b/03, 021a/15, 044b/08, 044b/09, 044b/11, 047b/05, 057b/12, 058b/01, 059b/05, 060b/09, 065a/11, 065b/03, 066a/15, 066b/09, 066b/12, 070b/06, 073a/11, 073b/03, 073b/11, 077a/07, 079a/14, 079b/08, 084b/04, 100b/04, 103b/06, 105a/11, 115a/06, 124a/11, 125a/01, 125b/13, 126a/01, 128b/04, 129a/15, 129b/11, 130a/13.

-V-

va' d (a) Bir işi yerine getirmek için verilen söz: 062a/06.

v. eyle- Söz vermek: 062a/06.

vādī (a) İki dağ arasında uzanan arazi: 005b/11.

vāfir (a) Çok, bol: 023b/01, 047a/14, 047b/06, 053a/01, 071a/01, 106b/15, 113a/04, 119a/14, 123a/15, 135a/13.

vākı' a (a) Rüya: 113a/13, 114a/01.

vaqit bkz. vaqt

Vaqqāş Özel isim: 040a/15, 102b/01, 130b/05.

vaqt, vaqit (a) Zaman, an: 009b/03, 056a/09, 071b/09, 090a/05, 090a/13, 107a/07.

vālide (a) Anne: 030a/14, 032b/01, 032b/11, 032b/15, 039b/03, 039b/13.

var Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı: 001b/07, 009b/13, 023a/07, 025a/15, 029a/04, 032b/13, 035b/09, 047b/07, 048a/11, 048b/13, 049a/05, 050a/05, 054b/03, 058a/01, 059b/15, 062a/03, 067a/09, 067b/08, 068b/08, 069a/05, 072a/01, 077a/07, 078a/11, 078b/08, 078b/11, 080b/08, 081a/06, 081b/11, 082b/07, 084a/14, 084b/04, 084b/05, 087a/03, 087a/10, 090a/01, 090a/15, 092a/12, 093a/01, 093a/02, 095a/15, 101b/03, 105b/03, 113a/04, 118a/11, 123a/03, 127a/12, 127b/07, 017a/10, 022a/01, 023b/15, 025b/05, 025b/09, 029b/07,

030b/04, 041b/03, 041b/10, 042a/01, 042a/11, 048a/03, 054a/13, 056b/11, 061b/14, 064a/15, 071a/09, 078b/15, 087a/12, 096a/06, 111a/06, 114a/14, 128a/01.

var- Varmak, gitmek, ulaşmak: 009b/01, 009b/08, 010a/10, 012b/03, 012b/07, 013a/09, 016a/03, 020a/04, 020a/05, 021a/07, 022a/06, 023b/13, 024b/11, 025b/02, 026a/08, 026b/01, 033a/01, 042a/16, 043a/13, 051b/01, 055b/07, 057a/01, 057a/07, 061b/12, 064a/12, 067a/06, 067a/11, 069b/03, 069b/15, 070a/12, 070b/06, 072b/06, 075b/02, 075b/05, 076b/11, 077b/04, 079a/10, 079b/09, 081b/01, 084a/04, 084b/10, 084b/13, 085a/08, 086a/01, 086b/06, 087a/02, 088a/10, 089a/10, 089a/11, 090a/05, 090a/12, 091b/04, 094a/05, 098b/13, 099a/01, 100a/06, 101a/06, 105a/12, 105b/03, 106b/09, 107a/10, 107a/15, 108a/07, 109b/05, 112b/11, 114a/12, 126b/10, 127a/02, 128a/09, 131b/10, 008b/06, 020a/12, 023a/15, 025b/12, 025b/15, 028a/05, 033b/06, 036a/05, 036a/07, 039b/02, 043a/07, 045b/03, 045b/05, 045b/12, 052a/04, 053b/15, 056b/15, 060b/14, 061b/03, 062b/11, 069b/14, 070b/07, 070b/13, 077a/13, 082b/03, 084a/01, 088b/11, 090b/01, 092b/03, 092b/09, 092b/13, 094b/02, 104a/15, 110a/15, 112b/10.

vaşf (a) Nitelik, özellik, övgü: 046a/09.

v.a gel- Övülmek: 046a/09.

vâşıl (a) Ulaşan, erişen, kavuşan: 034a/06, 063a/02, 088a/05.

v. ol- Ulaşmak, erişmek, kavuşmak: 034a/06, 063a/02, 088a/05.

ve (a) İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz: 001b/11, 001b/12, 001b/13, 002b/14, 003a/13, 003b/12, 005b/08, 006b/09, 007a/06, 007b/02, 007b/09, 007b/11, 008a/06, 008a/08, 008b/02, 008b/06, 009a/12, 013b/09, 013b/10, 013b/14, 014b/07, 015a/09, 015a/15, 015b/03, 015b/08, 019b/06, 020a/02, 020b/04, 020b/15, 021a/02, 021a/05, 021b/01, 021b/03, 021b/05, 022a/12, 022b/05, 024b/12, 025b/07, 025b/11, 026a/14, 028a/11, 029a/07, 029a/09, 029a/10, 029b/13, 029b/15, 031b/01, 032a/10, 032b/04, 032b/12, 033a/04, 033a/11, 034a/06, 035a/03, 035b/03, 035b/04, 036a/15, 036b/08, 037a/06, 037a/15, 037b/04, 037b/09, 038a/05, 038b/05, 038b/11, 039b/01, 039b/11, 039b/15, 040a/15, 040b/06, 040b/13, 040b/15, 041b/08, 041b/09, 042a/10, 042a/11, 042b/01, 042b/08, 042b/12, 043a/10, 043a/11, 043a/14, 043a/15, 043b/01, 043b/06, 043b/07, 044a/05, 044a/06, 044a/12, 044b/15, 045a/09, 045a/10, 045a/11, 046a/09, 046a/10, 046a/11, 046a/12, 046a/14, 046b/14, 047b/02, 048a/14, 049a/02, 049b/09, 050b/06, 051a/06, 052a/11, 052b/01, 053a/07, 055b/15, 058b/10, 058b/14, 059a/01, 059a/02, 059b/05, 061a/04, 062b/03, 062b/09, 062b/11, 063a/06, 066b/06, 066b/15, 067b/13, 071b/04, 071b/06, 072a/11, 073a/13, 073b/05, 074a/07, 076a/01, 076a/04, 076b/07, 077a/08, 078a/13, 078b/04, 079a/04, 079b/02, 080a/08, 080b/14, 081a/12, 082a/06, 082a/07, 083a/11, 083b/13, 084a/15, 084b/07, 085a/01, 085a/05, 085a/09, 085a/13, 085b/01, 086a/01, 087b/15, 088b/06, 088b/07, 088b/12, 089a/09, 089b/10, 089b/11, 090b/07, 091a/10, 091a/11, 094a/01, 097a/03, 098b/08, 099a/08, 099b/06, 100a/01, 101b/13, 102a/10, 107b/08,

108a/04, 108b/03, 108b/06, 112b/04, 113a/14, 113b/01, 113b/13, 114a/07, 121a/05, 122b/11, 128a/15, 128b/11, 129a/13, 130a/09, 130a/10, 130b/05, 130b/06, 132b/12, 133a/03, 134a/02, 134b/08, 134b/10, 135a/11.

vecāhet (a) Güzel yüz, güzel yüzlülük: 101b/02.

vech (a) Biçim, şekil, yol: 067b/01, 082a/14.

vedā' (a) Ayrılırken hayırlar dileme, ayrılma, ayrılış: 023a/04, 135a/04.

v. **eyle-** Ayrılırken hayırlar dilemek, ayrılmak: 023a/04.

v. **it-** Ayrılırken hayırlar dilemek, ayrılmak: 135a/04.

vedā' laş- Ayrılırken hayırlar dilemek, ayrılmak: 094b/10.

vefā-dār (f) Vefalı, sözünde, sevgisinde duran: 134b/04.

ve'l-hāşıl (a) Kısacası, sözün kısası: 093a/03.

veyā (f) Ya da, yahut: 094b/03.

vezir (a) Valilik, vekillik gibi yüksek rütbelerde bulunan, "paşa" unvanını taşıyan kimse: 009a/13, 015b/15, 018a/12, 020a/07, 025a/06, 028b/10, 029a/09, 032b/04, 040b/07, 044b/14, 045a/06, 052a/12, 052a/13, 053a/01, 088b/06, 098a/13.

vilāyet (a) Bir vali idaresinde bulunan yer, il, şehir: 015b/02, 020b/10, 022b/11, 024b/05, 029b/01, 035a/03, 035a/05, 036a/04, 042a/07, 086b/01, 090a/08, 094a/09.

vir- Vermek, iletmek: 005b/11, 006b/04, 007a/09, 008a/04, 008b/09, 008b/15, 011b/01, 011b/14, 012b/02, 016b/08, 017b/09, 018b/05, 019b/04, 021a/08, 021b/05, 023b/03, 023b/15, 025b/04, 026b/03, 026b/08, 029b/01, 032a/07, 033a/14, 033b/14, 034a/01, 036b/11, 040a/13, 043a/15, 043b/08, 046b/15, 048a/05, 051a/10, 052a/15, 054a/02, 055b/01, 056b/08, 057a/03, 057a/02, 057b/09, 057b/15, 058a/03, 058a/06, 058a/13, 059a/04, 060b/07, 060b/11, 061b/04, 061b/15, 063b/07, 065a/02, 067a/04, 067a/06, 067b/13, 068a/09, 068b/09, 069a/01, 069b/04, 071a/11, 071b/02, 072b/15, 073a/01, 073a/13, 073b/02, 074b/01, 075a/14, 075b/01, 076b/06, 077a/11, 077a/12, 081a/11, 081a/15, 081b/01, 081b/10, 082b/02, 083a/06, 083b/02, 084b/09, 085a/05, 086a/02, 086a/04, 087a/13, 087b/08, 087b/09, 089a/10, 090b/03, 091a/15, 094a/06, 094a/11, 099b/07, 100b/01, 101b/01, 103a/15, 103b/15, 105a/10, 105b/07, 106a/02, 106a/13, 106a/07, 106b/05, 107a/13, 109a/01, 110b/12, 111b/05, 114b/15, 115b/08, 118a/14, 121a/02, 122b/05, 123a/01, 124b/04, 125b/01, 125b/04, 126a/14, 128a/04, 131a/11, 132b/12, 133a/02, 133a/05, 003a/04, 009a/09, 009a/12, 009a/14, 009b/08, 010a/09, 015a/10, 017a/08, 017b/01, 019a/15, 020b/11, 021a/07, 022b/08, 028a/06, 033b/11, 039b/04, 041b/01, 041b/02, 043a/10, 043a/14, 045a/12, 045b/03, 045b/10, 047a/08, 047b/14, 050b/08, 052a/06, 053a/01, 053b/12,

061b/06, 066b/01, 067b/03, 067b/09, 070b/04, 071b/05, 072a/13, 077b/09, 077b/14, 083a/02, 085b/09, 086a/05, 086a/06, 090a/08, 096b/09, 097a/09, 098b/13, 104a/05, 105a/12, 105a/15, 107b/03, 110a/10, 110b/08, 111a/13, 111b/02, 116a/04, 116b/06, 116b/07, 116b/10, 117a/14, 117b/02, 118b/09, 121b/05, 124b/08, 125a/04, 126b/09, 127a/01.

viril- Verme işine konu olmak: 078b/12.

vuşül (a) Ulaşma, varma: 046b/12, 106a/05.

v. bul- Ulaşmak, varmak: 106a/05.

vü (f) Ve: 104b/08, 122b/13, 128a/13.

vücüd (a) İnsan veya hayvan gövdesi, beden: 017b/07, 023b/14, 054a/12, 054a/14, 059a/06, 065b/01, 069b/13, 118a/10, 119a/02, 122a/10.

vüzerā (a) Vezirler: 100b/05.

-Y-

yā¹ (a) “Ey, hey” anlamlarında bir seslenme sözü: 006b/15, 010b/11, 013a/07, 024b/15, 029b/04, 042a/15, 056a/08, 056b/02, 089b/09, 094b/01, 094b/05, 095a/08, 096a/10, 099b/10, 107a/15, 107b/12, 111b/14, 112b/05, 114a/09, 120b/14, 122b/04, 123a/01, 123a/13, 125a/08, 125b/08, 125b/10, 129a/01.

yā² (f) 1. Veya, yahut: 018b/04, 064b/04, 074a/12, 091b/05, 091b/06, 093b/11, 094b/03, 099a/02, 122b/05; 2. O halde, öyleyse: 010a/02, 011b/05, 016a/04, 066a/03, 083a/15, 083b/10, 106a/09, 108b/12; 3. Sevinç, şaşma gibi duyguları bildirir: 023b/08, 025a/12, 055a/12, 055a/14, 055b/12, 058a/04, 060b/06, 062a/06, 067a/10, 076a/15, 077a/11, 080b/06, 082a/03, 083a/08, 087b/01, 088b/15, 089a/02, 090b/12, 103a/10, 123a/08, 133a/07.

yab yab Yavaş yavaş, usul usul: 059a/15.

yabān (f) 1. Issız yer, bilinmeyen herhangi bir yer, çöl: 074b/04, 075a/13, 075b/06, 064b/10, 068a/03, 064b/14, 092a/09, 133a/05, 133a/07; 2. Yabancı, el, yerli halktan olmayan kimse: 070a/05.

y.a söyle- Saçma ve yersiz konuşmak, boş konuşmak: 064b/10, 064b/14, 068a/03, 133a/05.

yād (f) Anma, hatırlama: 009a/15, 046b/10, 056a/01, 109b/08.

y. it- Anmak, hatırlamak: 009a/15.

y. eyle- Anmak, hatırlamak: 046b/10.

y. ol- Anılmak, hatırlanmak: 056a/01, 109b/08.

yad Yabancı: 079a/06.

yād-gār, yādigār (f) Bir kimseyi veya bir olayı hatırlatmak üzere verilen veya onlardan kalan şey: 027a/05, 047b/02, 047b/10, 072b/02, 073a/08, 085a/01, 103b/06, 109a/10.

y. kıo- Hatırlanmak için arkasında bir nesne bırakmak: 027a/05.

yādigār bkz. yād-gār

yağdur- Çok miktarda atmak: 066b/12.

yağmā (f) Zor kullanarak karşısına çıkan şeyleri alıp kaçma: 007b/12, 088b/07, 099b/14, 101b/08, 107b/08.

y. it- Zor kullanarak malı alıp kaçmak: 088b/07.

y. eyle- Zor kullanarak malı alıp kaçmak: 099b/14, 101b/08.

y. kııl- Zor kullanarak malı alıp kaçmak: 007b/12.

yağmur Yağmur gibi çok ve sık düşen, gelen şey: 066b/11.

yāhūd (f) Veya, ya da, isterseniz, daha doğrusu: 016a/06, 078a/15, 081a/07, 093b/11, 119b/14.

yaqa Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü: 029a/02, 037a/01, 058a/13.

yaqın Zaman veya yer bakımında uzak olmayan, uzak karşıtı: 004b/07, 011a/11, 014a/06, 019a/10, 026b/14, 039a/13, 040a/14, 041b/03, 043b/14, 045a/03, 053a/10, 070a/15, 093b/04, 093b/07, 097b/03, 100a/15, 101a/04, 103b/05, 109a/01.

y. gel- Yaklaşmak: 004b/07, 011a/11, 026b/14, 039a/13, 043b/14, 053a/10, 070a/15, 093b/04, 093b/07, 097b/03, 100a/15, 101a/04, 103b/05, 109a/01.

y. ol- Yaklaşmak: 014a/06.

yaqış- Uygun olmak, münasip olmak: 101b/15.

yaqlaş- Aradaki zaman veya mesafe azalacak şekilde ilerlemek: 070a/07.

yalan Doğru olmayan söz: 075a/13, 101b/14.

yalap yalap Parıl parıl: 058b/15.

y. it- Parıldamak: 058b/15.

yalman Kesici ve batıcı aletlerin kesen veya batan bölümü: 117a/12.

yalnız Tek başına, bir tek: 061b/14, 103b/04.

yaltaklan- Birine hoş görünmek için onursuzca davranmak: 134a/13.

yalvar- Birinden ısrarlı bir biçimde, kendini acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek: 021b/03, 067a/07, 068a/13, 069a/07, 076b/12.

yan- Ateş durumuna geçmek, yanmak, ısınmak: 026a/07, 080a/10.

yan 1. Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, yön, taraf, cihet: 004a/06, 008a/03, 008b/10, 016b/01, 027b/09, 044b/09, 050b/08, 053a/14, 053b/09, 061b/13, 063a/13, 064a/10, 065b/14, 072a/13, 073a/02, 075a/11, 077b/02, 079a/05, 090b/05, 100b/10, 116b/15, 130b/14; **2.** Kat, nezd, huzur: 040b/14; **3.** Beraberinde olma, birlikte olma: 077a/11; **4.** (Kal-sözcüğüyle kullanıldığında) Yaptığının cezasını görmemek: 012a/09, 088b/08.

yañadan Diğer bir taraftan, başka bir yönden: 003a/06, 007a/06, 027b/10, 037a/15, 076a/05, 130b/04.

yanaş- Bir kimsenin, bir şeyin yanına gelmek: 093b/13.

yañılışca Zarar verecek biçimde: 065a/15.

yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek: 022b/10, 024a/13, 034b/09, 039a/01, 083b/10, 127a/02.

yapdır- bkz. yapdur-

yapdur-, yapdır- Ortaya konmasını, meydana getirilmesini sağlamak: 039a/06, 039a/07.

yapıl- Yapma işine konu olmak, gerçekleştirilmek, ortaya çıkarılmak: 040b/06, 043a/01, 077b/02.

yapış- **1.** Sıkı sıkı tutmak: 006b/14, 030b/05, 032a/01, 036a/09, 049a/12, 055a/06; **2.** Zorla almak: 032b/06.

yār (f) Dost: 042a/15, 084a/13, 095a/09, 096a/11, 112a/05, 116a/07.

y.-ı gār Mağara dostu: 042a/15, 084a/13.

y. ol- Dost ve yakın olmak: 095a/09.

yar- 1. Yarık açmak, kesmek: 080a/01, 117b/10; 2. Derin yara açmak: 037a/11.

yara- Bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak: 023b/12, 041a/04, 056a/04.

yarak Silah: 012b/11, 013a/04, 026a/14.

yardım Kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanma: 004a/15, 005a/09, 092a/04, 093b/01.

yardımcı Yardım eden kimse: 120b/08.

yäre Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik: 080b/08, 080b/12.

yäreli Yaralı olan, yaralanmış: 130b/15.

yarıl- Kesilip açılmak: 083b/05.

yarım (Ağız sözcüğüyle kullanıldığında) İsteksizce, istemeye istemeye: 115b/08.

yarın Bugünden sonra gelecek ilk gün, ilerideki zaman: 009b/15, 010a/12, 010a/15, 026b/09, 077b/05, 078a/02, 078a/12, 111b/15, 112a/11, 113b/05, 121b/12.

yaş Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman: 010a/01, 011a/03, 054a/10, 059a/08.

yat Kalkan, zırh vb. korunma aracı: 026a/13.

yat- 1. Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek: 127b/04; 2. Bir yere veya bir şeye boyulu boyunca uzanmak: 009a/06, 028a/05, 065a/11, 070b/03, 094b/13.

yavuz 1. Kötü, fena: 023b/12; 2. İyi, güzel: 113a/07.

yavuzlan- Sinirlenmek, öfkelenmek: 017b/04, 047b/08, 048b/01, 048b/07, 060a/15, 065a/12, 068a/14, 075a/12, 096a/09, 096b/12.

yavuzlandur- Sinirlendirmek, öfkелendirmek: 096b/05.

yavuzluk Kötülük, fenalık: 030b/14.

yay Ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk: 063a/10.

yaz İlkbahar ile sonbahar arasındaki sıcak mevsim: 040a/09.

yaz- Söz veya düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak, yazıya dökmek, yazı ile bildirmek, haber vermek: 001b/10, 009a/08, 042a/02, 042a/09, 047a/01, 052a/05, 052a/12, 086a/03, 087a/05, 087a/07, 087b/01, 087b/03, 090a/04, 098b/12, 105a/07, 105a/09, 106a/03.

yazık Üzülme, kınama anlatan bir söz: 085b/14.

y.lar olsun Üzüntü ve kınamanın çokluğunu anlatan bir söz: 085b/14.

yazıl- Yazma işi yapılmak: 073a/11, 073b/03.

ye- bkz. yi-

yed (a) El, güç, kudret: 102a/02.

yedi Altıdan sonra gelen sayının adı: 002a/07, 002a/08, 021a/07, 030a/03, 034b/01, 040b/10, 041a/06, 045a/02, 048a/03, 054b/02, 055b/13, 058b/12, 092b/02, 103b/07, 109b/01.

yedinci Yedi sayısının sırasını bildirir: 002a/09.

yeg Bir başkasından daha çok beğenilen, tercih edilen, üstün görülen: 004a/07, 026a/09, 038a/09.

yek (f) Bir, tek: 073b/08.

yek-â-yek (f) Teke tek: 111b/07, 119a/04.

yelken Kayık ve gemileri rüzgar gücüyle yürütmek için direklerine uygun bir şekilde takılan sert, sağlam ve kalın bez: 081b/05, 098a/14

y. aç- Yola çıkmak için hareket etmek: 098a/14.

y. altına al- Himayesi altına almak, birilerini kontrol etmek: 081b/05.

Yemenî Yemenli, Yemen ülkesine ait: 102a/10, 102a/11, 102a/12.

yen- Yemek işine konu olmak: 044b/11, 126a/10.

yeñi Öncekinden sonra olan, sonra gelen: 003a/10.

yer Vücutun herhangi bir bölümü: 119a/02.

yeşil Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan renk: 059b/14.

yet- bkz. yit-

yetiş- bkz. yitiş-

yetmiş Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı: 015a/14, 046a/13, 046a/14, 124a/11.

yevmiyye (a) Bir günlük çalışma karşılığı olan ücret: 045a/14.

Yezdân (f) Yaratıcı, Allah: 120a/13.

Yezdân-perest (f) Allah'a inanan, Müslüman: 045a/07.

yık- 1. Kurulu bir şeyi parçalayarak dağıtmak, bozmak, tahrip etmek: 009b/05, 015a/12, 015b/12, 017a/09, 017a/10, 018a/05, 022b/01, 025a/08, 025b/11, 027a/14, 031b/15, 032a/03, 032a/07, 032a/13, 032b/03, 032b/06, 037b/03, 040b/13, 088b/01, 088b/05, 092b/13, 092b/14;
2. İnsan, hayvan, ağaç devirmek: 006b/12, 016b/05, 063b/08, 101b/08, 101b/12, 125a/05, 133b/02; 3. Bozmak, mahvetmek: 107a/14, 115b/10.

yıkıl- 1. Kurulu bir şey parçalanmak, tahrip edilmek: 013b/04, 032b/02, 032b/07; 2. Devrilmek: 006b/10, 013b/04, 049b/11, 133a/14; 3. Defol: 057a/07.

yılan Sürüngelemlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı: 080b/13.

yıldız bkz. yıldız

yıldız, yıldız Işıklı ve sabit bir nokta halinde görülen gök cisimlerinden her biri: 058b/11, 058b/15.

yidek Yedek, yanına: 103b/08.

yi-, ye- 1. Yenecek bir şeyle karnını doyurmak: 053b/10, 072a/09; 2. Hoşa gitmeyecek bir duruma uğramak. maruz kalmak: 069a/15, 108a/01; 3. Hoşça vakit geçirmek, eğlenmek, keyif yapmak: 018a/10, 054a/04; 4. Isırmak: 037a/08.

yidir- bkz. yidür-

yidür-, yidir- Yemesini sağlamak: 009b/06, 022b/06, 032b/09, 034b/01.

yigirmi On dokuzdan sonra gelen sayının adı: 009a/04, 015b/01, 034b/03, 083a/02, 092b/01, 131a/05, 133b/05, 134a/05.

yigit Güçlü, yürekli, mert: 056a/04, 075b/05, 078b/10.

yimek Yenmek için pişirilip hazırlanan yiyecek, aş, taam: 078b/05.

yine Yeniden, bir daha, tekrar: 004a/08, 007b/05, 016a/05, 020b/09, 022b/09, 041b/12, 043a/01, 061a/02, 061a/05, 065b/14, 073b/14, 073b/15, 074b/02, 082b/04, 082b/10, 083a/01, 083a/03, 083a/13, 083b/02, 083b/15, 084b/09, 085a/02, 091a/08, 092b/14, 092b/15, 094b/07, 098a/05, 106a/10, 110b/01, 110b/03, 117a/06, 120a/14, 120b/14, 121a/03, 121a/04, 121b/02, 123a/13, 123b/09, 124a/10, 130b/07, 131b/07, 131b/12, 133b/03.

yir 1. Yer, mekan, mahal, bölge: 002a/01, 007a/15, 007b/13, 008a/04, 008a/15, 012b/11, 014a/05, 019a/03, 019b/12, 020a/09, 022a/06, 022a/07, 025a/08, 026a/10, 030b/07, 031a/02, 031b/15, 032a/03, 032a/13, 032a/15, 034b/14, 037a/10, 037a/11, 037b/14, 038a/13, 049a/09, 052b/05, 055a/08, 055a/09, 055b/15, 056a/01, 056b/14, 057a/13, 058a/09, 058b/13, 059a/05, 060a/02, 062b/07, 062b/13, 070a/11, 070b/03, 071b/14, 074b/04, 076a/09, 076b/09, 077b/14,

078b/04, 082b/04, 083b/12, 084a/12, 089a/08, 095b/08, 112b/14, 117b/11, 125a/15, 128a/03, 131b/14, 006b/11, 007a/03, 009b/14, 027a/04, 066a/06, 066a/08, 066a/10, 071b/13, 076a/03, 079b/03, 086a/08, 094a/15, 104a/01, 124b/13, 128a/12, 128b/12, 009b/06, 010b/05, 011a/04, 020b/01, 022b/01, 024a/15, 030b/06, 031a/10, 031b/12, 032b/07, 032b/10, 034b/10, 037b/04, 039a/02, 039b/09, 044a/04, 044a/05, 044a/07, 054a/01, 065a/14, 080a/11, 080a/12, 084b/05, 095a/10, 108a/14, 113b/09, 116b/08, 120b/01, 122a/07, 125b/02, 126a/08, 128b/08, 131b/13;
2. (Bul- sözcüğüyle kullanıldığında) Gerçekleşmek: 022b/06.

y. vir- Oturması için yer göstermek, kendi yerini vermek: 008a/04.

y.in bul- 1. Gerçekleşmek, (söz) yerine gelmek: 022b/06; 2. Yere değmek, temas etmek: 125b/02.

yirleşdür- Yerine koymak: 044a/08.

yit¹ Bağlamak: 016b/15.

yit² Yeterli olmak, kafi gelmek: 058a/05, 067a/13, 089a/06.

yitiş-, yetiş- 1. Ulaşmak, varmak, ermek: 007a/11, 023a/09, 027a/13, 094b/07, 096a/06, 097b/11, 099b/04; 2. Getirilmek, gönderilmek: 026b/08, 082a/02; 3. Büyümek, olmak, olgunlaşmak: 034a/15.

yoğ bkz. yok

yoğsa, yoksa Endişe, merak, umut gibi duyguları anlatmak için kullanılan bir söz, yoksa, aksi takdirde: 004a/04, 006b/08, 011b/04, 013a/08, 017a/14, 030a/01, 041a/11, 048a/08, 048b/09, 057b/09, 066a/11, 068a/03, 075a/01, 076b/13, 081a/11, 085a/07, 086b/06, 089a/11, 109b/01, 119b/04, 121b/08, 132b/13, 133a/05.

yok, yoğ Bulunmayan, mevcut olmayan şey, var karşıtı, hayır: 004a/02, 009b/03, 021b/07, 024a/04, 025a/04, 025a/13, 028b/11, 032b/13, 033b/03, 035a/08, 035a/12, 035b/10, 038b/07, 042b/09, 042b/11, 068a/14, 070a/06, 075b/14, 077a/11, 080b/12, 081b/10, 087a/10, 087b/09, 091b/04, 092b/10, 100b/11, 101b/03, 101b/07, 103a/10, 104a/04, 106a/14, 110a/03, 114a/12, 117b/15, 119a/02, 131b/01, 131b/14, 005a/10, 010a/11, 019a/04, 021a/06, 030b/11, 041a/04, 046a/07, 048a/15, 049b/08, 052b/04, 055a/11, 069a/04, 092b/12.

yokla- 1. Dokunarak incelemek: 117b/14; 2. Birinin halini, hatırını sormak: 028a/09 3. Bir konuda bilgi almaya çalışmak, anlamaya çalışmak: 049a/03.

yoksa bkz. yoğsa

yol- Çekip koparmak: 037a/06.

yol 1. Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik: 023a/07, 023a/08, 023b/10, 023b/11, 024b/03, 025a/12, 025a/14, 034b/11, 061b/05, 065a/02, 069b/04, 084a/08, 093b/05, 101a/02, 132a/05; **2.** Yön: 116b/15; **3.** Uğruna: 030a/05. **4.** Yolculuk: 043b/09; **5.** (Bir sözcüğüyle kullanıldığında) Kez, defa: 012a/11, 042a/16, 059b/01, 116b/05, 125a/13, 125b/10, 126b/13.

y. vir- Gitmesine izin vermek: 069b/04.

yoldaş Yol arkadaşı, arkadaş, dost: 002a/02, 011a/08, 031b/01.

yolla- **1.** Göndermek: 024b/10, 130a/11; **2.** Atmak, fırlatmak: 068a/04.

yolluk Yol arkadaşı: 044b/05.

yu- Yıkamak: 135b/01.

Yunān Yunanistan halkından olan kimse: 015a/15, 102b/05, 108b/04.

Yunānī Yunanistan ile ilgili: 102b/05.

yuvarlan- Kendi üzerinde döne döne hareket etmek: 049b/13.

yüce Ulu, büyük: 032a/01.

yüket- Yükleme işini yaptırmak: 098b/11, 099a/09, 113b/05, 130a/11.

yürek Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül: 031a/07.

yüri- **1.** Adım atarak ilerlemek, gitmek: 015a/06, 048b/06, 050a/15, 069b/12, 073a/03, 081b/15; **2.** Üzerine doğru gitmek, saldırmak, hücum etmek: 005a/13, 013b/07, 015a/14, 015b/01, 027a/10, 027b/03, 029b/10, 094b/14, 095a/04, 097a/11, 097b/07, 098a/09, 128b/01; **3.** Yaklaşmak, az bir mesafe kalmak: 117b/06; **4.** “Devam et, git” anlamlarında kullanılan bir söz: 056b/10, 073b/01, 077b/04, 106b/09, 107a/05, 111b/14, 112a/10, 114a/13, 120b/07, 128a/08.

y.yüvir- “Yürü-” fiilinin tezlik hali: 050a/15, 069b/12, 073a/03, 081b/15.

yüriş Yürüme, saldırma, hücum etme: 003b/13, 004a/09, 015a/03, 027a/09.

y. eyle- Saldırmak, hücum etmek: 015a/03, 027a/09.

y. it- Yürümek: 004a/09.

y. ol- Saldırmak, hücum etmek: 003b/13.

yüz¹ Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı: 002a/10, 005b/03, 007b/04, 009a/01, 015a/14, 019a/03, 022a/05, 022a/12, 053a/06, 053a/07, 057b/12, 058a/08, 058a/15, 059a/01, 062a/15, 062b/01, 062b/10, 078a/13, 079a/03, 079a/12, 084b/04, 092b/03, 093a/15, 093b/13, 094b/12, 095a/05, 099a/04, 102b/04, 102b/08, 128b/01.

yüz² 1. Sima, çehre, surat: 007a/13, 007b/03, 009b/02, 014a/14, 015a/05, 027a/08, 030a/07, 037a/06, 037a/12, 046b/03, 047b/13, 050b/06, 059b/08, 066a/15, 069a/14, 071b/15, 072a/01, 072a/05, 079b/08, 079b/12, 081a/08, 085b/15, 089b/03, 099a/15, 110a/05, 126a/12, 129b/14; 2. Nedenle, sebeple: 001b/13; 3. Kişi, şahıs, başkası: 093a/13; 4. Yüzey: 002a/01, 120b/15; 5. Utanma: 030b/11.

y. döndür- Gösterdiği ilgiyi kesmek, küs duruma gelmek: 030a/07, 085b/15.

y. tut- Bir şey, olmak üzere bulunmak: 007a/13, 014a/14.

y. sür- Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek: 007b/03, 009b/02.

yüzlü Yüzü herhangi bir nitelikte olan: 018b/01, 019a/07, 019b/09.

-Z-

zabt bkz. zabt

zabt, zabt (a) 1. Zor kullanarak ele geçirme: 014b/02, 029a/05, 029a/07, 029a/10, 091a/11, 2. Yönetimi altına alma, yönetme: 022b/11, 096a/15 3. Kuvvetle tutma: 011a/13, 111a/01, 118b/14, 124b/06.

z. eyle- 1. Zor kullanarak ele geçirmek: 014b/02, 029a/05, 029a/10; 2. Kuvvetle tutmak: 011a/13.

z. it- 1. Zor kullanarak ele geçirmek: 029a/07, 091a/11; 2. Yönetimi altına almak, yönetmek: 022b/11, 096a/15; 3. Kuvvetle tutmak: 111a/01, 118b/14.

zâhir (a) Meydanda olan, aşikar, açık, belli: 003b/03, 004a/13, 004a/14, 023b/10, 028a/02, 045a/06, 047a/05, 082b/10, 087b/04, 101a/03, 103a/13, 123a/03.

zahîre (a) Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan tahıl, erzak: 099a/08.

zaħm (f) Yara: 006b/10, 117b/13, 117b/15, 126b/13, 128a/07, 129b/11, 134b/01.

z. ur- Yara açmak, yaralamak: 006b/10, 117b/13, 126b/13, 128a/07, 129b/11.

zaḥm-dār (f) Yaralı: 079b/05, 126a/08.

zaḥmet bkz. zaḥmet

zaḥmet, zaḥmet (a) Sıkıntı, eziyet, güçlük, zorluk: 032a/07, 032a/08, 104a/03, 121a/12.

z. çek- Güçlkle karşılaşmak, sıkıntıya katlanmak: 121a/12.

z. vir- Sıkıntı vermek: 032a/07.

Zāl (f) Özel isim: 045a/11, 053b/07.

zamīr-şinās (f) Gönül bilen, ince duygulu, hassas: 077a/15.

zarar bkz. zarar

zarar, zarar (a) Bir kimse veya bir şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan: 025b/13, 028b/12, 056b/05, 057b/05, 060b/04, 090a/10, 133a/06, 135b/05.

z.ı doḡun- Kötülüğe uğratmak: 025b/13, 057b/05, 060b/04, 090a/10.

z. gör- Kötü sonuca uğramak: 028b/12, 133a/06.

z. ol- Kötülük gelmek: 056b/05, 135b/05.

Zāvil, Zāvīlistān Yer ismi: 041b/04, 043b/11, 043b/14, 044a/09, 045a/02, 046b/11, 050b/15, 052a/13, 064a/04, 064a/13, 084b/11, 119b/10.

zāyi^c 1. Kayıp, yok olmuş şey: 043b/15; 2. ziyan olmuş, boşa gitmiş: 065b/13, 073b/15

z. it- Kaybetmek: 043b/15.

z. ol- Ziyan olmak: 065b/13, 073b/15.

zeber (f) Üst: 097b/15, 115a/05, 115b/01, 124b/12.

zeber-dest (f) El üstünde bulunan, amir ve hakim durumunda olan: 041b/13.

zebūn (f) Zayıf, güçsüz, aciz: 003a/02, 004a/01, 004b/01, 013a/13, 075a/07.

z. eyle- Güçsüz bırakmak, zavallı duruma getirmek: 003a/02.

z. it- Güçsüz bırakmak, zavallı duruma getirmek: 004b/01.

z. ol- Güçsüz duruma düşmek: 004a/01, 013a/13, 075a/07.

zehir (f) Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde: 126b/03, 128a/06.

zehirli bkz. zehirlü

zehirlü, zehirli Zehri olan: 126b/12, 131a/01.

zehr-nāk (f) Zehirli, zehri olan: 129b/06

zehre (f) Öd, safra: 110a/06.

z.si çāk ol- Ödü kopmak: 110a/06.

zemān (a) Vakit: 005b/10, 007a/01, 010b/09, 011a/15, 026a/08, 028b/14, 029a/01, 029b/04, 032a/02, 036a/02, 051a/06, 061b/01, 068b/02, 077b/02, 080a/05, 083a/03, 083a/13, 084a/15, 089b/07, 092a/07, 105a/02, 110a/01, 113a/09, 114a/15, 121a/05, 121b/10, 122b/07, 123a/10, 125a/06, 129a/08, 132a/10.

zemīn (f) Yer, toprak: 005b/10, 102b/06, 122b/07, 124b/15, 125b/14, 125b/15, 129a/08.

zemzem (a) Kabe yakınında bulunan bir kuyunun Müslümanlarca kutsal sayılan suyu, zemzem suyu: 135a/15.

zencīr (f) Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ: 094b/04.

z.e ur- Zincirle bağlamak: 094b/04.

zevāl (a) Yok olma, yok edilme, ortadan kalkma: 042a/02.

zevķ (a) Hoşa giden veya çekici bir şeyin elde edilmesinden, düşünülmesinden doğan hoş duygu, haz, eğlence: 035a/02, 085a/13, 086a/15.

zībā (f) Süslü, güzel: 104b/08, 104b/09.

zīr (f) Alt: 097b/15, 115a/05, 115b/01, 124b/12.

z. ü zeber ol- Altüst olmak: 097b/15, 115a/05, 115b/01, 124b/12.

zīrā (f) Çünkü, şundan dolayı: 004b/11, 009b/15, 011a/15, 012a/10, 017a/01, 017a/09, 021a/06, 021a/09, 025a/15, 029b/06, 032a/09, 032a/15, 033a/10, 036b/03, 036b/13, 037b/15, 038b/05, 041b/14, 046a/10, 056a/05, 056b/14, 057b/10, 058a/02, 059b/14, 061a/03, 061b/10, 061b/12, 062a/04, 067a/15, 068a/10, 068a/13, 069a/05, 073a/15, 078b/13, 081b/11, 087b/05, 091b/14, 092a/10, 093b/09, 096a/05, 096b/07, 097b/10, 100b/11, 103a/08, 106b/12, 107a/02, 107a/13, 109a/05, 109b/13, 113a/07, 123a/06, 123b/15, 126b/05, 133b/09.

zīkr (a) Anma, anılma, hatırlama: 042a/07.

z. olın- Anılan, adı geçen, söylenen: 042a/07.

zindān (f) İçinde tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer: 021b/11, 028a/02, 028a/03.

zīnet (a) Süs: 100b/09, 105a/15.

z. it- Süslemek: 100b/09.

z. vir- Süslemek: 105a/15.

ziyāde (a) Çok, daha çok, daha fazla: 009a/01, 012a/10, 024a/10, 034b/07, 036b/13, 039a/05, 045b/15, 077b/03, 079a/13, 084b/05, 089b/02, 106b/05, 110a/14, 113a/03, 114b/11, 114b/13, 118a/03.

ziyādeleş- Fazlalaşmak, artmak: 016b/13.

ziyāfet (a) Eğlenmek veya bir olayı kutlamak amacıyla birçok kimsenin bir araya gelerek yedikleri yemek, şölen, toyt: 034a/12.

ziyān (f) Bir şey veya kimsenin sebep olduğu kayıp, zarar: 092b/06.

z. ol- Zarar görmek: 092b/06.

zūhūr (a) Ortaya çıkma, görünme, belirme: 045a/04, 046b/13, 104b/03.

z. eyle- Ortaya çıkmak, belirme: 045a/04, 104b/03.

z. it- Ortaya çıkmak, belirme: 046b/13.

zūlm (a) Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, eziyet, cefa: 051b/03.

z. eyle- Eziyet etmek, cefa çektirmek: 051b/03.

Zūpūn bin Keykāvus Özel isim: 041b/04, 041b/13, 042a/03, 043a/02, 043a/04, 043a/10, 043a/13, 043b/06, 044a/03, 044a/09, 044a/11, 044b/07, 044b/13, 045a/01, 046b/04, 046b/12, 047a/02, 047a/12, 047b/10, 048a/07, 048b/07, 048b/15, 049a/08, 049b/09, 049b/13, 050b/03, 051a/15, 052a/03, 052a/15, 052b/09, 053a/08, 053b/02, 053b/08, 054a/01, 054a/07, 055a/11, 055b/05, 055b/11, 056a/03, 056a/14, 056b/09, 056b/15, 057b/14, 058a/04, 058a/11, 059a/02, 059b/12, 060a/15, 060b/08, 061a/08, 061b/07, 062a/01, 062b/09, 063a/05, 063a/12, 063b/04, 064a/02, 064a/05, 064b/09, 065a/01, 065a/09, 065a/12, 066a/13, 066b/14, 067a/07, 067a/14, 067b/03, 067b/05, 067b/15, 068a/04, 068a/07, 068a/11, 068b/08, 068b/10, 069a/07, 069b/12, 070a/10, 070a/15, 070b/02, 071a/03, 071b/12, 072a/03, 072b/03, 073a/14, 073b/08, 074a/03, 074a/15, 074b/08, 075a/12, 075b/05, 077b/15, 078a/06, 078b/11, 080a/06, 080b/03, 081b/03, 082a/06, 082a/07, 084b/11, 085a/05, 085b/01, 087b/05, 089b/12, 091b/10, 100b/06, 101b/01, 101b/13, 102a/04, 103a/05, 103a/10, 104b/13, 105b/13, 106b/06, 107a/04, 108b/06, 108b/09,

115b/04, 116a/13, 116b/04, 117a/05, 117b/01, 117b/06, 117b/12, 118a/05, 119a/01, 119a/09, 119b/02, 119b/08, 119b/11, 120a/05, 120b/05, 120b/10, 121a/03, 121a/07, 121a/11, 121b/04, 121b/13, 122a/02, 122b/04, 122b/09, 123a/08, 123a/13, 123a/15, 123b/11, 124a/01, 124a/04, 124b/03, 124b/06, 125a/09, 125a/11, 125b/08, 125b/11, 126a/14, 126b/12, 127a/12, 128a/11, 129a/02, 129a/11, 129b/04, 129b/05, 130b/01, 130b/09, 131a/08, 132a/09, 132b/03, 133a/04, 133a/14, 133b/09, 134a/02, 044b/01, 046b/08, 047b/08, 048b/06, 049a/09, 049a/15, 049b/01, 051a/14, 052a/14, 053a/04, 053b/01, 054b/12, 057b/02, 057b/06, 057b/07, 059a/14, 062a/13, 063a/12, 065a/01, 065a/05, 066a/01, 066a/04, 066a/06, 066b/08, 069b/05, 066b/12, 070a/07, 070a/15, 071a/01, 071a/06, 071a/10, 071a/14, 071b/03, 071b/15, 072a/10, 072a/12, 072a/14, 072b/12, 073a/02, 073a/10, 073b/11, 076a/08, 078b/06, 079b/06, 079b/07, 084b/15, 089b/10, 091b/07, 107a/03, 108b/10, 111a/06, 115b/07, 117a/01, 117a/15, 117b/09, 118b/05, 119a/14, 120a/01, 121a/01, 121a/14, 121b/08, 121b/11, 122b/14, 123b/12, 123b/14, 125a/01, 125b/04, 126a/07, 126b/10, 127a/03, 127a/14, 127b/06, 127b/10, 132a/08, 134b/09.

zür bkz. zür

zür, zür (f) 1. Kuvvet, güç, baskı: 011b/04, 011b/09, 012a/02, 116b/14, 117a/01, 125a/14, 125b/03, 125b/09 2. “Yapamaz” anlamında kullanılan bir söz: 041b/12.

z. eyle- Bir kimseye güç kullanmak, kuvvet uygulamak: 125a/14, 125b/03.

z. it- Bir kimseye güç kullanmak, kuvvet uygulamak: 011b/04, 011b/09, 012a/02, 116b/14.

z. gör- Bir kimsede kuvvet olduğunu anlamak: 117a/01.

zürben (f) Zorla: 010a/05, 021a/09, 073b/11.

zûret, zûret Zorluk: 055b/01, 055b/03, 107a/01.

zurna (f) Ağaçtan yapılan, iki karış boyunda, ağız bölümü yayvan, keskin bir ses çıkaran ve çoğu zaman davulla veya dümbelele birlikte çalınan nefesli çalgı: 102b/09.

Züyü'l-Ḥumâr Özel isim: 029a/06, 036a/12, 038a/01, 102a/15.

Zühre Bânû Özel isim: 002b/07, 033a/08, 033b/14.

SONUÇ

Toplamda bilinen 72 cildi bulunan Hamzanâme'nin 6. cildinin 2. kısmı, yüksek lisans çalışmamızın metnini oluşturmuştur. Çalışmamıza öncelikle Hamzanâme'nin 6. cildinin nüshalarını tespit ederek başladık. Tez danışman hocam Prof. Dr. Muhammet Yelten'in yardımları ve yönlendirmesiyle yaptığımız incelemeler neticesinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Nadir Eserler Bölümü'nde bulunan karar kıldık.

İlk olarak 135 varaktan oluşan nüshanın her bir sayfasını ve her bir satırını numaralandırdık. Metni Eski Anadolu Türkçesinin dil hususiyetlerini göz önünde bulundurarak transkripsiyonlu bir şekilde yeni harflere aktardık. Metin, harekesiz olmasına rağmen bazı sözcükler dışında genel itibariyle sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Bu da eserin yazıldığı dönemin dil hususiyetleriyle alakalıdır. Yaptığımız çeviri esnasında özellikle Arapça ve Farsça bazı kelimelerin yazımlarında yapılan hatalara rağmen metnin esas haline bağlı kaldık. Bu hataları daha sonra eserin dil ve anlatım özelliklerinde örneklerle izah ettik. Metnin anlaşılır olmasını daha da kolaylaştırmak amacıyla noktalama işaretlerini eksiksiz ve doğru biçimde kullanmaya çalıştık. Böylece uzun cümlelerle yazılan metnin takibinin daha kolay olmasını sağladık.

Çevirisini yaptığımız metnin bütün kelimelerini indeks programı aracılığıyla alfabetik bir şekilde sıraladık. Kelimeler, birkaçı dışında genel itibariyle doğru bir şekilde sıralanmıştır. Sıralamadan sonra metnin bütün sözcüklerini içeren kapsamlı bir sözlük oluşturduk. Sözlüğü oluştururken metindeki her kelimenin cümlede kazandığı anlamı göz önünde bulundurduk. Yabancı dillerden gelen kelimelerin hangi dile ait olduklarını belirttik. Daha sonra metindeki bütün sözcüklerin sayısal anlamda oranlamasını yaparak metnin söz varlığını rakamlarla tespit ettik. Madde başı olan sözcüklerin farklı anlam taşıyanlarına numaralar vererek ortaya çıkabilecek anlam karışıklığının önüne geçmiş olduk. İç maddede bulunan sözcükleri de bağlı olduğu madde başı sözcüklerinin altında gösterdik. İç maddede genel itibariyle deyimleri, birleşik filleri ve bazı tamlamaları belirtip bunları metin içinde kazandığı anlamlarıyla verdik. Metinde geçen özel isimleri ve yer isimlerini elimizdeki kaynaklardan yola çıkarak doğru bir şekilde vermeye çalıştık.

Yazıldığı dönemde ve sonrasında kahvehanelerde, evlerde, resmî kurumlarda, hastanelerde ilgiyle okunan Hamzanâme'nin 6. cildinin 2. kısmını dilimize, edebiyatımıza ve kültürümüze kazandırmış bulunmaktayız. Dilimiz, kültürümüz ve edebiyatımız adına böylesine değerli bir eser üzerinde çalışma yapmanın haklı gururunu yaşıyorum.

KAYNAKÇA

Akın, N. Ş. (2006). Hamzanâme 8. cilt- Metin- İnceleme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi SBE.

Albayrak, N. (1997). Hamzanâme Maddesi. *İslâm Ansiklopedisi*. C 15. İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Çay, B. H. (2017). Hamzanâme (23.cilt)- İnceleme-Metin-Sözlük-İndeks. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yay.

Dilçin, C. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Kanar, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yay.

Kocatürk, V. M. (1970). *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Edebiyat Kitabevi.

Korkmaz, A. (2017). Hamzanâme (20.cilt)- İnceleme- Metin- Sözlük. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

Okuyucu, C. , Kartal, A. , Köksal, F. (2011). *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*. İstanbul: Kesit Yay.

Sezen, L. (1991). *Halk Edebiyatında Hamzanâmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Sami, Ş. (2004). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yay.

Tarun, S. (2018). Hamzanâme (33.cilt)-Metin-Sözlük-İnceleme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

Tatlı, Y. (2017). Hamzanâme (9.cilt)-İnceleme-Metin-Sözlük. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

Türk Dil Kurumu. *Büyük Türkçe Sözlük*. <http://sozluk.gov.tr/> (2 Mayıs 2018).

Türk Dil Kurumu. *Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü*. <http://sozluk.gov.tr/> (2 Mayıs 2018).

Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: TDK Yay.

Türk Dil Kurumu. (2009). “Tarama Sözlüğü I-VIII”. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Uçman, A. (1981). Hamza-nâme maddesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. C 4. İstanbul: Dergâh Yay.

Yelten, M. (2014). Hamza-nâme'nin Nesir Üslûbu. [Electronic Version] *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9/9: 17-30 (5 Mayıs 2017).

Yelten, M. (2013). Hamza-nâme'nin Yeni Ciltleri ve Okunma Mekânları. [Electronic Version] *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8/9: 151-165 (20 Haziran 2017).

Yelten, M. (1998). *Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi (Giriş – İnceleme – Metin – Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Yıldırım, N. (2006). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yay.

Yılmaz, Y. (2018). Hamzanâme (6. cilt 1. Kısım)-İnceleme- Metin-Sözlük. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi SBE.

